ଓଡ଼ିଶାରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟ-ଧର୍ମୋଦୟ

ଓ

କେତେକ ଆଦ୍ୟ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନଙ୍କ ଜୀବନୀ

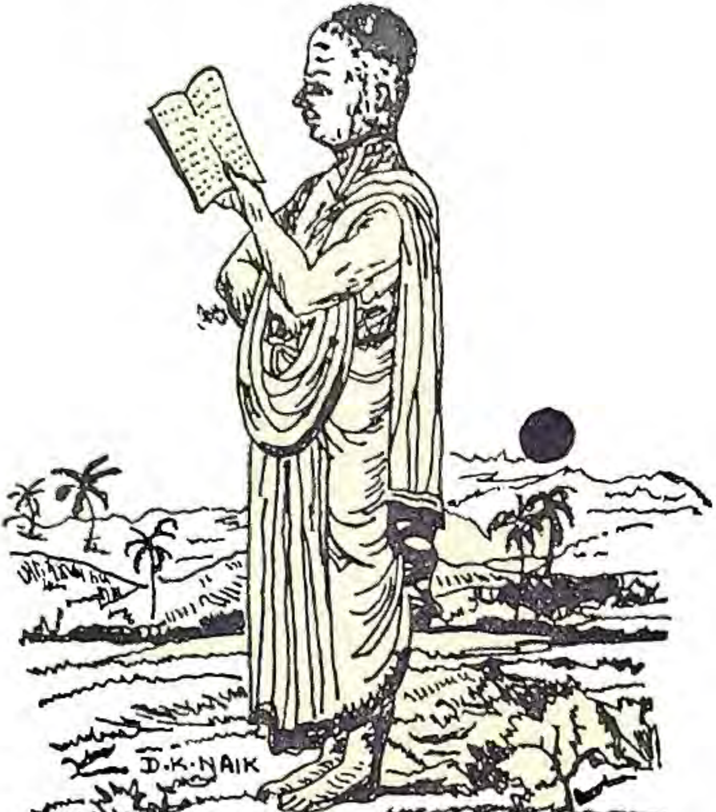

ପ୍ରଥମ ଓଡ଼ିଆ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ଗଙ୍ଗାଧର ଷଡଙ୍ଗୀ

THE RISE OF CHRISTIANITY IN ORISSA

AND

The Lives of Some Leading Oriya Converts

●

ଓଡିଶାରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟ-ଧର୍ମୋଦୟ

ଓ

କେତେକ ଆଦ୍ୟ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନଙ୍କ ଜୀବନୀ

୰ ଜୟାନନ୍ଦ ସିଂହଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସଂଗୃହୀତ

ପ୍ରକାଶକ :
ଉତ୍କଳ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ସାହିତ୍ୟ ବୋର୍ଡ଼
କଟକ

ତୃତୀୟ ସଂସ୍କରଣ

୧୯୯୭

ମୁଦ୍ରକ

ମମତା ପ୍ରେସ

କଟକ—୭୫୩୦୦୧

ପ୍ରାପ୍ତିସ୍ଥାନ

ଓଡ଼ିଶା ସାହିତ୍ୟ ସଦନ

ମଧୁସୂଦନ ରୋଡ଼

କଟକ—୭୫୩୦୦୧

ମୂଲ୍ୟ :

ପନ୍ଦର ଟଙ୍କା ମାତ୍ର

ମନ୍ତବ୍ୟ

ଓଡ଼ିଶା ଦେଶରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମ କିରୂପେ ପ୍ରବିଷ୍ଟ ହେଲା ଏବଂ ଲୋକମାନେ ପିତୃ ପରମ୍ପରାଗତ ଧର୍ମ ଜାତି ଓ କୁଳବନ୍ଧନ କିରୂପେ ଛେଦନ କଲେ, ଏ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଲିଖିତ କୌଣସି ପୁସ୍ତକ ନ ଥିବାରୁ, ହୋଇପାରେ ଭବିଷ୍ୟଦ୍ ବଂଶଧରମାନେ କେତେକ ବର୍ଷ ପରେ ଏହି ଗୁରୁତର ବିଷୟରୁ ଅଜ୍ଞ ରହିବେ, ଏହା ଭାବି ଆପଣା ସାଧ୍ୟ ପ୍ରମାଣେ ପରିଶ୍ରମ ଓ ଯତ୍ନ ସହକାରେ ଏପରି ବିବରଣ ଗୁଡ଼ିଏ ସଂଗ୍ରହ କରିବାକୁ ମୁଁ ଉପଯୁକ୍ତ ବୁଝିଲି ।

ନିଜର ମାତୃଭାଷାରେ ଏହା ଲେଖିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲାବେଳେ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ବିଦେଶୀୟ ଆଦ୍ୟ ମିଶନେରିମାନଙ୍କୁ କୋଟି କୋଟି ଧନ୍ୟବାଦ ଦେବାକୁ ମୁଁ ଉପଯୁକ୍ତ ବୁଝୁଅଛି, କାରଣ ମିଶନ ରିପୋର୍ଟରେ ଆଦ୍ୟ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନମାନଙ୍କର ଜୀବନୀ ସେମାନେ ଲେଖିଯାଇ ନ ଥିଲେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହା ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବାକୁ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ କୌଣସି ଉପାୟ ମିଳି ନ ଥାନ୍ତା ।

ଯଦ୍ୟପି ଏଥିପୂର୍ବେ ଏପରି ଖଣ୍ଡିଏ ପୁସ୍ତକ ଲେଖିବାପାଇଁ ବାବୁ ଘନଶ୍ୟାମ ନାୟକ ଇଚ୍ଛୁକ ହୋଇଥିଲେ ଏବଂ ଦ୍ୱିତୀୟ ପୁରୁଷର ଲୋକ ଥିବାରୁ କେତେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆଦ୍ୟ ବିବରଣମାନ ଜ୍ଞାତ ହୋଇ ଅତି ଅଳ୍ପ ଲୋକର ଜୀବନୀ ସଂଗ୍ରହ କରି ପାରିଥିଲେ, ତଥାପି କୌଣସି କୌଣସି ବାଧା ଓ ବିଘ୍ନ ଯୋଗୁ ସେ ଏହା କରିପାରି ନାହାନ୍ତି ।

ଏଥିରେ ଲିଖିତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପ୍ରାଚୀନ କୌଣସି କୌଣସି ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନର ଜୀବନୀ ଜାଣିବାପାଇଁ ମୋତେ

କଷ୍ଟକର ହେବାରୁ ଯଦ୍ୟପି ମୁଁ ତାହା ସଂଗ୍ରହ କରି ପାରିନାହିଁ, ତଥାପି ତହିଁଲାଗି ପାଠକମାନେ ମୋ ଉପରେ ଦୋଷାରୋପ ନ କରି ବରଂ ଯେବେ କୌଣସି ସୂତ୍ରେ ଆପଣା ପିତୃକୂଳପତିମାନଙ୍କ ବିଷୟ ଜାଣିବାପାଇଁ ଓ ଜୀବନୀ ସଂଗ୍ରହ କରିବାପାଇଁ ସକ୍ଷମ ହେବେ, ତେବେ ମୁଁ ଭରସା କରେ, ଭବିଷ୍ୟତରେ ନିଶ୍ଚୟ ଏ ପୁସ୍ତକ ତାହା ଧାରଣ କରିପାରିବ ।

ଅନୁରୋଧ, ଉତ୍କଳ ଭାଷାରେ ରଚିତ ଏହି ପୁସ୍ତକର ଏଇଟି ପ୍ରଥମ ସଂସ୍କରଣ ହେବାରୁ ଅବଶ୍ୟ ଲେଖା ଓ ଭାଷାରେ ଅନେକ ଦୋଷଗୁଣ ବାହାରିପାରେ, ଅତଏବ ତହିଁପ୍ରତି ପାଠକମାନେ ବିଶେଷ ଦୃଷ୍ଟି ନ ରଖି ଯେବେ ଆଦରରେ ଜୀବନୀଗୁଡ଼ିକ ପାଠ କରିବେ ତେବେ ଲେଖକ ଆପଣାର ପରିଶ୍ରମକୁ କୃତାର୍ଥ ମଣିବ ।

ଜୟାନନ୍ଦ ସିଂହ

ସୂତାହାଟ, କଟକ

୧୯୧୪

ସୂଚୀ

ବିଷୟ ପୃଷ୍ଠା

୧ । ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରଥମ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ବାମ୍ପଟନ ଓ ପେଗ୍ସ ସାହେବ ୧୨
୨ । ଚାର୍ଲ୍ସ ଲେସି ସାହେବ ୧୮
୩ । ଡାକ୍ତର ସଟନ ସାହେବ ୨୩
୪ । ଉଇଲିୟମ ବ୍ରୁକ୍ସ ସାହେବ ୩୦
୫ । ଡାକ୍ତର ଜନ ବକ୍ଲି ସାହେବ ୩୩
୬ । ରେଭରେଣ୍ଡ ଜେ: ଜି. ପାଇକ ୩୮
୭ । ଓଡ଼ିଶାରେ ମିଶନ କାର୍ଯ୍ୟର ପ୍ରଥମଫଳ ଗଙ୍ଗାଧର ଷଡ଼ଙ୍ଗୀ ୪୩
୮ । ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଥି ଯାଚକ ୪୭
୯ । ଲକ୍ଷ୍ମୀବାଈ —ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଥି ଯାଚକଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ୫୩
୧୦ । ବାମଦେବ ସାହୁ ୫୮
୧୧ । ହର ପାଢ଼ି ୬୨
୧୨ । ପରଶୁ ରାଉତ ୬୬
୧୩ । ଦୈତାରି ନାୟକ ୭୦
୧୪ । ଜଗୁ ରାଉଳ ୭୫
୧୫ । ରଘୁ ଦାସ ୭୯
୧୬ । ଦାମୋଦର ମହାନ୍ତି ୮୨
୧୭ । ବଳରାମ ଥି ଯାଚକ ୮୯
୧୮ । ଶିବ ପାଣ୍ଡ ୯୧
୧୯ ; ସଦାଶିବ ସାହୁ ୯୪
୨୦ । କହ୍ନାଇ ଦାସ ୯୮
୨୧ । କୃପାସିନ୍ଧୁ ମହାଶାନ୍ତ ୧୦୩
୨୨ । ଦୀନବନ୍ଧୁ ମହାନ୍ତି ୧୦୫
୨୩ । ଇରନ ସେନାପତି ୧୧୦
୨୪ । ସନାତନ ଦାସ ୧୧୩
୨୫ । ଭେବନ ମହାନ୍ତି ୧୧୭
୨୬ । ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଚୌଧୁରୀ ୧୨୦

ବିଷୟ	ପୃଷ୍ଠା
୨୭ । ରାମ ଦାସ	୧୨୨
୨୮ । କିଶୋର ନାୟକ	୧୨୪
୨୯ । ଶିବ ସାହୁ	୧୨୭
୩୦ । ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଦାସ	୧୨୯
୩୧ । ବନମାଳୀ ସ୍ୱାଇଁ	୧୩୨
୩୨ । କୃପାସିନ୍ଧୁ ସାହୁ	୧୩୩
୩୩ । ଜଗନ୍ନାଥ ମହାନ୍ତି	୧୩୫
୩୪ । ଭିକାରି ନାୟକ	୧୩୬
୩୫ । ଜମ୍ବୁ ନାୟକ	୧୩୮
୩୬ । ଘନଶ୍ୟାମ ନାୟକ	୧୩୯
୩୭ । ପାଗଳ ସିଂହ	୧୪୧
୩୮ । ମୁକୁନ୍ଦ ଦାସ	୧୪୭
୩୯ । ତ୍ରିପୁରାରି ସାହୁ	୧୪୮
୪୦ । ଭଗବାନ ଦାସ	୧୪୯
୪୧ । ଥୋମା ସାନ୍ତା	୧୫୧
୪୧ । ଜନାର୍ଦ୍ଦନ ସାନ୍ତା	୧୫୩
୪୩ । ମହାଦେବ ଧାମଲ	୧୫୪
୪୪ । ସଦାନନ୍ଦ ଯାଚକ	୧୫୮
୪୫ । ବରଜୁ ମହାନ୍ତି	୧୬୦
୪୬ । ଓଡ଼ିଶାର ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ	୧୭୦
୪୭ । ଉଇଲିୟମ ମିଲର ସାହେବ	୧୬୩
୪୮ । ପରିଶେଷ	୧୬୧

***

ଓଡ଼ିଶାରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମ ପ୍ରଚାର ଓ ଆଦ୍ୟ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନମାନଙ୍କର ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ବିବରଣ

⁂

ପ୍ରାଚୀନ ଇସ୍ରାୟେଲ-ବଂଶ ପ୍ରତି ଯିରୁଶାଲମ ନଗର ଯେପ୍ରକାର ଥିଲ, ବର୍ତ୍ତମାନର ପୁରୀ ସହର ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ସେହିପ୍ରକାର ଅଟେ । ଏହି ସ୍ଥାନରେ ଜଗନ୍ନାଥଦେବଙ୍କ ମନ୍ଦିର ନିର୍ମିତ ରହିଅଛି ଏବଂ ପ୍ରତିମାଗଣରେ ସ୍ଥାନ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଅଛି । ଏଠା ଲୋକମାନେ ସତ୍ୟ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କୁ ପୂଜା କରିବା ବଦଳେ ମୂର୍ତ୍ତିକୁ ଦେଉଥାନ୍ତି । ଏହି ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶ ମନୋହର ଦୃଶ୍ୟ, ବ୍ରାହ୍ମଣ ଏବଂ ମନ୍ଦିରମାନ ହେତୁରୁ ବିଖ୍ୟାତ । କୌଣସି ଏକ ହିନ୍ଦୁ ଗୁରୁ ଓଡ଼ିଶା ବିଷୟରେ ଥରେ ଆପଣା ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ କହିଥିଲେ, ଜଗତର ସମସ୍ତ ଦେଶ ମଧ୍ୟରେ ଓଡ଼ିଶା ବିଶେଷଭାବେ ସମ୍ଭ୍ରମ ପାଇବାର ଯୋଗ୍ୟ । ତହିଁର ସ୍ଥାନଗୁଡ଼ିକ ତୀର୍ଥ ଓ ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କର ରହିବାର ସ୍ଥଳ । ଅଧିବାସୀମାନେ ଇନ୍ଦ୍ରଭୁବନରେ ରହିବା ପରି ସୁଖରେ ବାସ କରନ୍ତି । ଆଉ ଯେଉଁମାନେ ଏ ଦେଶ କେବେ ଦର୍ଶନ କରନ୍ତି ଓ ଏଥିର ପବିତ୍ର ନଦୀମାନଙ୍କରେ ସ୍ନାନ କରନ୍ତି, ପର୍ବତ ପରି ସେମାନଙ୍କର ପାପ ଥିଲେହେଁ ତହିଁରୁ ସେମାନେ ନିଷ୍କୃତି ଲଭନ୍ତି । ବାଦଶାହା ଆକ୍‌ବରଙ୍କର ସେନାପତି ବିଖ୍ୟାତ ଶିବଇ ଜୟସିଂହ ୧୫୮୦ ମସୀହାରେ ଯେତେବେଳେ

ଏହି ଦେଶକୁ ଆପଣା ସେନାସହ ଆଗମନ କରିଥିଲେ, ସେତେବେଳେ ସେ ମହାନଦୀ ନାମକ ଗୋଟିଏ ପବିତ୍ର ନଦୀ ଅସଂଖ୍ୟ ବ୍ରାହ୍ମଣ, ପ୍ରସ୍ତରନିର୍ମିତ ପ୍ରକାଣ୍ଡ ମନ୍ଦିର ଏବଂ ପୁରାତନ ରାଜଧାନୀ ଭୁବନେଶ୍ୱରର ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ବିଷୟଗୁଡ଼ିକର ଦର୍ଶନରେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରରେ କହିଥିଲେ, "ଏହି ଦେଶ ଜୟ, କିବା ମନୁଷ୍ୟର ଅଭିଳାଷ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା ଉପଯୋଗୀ ଦେଶ ନୋହି, ବରଂ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଅଧିକାରର ଉପଯୋଗୀ ଦେଶ ଅଟେ ।" ସୁତରାଂ ସେ ଓଡ଼ିଶାର କାର୍ଯ୍ୟପ୍ରଣାଳୀରେ ହସ୍ତକ୍ଷେପ ନ କରି ଶୀଘ୍ର ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନକୁ ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ କରିଥିଲେ । ଭାରତର ପରିବ୍ରାଜକ ଡାକ୍ତର ବ୍ୟୁକାନନ୍ ନାମକ ଜଣେ ବିଖ୍ୟାତ ବନ୍ଧୁ ୧୮୦୬ ସାଲରେ ଥରେ ପେନନ୍‌ସୁଲରେ ଥିବା ସିରିଆଦେଶର ମନ୍ଦିର ସବୁ ଦର୍ଶନ କରୁଥିବାବେଳେ ଓଡ଼ିଶାଦେଇ ଯାତ୍ରା କରିଥିଲେ । ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ବାର୍ଷିକ ରଥଯାତ୍ରା ଦେଖିବା ଲାଗି ସେ ପୁରୀରେ କିଛିଦିନ ରହିଥିଲେ, ଆଉ ସେହିଠାରେ ଥାଉଁ ଥାଉଁ ବ୍ରିଟିଶ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଗୋଟାଏ ପ୍ରଦେଶ ଯେ ଈଶ୍ୱର ଓ ମନୁଷ୍ୟର ବିରୁଦ୍ଧଜନକ ନାନା ଅଶୁଚିକର ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟ ମାନରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ, ଏହାଦେଖି ସେ ଆପେ ଦୁଃଖିତ ହୋଇଥିଲେ ଓ ଆପଣା ଚିଠାଉ ଦ୍ୱାରା ସେହି ସମୟରୁ ସହସ୍ର ସହସ୍ର ଇଂଲଣ୍ଡୀୟ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନଙ୍କର ଅନ୍ତଃକରଣକୁ ଦୁଃଖ ଓ ଶୋକରେ ମଗ୍ନ କରାଇଥିଲେ । ସୁଖର ବିଷୟ ଏହି ଯେ ତଦ୍ରୂପ ଘଟନାମାନ ବର୍ତ୍ତମାନ ପୁରୀ ସହରରେ ଘଟେ ନାହିଁ । ଡାକ୍ତର ମହାଶୟ ଦୁଃଖିତ ଏବଂ ପୀଡ଼ିତ ଅନ୍ତଃକରଣ ସହିତ

ଏହି ପ୍ରକାର ଅଶ୍ଲୀଳକର ଏବଂ ଅପବିତ୍ର ସ୍ଥାନରୁ ଶୀଘ୍ର ପ୍ରତ୍ୟାଗମନ କରି ଚିଲିକା ହ୍ରଦର ବନ୍ଦରନିକଟସ୍ଥ କୌଣସି ଏକ ଜନଶୂନ୍ୟ ସ୍ଥାନରେ ଆପଣା ତମ୍ବୁ ପକାଇଥିଲେ ଏବଂ ସେହିଠାରେ ଥାଇଁ ଥାଇଁ ସେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ବିଷୟଗୁଡ଼ିକ ଲେଖି ଯାଇଅଛନ୍ତି ଯଥା, "ଜଗନ୍ନାଥ ମନ୍ଦିରର ସୀମା ପାର ହେଲ ଉତ୍ତରେ ଆମ୍ଭେ ଆପଣା ମନରେ ସୁଖ ଓ ଶାନ୍ତି ଅନୁଭବ କଲୁଁ । ଆମ୍ଭେ ସେହି ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖିବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନ ଥିଲୁଁ, ଯେଉଁମାନେ କେବେହେଁ ତାହା ଦେଖି ନାହାନ୍ତି, ତାହା ଯେ କିଅଣ, ଏହା ସେମାନେ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ । ଏହା ଛଡ଼ା ସେ ଆହୁରି ଲେଖନ୍ତି ଯେଉଁଠାରେ ମନୁଷ୍ୟର ସମାଗମ ନ ଥିଲା, ଏହିପରି ଚିଲିକା ହ୍ରଦର ମନୋହର ବନ୍ଦରର ଗୋଟିଏ ଉଚ୍ଚ ସ୍ଥାନରୁ ଆମ୍ଭେ ସୁଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ଜଗନ୍ନାଥ ମନ୍ଦିର ଦର୍ଶନ କଲୁଁ, ଆଉ ଯେତେବେଳେ ଆମ୍ଭେ ତାହା ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି କଲୁଁ, ସେତେବେଳେ ତହିଁର ଘୃଣାଜନକ କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ଆମ୍ଭ ମନରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇଥିଲା । ଏହି ଦିନ ବିଶ୍ରାମବାର ଥିଲା । ଦେବପୂଜକ ଦେଶରେ ବିଖ୍ୟାତ ମୌଳିକ ଦେବତାର ଅତି ପ୍ରଶସ୍ତ ରାଜ୍ୟପ୍ରତି ଅନେକକ୍ଷଣ ଦୃଷ୍ଟି କରିବା ସମୟରେ ଆମ୍ଭ ମନରେ ଏହି ଧାରଣା ହେଲା ଯେ, ଯଦି ଆମ୍ଭର ମାତୃଦେଶ ବ୍ରିଟେନ ଏହିଠାରେ କୌଣସି ଗୋଟିଏ ପାଠଶାଳା ସ୍ଥାପନ କରନ୍ତେ, ତାହା ହେଲେ ଏହି ଘୃଣାଜନକ ଦେବପୂଜା କ୍ରମଶଃ ଲୋପ ହୁଅନ୍ତା ଓ ସମୟରେ ତହିଁର ନାମଗନ୍ଧ ସୁଦ୍ଧା ମନରୁ ଦୂରୀଭୂତ ହୁଅନ୍ତା ।"

ଡାକ୍ତର ବ୍ୟୁକାନନ୍ ସାହେବ ଏହା ଲେଖିବାର ୧୦ ବର୍ଷ ପରେ ବିଲାତରେ ଜେନେରାଲ ବାପ୍ଟିଷ୍ଟ ମଣ୍ଡଳୀ ନାମକ

ଗୋଟିଏ ସଭାର ସଂଗଠନ ହେଲା । ଏହି ସଭା ଅସୀମଜ୍ଞାନୀ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ଶକ୍ତିଦ୍ୱାରା ଚାଳିତ ହେବାରୁ ଗୋଟିଏ ପ୍ରଧାନ ଦୂତର ନ୍ୟାୟ ବ୍ୟୁକାନନ୍ ସାହେବଙ୍କ ସୁଖର ଆଶାକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିଲା । ଉପରୋକ୍ତ ଏହି ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ସଭା ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଆଜ୍ଞାକୁ ଅର୍ଥାତ୍ "ତୁମ୍ଭେମାନେ ଯାଇ ସମୁଦାୟ ଜଗତରେ ମଙ୍ଗଳ ସମାଚାର ଘୋଷଣା କର ।" ଏହାକୁ ନିଜର ମହତ୍ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସାଧନାର୍ଥେ ଗୋଟିଏ ବିଶେଷ ଶକ୍ତି ବୋଲି ମନେ କରିଥିଲେ । ସେମାନେ ବିଶ୍ୱାସ କଲେ ମନୁଷ୍ୟର ପରିତ୍ରାଣ ନିମନ୍ତେ ଯାହା ଆୟୋଜନ କରାଯାଇଅଛି, ତାହା ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ବାକ୍ୟପ୍ରଚାରର ପରିମାଣ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ । ଆଉ ତହିଁହେତୁ ସେମାନଙ୍କ ମାତୃଦେଶର ବାହାରେ, ସେହି ବାକ୍ୟ ପ୍ରଚାର କରିବାକୁ କୌଣସି ଚେଷ୍ଟା ନ କରିଥିବା ହେତୁରୁ ସେମାନେ ଆପଣା ଆପଣାକୁ ଦୋଷୀ ଜ୍ଞାନ କରିଥିଲେ । ଦର୍ବିନଗରର ପୂଜନୀୟ ରେଭରେଣ୍ଡ ଜେ. ଜି ପାଇକ୍ ସାହେବ ଏହି ସଭାର ସେକ୍ରେଟେରୀ ପଦରେ ଗୃହୀତ ହୋଇଥିଲେ । ସେ ଆପଣା ଜ୍ଞାନ ଓ ବ୍ୟଗ୍ରତା ଦ୍ୱାରା କାର୍ଯ୍ୟରେ ଉତ୍ତେଜିତ ଓ ଉଦ୍ୟୋଗୀ ହେଲେ । ପୁଣି ସୁଖର ବିଷୟ ଏହି ଯେ ତାଙ୍କ ଉଦ୍ୟୋଗଦ୍ୱାରା ୧୮୧୭ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଦେବପୂଜକ ଦେଶରେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ବାକ୍ୟପ୍ରଚାର ପାଇଁ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ନୂତନ ସଭାର ଗଠନ ହେଲା । ଏହି ନୂତନ ସଭା ଯେତେବେଳେ ପ୍ରଥମ କରି ଏଦେଶକୁ ମିଶନେରୀ ପଠାଇବାକୁ ଇଚ୍ଛା କଲେ, ତେତେବେଳେ ଉଇଲିଉ ଓ୍ୱାର୍ଡ଼ ସାହେବ ଏହି ନୂଜନ କାର୍ଯ୍ୟର ପଥଦର୍ଶକ ଓ ସାହାଯ୍ୟକାରୀ ହେବାକୁ ଦୃଢ଼ପ୍ରତିଜ୍ଞ ହେଲେ,

ପୁଣି ସେ ଶ୍ରୀରାମପୁରକୁ ଆପଣା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷେତ୍ର ବୋଲି ପସନ୍ଦ କଲେ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କର ଏହି ଉପରୋକ୍ତ ଦାସଙ୍କ ସହାୟତା ଦ୍ୱାରା ବାମ୍ପଟନ୍ ଓ ପେଗସ୍ ସାହେବ ଆପଣା ଆପଣା ପରିବାର ସହିତ ଭାରତବର୍ଷକୁ ଯାତ୍ରା କରିଥିଲେ, ଏମାନେ ୧୮୨୧ ସାଲ ନଭେମ୍ବର ମାସରେ କଲିକତାରେ ପହୁଞ୍ଚିଲେ । ଏ ସମୟକୁ କେରି, ମାର୍ସମାନ୍ ଓ ଓ୍ୱାର୍ଡ, ଏ ତିନି ସାହେବ ଶ୍ରୀରାମପୁରକୁ ଆପଣାମାନଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷେତ୍ର ପସନ୍ଦ କରି ସେହିଠାରେ ଥିଲେ । ଏଥିପାଇଁ ସ୍ଥାନ ବିଷୟରେ ଅର୍ଥାତ୍ କେଉଁ ସ୍ଥାନଟି କାର୍ଯ୍ୟର ଉପଯୁକ୍ତ ସ୍ଥଳ ହେବ ଓ ଉକ୍ତ ସ୍ଥଳରେ ଅନ୍ୟ କେହି ପ୍ରବେଶ କରିଅଛନ୍ତି କି ନାହିଁ ଏସବୁ ବିଷୟରେ ଏମାନଙ୍କ ସହିତ ପରାମର୍ଶ କରିବାକୁ ସଭା ବାମ୍ପଟନ୍ ଓ ପେଗସ୍ ସାହେବଙ୍କୁ ଆଦେଶ ଦେଇଥିଲେ । ଏମାନେ ଉପରୋକ୍ତ ବିଷୟ ଘେନି ଶ୍ରୀରାମପୁରସ୍ଥ ମିଶନେରୀମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ପରାମର୍ଶ କଲାବେଳେ ଓଡ଼ିଶାକୁ ବିଶେଷତଃ ତିନିଗୋଟି କାରଣ ସକାଶେ ଅର୍ଥାତ୍ ୧ମ ଭାରତବର୍ଷର ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରଠାରୁ ଓଡ଼ିଶା ଉତ୍କୃଷ୍ଟ, ୨ୟ ଏପରି କ୍ଷେତ୍ରରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ଅବା ଏପରି କ୍ଷେତ୍ରରେ ବିଦେଶୀୟ ମିଶନେରୀମାନଙ୍କୁ ରହିବା ପାଇଁ ଛାଡ଼ିଦେବା ବିଷୟରେ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କ ପ୍ରତିବାଧା ହେତୁରୁ ସେମାନେ ଅକୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହେଉଥିବା, ପୁଣି ତୃତୀୟ ବାଲେଶ୍ୱର ଓ କଟକ ଏ ଦୁଇ ସ୍ଥାନରେ ପିଟର୍ ଓ ସ୍ମିଥ୍ ସାହେବ ଥିବା ହେତୁରୁ କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭର ଓ ପୁସ୍ତକାଦି ପ୍ରସ୍ତୁତିର ସୁବିଧା ମନେକରି, ସେମାନେ ଓଡ଼ିଶାରେ କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କରିବାକୁ ଏମାନଙ୍କୁ ପରାମର୍ଶ ଦେଇଥିଲେ । ଏମାନେ ଉପରୋକ୍ତ ପରାମର୍ଶାନୁସାରେ, ଶୀଘ୍ର ଓଡ଼ିଶାର ରାଜଧାନୀ କଟକକୁ ଆସି ଏହିଠାରେ

ଆପଣାମାନଙ୍କର ମହତ୍ କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ବାମ୍ପଟନ୍ ସାହେବ ଏଠାକୁ ଆସିବାର ଦୁଇ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ପୁରୀକୁ ଯାଇଥିଲେ ଏବଂ ସେଠା ଜଗନ୍ନାଥଦେବଙ୍କ ମନ୍ଦିର ସମ୍ମୁଖରେ, ସେ ଆପଣା ବସା ସ୍ଥାପନ କରିଥିଲେ । ଏହି ସଭା ବା ସମିତିର କାର୍ଯ୍ୟନିର୍ବାହକମାନେ ଯଦ୍ୟପି ସଂଖ୍ୟାରେ ଅତି ଅଳ୍ପ ଥିଲେ, ତଥାପି ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଠାରେ ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ ରଖି ଶୟତାନର ଦୃଢ଼ଗଡକୁ କାର୍ଯ୍ୟର ଗୋଟିଏ ଉପଯୁକ୍ତ ସ୍ଥଳ ବୋଲି ମନେକରି, ଖାତ ଖୋଳିବାକୁ ଓ ତୋପ ନିର୍ମାଣ କରିବାକୁ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହୋଇ ଯୁଦ୍ଧାରମ୍ଭ କରିଥିଲେ ଏବଂ ଏହିଠାରେ ଶୟତାନର ରାଜ୍ୟ ଯେ ସମୂଳେ ଉତ୍ପାଟିତ ହୋଇପାରିବ ଏହା ଠିକ୍ ବୁଝିଥିଲେ । ଏଥିଉତ୍ତରେ ଲେସି, ସଟନ ଓ କ୍ରମେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ମିଶନେରୀମାନେ ଇଂଲଣ୍ଡରୁ ପ୍ରେରିତ ହେଲେ ଏବଂ ଏ ଦେଶର ଉତ୍ତର ଦକ୍ଷିଣ ଭାଗମାନଙ୍କରେ କାର୍ଯ୍ୟର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସ୍ଥଳମାନ ଗଠନ କଲେ । ଏହି ସମୟଟି ଓଡ଼ିଶା ମିଶନେରୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ କାର୍ଯ୍ୟର ପ୍ରକୃତ ସମୟ ଥିଲା । ନିରାଶ ସ୍ଥଳରେ ଆଶା ରଖି ସେମାନେ ଅନେକ ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପରିଶ୍ରମ କଲେ । କାର୍ଯ୍ୟଟି ସ୍ୱୟଂ ନୈରାଶ୍ୟଜନକ ପରି ଦେଖାଗଲା ଏବଂ ତହିଁର ନିଷ୍ଫଳତାରେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ମତହିଁ ନୈରାଶ୍ୟଜନକ ପରି ଦିଶିଲା । ମାତ୍ର ଧନ୍ୟ ପରମେଶ୍ୱର ! ବଳ ଓ ପରାକ୍ରମରେ ନୁହେଁ, ମାତ୍ର ଯେଉଁ ଆତ୍ମାଦ୍ୱାରା ସେ ଆପଣା କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧନ କରନ୍ତି, ସେହି ଆତ୍ମା ଓଡ଼ିଶାରେ କାର୍ଯ୍ୟ କଲେ ଓ ଅବଧି କରୁଅଛନ୍ତି । ଚାରିବର୍ଷ ଓଡ଼ିଶାରେ କାର୍ଯ୍ୟ କଲାଉତ୍ତରେ ପେଗସ୍ ସାହେବ ଶାରୀରିକ ଓ ମାନସିକ ନାନା କଷ୍ଟ ସହି, ନିଜର ମାତୃଭୂମିକୁ ଫେରିଗଲେ ଏବଂ ସେହିଠାରେ ୧୮୫୦ ସାଲ

(ତାଙ୍କ ମରଣ) ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, ପ୍ରାୟ ୨୦ ବର୍ଷରୁ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ କାଳ ଥାଇ ଆପେ ଯେ ଓଡ଼ିଶାର ଗୋଟିଏ ବିଶେଷ ବନ୍ଧୁ, ଏଥିର ଦାବି କରିଥିଲେ । ସେହି ସମୟରେ ମିଶନେରୀମାନେ ଅବିଶ୍ରାନ୍ତ ପରିଶ୍ରମ କରି ସତୀଦାହ ଲୋପ କରିବାକୁ, ଦେବପୂଜକମାନଙ୍କର ନାନା ନିଷ୍ଠୁର କର୍ମଗୁଡ଼ିକୁ ବନ୍ଦ କରିବାକୁ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବିଷୟରେ ଉନ୍ନତି କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଧନ୍ୟ ପରମେଶ୍ୱର ! ଘୋର ଅନ୍ଧକାରମୟ ଦେଶରେ ମିଶନେରୀମାନଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରରେ ସେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟରୂପେ ସୂର୍ଯ୍ୟର ଗୋଟିଏ ଶ୍ରେଷ୍ଠ କିରଣ ପ୍ରବେଶ କରାଇ କ୍ଷେତ୍ରସ୍ଥ ଭାଇମାନଙ୍କ ମନକୁ ଆନନ୍ଦରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରାଇଥିଲେ । ଆନନ୍ଦର ବିଷୟଟି ଏହି, ଯେ ୧୮୨୭ ସାଲ ଜାନୁଆରୀ ପ୍ରଥମ ତାରିଖର ଅତି ପ୍ରାତଃକାଳରେ ଲେସି ସାହେବଙ୍କ ଦ୍ୱାରପାଖରେ ଗୋଟିଏ ହିନ୍ଦୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଓ ତାଙ୍କର କେତେକ ବନ୍ଧୁ ପରିତ୍ରାଣର ପଥ ପାଇବାକୁ ଅତି ଇଚ୍ଛୁକ ଦେଖାଯାଇଥିଲେ । ଏ ସମୟଟି ଦେଶ ଓ ମଣ୍ଡଳୀର ଇତିହାସ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ନୂତନ ଶତାବ୍ଦୀ ପରି ଥିଲା । ଏହି ସମୟଟି ମିଶନେରୀମାନଙ୍କ ନିଜ ନିଜର ପୂର୍ବ ଆଳସ୍ୟ ଭାବକୁ ଦୂର କଲା, କଷ୍ଟ ସ୍ୱୀକାର କରି କାର୍ଯ୍ୟରେ ତତ୍ପର ହେବା ଲାଗି ମନକୁ ଉତ୍ତେଜିତ କଲା ଏବଂ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କ ରାଜ୍ୟର ଭବିଷ୍ୟତ୍ ଗୌରବକୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଗୋଚର କରାଇଲା ।

ଏପ୍ରକାରେ କେତେକ ବର୍ଷ ଗତ ହେଲା ଉତ୍ତାରେ କଟକର ଉତ୍ତରଦିଗସ୍ଥ ୬ ମାଇଲ ଦୂରରେ ସୁନ୍ଦର ଦାସ ନାମକ ଗୋଟିଏ ବାବାଜି (ଗୁରୁ ବା ଧର୍ମୋପଦେଶକ) ବାସ କରୁଥିବାର ଜଣାପଡ଼ିଲା । ଏ ବାବାଜି ଆପଣା ଜୀବନର ପ୍ରଥମ ଅବସ୍ଥାରେ ଆଠଗଡ଼ ରାଜାର ଅଧୀନରେ ଗୋଟିଏ

ପାଇକ (ଯୋଦ୍ଧା) କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ, ମାତ୍ର କ୍ରମେ ଦେବପୂଜା ବିଷୟରେ ତାଙ୍କର ଅତୃପ୍ତି ଓ ଘୃଣାଭାବ ଜନ୍ମିବାରୁ ଉତ୍ତମ ବିଷୟ ପାଇବାର ଚେଷ୍ଟାରେ ଗୋଟିଏ ହିନ୍ଦୁ ସଂସ୍କାରକ ନ୍ୟାୟ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ବାବାଜି ଅତି ବୁଦ୍ଧିମାନ୍ ଲୋକ ଥିଲେ, ଆପଣା ବୁଦ୍ଧିକୌଶଳରେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଚେଲା (ଶିଷ୍ୟ) ସଂଗ୍ରହ କରିଥିଲେ, ପୁଣି ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ନାନା ଅଶୁଚି କ୍ରିୟା ଉପରେ ଦୋଷାରୋପ କରି ଓ ତାହା ସବୁ ଯେ ନିତାନ୍ତ ଘୃଣାଜନକ ବିଷୟ ଏହା ପ୍ରକାଶ କରି, ପୂର୍ବପୁରୁଷମାନଙ୍କ ଦେବତାଠାରୁ ସେମାନଙ୍କ ମନକୁ ଫେରାଇ ଆଣିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲେ । ସେ ଆପଣା ଚେଲାମାନଙ୍କୁ ପୁତ୍ରକନ୍ୟା ବୋଲି ଡାକୁଥିଲେ, ଓ ସେମାନଙ୍କୁ ନାନା ଉତ୍ତମ ବିଷୟ ଶିକ୍ଷା ଦେଉଥିଲେ । ସେହି ସମୟରେ ଯେଉଁ ମିଶନେରୀମାନେ ଏ ଦେଶରେ ଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବଣ୍ଟା ଯାଉଥିବା କେତେକ ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ଟ୍ରାକ୍ଟ ବା ସାନ ପୁସ୍ତକ ଏ ବାବାଜିଙ୍କ ହାତରେ ପଡ଼ିଥିଲା । ଏହି ପୁସ୍ତକମାନଙ୍କରେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ଏକତା ଏବଂ ଦେବପୂଜାର ଅଜ୍ଞାନତା ପ୍ରକାଶିତ ଥିଲା । ଏହା ଛଡ଼ା ତାଙ୍କ ଚେଲାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ କେହି ମିଶନେରୀମାନଙ୍କଠାରୁ ଖଣ୍ଡେ ପ୍ରଶ୍ନୋତ୍ତର ପାଇ ବାବାଜିଙ୍କ ନିକଟକୁ ନିଅନ୍ତେ ସେମାନେ ସଭା ମଧ୍ୟରେ ତାହା ଆନନ୍ଦରେ ପଢ଼ାପଢ଼ି କଲେ । ନିଶ୍ଚୟ ସେମାନେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପୁସ୍ତକମାନ ପଢ଼ିଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ଏହା ସେମାନଙ୍କ ପକ୍ଷେ ବୁଝିବା ପାଇଁ ସହଜ ହୋଇଥିଲା । ସେମାନେ ବିଶେଷତଃ ଦଶାଜ୍ଞା ପଢ଼ି ସ୍ତମ୍ଭୀଭୂତ ହୋଇ ରହିଥିଲେ । ବାବାଜି ସେମାନଙ୍କୁ ସେହିସବୁ ଆଜ୍ଞାର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଓ ସତ୍ୟତା ଦେଖାଇ ଲୋକେ କପଟ

ତାହା ଲଙ୍ଘନ କରନ୍ତୁ ଏହା ସୁନ୍ଦର ରୂପେ ବୁଝାଇ ଦେଉଥିଲେ । ଏହି ସମୟରୁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ପୁସ୍ତକ ସେମାନଙ୍କର ବ୍ୟବସ୍ଥା ବା ଆଇନ୍ ସ୍ୱରୂପ ହୋଇଥିଲା । ଏହିପରି କିଛି ସମୟ ଗତ ହେଲା ଉତ୍ତରେ, ତାଙ୍କ ଚେଲାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେହି କେହି କଟକକୁ ଆସି ନାନା ଅନୁସନ୍ଧାନ ଦ୍ୱାରା ଆଉ କେତେକ ପୁସ୍ତକ ବିଶେଷ କରି ଗୋଟିଏ ମଙ୍ଗଳ ସମାଚାର ଓ ଖଣ୍ଡିଏ ନୂତନ ନିୟମ ପାଇଥିଲେ । ଏହି ପୁସ୍ତକ ସବୁକୁ ବାବାଜି ନିଜେ ଶ୍ରଦ୍ଧା କରୁଥିଲେ ଏବଂ ଚେଲାମାନଙ୍କ ଭବିଷ୍ୟତ୍ ଉନ୍ନତିର ନିମନ୍ତେ ଆନନ୍ଦରେ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବ୍ୟବହାର କରାଉଥିଲେ । ଦେବପୂଜାର ଅଜ୍ଞାନତା, ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ଏକତା ପୁଣି ସେହି ଈଶ୍ୱର ଯେ କେବଳ ପୂଜ୍ୟବସ୍ତୁ ଏହା ସେ ଶିକ୍ଷା ଦେଉଥିଲେ, ପୁଣି ପ୍ରଚାର କରିବାକୁ କହୁଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏହି ସତ୍ୟତାର ଶକ୍ତି ଅତି ପ୍ରବଳ ଥିଲା । ପୁସ୍ତକର ସମସ୍ତ ଅଂଶ ସେମାନେ ମୁଖସ୍ଥ କରୁଥିଲେ, ବିଶ୍ରାମ ଦିନ ପ୍ରତିପାଳନ କରୁଥିଲେ ପୁଣି ସ୍ୱଦେଶୀୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଧର୍ମଶିକ୍ଷା ଦେବା କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ । ଏହି ଚେଲାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଦଳ ହୋଇ ଲୋକଙ୍କୁ ଦଶାଜ୍ଞା ବୁଝାଇ ଥିଲେ ଓ ତାହା କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ କରାଇବାକୁ ନାନା ଦେଶବିଦେଶ ବୁଲିଥିଲେ; ବିଶେଷତଃ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଚାରିଜଣ (ଯେଉଁମାନେ କି ପରେ ନିଜର ବିଶ୍ୱସ୍ତ ପ୍ରଚାରକ ହୋଇଥିଲେ), ଏହି ବାକ୍ୟ ବିସ୍ତାର କରିବା ପାଇଁ କହୁତ ଦିନ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲେ ।

ଏମାନେ ଆପଣା ଦେବପୂଜକ ପଡ଼ୋସୀମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ତାଡ଼ନାପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥିଲେ, ଆଉ ସେଥିଯୋଗୁଁ ଲେସି ସାହେବଙ୍କୁ ଖୋଜି ତାଙ୍କ ପରମର୍ଶ ନେଇଥିଲେ । ଲେସି ଓ ସଟନ ସାହେବ ସେହି ଦିନଠାରୁ ଏମାନଙ୍କ ସହିତ ମିଶିଲେ ଓ କଥାବାର୍ତ୍ତା କଲେ, ପୁଣି ଆଜ୍ଞାସବୁ ମାନିବା ପାଇଁ ବାବାଜି ସେମାନଙ୍କୁ ଯେ ପ୍ରକାର ବୁଝାଇ ଦେଇଥିଲେ, ସେମାନେ ତଦନୁସାରେ ମଙ୍ଗଳ ସମାଚାର ପ୍ରଚାର କଲେ । ଏକ ଦିନ ବାବାଜି ମହାଶୟ ନୂତନ ନିୟମ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଆପଣା ଲୋକମାନଙ୍କୁ ନିମ୍ନଲିଖିତ ମତେ କଥା କହିଥିଲେ, ଯଥା "ହେ ପିଲାମାନେ, ସତ୍ୟ ପୁଣି ମହାସତ୍ୟ କେବଳ ଏଥିରେହିଁ ଅଛି । ଭକ୍ଷ୍ୟ, ବସ୍ତ୍ର ଓ ଜ୍ଞାନର ଆଧାର ଏହି, ଏଇଟି ସତ୍ୟ ଜ୍ଞାନ । ଭକ୍ଷ୍ୟ ନଷ୍ଟ ହୁଏ, ବସ୍ତ୍ର ଚିରିଯାଏ, ମାତ୍ର ଜ୍ଞାନ ଅମର ଅଟେ । ତୁମ୍ଭେମାନେ ଏହାକୁ ନିଅ ଓ ଏହାକୁ ଆପଣାର ପଥଦର୍ଶକ ଜ୍ଞାନ କର । ଜଗତର ସବୁ ରୂପା ଓ ସୁନା ଏହା କିଣି ନ ପାରେ ।"

ଅତି ଦୁଃଖର ବିଷୟ ଏହି ଯେ ବାବାଜି ସୁନ୍ଦର ଦାସ, ଆପଣାକୁ ଉତ୍ତମ ଶିକ୍ଷକରୂପେ ପରିଚୟ ଦେଇ ପାରିଲେହେଁ ଆପେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କୁ ପ୍ରକାଶ୍ୟରେ ଗ୍ରହଣ କରି ପାରି ନ ଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଚେଲାମାନେ ତାଙ୍କଠାରୁ ଜ୍ଞାନୀ ହୋଇ ଉଠିଲେ, ଅତଏବ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ନିଜର ପାରମାର୍ଥିକ ଶକ୍ତି ରକ୍ଷା ନିମିତ୍ତ ସେ ଆପଣାକୁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କ ଅବତାର ପରି ପ୍ରକାଶ କଲେହେଁ ଏବଂ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କ ନ୍ୟାୟ ୧୨ ଜଣ ଶିଷ୍ୟ ମନୋମିତ କରି ଏଣେତେଣେ ପଠାଇ ଥିଲେହେଁ, ଚେଲାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଆପଣା ଆଧିପତ୍ୟ ସ୍ଥାପନ କରି ପାରି ନ ଥିଲେ । କାରଣ

"ସେ ସମୟରେ ଅନେକ ଭଣ୍ଡ ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଉଠିବେ, ପୁଣି ସେ ଏଠାରେ ଅଛନ୍ତି ଅବା ସେଠାରେ ଅଛନ୍ତି, ଏହା କହିବେ ।" ଧର୍ମପୁସ୍ତକର ଏହି କଥା କୌଣସି କୌଣସି ଚେଲା ସ୍ମରଣ କରିଥିଲେ, ଅତଏବ ଚେଲାମାନଙ୍କ ଉପରେ ବାବାଜିଙ୍କର ଶକ୍ତି ଏଥିଯୋଗୁଁ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଇଥିଲା । ସେ ହିଂସାପରବଶ ହୋଇ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କ ବିଷୟ ପ୍ରଚାର କରିବାରେ ନିଯୁକ୍ତ ରହି ମଙ୍ଗଳସମାଚାରର ଜ୍ଞାନ ବିସ୍ତାର କରିବାକୁ ସାହାଯ୍ୟ କଲେ, କିନ୍ତୁ ନିଜେ ଯାହା ବୁଣି ଥିଲେ ମିଶନେରିମାନେ ତାହା 'କାଟି ନେବାରୁ ଅତିଶୟ ବିରକ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । ଥରେ ଜୀବନ ପାଇଥିବା ଆପଣାର ଗୋଟିଏ ଚେଲାକୁ ସେ ଏପରି ପ୍ରହାର କରିଥିଲେ ଯେ, ତହିଁଯୋଗୁ ତାଙ୍କୁ କେତେକ ସମୟ କାରାବାସ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ତାଙ୍କ ଶିଷ୍ୟମାନେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିବା ହେତୁରୁ ସେ ଯେଉଁ କ୍ଷମତା ନଷ୍ଟ କରିଥିଲେ, ଜୀବନର ଶେଷ ଅବଶିଷ୍ଟ ୫ ବର୍ଷରେ ଆଉ ଥରେ ସେହି ପ୍ରକାର କ୍ଷମତାପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । ଏହି ସମୟରେ ସେ ପୂର୍ବ ପରି ଆଉ କେତେ ଶିଷ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ କରେ, ବିଷ୍ଣୁ-ପୂଜା କରିବାକୁ ଶିକ୍ଷାଦେବା ପାଇଁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ପୁଣି ଧର୍ମପୁସ୍ତକରେ ଲିଖିତ ଶିକ୍ଷା ଯେ ଭ୍ରମଯୁକ୍ତ ଓ ମଙ୍ଗଳ ସମାଚାର ଯେ ଭ୍ରାନ୍ତିମୂଳକ ଏହା ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ । ଏହିପରି ଆତ୍ମା ଧାରଣ କରି ବାବାଜି ମହାରାଜ ୧୮୩୮ ସାଲ ଏପ୍ରେଲ ମାସରେ ପରଲୋକ ପ୍ରାପ୍ତ ହେଲେ । ତାଙ୍କ ଦେହ ଯେପରି ପୋଡ଼ା ନ ଯାଇ, ଯେଉଁ ଗୃହରେ ସେ ଶିକ୍ଷା ଦେଉଥିଲେ ସେହିଠାରେ ପୋତାଯିବ ଏ ବିଷୟରେ ସେ ମରଣପୂର୍ବେ

ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଆଜ୍ଞା ଦେଇ ଯାଇଥିଲେ । ଗୋଟିଏ ନିର୍ଜନ ଅରଣ୍ୟମଧ୍ୟ ସ୍ଥାନରେ ତାଙ୍କୁ କବର ଦିଆଯାଇଅଛି । ତାଙ୍କ କଠାଉ, ଚଙ୍ଗା, ପିଢ଼ା ଓ ବସ୍ତ୍ର ତାଙ୍କ ସମାଧି ପାଖରେ ରଖାଯାଇଅଛି । ଲୋକେ ସେହି ସ୍ଥାନକୁ ପବିତ୍ର ଭୂମି ମନେକରି ଆଜଯାଏ ଯାତ୍ରା କରନ୍ତି । ଦେବପୂଜକମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କଥିତ ଅଛି ଯେ ସେଠାରେ ତାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନାନା ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କର୍ମ କରାଯାଇଅଛି ।

ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରଥମ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ବାମ୍ପଟନ ଓ ପେଗସ୍ ସାହେବ

ଭାରତବର୍ଷରେ ମଙ୍ଗଳ ସମାଚାର ପ୍ରଚାର କରାଇବା ନିମିତ୍ତ ବିଲାତରେ ବାଇବଲ ସୋସାଇଟି ନାମକ ଗୋଟିଏ କମିଟି ଗଠିତ ହୋଇଥିଲା । ଏହି କମିଟି ବାମ୍ପଟନ ଓ ପେଗସ୍ ସାହେବଙ୍କୁ ଏଠାକୁ ପଠାଇବାକୁ ମନସ୍ଥ କରି ଏମାନଙ୍କର ଧର୍ମଶିକ୍ଷା ନିମିତ୍ତ ପ୍ରଥମେ ଏମାନଙ୍କୁ କିଛି ସମୟ ସକାଶେ ଉଇସ୍‌ବିର୍ ନଗରକୁ ପଠାଇଥିଲେ । ଏ ଉତ୍ତାରେ ସେମାନେ ବିବେଚନା କଲେ, ଭାରତରେ ସତ୍ୟଧର୍ମ ପ୍ରଚାରାର୍ଥେ ବିଦ୍ୟା ଶିକ୍ଷାହିଁ ନିତାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ । ଅତଏବ ଶିକ୍ଷାପ୍ରଣାଳୀର ଉନ୍ନତି ନିମିତ୍ତ ସେମାନେ ପେଗସ୍ ସାହେବଙ୍କୁ ପସନ୍ଦ କଲେ ପୁଣି ସେହି ପ୍ରଣାଳୀର ଉନ୍ନତି ନିମିତ୍ତ ବାମ୍ପଟନ ସାହେବଙ୍କ ଭାର୍ଯ୍ୟା ସ୍ତ୍ରୀଶିକ୍ଷା ସମ୍ବନ୍ଧରେ କିଛି ଶିକ୍ଷା ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ । ଏମାନେ ଶିକ୍ଷା ସମାପ୍ତ କଲା ଉତ୍ତାରେ କମିଟି ଏମାନଙ୍କୁ ଭାରତବର୍ଷକୁ ପଠାଇ ଦେଇଥିଲେ ।

୧୮୨୧ ସାଲ ମେ ୧୫ ତାରିଖରେ ବାମ୍ପଟନ ସାହେବ ତାଙ୍କ ନିଜ ଦେଶ ଲଫବରୋରେ ହସ୍ତାର୍ପିତ ହୋଇ ମିଶନେରୀ କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । ଯେଉଁ ସଭା ଏହି କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧନ କରିଥିଲା, ତାହା ଅତି ଚିତ୍ତାକର୍ଷକ ଓ ଗାମ୍ଭୀର୍ଯ୍ୟ ଥିଲା । ନିକଟସ୍ଥ ମଣ୍ଡଳୀର ଲୋକମାନେ ଦଳ ଦଳ ହୋଇ ଏହି ସଭାରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇଥିଲେ । ମଧ୍ୟ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟ ଦେଖିବା-ପାଇଁ ୩୦ ବା ୪୦ ମାଇଲରୁ ଲୋକମାନେ ବାହାରି ଆସିଥିଲେ । ଗୀର୍ଜାଘରେ ଏତେ ଲୋକ ରୁଣ୍ଡ ହୋଇଥିଲେ ଯେ ଅନେକ ଲୋକ ଘରଭିତରେ ପ୍ରବେଶିବାକୁ ଅନୁମତି ନ ପାଇ ବାହାରେ ଛିଡ଼ା ରହିଥିଲେ । ସେବା ଅତି ମନୋ-ଯୋଗ୍ୟ ଦେଖାଯାଇ ଥିଲା ଏବଂ ବାମ୍ପଟନ ସାହେବଙ୍କୁ ଯେତେଗୋଟି ପ୍ରଶ୍ନ କରାଯାଇଥିଲା, ତହିଁର ଉତ୍ତର ସେ ଅତି ବିବେଚନା ପୂର୍ବକ ଦୃଢ଼ ମନରେ ଦେଇଥିଲେ । ଏ ଉତ୍ତରେ ଏପରି ମହତ୍ କାର୍ଯ୍ୟପାଇଁ ଲୋକମାନେ ଯେପରି ପ୍ରାର୍ଥନା ଓ ଦାନ କରିବେ ହସ୍ତଉତ୍ତୋଳନ ଦ୍ୱାରା ଏଥିର ସମ୍ମତି ନିଆଯାନ୍ତେ, ସମସ୍ତ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ସେହିକ୍ଷଣି ଆନନ୍ଦରେ ଆପଣା ଆପଣାର ହାତ ଉଠାଇଥିଲେ । ଏଥିପୂର୍ବେ ପ୍ରକାଶ୍ୟ ଭାବରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ମଣ୍ଡଳୀର ଲୋକମାନେ କେବେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଏପରି ଏକମତ ପ୍ରକାଶ କରି ନ ଥିଲେ । ଏହି ସମୟରେ ସ୍ମିଥ୍ ସାହେବ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲାପରେ କମିଟିର ସଭ୍ୟମାନେ ବାମ୍ପଟନ ସାହେବଙ୍କ ଉପରେ ହସ୍ତାର୍ପଣ କରିଥିଲେ । ପିକରିଙ୍ଗ୍ ସାହେବ ବାମ୍ପଟନ ସାହେବଙ୍କୁ ଅତି ସୁନ୍ଦର ପରାମର୍ଶ ଦେଇଥିଲେ ଏବଂ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ବାକ୍ୟ ଯେପରି ସର୍ବତ୍ର ପ୍ରଚାରିତ ଓ ମହିମାନ୍ୱିତ

ହୁଏ, ଏଥିଲାଗି "ହେ ଭାଇମାନେ, ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ଲାଗି ପ୍ରାର୍ଥନା କର ।" ପ୍ରେରିତ ପାଉଲଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କଥିତ ଏହି ପଦ ଧରି ଓ୍ୱାର୍ଡ଼ସାହେବ ଅତି ସୁନ୍ଦର ଉପଦେଶ ଦେଇଥିଲେ । ସେହି ଦିନର ସନ୍ଧ୍ୟା ସମୟରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରାର୍ଥନା ସଭା ହୋଇଥିଲା ଓ ମିଶନ କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ କିଛି ଚାନ୍ଦା ସଂଗ୍ରହ କରାଯାଇଥିଲା । ଲୋକମାନେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କ ଆତ୍ମାରେ ଯେତେବେଳେ ଏପରି ଭାବରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥିଲେ ଯେ ସେହି ଦିନର ଚାନ୍ଦା ପ୍ରାପ୍ତ ଦେଢ଼-ହଜାର ଟଙ୍କା ହୋଇଥିଲା । ଆରଦିନ ପେଗସ୍ ସାହେବ ଉଇସ୍‌ବିଚ୍‌ରେ ମଙ୍ଗଳସମାଚାରର କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ମନୋନୀତ କରାଗଲେ । ବିଶିଲ ସାହେବ ଲୋକମାନଙ୍କ ସାକ୍ଷାତରେ ପେଗସ୍ ସାହେବଙ୍କୁ ଚିହ୍ନାଇ ଦେଲା ଉତ୍ତରେ ଇଭେନସ୍ ସାହେବ ହସ୍ତାର୍ପଣର ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ ଓ ପେଗସ୍ ସାହେବ ନିହିମିୟ ୬:୩ ପଦ ଯଥା "ଆମ୍ଭେ ଏକ ମହତ୍ କର୍ମ କରୁଅଛୁଁ" ଏହି ପଦ ଧରି ଅତି ସୁନ୍ଦର ଏକ ଉପଦେଶ ଦେଇଥିଲେ । ଉପଦେଶ ଶେଷ ହୁଅନ୍ତେ ଏମାନଙ୍କୁ ଭାରତକୁ ପଠାଇବା ଲାଗି ସବୁ ବିଷୟର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରିବା ପରେ ଓ୍ୱାର୍ଡ଼ ଓ ପାଇକ୍ ସାହେବ ଲଣ୍ଡନକୁ ଗଲେ । ସେମାନେ ୨୮ ତାରିଖରେ ସୋମବାର ଦିନ ଭାରତାଭିମୁଖେ ଯାତ୍ରା ଆରମ୍ଭ କଲେ । ଯାତ୍ରା ସମୟରେ ଓ୍ୱାଲସ୍ ଓ ପାଇକ୍ ସାହେବ ପୁଣି ଆହୁରି ପ୍ରାୟ ୨୫ ଜଣ ବନ୍ଧୁ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ଗ୍ରେଭସ୍‌ଏଣ୍ଡ୍ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆସିଥିଲେ । ସେହି ସମୟରେ ବାମ୍ପଟନ, ପେଗସ୍ ଓ ସେମାନଙ୍କ ମେମ୍ ସାହେବମାନେ ଅତି ସୁଖୀ ଦେଖାଯାଇଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ଆବରଟନ ନଗରରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ଜାହାଜରେ

ସେମାନଙ୍କୁ ବିଦାୟ ଦେବା ପୂର୍ବେ ଓ୍ୱାର୍ଡ଼ ଓ ପାଇକ୍ ସାହେବ ଯେତେବେଳେ ପ୍ରାର୍ଥନା ଶେଷ କରି ଆପଣା ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ସହିତ ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ବିଦାୟ ନେଲେ ସେତେବେଳେ ମେମ୍ ସାହେବମାନେ ଅତି ଦୁଃଖିତ ହୋଇଥିଲେ । ଜାହାଜ ଦେଖାଯାଉଥିବା ଯାଏ ବନ୍ଧୁମାନେ ନଦୀକୂଳରେ ଠିଆ ହୋଇ ରହିଥିଲେ ଓ ଏମାନେ ମାସ୍ତୁଲ ଉପରେ ଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ଯେତେବେଳେ ଜାହାଜ ଅଦୃଶ୍ୟ ହେଲା, ସେତେବେଳେ ବନ୍ଧୁମାନେ ନିଜ ନିଜ ଘରକୁ ଫେରିଗଲେ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟପ୍ରେମରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଏହି ମିଶନେରୀମାନେ ସ୍ୱଗୃହ ତ୍ୟାଗ କରିବାବେଳେ, ଦୁଇ ତିନୋଟି କାରଣରୁ ପ୍ରଥମେ ଏମାନେ ଆସାମକୁ ଆପଣା ଆପଣାର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରରୂପେ ପସନ୍ଦ କରୁଥିଲେ । ପ୍ରଥମ—ଆସାମର ଲୋକସଂଖ୍ୟା ଅଧିକ । ଦ୍ୱିତୀୟ—ମିଶନେରୀ କେହି ସେଠାରେ ନ ଥିଲେ, ତୃତୀୟ—ଭାଷା ବୁଝିବା ସେମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ସହଜ । କିନ୍ତୁ ଭାରତବର୍ଷରେ ପହଞ୍ଚି ଶ୍ରୀରାମପୁରସ୍ଥ ପାଦ୍ରିମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସାକ୍ଷାତ୍ କଲାପରେ ଓଡ଼ିଶା ଯେ ମଙ୍ଗଳ ସମାଚାରର ପ୍ରଚାରର ବିଶେଷ ସ୍ଥଳୀ, ଏହା ସେମାନେ ବୋଧ ପାଇଥିଲେ । ଦୁଃଖର ବିଷୟ ଏହି ଯେ, ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ଅନୁମତି ବିନା ଭାରତର କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ସେମାନେ ଯେ ରହି ନ ପାରିବେ ଏପରି ଗୋଟିଏ ବିଶେଷ ପ୍ରତିବାଧା, ସେମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ବିଶେଷ କଷ୍ଟର କାରଣ ସ୍ୱରୂପ ହୋଇଥିଲା । ମାତ୍ର ଓଡ଼ିଶାକୁ ଆସିଲା ଉତ୍ତରେ ପାଦ୍ରିମାନେ ଭାରତର ଲାଟ୍ ହେଷ୍ଟିଂସ ସାହେବଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଦେଖା କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରି, ମଙ୍ଗଳ ସମାଚାରର ପ୍ରଚାର

କାର୍ଯ୍ୟର ରିପୋର୍ଟ ଯାହା କି ସେମାନେ ଡାନିଙ୍ଗଟନ ବାଇବଲ ସମିତିରୁ ପାଇଥିଲେ, ତାହା ନେଇ ସାହେବଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଇଥିଲେ । କାରଣ ଲର୍ଡ୍ ସାହେବ ଯେ ମଙ୍ଗଳ ସମାଚାର କାର୍ଯ୍ୟର ରିପୋର୍ଟ ଶୁଣି ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେବେ, ସେମାନଙ୍କର ଏ ରୂପ ବିଶ୍ୱାସ ଥିଲା । ସେମାନେ ଲର୍ଡ୍ ସାହେବଙ୍କ ଗୃହ ପାଖରେ ପହୁଞ୍ଚି ପ୍ରଥମେ ରିପୋର୍ଟ୍ ଖଣ୍ଡି ପଠାଇ ଦେଲେ ଏବଂ ସାହେବ ମହୋଦୟ ରିପୋର୍ଟ ପ୍ରାପ୍ତି ଲାଗି ପାଦ୍ରିମାନଙ୍କୁ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେଲେ । ଏ ଉତ୍ତରରେ ଶ୍ରୀରାମପୁରର ମିଶନେରୀମାନେ ଯେ ଉତ୍ତମ ଓ ଉପଯୁକ୍ତ ଲୋକ ସେମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ସାହେବ ଏହି ମତ ପ୍ରକାଶ କରି ନିଜେ ଯେ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ଦୂରବସ୍ଥା ସକାଶେ ଗୋଟିଏ ସ୍କୁଲ ସ୍ଥାପନ କରିଅଛନ୍ତି, ଏହା ସେମାନଙ୍କୁ ଜଣାଇଥିଲେ ଏବଂ ପାଦ୍ରି ସାହେବମାନଙ୍କ ପ୍ରାର୍ଥନା ମଞ୍ଜୁର କରି, ଯେ କୌଣସି ସାହାଯ୍ୟ ସେମାନେ ଚାହାନ୍ତି ତାହା ଦେବାକୁ ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରିଥିଲେ । ଏହି ସମ୍ବାଦ ଘେନି ପାଦ୍ରି ସାହେବମାନେ ଗୃହକୁ ଫେରନ୍ତେ କେରି ଓ ଅନ୍ୟନ୍ୟ ସାହେବମାନେ ଅତି ଆନନ୍ଦିତ ହୋଇ ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ଧନ୍ୟବାଦ କରିଥିଲେ । ଏହି ପ୍ରକାରେ ବାମ୍ପଟନ ଓ ପେଗ୍‌ସ ସାହେବ କଲିକତା ଓ ଶ୍ରୀରାମପୁରରେ ଦୁଇ ମାସ ରହିଲା ଉତ୍ତରେ ଓଡ଼ିଶାକୁ ଯାତ୍ରା କଲେ । ଏମାନେ ୧୮ ଦିନ ଯାତ୍ରା କରି ୧୮୨୨ ସାଲ ଫେବୃଏରୀ ୧୨ ତାରିଖରେ କଟକରେ ଆସି ପହୁଞ୍ଚିଲେ । ଏହି ସମୟରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର କୌଣସି ପ୍ରଚାରକ ଅବା ରାଜକୀୟ କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କର କୌଣସି ଧର୍ମୋପଦେଶକ କଟକରେ ନ ଥିଲେ । ସେମାନେ ଦୁଇ ବର୍ଷ

କଟକରେ ରହିଲା ଉତ୍ତାରେ ବାମ୍ପଟନ ସାହେବ ପୁରୀକୁ ଯାଇଥିଲେ । ସେ ଗୋଟିଏ ବିଶ୍ୱସ୍ତ ମଙ୍ଗଳ ସମାଚାର ପ୍ରଚାରକ, ତାଙ୍କର ଜୀବନ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ଜୀବନ ଥିଲା । ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମ ପ୍ରଚାର କରୁ କରୁ ଓ ତତ୍‌ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ପୁସ୍ତକମାନ ଲେଖୁ ଲେଖୁ ପୁଣି ଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କ ପ୍ରତି ଲୋକମାନଙ୍କର ମନକୁ ଆକର୍ଷଣ କରୁ କରୁ ସେ ଆପଣାର ସମସ୍ତ କଟାଇ ଥିଲେ । ଏହି କାର୍ଯ୍ୟରେ ତାଙ୍କର ଏତେଦୂର ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ଭକ୍ତି ଥିଲା ଯେ, ଯେତେବେଳେ ଦୁର୍ବଳତା ହେତୁ ସେ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ପାରୁ ନ ଥିଲେ, ତେତେବେଳେ ତାଙ୍କ ମନରେ ଅତି ଦୁଃଖ ଜାତ ହେଉଥିଲା ଓ ଯେତେବେଳେ ସେ ଘୋଡ଼ାରେ ଚଢ଼ି ପାରୁ ନ ଥିଲେ, ତେତେବେଳେ ଅତି କଷ୍ଟରେ ବଜାରକୁ ଯାଇ; କିଛି କିଛି ପ୍ରଚାର କରିବାକୁ ଭଲ ପାଉଥିଲେ । ୧୯୩୦ ସାଲ ଡିସେମ୍ବର ୧୭ ତାରିଖରେ ସେ ପୁରୁଷୋତ୍ତମ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ୍ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କ କବର ଉପରେ ଏହି କଥା ଲେଖାଅଛି, ଯଥା, “କ୍ରୁଶରେ ହତ ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କୁ ଆମ୍ଭେମାନେ ପ୍ରଚାର କରୁଅଛୁ ।” ବାମ୍ପଟନ ସାହେବ ଓଡ଼ିଶାରେ ଥିବାବେଳେ ଗଞ୍ଜାମ ବ୍ରହ୍ମପୁରକୁ ଯାଇ ସେଠାରେ ତିନି ଜଣ ବଡ଼େଇ ସହିତ ସାକ୍ଷାତ କରି ସେହି ସ୍ଥାନରେ ମଙ୍ଗଳ ସମାଚାରର କାର୍ଯ୍ୟ ଯେ ସଫଳ ହେବ, ଏଥିର ଦୃଢ଼ ଆଶା ପାଇଥିଲେ । ୧୮୨୭ ସାଲରେ ବାମ୍ପଟନ ସାହେବ ଆଉ ଥରେ ବ୍ରହ୍ମପୁରକୁ ଯାଇ ଇରନ୍ ନାମକ ଜଣେ ତେଲଙ୍ଗି ଲୋକକୁ ଡୁବନ ଦେଇଥିଲେ । ଏହି ଲୋକ ଏହି ମିଶନର ପ୍ରଥମ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ।

ବାମ୍ପଟନ ସାହେବ ପରଲୋକ ଗଲା ଉତ୍ତାରେ ପେଗ୍‌ସ ସାହେବ

ସଙ୍ଗିହୀନ ହୋଇ ଓଡ଼ିଶାରେ ୩ ଅବା ୪ ବର୍ଷ ରହିଲା ଉତ୍ତାରେ ଇଉରୋପକୁ ଯିବାପାଇଁ ବାଧ ହୋଇଥିଲେ । ଯଦ୍ୟପି ସେ ପୁନରାୟ ଓଡ଼ିଶାକୁ ଫେରି ଆସି ନ ଥିଲେ ତଥାପି ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ସ୍ନେହ କୌଣସି କାଳେ ଊଣା ପଡ଼ି ନ ଥିଲା । ସେ ସଙ୍ଖାଦାହ, ଯାନିଟିକସ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବିଷୟରେ ଯେ ଯେ ପୁସ୍ତକ ଲେଖିଯାଇଅଛନ୍ତି; ତାହା ଓଡ଼ିଶାବାସୀଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ବଡ଼ ଉପକାରଜନକ । ୧୮୫୦ ଜାନୁଏରୀ ୫ ତାରିଖରେ ରବର୍ଟନ୍‌ଅନ୍‌ଟ୍ରେଣ୍ଟଠାରେ ସେ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ ।

ଚାର୍ଲସ ଲେସି ସାହେବ—ଲିସେସଷ୍ଟର ପ୍ରଦେଶସ୍ଥ ହରଟନ୍ ଗ୍ରାମରେ ସନ ୧୭୯୧ ମସୀହା ଜାନୁଏରୀ ମାସରେ ଲେସି ସାହେବ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଏହାଙ୍କର ପିତାମାତା ଉଏସ୍‌ଲିୟନ ମଣ୍ଡଳୀର ପ୍ରଧାନ ସଭ୍ୟ ଥିଲେ, ମଧ୍ୟ ଏମାନଙ୍କ ଘରେ ସେହି ମଣ୍ଡଳୀର ପ୍ରଚାରକ ରହୁଥିଲେ । ଲଫବରୋସ୍ଥ ଡୁବିତ ଭଜନାଳୟରେ ଲେସି ସାହେବ ନ ପ୍ରବେଶିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାଙ୍କର ଧର୍ମଭାବ ଉଦୟ ହୋଇ ନ ଥିଲା । ଏଠାରେ ପାଦ୍ରି ଷ୍ଟିଭେନସନ୍ ସାହେବଙ୍କ ସୁନ୍ଦର ଉପଦେଶ ଦ୍ୱାରା ଲେସି ସାହେବ ୧୬ ବର୍ଷ ବୟସରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କଠାରେ ବିଶ୍ୱାସ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ ଏବଂ ଅତିଶୀଘ୍ର ମଣ୍ଡଳୀରେ ପ୍ରବେଶ କରିଥିଲେ । ଏହିଠାରେ ଥିବା ସମୟରେ ଲେସି ସାହେବ ପ୍ରଥମ କରି ଯୀଶୁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କ ବିଷୟ ଗ୍ରାମମାନଙ୍କରେ ପ୍ରଚାର କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ତାଙ୍କ ପ୍ରଚାର ଦ୍ୱାରା ନିକଟସ୍ଥ ଗ୍ରାମମାନଙ୍କରେ ବହୁତ ଫଳ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇଥିଲା ଓ ଏତଦ୍ଦ୍ୱାରା ତାଙ୍କ ନାମ କିଛି ଖ୍ୟାତିପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥିଲା ।

ମେ ମାସର ୭ ତାରିଖ ୧୮୨୩ ସାଲରେ ଲେସି ସାହେବ ନିଜଦେଶ ଲଫଂବରୋର ଉଡ୍‌ଗ୍ରେଟ ଭଜନାଳୟରେ ମିଶନ କାର୍ଯ୍ୟ ନିମିତ୍ତ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିଲେ, ସେ ଦିନର ସେବା ଅତି ସୁନ୍ଦର ଓ ଗମ୍ଭୀର । ଦଶ ଦିନ ଉତ୍ତାରେ ଲେସି ସାହେବ ଆପଣା ଭାର୍ଯ୍ୟା ସହିତ ଆର୍ବରଠନଠାରେ ଜାହାଜରେ ଚଢ଼ିଲେ । ଅନେକ ଦିନ ଜଳଯାତ୍ରା କରି ୨୭ ତାରିଖ ସେପ୍‌ଟେମ୍ବର ମାସରେ କଲିକତାରେ ପହୁଞ୍ଚି ଥିଲେ, ସେମାନେ କଲିକତା ଓ ଶ୍ରୀରାମପୁରରେ ତିନି ମାସ ଅତିବାହିତ କରିଥିଲେ । ଯେତେବେଳେ ଲେସି ସାହେବ ଶ୍ରୀରାମପୁର ଛାଡ଼ିଲେ, ତେତେବେଳେ ସେଠାରେ ଗୋଟିଏ ବିଶେଷ ସଭା ହୋଇଥିଲା । ଆଉ କେରି ସାହେବ କୌଣସି କାରଣରୁ ସଭାରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ନ ପାରିଥିବା ହେତୁରୁ ଲିଖିତ ପତ୍ରଦ୍ୱାରା ଲେସି ସାହେବଙ୍କୁ ତିନିଗୋଟି ପରାମର୍ଶ ଦେଇ ଯାଇଥିଲେ । ପ୍ରଥମ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରାଣୀ ନିକଟରେ ମଙ୍ଗଳସମାଚାର ପ୍ରଚାର କରିବା ତୁମ୍ଭର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ଦ୍ୱିତୀୟ, ବାକ୍ୟ ଯହିଁପାଇଁ ପ୍ରେରିତ ତାହା ଯେ ସେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବେ, ଏହା ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ପ୍ରତିଜ୍ଞା । ତୃତୀୟ, ଯେତେବେଳେ ଈଶ୍ୱର ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେବେ, ତେତେବେଳେ ସମସ୍ତ ବାଧା ସେ ଘୁଞ୍ଚାଇ ଦେବେ । ଏଥିପାଇଁ ତୁମ୍ଭେ ହତାଶ ନ ହୋଇ ଭବିଷ୍ୟତ ପୁରସ୍କାର ପ୍ରତି ସର୍ବଦା ଦୃଷ୍ଟି ରଖିଥାଅ । ନମସ୍କାର ! ଈଶ୍ୱର ତୁମ୍ଭକୁ ଆଶୀର୍ବାଦ ଦେଉନ୍ତୁ, ଏବଂ ଓଡ଼ିଶାରେ ତୁମ୍ଭ ପୁରସ୍କାର ସ୍ୱରୂପ ଅନେକ ଆତ୍ମା ଲାଭ କରାଉନ୍ତୁ ।

୧୭ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅତି କଷ୍ଟରେ ଯାତ୍ରା କଲ୍ ଉତ୍ତରେ ପେଗ୍‌ସ ସାହେବ ଯାଇ ପଞ୍ଚାମୁଣ୍ଡେଇରେ ପ୍ରଥମେ ତାହାଙ୍କୁ

ଭେଟିଲେ । ଆଉ ସେମାନଙ୍କ ସାକ୍ଷାତ୍ ସମ୍ମୁଖରେ ସେ ପେଟ୍ରସ ସାହେବଙ୍କଠାରୁ ପ୍ରଥମରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଏତିକି ଶିଖିଥିଲେ, ଯଥା, "ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଯୀଶୁରେ ବିଶ୍ୱାସଇଁ କେବଳ ଏକମାତ୍ର ପରିତ୍ରାଣର ପଥ ।" ଲେସିସାହେବ ଏ କଥାଟି ଶିଖି ବାରମ୍ବାର ନିକଟସ୍ଥ ଗ୍ରାମମାନଙ୍କରେ ଉଚ୍ଚାରଣ କରୁଥିଲେ ଏବଂ କାଠ ଯେ ସତ୍ୟ ଈଶ୍ୱର ନୁହେଁ, ଏହା ମଧ୍ୟ ଜଣାଇ ଦେଉଥିଲେ ।

ପ୍ରଚାର କରିବା ଉପଯୁକ୍ତ ଗୁଣ ଲେସି ସାହେବଙ୍କଠାରେ ଥିଲା । ସେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ବହୁତ ଶିଖି ନ ଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ଅତିଶୀଘ୍ର କଥାସବୁ ଧରି ଓଡ଼ିଆ କହି ପାରୁଥିଲେ । କେବେ କେବେ କେଉଟୁଣୀ ଓ ଫଳମୂଳ ବିକାଳି ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ପାଶେ ବସି ସେ ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କ ବିଷୟ କହୁଥିଲେ, ଆଉ ଏ ଉପାୟରେ ଅତିଶୀଘ୍ର ଚଳନ୍ତି କଥାଗୁଡ଼ିକ ସେ ଭଲରୂପେ ଶିଖିପାରିଥିଲେ । ସେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ପୁସ୍ତକ, ଯଥା: ଖ୍ରୀଷ୍ଟବିବରଣାମୃତ, ଧର୍ମଯୁଦ୍ଧ ଓ ମଣ୍ଡଳୀ ବିବରଣ ସଂଶୋଧନ କରିଥିଲେ ଓ ତିନି ଚାରି ଖଣ୍ଡ ସାନ ସାନ ପୁସ୍ତକ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ରଚନା କରିଥିଲେ । ସେ ଜୀବନର ଶେଷଯାଏ ମଣ୍ଡଳୀର ପାଳକ ଥିଲେ ଓ ସ୍କୁଲମାନଙ୍କରେ ନାନା କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିଲେ; ଏବଂ ୧୮୪୧ ନଭେମ୍ବର ମାସରେ ସେ ପରଲୋକ ଗମନ କଲେ । ତାଙ୍କ ମେମ ସାହେବ ଲଫପରୋ ନିକଟସ୍ଥ ସଫସେଡ଼ ଦେଶରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଜୀବନର ସମସ୍ତ ଘଟଣା ଯଦି ଅବା ଜଣା ନାହିଁ, ତଥାପି ନିଜ ଦେଶରେ ଥିବାବେଳେ ସେ ଯେ ଈଶ୍ୱର ସେବାରେ ସର୍ବଦା ଉପସ୍ଥିତା,, ତାଙ୍କ ଦେଶୀୟ ଲୋକମାନେ ଏହା ଭଲକରି ଜାଣିଥିଲେ । ସେ ଷ୍ଟିଭେନସନ୍ ସାହେବଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଉତ୍ସବିତ

ହୋଇ ଉଡ଼ଶ୍ରେଷ୍ଠ ମଣ୍ଡଳୀରେ ଗୃହୀତ ହୋଇଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଧର୍ମଭାବ କ୍ରମେ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଥିଲା, ସେ ସଣ୍ଡେସ୍କୁଲର ଗୋଟିଏ ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀ ଥିଲେ । ଏହିପରି ଅବସ୍ଥାରେ ଲେସି ସାହେବଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ତାଙ୍କର ବିବାହର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ହେଲା । ଅତଏବ ଶୀଘ୍ର ବିବାହ କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧନ କରି ସେମାନେ ଭାରତ ଅଭିମୁଖରେ ଯାତ୍ରା କରିଥିଲେ ।

ଭାରତରେ ଏହି ପ୍ରଥମ ମିଶନେରୀମାନଙ୍କ ଆଗମନକାଳରେ ଭାରତର ଅବସ୍ଥା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭୟାନକ ଓ ମନ୍ଦ ଥିଲା । ଲୋକମାନେ ଅତିଶୟ ନିଷ୍ଠୁର ଓ ଘୃଣାଜନକ କାର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କରେ ଲିପ୍ତ ଥିଲେ । ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀମାନେ ଯଦି ଅବା ହୀନସାହସ ହେଉଥିଲେ, ତଥାପି ଲେସି ସାହେବଙ୍କ ମେମ୍ ସାହେବ ସେମାନଙ୍କୁ ଏକପ୍ରକାର ଉତ୍ସାହିତ କରାଇଥିଲେ । ସେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ମିଶନେରୀମାନଙ୍କୁ କହିଥିଲେ, "ବର୍ତ୍ତମାନ ତୁମ୍ଭେମାନେ କାର୍ଯ୍ୟ କର, ସମୟରେ ଫଳ ପାଇବ ।" ଯେତେବେଳେ ଗଙ୍ଗାଧର, ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଓ ଆନ୍ୟାନ୍ୟ ଲୋକମାନେ ହିନ୍ଦୁଧର୍ମ ଛାଡ଼ି ପ୍ରକାଶ୍ୟରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କୁ ସ୍ୱୀକାର କରିଥିଲେ, ତେତେବେଳେ ମେମ୍ ସାହେବଙ୍କର ସଫଳତା ସେମାନେ ଦେଖିଥିଲେ ଓ ତହିଁହେତୁ ଆନନ୍ଦସାଗରରେ ବୁଡ଼ିଯାଇଥିଲେ । ଉପରୋକ୍ତ ନୂଆ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନମାନଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଲେସିମେମ୍ ଇସ୍ରାୟେଲର ପ୍ରକୃତ ମାତାସ୍ୱରୂପ ଥିଲେ । ସେ ୨୬ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିଧବା ହୋଇ ଈଶ୍ୱରଙ୍କଠାରେ ନିର୍ଭର ରଖି ଧର୍ମ ଫଳରେ ଅଧିକ ଫଳବନ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । ଦେଶୀୟ ଲୋକଙ୍କର ସେ ଜଣେ ପ୍ରକୃତ ବନ୍ଧୁ ଥିଲେ, ଆପଣା ଜୀବନର

ଶେଷଭାଗରେ ଗରିବ, ଦୁଃଖିମାନଙ୍କୁ ସଙ୍ଖୋଳିବାରେ ପୀଡ଼ିତମାନଙ୍କ ନିକଟକୁ ଯାଇ ଔଷଧାଦି ବିତରଣ କରିବାରେ ସେ ଆପଣା ଅଧିକାଂଶ ସମୟ ଅତିବାହିତ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କୁ ୮୦ ବର୍ଷ ବୟସ ହେବାବେଳେ ତାଙ୍କ ବଡ଼ପୁଅ ମରିଯିବାରୁ ତାଙ୍କ ମନରେ ବିଶେଷ କଷ୍ଟ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇଥିଲା । ତଥାପି ସେହି ଦୁଃଖ ସେ ଯେପରି ଭାବରେ ସହ୍ୟ କରିଥିଲେ ତହିଁରେ ତାଙ୍କ ଚରିତ୍ରର ଦୃଢ଼ତା ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇଥିଲା । ଏଉତ୍ତାରେ ସେ ଆପଣା ତିନିଗୋଟି ନାତିଙ୍କୁ ଧର୍ମପଥରେ ଚଳାଇବା ନିମନ୍ତେ ବଳ ବାନ୍ଧିଥିଲେ । ଅବଶେଷରେ ତାଙ୍କ ଜୀବନର ଶେଷ ସମୟ ଉପସ୍ଥିତ ହୁଅନ୍ତେ ୧୪ ତାରିଖ ବୁଧବାର ୧୮୭୮ ସାବରେ ସେ ପରଲୋକ ଯାଇଥିଲେ । ସେହି ଦିନର ପ୍ରାତଃକାଳ ତାଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଅତିଶୟ ସୁଖକର ସମୟ ଥିଲା । ଦିନର ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧନ କରି ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ସେ ନିୟମିତରୂପେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ନିକଟରେ ନୈବେଦ୍ୟ ଉତ୍ସର୍ଗ କରିଥିଲେ । ତହିଁ ଉତ୍ତାରେ ସେ ସମସ୍ତଙ୍କଠାରୁ ବିଦାୟ ନେଇ, ରାତ୍ରିର ନିଦ୍ରାପାଇଁ ନିଜ କାମଡ଼ାକୁ ଯାଇଥିଲେ, ଆଉ ଏପରି ସମୟରେ ତାଙ୍କର ବେଦନା ଉପସ୍ଥିତ ହେବାରୁ ସେ ପାଖର ମିଶିକୁ ଆଗେ ଆପଣା ନିକଟକୁ ଡକାଇଥିଲେ । ତାଙ୍କର ବେଦନା ଅତି ଅଳ୍ପ ସମୟ ରହିଲା ଉତ୍ତାରେ ସେ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କ କବର ପାଖରେ ଶିବପାଦ ଭାଇ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିଥିଲେ ଓ ବୁକ୍ ସାହେବ ସାନ୍ତ୍ୱନାଜନକ କଥା କହି ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧନ କରିଥିଲେ । ରବିବାର ମିଲର ସାହେବ ତାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁସୂଚକ ଉପଦେଶ ପାଇଁ ଆୟୁବ ୫ : ୨୬ ପଦ ଧରି ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଉପଦେଶ ଦେଇଥିଲେ ଓ ଡାକ୍ତର

ବକ୍‌ଲି ସାହେବ ଦୁଃଖିତ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ସାନ୍ତ୍ୱନାର ବାକ୍ୟ କହିଥିଲେ ।

ଅତି ସୁଖର ବିଷୟ ଏହି ଯେ, ପରଲୋକଗତ ପ୍ରାଚୀନ ଲେସି ସାହେବଙ୍କର ନାତି ରେଭ, ଆର୍. ଏଲ୍. ଲେସି ଓଡ଼ିଶାର ଜଣେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହୋଇ ପ୍ରାୟ କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓଡ଼ିଶାରେ ରହିଲା ଉତ୍ତରେ ସ୍ୱଦେଶକୁ ଯାଇଅଛନ୍ତି ।

ଡାକ୍ତର ସଟନ ସାହେବ—ସଟନ ସାହେବ ଇଂଲଣ୍ଡର ଡ଼ର୍ବି ଅଞ୍ଚଳରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଯୌବନ କାଳରେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ଅତି ଭକ୍ତି ଥିଲା । ଅତଏବ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ପକ୍ଷରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ସେ ଇଚ୍ଛା କରି ମଙ୍ଗଳ-ସମାଚାର-ପ୍ରଚାରକ ପଦରେ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । ୧୮୨୪ ସାଲ ଡିସେମ୍ବର ମାସର ୨୩ ତାରିଖରେ ସେ ପ୍ରଭୁଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟପାଇଁ ହସ୍ତାର୍ପିତ ହୋଇଥିଲେ । ଯେଉଁଦିନ ତାଙ୍କ ହସ୍ତାର୍ପଣର ସଭା ହୋଇଥିଲା, ସେଦିନ ଗୀର୍ଜାଘର ଲୋକପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥିଲା । ବାଲ୍ୟକାଳରେ ସଟନ ସାହେବଙ୍କର ଧର୍ମ ପ୍ରତି ବଡ଼ ଶ୍ରଦ୍ଧାଭାବ ନ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ବୟସରେ ବୃଦ୍ଧି ପାଆନ୍ତେ ସେ ନିଜର ମନ୍ଦ ଅଭ୍ୟାସସବୁ ତ୍ୟାଗ କରି ଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କ ଶରଣ ନେବା ହେତୁରୁ ବିଶେଷ ସୁଖର ଅଧିକାରୀ ହୋଇଥିଲେ । ତାଙ୍କ ହସ୍ତାର୍ପଣର କିଛିଦିନ ଉତ୍ତରେ ସାହେବ ଆପଣା ଭାର୍ଯ୍ୟା ସହିତ ଭାରତ ଅଭିମୁଖରେ ଯାତ୍ରା କରିଥିଲେ । ଯାତ୍ରା ଅତି ଦୀର୍ଘ ଥିଲା । ଓଡ଼ିଶାରେ ପ୍ରବେଶିବା ପାଇଁ ପ୍ରାୟ ସେମାନଙ୍କୁ ଛଅ ମାସରୁ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ସମୟ ଲାଗିଥିଲା । ଫେବ୍ରୁଏରି ମାସରେ ସେମାନେ ହୁଗୁଳି ନଦୀରେ ଆସି ପହୁଞ୍ଚିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ସହର ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ

ସେମାନଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହୋଇ ନ ଥିଲା । ଯଦ୍ୟପି ଅନେକ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେମାନଙ୍କୁ ଜଳଯାତ୍ରା କରିବାକୁ ହୋଇଥିଲା, ତଥାପି ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଆଶୀର୍ବାଦରେ ସେମାନେ ସୁସ୍ଥ ଶରୀରରେ କଲିକତାରେ ପହଞ୍ଚି କେତେକ ଦିନ ସେହିଠାରେ ରହିଲା ଉତ୍ତରେ କଟକକୁ ଆସିଥିଲେ । ଡିସେମ୍ବର ମାସର ଶେଷରେ ସେ କଟକଠାରୁ ବ୍ରହ୍ମପୁରକୁ ଯାତ୍ରା କରିଥିଲେ ଏବଂ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଉତ୍ସାହିତ ହୋଇ ସେହିଠାରେ କିଛିଦିନ ରହିଲ ପରେ ପୁନର୍ବାର କଟକକୁ ଫେରି ଆସିଥିଲେ । ସେ ମିଶନ କଲେଜର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ପଦରେ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିଲେ, ପୁଣି ୨୦ ବା ୨୧ ବର୍ଷ କଟକରେ କାର୍ଯ୍ୟ କଲା ପରେ ଆପଣା ମେମ୍ ସାହେବ ସହିତ ସ୍ୱଦେଶକୁ ଚାଲି ଯାଇଥିଲେ । ଏହି ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ସଟନ ସାହେବ ଓଡ଼ିଶାରେ ଅନେକ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିଲେ ଓ ତଦ୍ୱାରା ଅନେକ ଲୋକ ଖ୍ରୀଷ୍ଟରେ ବିଶ୍ୱାସ କରିଥିଲେ । ଓଡ଼ିଶାର ସର୍ବତ୍ର ଯେପରି ମଙ୍ଗଳସମାଚାର ପ୍ରଚାରିତ ହେବ, ଏଥିଲାଗି ଆମେରିକା ବାଇବଲ ସୋସାଇଟିକୁ ସେ ସାହାଯ୍ୟ ପାଇଁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିଥିଲେ । ସେ ପୁରୁଷୋତ୍ତମରେ ଅନେକଥର ମଙ୍ଗଳସମାଚାର ଘୋଷଣା କରିଥିଲେ । ଡାକ୍ତର ସଟନ ସାହେବ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଲାଭର ଆଶାରେ ଥରେ ଜାହାଜରେ ଚଢ଼ି ଆମେରିକାକୁ ଯାଉଥିଲାବେଳେ ଜାହାଜରେ ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶସ୍ଥ ମିଶନ କାର୍ଯ୍ୟର ବିବରଣୀ ଲେଖିଥିଲେ । ଆମେରିକାର ବଷ୍ଟନ ନଗରରେ ତାହା ଛପା ହୋଇଥିଲା, ପରେ ସ୍କଟଲାଣ୍ଡରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିଲା । ସେ ଆମେରିକାରେ ଥାଇ ମଣ୍ଡଳୀର ଏପରି ସନ୍ତୋଷ ଜନ୍ମାଇଥିଲେ ଯେ, ସେମାନଙ୍କର ପାଳକ ସେଣ୍ଡେଟେଷ୍ଟଙ୍କୁ ପାଖକୁ ଚିଠି ପଠାଇ କିଛି ଦିନ ତାଙ୍କୁ ରଖାଇବାକୁ

ପ୍ରସ୍ତାବ କରିଥିଲେ ଓ କମିଟି ଏଥିରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇଥିଲେ । ସେ ଏଣେତେଣେ ବୁଲି ବହୁତ ପ୍ରଚାର କରିଥିଲେ । ଆମେରିକା ଦେଶରେ ତାଙ୍କର ଉଦ୍‌ଯୋଗରେ ଗଠିତ ଗୋଟିଏ ସୋସାଇଟିର ସେ ସେକ୍ରେଟେରି ହୋଇଥିଲେ ଓ ସେହି ପଦରେ ଥାଉଁ ଥାଉଁ ସେ ଅନେକ ମଣ୍ଡଳୀକୁ ଯାଇଥିଲେ ଓ ଅନେକ ଚାନ୍ଦା ସଂଗ୍ରହ କରିଥିଲେ । ୧୮୩୫ ସାଲରେ ଡାକ୍ତର ସଟନ ସାହେବ, ତାଙ୍କ ମେମସାହେବ ଓ ଦୁଇ ନୂଆ ମିଶନେରି ଅର୍ଥାତ୍ ନଇସ ଓ ଫିଲିପ୍ ସହିତ ଏ ଦେଶକୁ ଆସିଥିଲେ । ଫିଲିପ୍ ସାହେବ ଗୋଦ୍‌ବ ସାହେବଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କେତେକାଳ ବାଲେଶ୍ୱରରେ ଥିଲେ । ତହିଁ ଉତ୍ତରେ ସେ ଜଲେଶ୍ୱରରେ ଏକ ନୂତନ ଷ୍ଟେସନ ଫିଟାଇବାକୁ ପ୍ରସ୍ତାବ କରିଥିଲେ । ନଇସ ସାହେବ କେତେକାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କଟକରେ ଥାଇ ଇଂରାଜୀ ସ୍କୁଲରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିଲେ । ପରେ କଟକରେ ଗୋଟିଏ ସଭାରେ ଏପରି ସ୍ଥିର କରାଗଲା ଯେ ଆମେରିକାର ମିଶନେରିମାନେ ଆପଣାମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଗୋଟିଏ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷେତ୍ର ମନୋନୀତ କରିବେ । ଏ ଉତ୍ତାରେ ସେମାନେ ସମ୍ବଲପୁରକୁ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷେତ୍ର ମନୋନୀତ କଲେ । ସେମାନେ ସେଠାରେ ଅତି ଅଳ୍ପକାଳ କାର୍ଯ୍ୟ କଲା ଉତ୍ତାରେ ଅସୁସ୍ଥତା ଯୋଗୁ ଫେରିଆସି ବାଲେଶ୍ୱରରେ ରହିଥିଲେ । ବାଲେଶ୍ୱରରେ ପିଟର, ସଟନ ଓ ଗୋଦବ ସାହେବ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହୋଇଥିଲେ । ୧୮୩୮ ସାଲରେ ଗୋଦ୍‌ବ ସାହେବ ବିଲାତକୁ ଫେରିବାବେଳେ ସେହି ସ୍ଥାନ ଆମେରିକା ମିଶନେରିମାନଙ୍କ ହସ୍ତରେ ଦିଆଗଲା । ଡାକ୍ତର ସଟନ ସାହେବ ୧୮୪୦ ସାଲରେ ବାଲେଶ୍ୱରକୁ ଯାଇ ଆମେରିକା ମିଶନର ଦ୍ୱିତୀୟ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷେତ୍ର ଫିଟାଇଥିଲେ ।

ଏଉତ୍ତାରେ ସେ ସ୍ୱଦେଶକୁ ଯାଇ ସେଠାରେ ତିନି ବର୍ଷ ରହିଲା ଉତ୍ତାରେ ୧୮୫୧ ମାର୍ଚ୍ଚ ୧୨ ତାରିଖକୁ ଫେରିଆସି କଲିକତାରେ ପହଞ୍ଚିଥିଲେ ଓ ୧୫ ଦିନ ସେହିଠାରେ ରହି, ତହୁଁ ଉତ୍ତାରେ ଜଳେଶ୍ୱର, ବାଲେଶ୍ୱର ଓ ଖଣ୍ଡିତର ଆଡ଼େ ବୁଲି ବୁଲି ଏପ୍ରେଲ ୧୫ ତାରିଖରେ କଟକରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ତାଙ୍କ ଅନୁପସ୍ଥିତି ସମୟରେ ଡାକ୍ତର ବକ୍‌ଲି ସାହେବ କଲେଜର ଭାର ନେଇଥିଲେ ଓ ସେ ଫେରି ଆସନ୍ତେ ମେ ମାସ ପ୍ରଥମ ତାରିଖରୁ ଆପଣା ପଦ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଜୀବନର ଶେଷଯାଏ ସେ କଟକରେ ରହି ପ୍ରଭୁଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିଲେ । ୧୮୫୪ ସାଲ ଅଗଷ୍ଟ ମାସରେ ସେ ପୀଡ଼ିତ ହୋଇଥିଲେ । ପ୍ରାୟ ଏକ ହପ୍ତା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ଶଯ୍ୟାଗତ ହୋଇ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ । ମରଣର କେତେକ ମାସ ପୂର୍ବରୁ ତାଙ୍କ ଛାତିରେ ଏକ ପ୍ରକାର ରୋଗ ହୋଇଥିଲା । ଆଉ ସେହି ହେତୁରୁ ତାଙ୍କ ଛାତି ଥରୁଥିଲା । ସେ ମନେକଲେ କିଜାଣି ଜାଗାବଦଳ ତାଙ୍କ ପକ୍ଷରେ କିଛି ଉପକାରକ ହେବ, ଏଥିପାଇଁ କୁଶଳେଶ୍ୱର ଯାତ୍ରା ଦେଇ ସେ ବାଲେଶ୍ୱରକୁ ଯାଇଥିଲେ । ଏ ଉତ୍ତାରେ ତାଙ୍କ ଦେହ କିଛି ଭଲ ହେବାରୁ ସେ ମିଲର ସାହେବଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ପୁରୁଷୋତ୍ତମକୁ ଯାଇ ଫେରି ଆସିବାବେଳେ ପିମ୍ପୋଲ ଦେଇ ସବଳ ସୁସ୍ଥ ଶରୀରରେ କଟକରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ତାଙ୍କ ଆଖିରେ କିଛି ବେଦନା ଥିଲା । ୧୮୫୪ ସାଲ ଅଗଷ୍ଟ ୮ ତାରିଖ ସଞ୍ଜବେଳେ ଗୋଟିଏ ସଭାରେ ସଟନ ସାହେବ ଗୋଟିଏ ପଦ୍ୟ ପାଠ କରିଥିଲେ । ଆରଦିନ ସକାଳେ ଭୋଜନ ଉତ୍ତାରେ ବକ୍‌ଲି ସାହେବଙ୍କ କୋଠିକୁ ଆସି ପିଲାମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କୌତୁକ କରିଥିଲେ । ଯିବାବେଳେ ତାଙ୍କ ଦେହ କିଛି ଅସୁସ୍ଥ

ଦେଖାଗଲା । ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ଜ୍ୱର ହେବାପରି ଜଣା ପଡ଼ିବାରୁ ରବିବାରର ଉପଦେଶଭାର, ଯାହା କି ତାଙ୍କ ଉପରେ ଥିଲା ତାହା ଚଳାଇବା ପାଇଁ ସେ ଷ୍ଟବନ୍‌ସ ସାହେବଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କରିଥିଲେ । ଗୁରୁବାର ସକାଳେ ସାହେବ ଅତି ଜ୍ୱରାକ୍ରାନ୍ତ ଦେଖାଗଲେ । ଶନିବାରକୁ ତାଙ୍କ ଦେହ ଅତି ମନ୍ଦ ଦେଖାଗଲା । ରବିବାର ତାଙ୍କ ଅବସ୍ଥା ଅତି ମନ୍ଦ ଦେଖି, ବକ୍‌ଲି ସାହେବ ଷ୍ଟବନ୍‌ସ ସାହେବଙ୍କୁ ଜଣାଇଲେ । ଡାକ୍ତର ନାନା ଔଷଧ ଦେଲେହେଁ ତାଙ୍କ ଦୁର୍ବଳତା କ୍ରମେ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଥିଲା । ରାତ୍ରରେ ତାଙ୍କୁ ନିଦ୍ରା ହେଲା ନାହିଁ । ଏହିପରି ଭାବରେ ଦୁଇ ତିନି ଦିନ କାଟିଲା ଉତ୍ତରେ ଡାକ୍ତର ସାହେବ ତାଙ୍କୁ ଉପର ମାହାଲକୁ ନେଇ ଯିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତାବ କରନ୍ତେ ଅଳ୍ପ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ତାଙ୍କର ବକାବକି ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା । ଏଣୁ, ସକାଳେ ତାଙ୍କୁ ଉପର ମାହାଲକୁ ନ ନେଇ ଉପରଓଳି ନେବାପାଇଁ ସ୍ଥିର କରିଛନ୍ତି ଏପରି ସମୟରେ ପ୍ରାୟ ୪ ଘଣ୍ଟା ବେଳକୁ ସେ ଆପେ ଆପଣା ଶଯ୍ୟାରୁ ଉଠିପଡ଼ି କାହାରି ସାହାଯ୍ୟ ବିନା ବଗିଚାକୁ ଦୌଡ଼ିଯାଇଥିଲେ । ଲୋକମାନେ ତାଙ୍କୁ ଉପର ମାହାଲକୁ ନେଇ ଯାଇଥିଲେ । ସେହି ରାତ୍ରିରେ ସେ ଅତି ବିଚଳିତ ଦେଖାଯିବାରୁ ବକ୍‌ଲି ସାହେବ ତଳ ମାହାଲରେ ଶୋଇ ରହିଥିଲେ । ରାତ୍ରି ପ୍ରାୟ ୯ ଘଣ୍ଟା ସମୟକୁ ବକ୍‌ଲି, ଷ୍ଟବନ୍‌ସ ଏ ଦୁଇ ସାହେବ ଉପର ମାହାଲକୁ ଯାଇ ଦେଖିଲେ ଯେ ସାହେବ ଅତି ବିଚଳିତ ଓ ଜ୍ଞାନହୀନ । ସେହି ସମୟରେ ସେ କେତେବେଳେ ଓଡ଼ିଆ ଓ କେତେବେଳେ ବା ଇଂରାଜୀ ଭାଷାରେ ଗୀତ ଗାଉଥିଲେ । ବେଳେ ବେଳେ ନାନା ପୁସ୍ତକର କଥା କହୁଥିଲେ । ପୁଣି ଥରକୁ ଥର ଆପଣା

ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଡାକି ପକାଉଥିଲେ । ସେହି ରାତ୍ରିରେ ସେ ବକ୍‌ଲି ଓ ଷ୍ଟିବନ୍‌ସ ଏ ଦୁଇ ମିଶନେରୀଙ୍କୁ ନିବେଦନ କରିଥିଲେ, ଯଥା “ଆମ୍ଭେ ଘରକୁ ଯିବା ।” ସକାଳେ ଡାକ୍ତର ଆସିବାବେଳକୁ ସାହେବ ଅତି ଦୁର୍ବଳ ଦେଖାଯାଇଥିଲେ । ଅଳ୍ପ ସମୟ ଉତ୍ତରେ ସେ ଷ୍ଟିବନ୍‌ସ ସାହେବଙ୍କୁ ଡକାଇଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ସେ ଆସିବା ପୂର୍ବରୁ ସାହେବ ପ୍ରାଣ ଛାଡ଼ିଥିଲେ । ଅନେକ ଲୋକ ତାଙ୍କ କବର ପାଖରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇଥିଲେ । ରବିବାର ସକାଳେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର “ପ୍ରକାଶିତ ୧୪ : ୧୩ ପଦ, ଯଥା, “ଯେଉଁମାନେ ପ୍ରଭୁରେ ଥାଇ ମରନ୍ତି, ସେମାନେ ଏକ୍ଷଣରୁ ଧନ୍ୟ,” ଏହି ପଦ ଧରି ଉପଦେଶ ଦେଇଥିଲେ । ଉପରଓଳି ମିଲର୍ ସାହେବ ମଧ୍ୟ ସକାଳର ପଦ ନ ଜାଣି ଉକ୍ତ ପଦକୁ ଉପରଓଳି ପାଇଁ ମନୋନୀତ କରିଥିଲେ । ରାତ୍ରିରେ ଷ୍ଟିବନ୍‌ସ ସାହେବ ୧ ଥେସ ୪:୧୩ ପଦ ଧରି ଉପଦେଶ ଦେଇଥିଲେ ।

ସାହେବ ପରଲୋକ ପ୍ରାପ୍ତ ହେଲା ଉତ୍ତରେ ତାଙ୍କ ମେମ୍‌ସାହେବଙ୍କ ହାତରେ ସୁନ୍ଦର ଭାର ଅର୍ପିତ ହୋଇଥିଲା । ସେ ଧୀର ପ୍ରକୃତିର ଲୋକ ଥିଲେ, ବର୍ଷେ ବା ଦୁଇ ବର୍ଷ ସେ ଏଠାରେ ରହିଲା ଉତ୍ତରେ ଡାକ୍ତର ଫିଲିପ ସାହେବଙ୍କ ସହିତ ଆମେରିକାକୁ ଫେରି ଯାଇଥିଲେ । ଆମେରିକାରେ ସଠନ ମେମ୍‌ସାହେବଙ୍କ ନିଜ ଘର । ପ୍ରଥମେ ସେ କୋଲମାନ୍‌ ନାମକ ଆମେରିକାନ୍‌ ବାପ୍‌ଟିଷ୍ଟ ବୋର୍ଡ଼ର ପାଦ୍ରି ସାହେବଙ୍କୁ ବିବାହ କରି ବ୍ରହ୍ମ ଦେଶକୁ ଆସିଥିଲେ । ସେଠାରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଅନେକ ତାଡ଼ନା ଭୋଗ କରିବାକୁ ହୋଇଥିଲା । ପୁଣି ସେହି ତାଡ଼ନା କ୍ରମେ ଏପରି ବୃଦ୍ଧି ପାଇଥିଲା ଯେ ମଙ୍ଗଳସମାଚାର

ସେଠାରେ ପ୍ରଚୁର ହୋଇ ପାରିବ ବୋଲି ସେମାନଙ୍କର ସମ୍ଭବ ନ ଥିଲା । ଏ ଉତ୍ତରେ କୋଲମାନ୍ ସାହେବ ଆପଣା ଭାର୍ଯ୍ୟା ସହିତ ଚଟ୍ଟାଗଙ୍ଗକୁ ଯାଇ ସେଠାକାର କକ୍ସ ବଜାରର କୌଣସି ଏକ ସ୍ଥାନରେ ରହିଥିଲେ । ସେ ସ୍ଥାନ ଅତି ମନ୍ଦ ଓ ଅସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକର । ସେହିଠାରେ ସାହେବ ଜ୍ୱରସାନ୍ତ ହୋଇ ୧୮୨୨ ଜୁଲାଇ ୪ ତାରିଖରେ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ । ଏହି ସମୟରେ ବିଧବା ପାଖରେ କେହି ନ ଥିବାରୁ ତାଙ୍କୁ ଭୟାବହ କଷ୍ଟ ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା, କିନ୍ତୁ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଆତ୍ମାଦ୍ୱାରା ସେ ସାନ୍ତ୍ୱନା ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ଅଳ୍ପ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ କଲିକତାକୁ ଆସିଥିଲେ । ସେହିଠାରେ ସେ ସ୍ତ୍ରୀଶିକ୍ଷାର କାର୍ଯ୍ୟ ନିମିତ୍ତ ଆପଣାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ୧୮୨୬ ଜୁଲାଇ ମାସରେ ସଟନ ସାହେବଙ୍କ ସହିତ ପୁନର୍ବିବାହ କରି ଓଡ଼ିଶାକୁ ଆସିଥିଲେ । ସେ ଅତି ଉଦ୍‌ଯୋଗର ସହିତ ଓଡ଼ିଶାରେ ୨୮ ବର୍ଷ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ପକ୍ଷରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିଲେ । ଓଡ଼ିଶାରେ ବାଳକମାନଙ୍କ ଅନାଥାଶ୍ରମରେ ସେ ୧୧ ବର୍ଷ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିଲେ । ବାଳିକାମାନଙ୍କୁ ଧର୍ମପଥରେ ନେବାପାଇଁ ସେ ବହୁତ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲେ । ୧୮୫୪ ସାଲରେ ନିଜର ଦ୍ୱିତୀୟ ସ୍ୱାମୀ ସଟନ ସାହେବଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ଅନ୍ତେ ସେ ପୁନର୍ବାର ସ୍ୱଦେଶକୁ ଫେରି ଯାଇ ଅବଶିଷ୍ଟ ଜୀବନ କ୍ଷେପଣ କରିଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ଯାହା ହେଉ ସ୍ୱଦେଶରେ ଥିଲେହେଁ ମିଶନ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଭୁଲି ନ ଯାଇ ଅନେକପ୍ରକାର ସାହାଯ୍ୟ ଦାନ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ମରଣ ସମୟରେ ସେ ମିଶନ କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ଦୁଇ ହଜାର ଟଙ୍କା ଦାନ ଦେଇ ଯାଇଥିଲେ । ସେହି ଦାନ ଆମେରିକା ମିଶନେରୀମାନଙ୍କ ହସ୍ତରେ ଦିଆଗଲା । ସଟନ ସାହେବ ୧୮୪୦ ସାଲରେ

ଜଳେଶ୍ୱରକୁ ଯାଇ ଆମେରିକାନ୍ ମିଶନର ବିଭାଗରୁ ଷ୍ଟେଶନ ସ୍ଥାପନା କରିଥିଲେ ।

ଉଇଲିୟମ୍ ବ୍ରୁକ୍ସ ସାହେବ ।—ବ୍ରୁକ୍ସ ସାହେବ ୧୮୧୯ ଅଗଷ୍ଟ ୯ ତାରିଖରେ ଡ଼ରବିସାୟାର ପ୍ରଦେଶସ୍ଥ ଟିକ୍‌ନାଲ ଗ୍ରାମରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଯଦ୍ୟପି ସେହି ଗ୍ରାମ ଅତି ବିଖ୍ୟାତ ନ ଥିଲା ତଥାପି ଅନେକ ତାହା ଜାଣି ଥିଲେ । ବାଲ୍ୟକାଳର ଧାର୍ମିକ ପରିବାରରେ ଶିକ୍ଷିତ ହୋଇ, ବାପ୍‌ଟିଷ୍ଟ ଭଜନାଳୟକୁ ଯିବାରେ ଓ ସେବାମାନରେ ଯୋଗ ଦେବାରେ ସେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ଥିଲେ । ୧୪ ବର୍ଷ ସମୟରେ ସେ ଲିସେସ୍‌ଷ୍ଟର ସହରକୁ ଯାଇଥିଲେ । ପୁଣି ସେଠାରେ ଥିବାବେଳେ ସେ ବାପ୍‌ଟିଷ୍ଟ ଭଜନାଳୟର ସେବାରେ କେତେବେଳେ ଅନୁପସ୍ଥିତ ହେଉ ନ ଥିଲେ । ସେହିଠାରେ ଥିବାବେଳେ ସେ ଡ଼ୁବିତ ହୋଇ ମଣ୍ଡଳୀଭୁକ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । ପାଦ୍ରି ଟମସ ଷ୍ଟିକନସନ୍ ସାହେବ ସେତେବେଳେ ସେହି ମଣ୍ଡଳୀର ପାଳକ ଥିଲେ । ବ୍ରୁକ୍ସ ସାହେବଙ୍କର ପାଳକଙ୍କ ପ୍ରତି ବିଶେଷ ଭୟ ଓ ଭକ୍ତିଭାବ ଥିଲା । ସେ ଆପଣା ବିଷୟରେ ଜଣେ ସଙ୍ଗୀ ପ୍ରଚାରକ ଘନଶ୍ୟାମ ବାବୁଙ୍କୁ କହିଥିଲେ "ବାଲ୍ୟକାଳରେ ଆମ୍ଭେ ଛାପାଖାନାର କର୍ମ ଶିଖିବାପାଇଁ ସାତ ବର୍ଷ ପାଏ (Apprentice) ବା ଅବୈତନିକ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀରୂପେ ନିଯୁକ୍ତ ରହିଥିଲୁ । ଏପରି ସମୟରେ, ଲେସି ଓ ସଟନ ସାହେବ ଓଡ଼ିଶାର ରିପୋର୍ଟ ଆଦି ଛାପା କରାଇବାକୁ ପଠାଉ ଥିବାରୁ ତାହା ସବୁ କେତେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମ୍ଭେ ନିଜେ କମ୍ପୋସ କରି ତଦ୍ୱାରା ଓଡ଼ିଶାର ବିବରଣ ସବୁ ଜ୍ଞାତ ହୋଇ ଥିଲୁ । ଏଥିର କେତେକ ସମୟ ପରେ ଜଣେ (Missionary Printer)

ବା ଛାପାଖାନାର କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ଓଡ଼ିଶାପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ହେବାରୁ, ଯେତେବେଳେ ଓଡ଼ିଶାର ମିଶନେରୀମାନେ ସୋସାଇଟିକୁ ନିବେଦନ କରିଥିଲେ, ତେତେବେଳେ ଆମ୍ଭର ମନ ଉତ୍ସାହିତ ହୋଇଥିଲା ଏବଂ ଆମ୍ଭେ ତହିଁପାଇଁ ପ୍ରାର୍ଥୀ ହୁଅନ୍ତେ ସୋସାଇଟି ଦ୍ୱାରା କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିଲୁ ।

ବୃକ୍ସ ସାହେବ ୧୮୪୧ ଜୁନ ୧୭ ତାରିଖରେ ଟେକନ ନାମକ ଜାହାଜରେ ଚଢ଼ି ଅନ୍ୟ ଗୃରଜଣ ଅର୍ଥାତ ଆପଣା ମେମ ସାହେବ, ଗ୍ରାଣ୍ଟ୍ ଓ ତାଙ୍କ ମେମ୍ ସାହେବ ପୁଣି ମିସ୍ ଡ଼େରିର (ବର୍କ୍ଲି ମେମ) ସହିତ ଭାରତବର୍ଷକୁ ଯାତ୍ରା କରିଥିଲେ । ପାଞ୍ଚମାସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାତ୍ରା କଲା ଉତ୍ତରେ ସେମାନେ ୨୪ ତାରିଖ ନଭେମ୍ବର ମାସରେ କଲିକତାରେ ପହୁଞ୍ଚିଥିଲେ । ବୃକ୍ସ ସାହେବ କଲିକତାରେ ପହୁଞ୍ଚିବାବେଳେ ସଟନ ସାହେବ କଟକର କେତେକ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ଯୁବାଙ୍କୁ ନେଇ ସେହିଠାରେ ଛାପା କାର୍ଯ୍ୟ ଶିଖାଉ ଥିଲେ । ବୃକ୍ସ ସାହେବ କଲିକତାରେ ଦୁଇମାସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରହି, ୧୮୪୨ ଜାନୁଆରି ଦୁଇ ତାରିଖରେ କଟକରେ ପହୁଞ୍ଚିଥିଲେ ଏବଂ ସେହି ଦିନରୁ ମରଣଯାଏ ଅର୍ଥାତ୍ ୨୩ ତାରିଖ ୧୮୮୧ ନଭେମ୍ବର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କଟକରେ ଅବସ୍ଥାନ କରିଥିଲେ । ବୃକ୍ସ ସାହେବ ଆପଣା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷେତ୍ର ଓଡ଼ିଶାରେ ପ୍ରବେଶ କଲା ଉତ୍ତରେ ବାପ୍ଟିଷ୍ଟ ସୋସାଇଟିର ସେକ୍ରେଟେରୀଙ୍କ ପାଖକୁ ନିମ୍ନଲିଖିତ ମତେ ଖଣ୍ଡିଏ ଭଷା ଲେଖିଥିଲେ, ଯଥା "ଆମ୍ଭେ ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇଅଛୁ ତାହା ଅତି ବଡ଼ ଓ ମହତ୍ ଅଟେ । ଏହି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଆପଣା ଶକ୍ତି ଓ ପ୍ରାଣ ଉତ୍ସର୍ଗ କରିବାକୁ ଆମ୍ଭେ

ଇଚ୍ଛୁକ ଅଛୁ । ଆମ୍ଭେ ଯେ କେବଳ ଗୋଟିଏ Printer ବା ଛାପିବା କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଅଛୁ ଏପରି ନୁହେଁ, ମାତ୍ର ପୁସ୍ତକ ଛପାଇବା ଦ୍ୱାରା ଆମ୍ଭେ ମଙ୍ଗଳସମାଚାର ପଠାଇବା ନିମିତ୍ତ ନିଯୁକ୍ତ ଅଛୁ । ଆମ୍ଭେ ଭରସା କରୁ ଭାଷା ଶିଖିଲା ଉତ୍ତରେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ମହତ୍ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସାଧନ ପାଇଁ ଆମ୍ଭେ କିଛି କରି ପାରିବୁ । ବ୍ରୁକ୍‌ସ ସାହେବ କେତେ ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କଟକ ମଣ୍ଡଳୀର ସେକ୍ରେଟେରି ଓ ଡିକନର କାର୍ଯ୍ୟ ଚଳାଇଥିଲେ । ଅନାଥାଶ୍ରମ ତତ୍ତ୍ୱାବଧାରକ ହୋଇ ଅତି ଯତ୍ନ ସହକାରେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ପ୍ରତିପାଳନ କରୁଥିଲେ । ପୁଣି ଦେବପୂଜକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମଙ୍ଗଳସମାଚାର ଘୋଷଣା କରିବାରେ ଅତି ଉଦ୍ୟମୀ ଲୋକ ଥିଲେ । ସେ ବର୍ଷରେ ଦୁଇ ମାସ ଗସ୍ତ କରୁଥିଲେ । ପୁଣି ବର୍ଷକୁ ବର୍ଷ ରଥଯାତ୍ରାବେଳେ ସେ ଶ୍ରୀକ୍ଷେତ୍ରରେ ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କୁ ପ୍ରକାଶ କରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଜୀବନ ମଧ୍ୟରେ ସେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ପ୍ରଥମ ଶିକ୍ଷା, ଓଡ଼ିଆରୁ ଇଙ୍ଗ୍ରାଜ Dictionary ବା ଅଭିଧାନ ପୁଣି ଧର୍ମଯୁଦ୍ଧ ତର୍ଜମା କରିଥିଲେ । ଦେଖିବାପାଇଁ ବ୍ରୁକ୍‌ସ ସାହେବ ଅତି ଯୋଦ୍ଧା, ପୁଣି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ମିଶନେରୀମାନଙ୍କଠାରୁ ଅଧିକ ସାହସୀ ଥିଲେ । ତାଙ୍କ ମରଣର କେତେକ ମାସ ପୂର୍ବେ ବ୍ରୁକ୍‌ସମେମ୍‌ଙ୍କ ଦେହ କିଛି ଅସୁଖ ହେବାରୁ ସାହେବ ଆଗେ ତାଙ୍କୁ ସ୍ୱଦେଶକୁ ପଠାଇଦେଇ ଆପେ ପଛରେ ଯାତ୍ରା କରିବାର ସଙ୍କଳ୍ପ ରଖିଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ମନୁଷ୍ୟର ଇଚ୍ଛାରୁ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ଇଚ୍ଛାର ଭିନ୍ନ ଥିବାରୁ ସାହେବଙ୍କର ସଙ୍କଳ୍ପ ସଫଳ ହୋଇ ପାରି ନ ଥିଲା । ମରଣର ତିନି ଦିନ ପୂର୍ବରୁ ତାଙ୍କ ବେମାରିର ଲକ୍ଷଣଗୁଡ଼ିକ ଦେଖାଗଲା । ଏଥିପାଇଁ ଡାକ୍ତର ଷ୍ଟିଓଆର୍ଟ ସାହେବ ଆପଣା ଘରକୁ ତାଙ୍କୁ ନେଇଯାଇ

ଉପଯୁକ୍ତ ଭାବରେ ତାଙ୍କର ଚିକିତ୍ସା କରିଥିଲେ । ଛଅଦିନ ପରେ ତାଙ୍କର ଯାତ୍ରା ଶେଷ ହୋଇଥିଲା । ମରଣଦିନର ଶେଷ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ତାଙ୍କ ପାଖେ ପ୍ରାର୍ଥନା କରାଯାଇଥିଲା ଏବଂ ଉପସ୍ଥିତ ବନ୍ଧୁମାନେ ତାଙ୍କୁ ଯୀଶୁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କ ବିଷୟ ଜଣାଇବାରୁ ସେ ଶାନ୍ତି ଓ ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କରୁ କରୁ ଦାଉଦଙ୍କ ୨୩ ଗୀତ ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ । ମହାସମାରୋହରେ ତାଙ୍କର ସମାଧିକ୍ରିୟା ସାଧିତ ହୋଇଥିଲା ।

ଡାକ୍ତର ଜନ୍ ବକ୍ଲି ସାହେବ—ଜନ୍ ବକ୍ଲି ସାହେବ ୧୮୪୩ ସାଲ ଅକ୍ଟୋବର ୨୨ ତାରିଖରେ ଡ଼ରବିଷୟାର୍ ପ୍ରଦେଶସ୍ଥ ମେସମ୍ ଗ୍ରାମରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ପୁଣି ବାଲ୍ୟକାଳରୁ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ବାକ୍ୟ ପ୍ରତି ଏପରି ଶ୍ରଦ୍ଧାଭାବ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ ଯେ ତହିଁହେତୁ ଆପଣା ଭବିଷ୍ୟତ୍ ଜୀବନରେ ସେ ଜଣେ ମହାନ୍ ଲୋକ ହୋଇ ଉଠିଥିଲେ । ୧୮୨୭ ନଭେମ୍ବର ୫ ତାରିଖରେ ଯେତେବେଳେକି ତାଙ୍କର ବୟସ ୧୩ ବର୍ଷ ହୋଇଥିଲା, ସେ ଦୀକ୍ଷିତ ହୋଇ ମେସମ୍ ମଣ୍ଡଳୀର ଜଣେ ସଭ୍ୟରୂପେ ପରିଗଣିତ ହୋଇଥିଲେ । ଏଉତ୍ତାରେ ଧର୍ମୋପଦେଶକ ପଦର କାର୍ଯ୍ୟ ମନୋନୀତ କରି ଧର୍ମଶିକ୍ଷା ପାଇବା ନିମିତ୍ତ ଉଇଶବଚ୍ ନଗରରେ ସ୍ଥାପିତ ଜେନେରଲ୍ ବାପ୍ଟିଷ୍ଟ କଲେଜରେ ୧୮୩୪ ସାଲରେ ପ୍ରବେଶ କରିଥିଲେ । ୧୮୪୦ ସାଲରେ ସେ ହସ୍ତାର୍ପିତ ହୋଇଥିଲେ । ପୁଣି ୧୮୪୩ ସାଲରେ ଓଡ଼ିଶା ମିଶନର କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛୁକ ହୋଇ ୨୯ ତାରିଖ ମେ ୧୮୪୩ ସାଲରେ ଦର୍ବି ନଗରର ବୋରସ୍‌ଗ୍ରେଟ୍ ଗୀର୍ଜାଘରେ ମିଶନେରୀ କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । ସେ ୧୮୪୪ ସାଲ ସେପ୍ଟେମ୍ବର ମାସରେ ଭାରତବର୍ଷରେ ପହଞ୍ଚିଥିଲେ ଏବଂ କେତେକ ଦିନ ପରେ ମିସ୍‌ଡେ଼ରଙ୍କ ସହିତ ଅକ୍ଟୋବର ୯ ତାରିଖରେ ବିବାହ କରିଥିଲେ ।

ଏହି ମିସ୍ ଟେଲର ୧୮୪୧ ସାଲରେ ଓଡ଼ିଶାକୁ ଆସିଥିଲେ ପୁଣି ମରଣଯାଏ ଓଡ଼ିଶାକୁ ପ୍ରେମ କରି ଉଭୟେ ଓଡ଼ିଶାରେ କବରଶାୟୀ ହୋଇଅଛନ୍ତି । ବିବାହ ଉତ୍ତରେ ବକ୍ଲି ସାହେବ ଗଞ୍ଜାମ ବ୍ରହ୍ମପୁର ବଦଳି ହୋଇ ଆପଣା କାର୍ଯ୍ୟର ପ୍ରଥମ ତିନିବର୍ଷ ସେହି ସ୍ଥାନରେ କ୍ଷେପଣ କରିଥିଲେ । ଏଉତ୍ତାରେ ୧୮୪୭ ନଭେମ୍ବର ମାସରେ କଟକକୁ ଆସିଥିଲେ, ଏବଂ ଜୀବନର ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆପଣାର ସମସ୍ତ ସମୟ ସେ କଟକରେ ରହିଥିଲେ । ସେ ଭାରତକୁ ଆସିବା ଦିନରୁ କେବଳ ଦୁଇଥର ମାତ୍ର ବିଲାତକୁ ଯାଇଥିଲେ । ବକ୍ଲି ସାହେବ ସଟନ ସାହେବଙ୍କ ଉତ୍ତାରେ ମିଶନ କଲେଜର ଶିକ୍ଷକ ପଦରେ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । ଶିକ୍ଷା ଦେବାପାଇଁ ସେ ଅତି ଉପଯୁକ୍ତ ଲୋକ ଥିଲେ । କଲେଜରେ ପଢ଼ାଇବା ଛଡ଼ା ସେ ଇଂରାଜ ଓ ଦେଶୀୟ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷା ଦେଉଥିଲେ । ଅନାଥଶ୍ରମର ଭାର ବହିଥିଲେ ଧର୍ମପୁସ୍ତକର ତର୍ଜମା କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧନ କରିଥିଲେ, ପୁଣି ଓଡ଼ିଶା ମିଶନର ସେକ୍ରେଟେରୀ ଓ କୋଷାଧ୍ୟକ୍ଷରୂପେ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । ଉପଦେଶ ଦେବାରେ ତାଙ୍କର ବିଶେଷ ଗୁଣ ଥିଲା, ପୁଣି ତାଙ୍କ ଉପଦେଶ ସର୍ବଦା ଚିତ୍ତାକର୍ଷକ ହେଉଥିଲା । ଦେଶୀୟ ଓ ବିଦେଶୀୟ ଭାଷାରେ ରବିବାରର ପ୍ରତ୍ୟେକ ସେବାରେ ସେ ନିୟମିତରୂପେ ଯୋଗ ଦେଉଥିଲେ, ପୁଣି ଓଡ଼ିଆଭାଷାରେ ଉପଦେଶ ଦେବାକୁ ସେ ଜୀବନର ଶେଷଯାଏ ସର୍ବଦା ସୁଖ ପାଉଥିଲେ । ଧର୍ମପୁସ୍ତକ ସେ ଏତେଦୂର ଅଭ୍ୟାସ କରିଥିଲେ ଯେ, କେଉଁଠାରେ କେଉଁ ପଦ ଅଛି ଏହା କେହି ପଚାରିବାମାତ୍ରେ ସେ ପୁସ୍ତକର ସାହାଯ୍ୟ ବିନା ତାହା ସେହିକ୍ଷଣି କହିଦେଉଥିଲେ । ତାଙ୍କର ସ୍ମରଣଶକ୍ତି ଖୁବ୍ ଭଲ ଥିଲା । କଟକରେ ଥିବା ସମୟରେ ସେ ଦେଶୀ ବିଦେଶୀ, ହିନ୍ଦୁ, ମୁସଲମାନ ସମସ୍ତଙ୍କଠାରୁ ଆଦର ପାଉଥିଲେ । ଯେ କୌଣସି ସଭା, ଯେ କୌଣସି ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ମଧ୍ୟରେ

ହେଉଥାଏ, ପ୍ରାୟ ସର୍ବଦା ବକ୍ଲି ସାହେବ ସେ ସବୁରେ ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଉଥିଲେ । ସେ ଅତି ସୁନ୍ଦର ଲେଖକ ଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଲେଖା ଦ୍ୱାରା ଦେଶର ଓ ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ମଣ୍ଡଳୀର ଅନେକ ଉପକାର ହୋଇଅଛି ପ୍ରଚାରକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ସେ ଅତିଶୟ ସାହସିକ । ତାଙ୍କପରି ଲୋକ ଆଉ ମିଳିବା କଷ୍ଟକର । ଆପଣା ମୃତ୍ୟୁ-ପୂର୍ବେ ସେ ଅତି ଅଳ୍ପ କଷ୍ଟ ପାଇଥିଲେ, ସେ ଶନିବାର କଲେଜରେ ନିୟମିତରୂପେ ଶିକ୍ଷା ଦେଇ ୧୨ ଘଣ୍ଟାବେଳେ ଘରକୁ ଫେରି ଯାଇଥିଲେ । ୩ ଘଣ୍ଟାବେଳେ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ସଭାରେ ବକ୍ତୃତା ଦେଇଥିଲେ, ପୁଣି ରବିବାରର ସେବା ପାଇଁ ଲୂକ ୨୩; ୪୨-୪୩ ପଦ ଧରି ରାତ୍ରି ୧୦ ଘଣ୍ଟାଯାଏ ଉପଦେଶ ତିଆରି କରିଥିଲେ, ଏଉତ୍ତରେ ଶଯ୍ୟାକୁ ଯିବାବେଳେ ତାଙ୍କର ଉଦରପୀଡ଼ା ଆରମ୍ଭ ହେବାରୁ ସେ ସେହି ରାତ୍ରିରେ ଅଳ୍ପ କଷ୍ଟ ପାଇଥିଲେ । ରବିବାରଦିନ କିଛି ଦୁର୍ବଳତା ଅନୁଭବ କରିବାରୁ ସେ ଗୀର୍ଜାକୁ ନ ଯାଇ ବିଶ୍ରାମ କରିଥିଲେ । ସେଦିନ ଓପରଓଳି କେହି କେହି ତାଙ୍କ ଦେହର ଅସ୍ୱସ୍ଥ୍ୟ ବିଷୟ ଶୁଣିଥିଲେ, ମଧ୍ୟ ଦୁଇ ଏକ ଜଣ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଦେଖା କରିଥିଲେ । ସୋମବାର ସକାଳ ଅକ୍ଟୋବର ୪ ତାରିଖ ୧୮୮୬ ସାଲରେ ସେ ଆପଣା ଶେଷ ବିଶ୍ରାମରେ ପ୍ରବେଶ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କର ସମାଧି କାର୍ଯ୍ୟ ଅତି ସମାରୋହରେ ସାଧିତ ହୋଇଥିଲା, ପୁଣି ହେବଲେଟ୍ ସାହେବ ଓ ଘନବାବୁ ପ୍ରାର୍ଥନାର ନୈବେଦ୍ୟ ଉତ୍ସର୍ଗ କରିଥିଲେ । ଇଂରାଜି ଓ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ପୁଙ୍ଗସାହେବ ଓ ଶୋମବାବୁ ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଇଥିଲେ, କଟକର ହିନ୍ଦୁ, ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ଓ ମୁସଲମାନ ପ୍ରାୟ ଅଧିକାଂଶ ଗୋରସ୍ଥାନରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇଥିଲେ । ବକ୍ଲି ସାହେବଙ୍କୁ କବର ଦେବାବେଳେ ଯେତେ ଲୋକ ଗୋରସ୍ଥାନରେ ଏକତ୍ରିତ ହୋଇଥିଲେ, ପ୍ରାୟଃ ତେତେ ଲୋକ ଆଉ କାହାରି ସମୟରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ନାହାନ୍ତି, ଅବା ହେବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ ।

ଟମସ ବେଲ ସାହେବ—ବାରଟନ୍ ଫେୟର୍ ଲସେଷ୍ଟର ଅଞ୍ଚଳସ୍ଥ ଗ୍ରାମରେ ଟମସ ବେଲ ୧୮୩୭ ଏପ୍ରେଲ ୧୨ ତାରିଖରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଏହାଙ୍କର ବାଲ୍ୟଜୀବନ ବିଷୟ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ଅଗୋଚର ଅଟେ । ୧୮୬୧ ଡିସେମ୍ବର ମାସରେ ଏ ଭାରତବର୍ଷକୁ ଆସି ବ୍ରହ୍ମପୁରସ୍ଥ ମିଶନେରୀମାନଙ୍କ ସହିତ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ । ଆପଣା କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଯୁକ୍ତ ଥିବାବେଳେ ବେଲ ସାହେବ ରସଲକୋଣ୍ଡା, ପିତିଲି, ଘୁସ୍ର ଏସବୁ ସ୍ଥାନରେ ଅତି ଉପଯୁକ୍ତ ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟ ଚଳାଇଥିଲେ । ମଣ୍ଡଳୀ ସମ୍ଭାଳିବାପାଇଁ ପୁଣି ସମୟ ଓ ଅବସ୍ଥାରେ ଉପଦେଶ ଓ କାର୍ଯ୍ୟପ୍ରଣାଳୀ ସମ୍ବନ୍ଧେ ପରାମର୍ଶ ଦେବାପାଇଁ ଏ ଜଣେ ବିଶେଷ ପାରଗ ମିଶନେରୀ ଥିଲେ । ବେଲ ସାହେବ ମିଷ୍ଟଭାଷୀ, ପୁଣି ବଡ ବଡ଼ ସାହେବ ଓ ବାବୁମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସେ ବେଶ ଆଳାପ ରଖିଥିଲେ । ତାଙ୍କର ବୁଦ୍ଧି ବଡ଼ ତୀକ୍ଷଣ ଏଥିପାଇଁ ସମୟ ବିଶେଷରେ ଉପଯୁକ୍ତ ଲୋକମାନେ ନାନା କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧେ ତାଙ୍କର ବିଚାର ଓ ପରାମର୍ଶ ବିଶେଷ ଭାବରେ ଅପେକ୍ଷା କରୁଥିଲେ । ସେ ବ୍ରହ୍ମପୁରରେ କେତେକ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ କଲଉତ୍ତରେ, ୧୮୬୭ଅକ୍ଟୋବର ମାସରେ ଡାକ୍ତର ବକ୍ଲି ସାହେବଙ୍କ ମରଣାନ୍ତେ କଟକକୁ ବଦଳି ହୋଇ ଥିଲେ ଓ ବକଲି ସାହେବଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟ ଚଳାଇଥିଲେ । ବେଲ ସାହେବ ଯେଉଁ ସମୟରେ କଟକ ମଣ୍ଡଳୀର ପାଳକ କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧନ କରିବାକୁ ଆସିଥିଲେ, ତେତେବେଳେ ବକ୍ଲି ସାହେବଙ୍କ ମରଣ ଓ ମିଲର ସାହେବଙ୍କ ପୀଡ଼ାହେତୁ ଲୋକମାନେ ବିଶେଷ ଭାବନା ଓ ଅସ୍ଥିର ଅବସ୍ଥାରେ ରହିଥିଲେ । ତତ୍କାଳୀନ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ମଣ୍ଡଳୀର ଦେଶୀୟ . ପାଳକ ଶେମବାବୁ ତାଙ୍କୁ ମଣ୍ଡଳୀ ମଧ୍ୟରେ ବରଣ କଲ ନ୍ୟାୟ ଯିହୋଶୂୟ ପୁସ୍ତକର ୧ ପର୍ବ ୧, ୨ପଦ ଅର୍ଥାତ୍ "ସଦାପ୍ରଭୁଙ୍କ ସେବକ ମୋଶାର ମୃତ୍ୟୁ ଉତ୍ତରେ ସଦାପ୍ରଭୁ ନ ତନ ପୁତ୍ର ଯିହୋଶୂୟ ନାମକ ମୋଶାର

ଯିହୋଶୂୟଙ୍କୁ କହିଲେ,ଆମ୍ଭର ସେବକ ମୋଶା ମରିଅଛି,ଏନିମନ୍ତେ ତୁମ୍ଭେ ଏବେ ଉଠ, ଆମ୍ଭେ ଇସ୍ରାୟେଲ ସନ୍ତାନଗଣଙ୍କୁ ଯେଉଁ ଦେଶ ଦେବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ଅଛୁ, ସେଠାକୁ ତୁମ୍ଭେ ଓ ଏହି ଲୋକ ସମସ୍ତେ ଯର୍ଦ୍ଦନ ପାରହୋଇ ଯାଅ ।” ଏହି ପଦରୁ ଅତି ସାନ୍ତ୍ୱନାଜନକ କଥା କହି ମଣ୍ଡଳୀକୁ ଉତ୍ସାହିତ କରାଇଥିଲେ । ବେଲ ସାହେବ ଅତି ଧୀର ଓ ଶାନ୍ତ ପ୍ରକୃତିର ଲୋକ ଥିଲେ । ଯଦିବା ମିଲର ସାହେବଙ୍କ ନ୍ୟାୟ ନାନା ନୂତନ ଷ୍ଟେସନ ବସାଇବାରେ ସେ ପାରଗ ନ ଥିଲେ, ତଥାପି ମଣ୍ଡଳୀମାନଙ୍କରେ କାର୍ଯ୍ୟ ଚଳାଇବାକୁ ସେ ବୀର ପୁରୁଷ ଥିଲେ । ତାଙ୍କ ସମୟରେ ଆପଣା ସାଧ୍ୟ ପ୍ରମାଣେ ସେ ମଣ୍ଡଳୀ ଓ ଦେଶୀୟ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନମାନଙ୍କର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ରକ୍ଷା କରିବାପାଇଁ ବିଶେଷ ବୁଦ୍ଧିର କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ଯେଉଁ ସମୟରେ ଲେଫ୍‌ଟେନେଣ୍ଟଗଭର୍ଣ୍ଣର ସାହେବ କଟକକୁ ଆସନ୍ତି ଅତି ବୁଦ୍ଧିରେ ବେଲ ସାହେବ ତାଙ୍କୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରି ମିଶନହତା, ଗୀର୍ଜାଘର, ଅନାଥଶ୍ରମ ଓ ସ୍କୁଲ ଇତ୍ୟାଦି ସହିତ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନଙ୍କର ପରିଚୟ ଦେଇଥାନ୍ତି । ସେ ଅତି ଉପଯୁକ୍ତଭାବେ କଲେଜର ଶିକ୍ଷକକାର୍ଯ୍ୟ, ଧର୍ମପୁସ୍ତକର ଅନୁବାଦ, ବିଦେଶୀ, ମଣ୍ଡଳୀର ପାଳକ ଓ ମିଶନେରୀ ସଭାର ସେକ୍ରେଟେରୀ ପଦର କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧନ କରିଥିଲେ । ଏହି ଓଡ଼ିଶାରେ ଥିବାବେଳେ ସେ ଦୁଇଥର ସ୍ତ୍ରୀବିୟୋଗ ଦୁଃଖରେ ବ୍ୟାକୁଳିତ ହୋଇଥିଲେ; ତଥାପି ମଙ୍ଗଳ ସମାଚାର ହେତୁରୁ ସେ ଆପଣା ମାତୃହୀନ ପିଲାଙ୍କ ସହିତ ସ୍ୱଦେଶରେ ରହିବାକୁ ବାଞ୍ଛା ନ କରି ବରଂ ମୃତ୍ୟୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କଟକରେ ରହିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ମରଣର ଦୁଇ ତିନି ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ଏକମାତ୍ର କନ୍ୟା ଯେ କି ମାତୃଭୂମିରେ ରହୁଥିଲେ ଓ ରହିଅଛନ୍ତି ଆପଣା ପିତାଙ୍କୁ ଦେଖିବା-ପାଇଁ ଓଡ଼ିଶାକୁ ଆସିଥିଲେ । ପୁଣି ତାଙ୍କର ଦୁଇ ପୁତ୍ର ମଧ୍ୟରୁ ଦ୍ୱିତୀୟ ପୁତ୍ର କଲିକତାର ବାଙ୍କ ଅବ୍ ବେଙ୍ଗଲ କଚେରିରେ ଉତ୍ତମ

କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇ ବର୍ତ୍ତମାନ ଅବସ୍ଥାନ କରିଅଛନ୍ତି । ବେଲି ସାହେବ କଟକ ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟ ବୋର୍ଡର ଜଣେ ମାନ୍ୟଗଣ୍ୟ ସଭ୍ୟ ଥିଲେ; ପୁଣି ତାଙ୍କ ବିଚାର ଓ ପରାମର୍ଶରେ ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତ ସଭ୍ୟ ଅନେକଥର ଏକମତ ହେଉଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଶେଷପୀଡ଼ା କିଛି କଷ୍ଟକର ଥିଲା ସତ୍ୟ, କିନ୍ତୁ ସେଥିହେତୁ ତାଙ୍କୁ ଅଧୀର ହେବାର ଅବା ପ୍ରଭୁଙ୍କଠାରେ ତାହାଙ୍କ ନିର୍ଭରଭାବର ଊଣା ଥିବାର କେହି ବୋଧ ପାଇଲେ ନାହିଁ । ତାଙ୍କ ଦୁଃଖ ସମୟରେ ତାଙ୍କ ଦ୍ୱିତୀୟ ପୁତ୍ର ତାଙ୍କୁ ସଙ୍ଗୋଳିଥିଲେ, ପୁଣି ପିତାଙ୍କର ସମାଧିକ୍ରିୟା ସାଧନ କରାଇଥିଲେ । ୧୯୦୨ ସେପ୍ଟେମ୍ବର ୪ ତାରିଖରେ ସେ ଆପଣା ଶେଷ ବିଶ୍ରାମରେ ପ୍ରବେଶ କରିଥିଲେ । ଗୋରସ୍ଥାନରେ ଦେଶୀ ବିଦେଶୀ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷ, ମଧ୍ୟ ଏହା ଛଡ଼ା ସହରର ମାନ୍ୟଗଣ୍ୟ ଅନେକ ହିନ୍ଦୁ ଓ ମୁସଲମାନ ବନ୍ଧୁ ଏକତ୍ର ହୋଇଥିଲେ । ଉକ୍ତ ସମୟରେ ୟଙ୍ଗ୍ ସାହେବ ଇଂରାଜି ଭାଷାରେ ପୁଣି ବାବୁ ଶେମସାହୁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଅନେକ ସୁନ୍ଦର କଥା କହି ମେଳାକୁ ତୃପ୍ତ କରାଇଥିଲେ । ତାଙ୍କ ମରଣ ସମୟକୁ ତାଙ୍କର ବୟସ ୬୫ବର୍ଷ ହୋଇଥିଲା । ସେ ଓଡ଼ିଶାରେ ୪୧ବର୍ଷ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିଲେ !

ରେଭରେଣ୍ଡ ଜେ. ଜି. ପାଇକ୍—ଓଡ଼ିଶା ମିଶନର ସେକ୍ରେଟେରୀ ଏବଂ ଓଡ଼ିଶା ମିଶନର ସ୍ଥାପୟିତା ଡର୍ବିନଗରୀୟ ରେଭରେଣ୍ଡ ଜେ. ଜି. ପାଇକ୍, ଯେ କି ବିଲାତରେ ରହି ୩୩ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅତି ଉଦ୍‌ଯୋଗ ଓ ବିଶ୍ୱସ୍ତତା ସହିତ ବାପ୍ଟିଷ୍ଟ ମିଶନେରୀ ସୋସାଇଟିର ସେକ୍ରେଟେରୀ ପଦର କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧନ କରିଥିଲେ, ତାହାଙ୍କର ନାତି ରେଭରେଣ୍ଡ ଜେ.ଜି. ପାଇକ୍ ଆପଣା ପିତାମହ ବା ସାଆନ୍ତବାପାଙ୍କ ନାମ ଧାରଣ କରି ଏହି ଓଡ଼ିଶାରେ ପ୍ରାୟ ୩୨ ବର୍ଷ ମଙ୍ଗଳ ସମାଚାରର ସେବକପଦ ସାଧନ କଲା ଉତ୍ତାରେ,

୧୯୦୫ ଜୁନ ୨୭ ତାରିଖରେ ପରଲୋକ ଗମନ କଲେ । ଏହି ମହାତ୍ମା ୧୮୭୩ ଡିସେମ୍ବର ୨୭ ତାରିଖରେ ଆପଣା ମେମ ସାହେବଙ୍କ ସହିତ କଟକରେ ପହଞ୍ଚିଥିଲେ । ଭାଷା ଶିକ୍ଷା କରି ସ୍ଥାନୀୟ ମିଶନେରି ଓ ଦେଶୀୟ ପ୍ରଚାରକମାନଙ୍କ ସହିତ ସେ ମଙ୍ଗଳସମାଚାର ଘୋଷଣା କରୁଁ କରୁଁ ୧୮୭୭ ସାଲରେ ଗଞ୍ଜାମ ବ୍ରହ୍ମପୁରକୁ ବଦଳି ହୋଇଥିଲେ । ଏଉତ୍ତରେ ୧୮୭୯ ଜାନୁଏରି ମାସରେ ସେ ଓଡ଼ିଶାର ନୂତନ ଷ୍ଟେସନ ସମ୍ବଲପୁରକୁ ଆପଣାର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରରୂପେ ପସନ୍ଦ କରି, ସେ ସମୟରୁ ୧୮୮୮ ନଭେମ୍ବର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେହିଠାରେ ଅବସ୍ଥାନ କରିଥିଲେ । ଏହି ସମ୍ବଲପୁରକୁ ଏଥିପୂର୍ବେ ଯଦ୍ୟପି ମିଶନେରି ଓ ପ୍ରଚାରକମାନେ ଯାଇ ଥରକୁଥର କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିଲେ ଓ ଏହି ସ୍ଥାନରେ ଗୋଟିଏ ନୂଆ ଷ୍ଟେସନ ବସାଇବା ପାଇଁ ଯଦ୍ୟପି ଇଂଲଣ୍ଡ ସୋସାଇଟି ବହୁଦିନରୁ ଇଚ୍ଛା କରିଥିଲେ ତଥାପି ନାନାପ୍ରକାର ବାଧା ହେତୁରୁ ଇଚ୍ଛା ସଫଳ ହୋଇ ପାରି ନ ଥିଲା । ଯାହାହେଉ ଅନ୍ତରେ ଇଚ୍ଛା ଜନ୍ମାଇବାକୁ ଓ କାର୍ଯ୍ୟସାଧନ କରାଇବାକୁ ଯେଉଁ ଆତ୍ମାଙ୍କର ଅଧିକାର, ସେହି ପବିତ୍ରାତ୍ମା ଓଡ଼ିଶାବାସୀ ପାଇକ ସାହେବଙ୍କ ଅନ୍ତରେ କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧନ କରି ସମ୍ବଲପୁରକୁ ମଙ୍ଗଳସମାଚାରର ଗୋଟିଏ କ୍ଷେତ୍ର ବୋଲି ଗଣନା କଲେ, ପୁଣି ପାଇକ୍ ଓ ହେବଲେଟ୍ ସାହେବଙ୍କ ସହିତ ଥୋମା ଓ ଦାନିଏଲ ଭାଇଙ୍କୁ ପ୍ରଥମ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀରୂପେ ନିଯୁକ୍ତ କଲେ । ପାଇକ୍ ସାହେବ ଏହି ସ୍ଥାନରେ ଅଧ୍ୟବସାୟ ସହିତ ପ୍ରାୟ ଆଠ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିଲେ; ଏହି ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ଇଚ୍ଛାମତେ ସେ ବହୁ ପରିଶ୍ରମ କରି କେତେ ଆତ୍ମାମାନଙ୍କୁ ଲାଭ କଲା ଉତ୍ତରେ, ଆପଣା ପ୍ରିୟତମା ସହଧର୍ମିଣୀଙ୍କ ବିଚ୍ଛେଦରେ ମାତୃହୀନ କେତେକ ପିଲାଙ୍କ ସହିତ, ଅଧିକକାଳ ସେହି ସ୍ଥାନରେ ଅବସ୍ଥିତି କରିବା ଅସୁବିଧା ଦେଖି

୧୮୮୮ ନଭେମ୍ବର ମାସରେ କଟକକୁ ବାହାର ଆସିଥିଲେ । ୧୮୯୪ ସାଲରେ ନିୟମିତରୂପେ ଅବସର ଗ୍ରହଣ କରି, ପାଇକ୍ ସାହେବ ସ୍ୱଦେଶକୁ ଫେରି ଯାଇଥିଲେ, ପୁଣି ଏହିଥର ଓଡ଼ିଶାକୁ ଆଗମନ କରିବା ପୂର୍ବେ, ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ପ୍ରିୟତମ ଭୂତପୂର୍ବ ଶ୍ରଦ୍ଧେୟ ପାଳକ ଉଲିୟମ ମିଲର ସାହେବଙ୍କ ଦ୍ୱିତୀୟ କନ୍ୟାଙ୍କ ସହିତ ପୁନର୍ବିବାହ କରି ସବଳ ଓ ସୁସ୍ଥ ଶରୀରରେ ୧୮୯୭ ସାଲରେ କଟକକୁ ଫେରି ଆସିଥିଲେ । ପାଇକ ସାହେବ ଆପଣାର ଏହି ଦ୍ୱିତୀୟ ସହଧର୍ମିଣୀଙ୍କ ସହିତ କଟକକୁ ଫେରି ଆସିଲାପରେ, ଉଭୟେ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲିତଚିତ୍ତରେ କେତେ ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମିଶନସଂକ୍ରାନ୍ତ ନାନାପ୍ରକାର କାର୍ଯ୍ୟ କରୁ କରୁ ଆପଣାମାନଙ୍କର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ, ବିଶେଷତଃ ମେମ ସାହେବଙ୍କର ଅସହାୟ ବୃଦ୍ଧ ପିତାମାତାଙ୍କୁ ଦେଖିବା ଉପଲକ୍ଷରେ ଏକବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅବସର ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ଉପଯୁକ୍ତ ଛୁଟି, ସୋସାଇଟିଙ୍କ ମଞ୍ଜୁର ଗ୍ରହଣ କଲାପରେ, ୧୯୦୩ ସାଲରେ ଆଉଥରେ ସ୍ୱଦେଶ ଓ ପ୍ରିୟଜନମାନଙ୍କୁ ପରିଦର୍ଶନ କରି ୧୯୦୪ ସାଲରେ ନିଜର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରକୁ ଫେରି ଆସିଥିଲେ । ଆସିବା ସମୟରେ ଆମ୍ଭେମାନେ ତାଙ୍କ ଶରୀରର ସତେଜତା ଦେଖି ଯଦ୍ୟପି ସେ ଦୀର୍ଘଜୀବୀ ହେବାର ଆଶା ରଖିଥିଲୁ, ତଥାପି ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ବିଚାର ତହିଁର ବିପରୀତ ହୋଇଥିଲା । ସେ ଏହି ଶେଷଥର ମାତୃଭୂମିରୁ ଫେରି ଆସିଲା ଉତ୍ତାରେ, ନିୟମିତରୂପେ ବାର୍ଷିକ ସଭାରେ ଯୋଗ ଦେଇ ଆପଣାର କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧନ କଲାପରେ ତଳହଟି—ଅନ୍ତର୍ଗତ ନାନା ଗ୍ରାମରେ କେତେକ ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଙ୍ଗଳ ସମାଚାର ପ୍ରଚାର କରି ବାହୁଡ଼ି ଆସିଥିଲେ । ଏଥିମଧ୍ୟରେ ନିଜର କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଁ କରୁଁ ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳୀନ ଉତ୍ତାପ-କଷ୍ଟରୁ କିଛିଦିନ ଆରାମ ପାଇବାପାଇଁ, ପ୍ରିୟ ଗ୍ରଣ୍ଡି ଓ ତାଙ୍କ ମେମ ସାହେବଙ୍କ ସହିତ ଏକଦେ ପୁରୀକୁ ଯାଇଥିଲେ । ତାଙ୍କର ପୁରୀରେ ରହିବାର କେତେକ

ଦିନ ପରେ, କାରଣବଶତଃ ମେମସାହେବଙ୍କର କଟକ ଫେରି ଆସିବାର କଥା ହୁଅନ୍ତେ, ସେ ବ୍ରହ୍ମପୁରରେ ଥିବା ଆପଣା ଝିଅ, ଜୁଆଁଇ ପାଖକୁ ଯାଇ, ଅଳ୍ପଦିନ ଗୋପାଳପୁରରେ ରହିଥିଲେ । ଶୁଣାଯାଏ, ସେହି ସ୍ଥାନରୁ ଫେରିବା କାଳରେ ତାଙ୍କ ଦେହ କିଛି ଅସୁଖ ଜଣା ଯାଇଥିଲା । କଟକରେ ପହୁଞ୍ଚିଲ୍ ଉତ୍ତରେ, ଆପଣା ଶରୀରର ଅସୁସ୍ଥତା ହେତୁରୁ ସେ କୌଣସିଆଡ଼େ ଯାଆସ ନ କରି ଘରେ ବିଶ୍ରାମ ଅପେକ୍ଷା କରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଜ୍ୱରାକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇ କ୍ରମେ ସେ ଦୁର୍ବଳ ହୋଇ ପଡ଼ିବାରୁ, ଆପଣା ଶଯ୍ୟାରେ ରହିବାକୁ ବାଧ ହୋଇଥିଲେ । କିଜାଣି ଚାରି ପାଞ୍ଚଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ଶରୀରରେ କିଛି ବିଶେଷ କଷ୍ଟ ଅନୁଭବ କରିଥିଲେ । ଡାକ୍ତର ସାହେବ ତାଙ୍କ ପାଇଁ ବହୁତ ପରିଶ୍ରମ କରିଥିଲେ, ପୁଣି ତାଙ୍କ ମେମସାହେବ ଅବିଶ୍ରାନ୍ତ ଭାବେ ତାଙ୍କ ସେବାଶୁଶ୍ରୂଷାରେ ନିଯୁକ୍ତ ରହିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଏହି ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟ ସୁଧାରିମତେ ପରିଚାଳିତ ହେଲେହେଁ, ପରମେଶ୍ୱର ଆପଣାର ଇଚ୍ଛାମତେ ଆପଣା ଦାସଙ୍କୁ ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟରୁ ବିଶ୍ରାମ ଦେଇ ଆପଣା ସମ୍ମୁଖସ୍ଥ ଆନନ୍ଦ ପ୍ରଦାନ ନିମନ୍ତେ ଜୁନ୍ ୨୩ ତାରିଖ ରାତ୍ରିକୁ ଆପଣା ନିକଟକୁ ଡାକିନେଲେ । ୨୬ ତାରିଖ ୪ ଘଣ୍ଟା ସମୟରେ ତାଙ୍କର ସମାଧିକ୍ରିୟା ସାଧିତ ହୋଇଥିଲା । ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ଦେଶୀବିଦେଶୀ ସ୍ତ୍ରୀପୁରୁଷ ପୁଣି କୌଣସି କୌଣସି ହିନ୍ଦୁ ଓ ମୁସଲମାନ ବନ୍ଧୁମାନେ ସଂଖ୍ୟାରେ ପ୍ରାୟ ୩୦୦ ରୁ ଅଧିକ ଲୋକ କବର ସ୍ଥାନରେ ସମବେତ ହୋଇଥିଲେ । ରେଭରେଣ୍ଡ ଗ୍ରଣ୍ଡି ସାହେବ ଇଙ୍ଗ୍ରାଜି ଭାଷାରେ ଓ ରେଭରେଣ୍ଡ ଶୋମହାହ୍ମ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ମୃତ୍ୟୁକାଳୀନ ସଦୁପଦେଶ ଦେଇଥିଲେ । ପୁଣି ରେଭରେଣ୍ଡ ଉଇଲ୍‌କନ୍‌ସ ଓ ମାକନେଲ୍ଡ଼ ସାହେବଦ୍ୱୟ ପ୍ରାର୍ଥନା-ନୈବେଦ୍ୟ ଉତ୍ସର୍ଗ କରିଥିଲେ । ସେବାଟି ଅତି ଗମ୍ଭୀର ଭାବରେ ସାଧିତ ହୋଇଥିଲା । ପାଇକ୍ ସାହେବ ଯଦ୍ୟପି ଅତି ପ୍ରୌଢ଼ାବସ୍ଥାକୁ ପ୍ରାପ୍ତ

ହୋଇ ନ ଥିଲେ, ତଥାପି ତାଙ୍କର ବୟସ ୬୦ ବର୍ଷରୁ ଊଣା ନ ଥିଲା । ସେ ଜଣେ ପ୍ରବୀଣ ବକ୍ତା, କଟକରେ ଥାଇ ସେ କେତେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଧର୍ମପୁସ୍ତକର ତର୍ଜମା କାର୍ଯ୍ୟ ଅଭିଧାନ ବା Dictionary ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା କାର୍ଯ୍ୟ, ଅନାଥାଶ୍ରମର ଘର ବନ୍ଧିବା କାର୍ଯ୍ୟ, ସେକ୍ରେଟେରି ପଦ ସାଧନ କରିବା କାର୍ଯ୍ୟ, ପୁଣି ଦେଶୀ ଓ ବିଦେଶୀ ମଣ୍ଡଳୀର ପାଳକକାର୍ଯ୍ୟ ସାଧନ କରିଥିଲେ । ଯଦ୍ୟପି ଉପରୋକ୍ତ ଏହିସବୁ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାରେ ପାଇକ୍ ସାହେବ ଅତି ନିପୁଣ ଲୋକ ଥିଲେ, ତଥାପି ଦେବପୂଜକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମଙ୍ଗଳ ସମାଚାର ପ୍ରଚାର କାର୍ଯ୍ୟକୁ ସେ ସବୁଠାରୁ ଗୁରୁତର କାର୍ଯ୍ୟ ମନେକରି, ଆପଣା ଜୀବନର ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତହିଁରେ ଅତିଶୟ ଉଦ୍ୟୋଗୀ ହୋଇଥିଲେ । ସେ କଟକରେ ଅବସ୍ଥାନ କଲାପରେ ପ୍ରଥମ କରି ଯେତେବେଳେ ଗଡ଼ଜାତ ଗସ୍ତ କରିଥିଲେ, ତେତେବେଳେ ଜେନାପୁରଠାରେ କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କରି ପ୍ରାୟ ବାମଣ୍ଡା ସୀମା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାଇଥିଲେ, ଆଉ ସେହି ଗସ୍ତରେ ପ୍ରାୟ ଦେଢ଼ ମାସରୁ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ କାଳ ବୁଲି, ୬୦ ଟଙ୍କାରୁ ଅଧିକ ମୂଲ୍ୟର ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ଟ୍ରାକ୍ଟ ଓ ପୁସ୍ତକମାନ ବିକ୍ରୟ କରିଥିଲେ । ଏଥିପୂର୍ବେ କଟକ ଜିଲ୍ଲାରେ ଏତେ ଟଙ୍କା ମୂଲ୍ୟର ପୁସ୍ତକ ଯାତ୍ରା ସମୟରେ କେବେ ବିକ୍ରୟ ହୋଇ ପାରି ନ ଥିଲା । ପୁସ୍ତକ ବିକ୍ରୟ ବିଷୟରେ ତାଙ୍କର ବିଶେଷ ଯତ୍ନ ଥିଲା । ପ୍ରଚାରକମାନେ ଗସ୍ତରୁ ଫେରି ଆସିଲା ଉତ୍ତାରେ, ସେ ସର୍ବଦା ସମସ୍ତଙ୍କୁ ପ୍ରାୟ ଏହି ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିଥାନ୍ତି, "ଭାଇ, କେତେ ଟଙ୍କାର ପୁସ୍ତକ ବିକଲି ?" ପାଇକ୍ ସାହେବ କ୍ଷଣ କୋପୀ; କିନ୍ତୁ ହିଂସୁକ ନ ଥିଲେ । ୧୮୪୫ ମାର୍ଚ୍ଚ ୨ରା ତାରିଖରେ ଇଂଲଣ୍ଡର ଇଉସବର୍ ନାମକ ସ୍ଥାନରେ ସେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଲଣ୍ଡନ ନଗରର ରିଜେଣ୍ଟପାର୍କ କଲେଜରେ ଶିକ୍ଷା ପାଇଥିଲେ । ୧୮୬୯ ଜାନୁଆରି ୫ ତାରିଖରେ ହସ୍ତାର୍ପିତ ହୋଇଥିଲେ, ପୁଣି ଓଡ଼ିଶାକୁ

ଆସିବା ପୂର୍ବେ ୧୮୬୮-୭୩ ସାଲ ଯାଏ କମର୍ସିଏଲ ରୋଡ଼ର ବାପ୍ଟିଷ୍ଟ ମଣ୍ଡଳୀରେ ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ପାଳକ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କର ପିତା ମଧ୍ୟ ଆପଣା ପିତାଙ୍କ ଅନ୍ତେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ସୋସାଇଟିର ବିଶିଷ୍ଟ ସେକ୍ରେଟେରୀରୂପେ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇ ୨୧ବର୍ଷ ଆପଣା ପଦର କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧନ କରିଥିଲେ । ଏହି ପାଇକ୍ ସାହେବଙ୍କର ବିଶିଷ୍ଟ ପୁତ୍ର ଆପଣା ପିତାଙ୍କ ପଦରେ ଠିଆ ହୋଇ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହି ଓଡ଼ିଶା କ୍ଷେତ୍ରରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଅଛନ୍ତି ।

⁂

ଓଡ଼ିଶା ଦେଶରେ ମିଶନ କାର୍ଯ୍ୟର ପ୍ରଥମଫଳ

ଗଙ୍ଗାଧର ସଡ଼ଙ୍ଗି

ଗଙ୍ଗାଧର ସଡ଼ଙ୍ଗି, ବୁଜିବରବାସୀ ବାବାଜି ସୁନ୍ଦର ଦାସଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଶିଷ୍ୟ ବା ଚେଲା ହୋଇଥିଲେ । ଏହାଙ୍କର ଘର କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ଠାଙ୍ଗି ମୁକାମରେ । ଏ ଜଣେ କୁଳୀନ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବଂଶୋଦ୍ଭବ, ବାବାଜିଙ୍କ ଚେଲା ଥିବାରୁ ଧର୍ମ ବିଷୟକ ନାନା ଶିକ୍ଷା ସେ ପାଇଥିଲେ, ଓ ଧର୍ମ ବିଷୟ ଘେନି ନାନା ଚର୍ଚ୍ଚା କରୁଥିଲେ । ଏକ ସମୟରେ କୌଣସି ଏକ ପଶ୍ଚିମାଯାତ୍ରୀ ଠାଙ୍ଗି ସଡ଼କରେ ଯାଉଥିବାବେଳେ ଅକସ୍ମାତ ସେହିଠାରେ ଗଙ୍ଗାଧରକୁ ଭେଟି ଆପେ ପାଇଥିବା ଦୁଇ ଏକ ଖଣ୍ଡ ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ଟ୍ରାକ୍ଟ ତାଙ୍କୁ ଦେଖାଇଥିଲେ, ଗଙ୍ଗାଧର ପ୍ରକୃତ ଧର୍ମାନ୍ୱେଷୀ ଯୁବା ଥିବାରୁ ସେହି ଯାତ୍ରୀଠରୁ ପୁସ୍ତକ ଦୁଇ ଖଣ୍ଡି ରଖିଥିଲେ, ପୁଣି ସେହି ପୁସ୍ତକ ପଢ଼ିଥିଲେ । ଘରର ଲୋକମାନେ ବିରୋଧୀ ହେବେ, ଏହି ଭୟରେ, ସେ କେବେ କେବେ ପଡ଼ିଆ ଆଡ଼େ ଯାଇ ନିରୋଳକରେ ସେହି ଦୁଇ ପୁସ୍ତକ ଯତ୍ନ

କରି ଅଭ୍ୟାସ କରିଥିଲେ । ଗଙ୍ଗାଧର ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ପୁସ୍ତକମାନ ପଢ଼ିଲେହେଁ, ଗୁରୁଙ୍କଠାରୁ ନାନା ସଦୁପଦେଶ ଶୁଣିଲେହେଁ, ପୁଣି ପାଦ୍ରି ସାହେବଙ୍କ ଚିତ୍ତାକର୍ଷକ ଉପଦେଶ ଓ ପରାମର୍ଶମାନରେ ମନ ନିବେଶ କଲେହେଁ, ପୁରୀସ୍ଥିତ ଜଗନ୍ନାଥ ଦେବ ସତ୍ୟ କି ମିଥ୍ୟା ଏହା ପରଖ ନକରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, ସେ ଆପଣା ଧର୍ମ ତ୍ୟାଗ କରି ନ ଥିଲେ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିବା ପୂର୍ବେ ସେ ପୁରୁଷୋତ୍ତମକୁ ଯାଇଥିଲେ, ଆଉ ସେଠାରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ସହିତ ସାକ୍ଷାତ କରି, ଅତି ନମ୍ରଭାବରେ ତାଙ୍କୁ କିଛି ବର ମାଗିଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ସେଦିନ ଗଙ୍ଗାଧର କୌଣସି ଉତ୍ତର ପାଇଲେ ନାହିଁ । ଏଉତ୍ତାରେ ଗଙ୍ଗାଧର ନିଜ ବସାକୁ ଫେରି ଆସି ମନେ କଲେ କିଜାଣି କୌଣସି ସ୍ୱପ୍ନ ଅବା ଦର୍ଶନଦ୍ୱାରା ଜଗନ୍ନାଥ ମୋତେ ଉତ୍ତର ଦେବେ, କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ସେ ଆଶା ବୃଥା ବିଫଳ ହୋଇଥିଲା । ଏହି ଘଟନା ଦେଖି ଗଙ୍ଗାଧର ଅତି ଦୁଃଖିତ ଓ ବିରକ୍ତ ହୋଇ ମନରେ ବିଚାରକଲେ ଲୋକେ ଯେପରି କହୁଥାନ୍ତି ଜଗନ୍ନାଥ କେବେ କେବେ ଧାନରେ ଆସକ୍ତ ହୁଅନ୍ତି, ଯେବେ ବର୍ତ୍ତମାନର ଅବସ୍ଥା ତାଙ୍କର ତଦ୍ରୂପ ଥାଏ, ତେବେ ମୁଁ ଆଜିଯାଇଁ ତାଙ୍କୁ ଉଠାଇବି । ଗଙ୍ଗାଧର ଆପଣା ମନରେ ଏହି ବିଚାର ସ୍ଥିର କରି ଜଗନ୍ନାଥଦେବଙ୍କୁ ସାକ୍ଷାତ କରିବାକୁ ଯିବାପୂର୍ବେ, ଆପଣା ଲୁଗା ଭିତରେ ଗୋଟିଏ ଦାଉଡ଼ୁଆ ଡାମ୍ଫଣ ନେଲେ, ସେହି ଡ଼ାମ୍ଫଣ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଦେହରେ ବ୍ୟବହାର କରିବାପୂର୍ବେ ତାଙ୍କ ପୂର୍ବଦିନର ପ୍ରାର୍ଥନାର ଉତ୍ତର, ଜଗନ୍ନାଥ ଯେ ଦେଲେ ନାହିଁ ଏଥିପାଇଁ ଆଗେ ତାଙ୍କୁ ଢେର ଗୁଡ଼ିଏ ଗାଳିଗୁଲଜ କଲେ । ଏଉତ୍ତାରେ ପ୍ରତିମାର ପଛଆଡ଼କୁ ଯାଇ ନେଇଥିବା ଡ଼ାମ୍ଫଣରେ ଅତି ନିଷ୍ଠୁର ଭାବରେ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ଫୋଡ଼ାଫୋଡ଼ି କଲେ, ଅବଶେଷରେ ମନ୍ଦିରରୁ ଫେରି ଆସିବାବେଳେ ମୋର ପ୍ରାର୍ଥନାର ଉତ୍ତର ଦେବ କି ନାହିଁ ? ନ ଦେଲେ ମୁଁ ତୁମ୍ଭ ସେବା

ତ୍ୟାଗ କରିବ ଓ ଆଉ କେବେ ଏଠାକୁ ଆସିବ ନାହିଁ ଏହି ଭୟ ଦେଖାଇ ସେ ଶ୍ରୀକ୍ଷେତ୍ରରୁ ବାହାର ଆସିଥିଲେ ।

ସୁନ୍ଦର ଦାସ ବାବାଜିଙ୍କ ଚେଲାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଗଙ୍ଗାଧର ଜଣେ ଭଲ ପାଠୁଆ । ଅତି ଉତ୍ସାହ ସହିତ ସେ ଦଶାଜ୍ଞାର ମର୍ମ ଲୋକଙ୍କୁ ବୁଝାଇଥିଲେ ଏବଂ ୧୮୨୮ ସାଲ ମାର୍ଚ୍ଚ ୨୩ ତାରିଖରେ ମହାନଦୀରେ ଡୁବନ ପାଇଥିଲେ । ଏହି ଗଙ୍ଗାଧର ଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କୁ ଗ୍ରହଣ କଲାଉତ୍ତରେ ମଙ୍ଗଳସମାଚାରର ସେବକପଦରେ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । ଯେଉଁ ପୁରୀକ୍ଷେତ୍ରକୁ ସେ ଯିବେ ନାହିଁ ବୋଲି ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ କହି ଆସିଥିଲେ, ପ୍ରଚାରକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଯୁକ୍ତଥିବା ହେତୁ ଥରକୁ ଥର ସେହିଠାକୁ ଯାଇଥିଲେ । ଧନ୍ୟ ପ୍ରଭୁ ତାଙ୍କଦ୍ୱାରା ସେଆପଣା କ୍ଷେତ୍ରରେ ବହୁତ କାର୍ଯ୍ୟ କରାଇଥିଲେ । ତାଙ୍କର ସ୍ୱର ଅତି ଉଚ୍ଚ ଏବଂ ଗମ୍ଭୀର, ଦେବପୂଜା ବିରୁଦ୍ଧରେ ତାଙ୍କର କଥା ଅକାଟ୍ୟ ଓ ଶକ୍ତିଯୁକ୍ତ ।

ଆପଣା ଜୀବନର ଶେଷ ସମୟରେ ସେ ଅତି ଦୁର୍ବଳ ଓ କ୍ଷୀଣ ହୋଇଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ପୀଡ଼ା ଅତି ଅଳ୍ପ ସମୟମାତ୍ର ଥିଲା । ସେ ଆପଣା ଶେଷାବସ୍ଥା ସୁଖରେ ସମ୍ପନ୍ନ କରିଥିଲେ । ୧୮୬୭ ସାଲର ୪ ତାରିଖର ଯେଉଁ ରବିବାର, ତାହା ତାଙ୍କ ପାଇଁ ଜଗତର ଶେଷ ବିଶ୍ରାମଦିନ ଥିଲା । ସେହିଦିନ ସେ ଦୁଇଓଳି ଗୀର୍ଜାକୁ ଯାଇଥିଲେ, ସକାଳଓଳି ସେ ଗୀର୍ଜାକୁ ଯିବାବେଳେ କୌଣସି ଏକ ଜାଗାରେ ପଡ଼ି ଯାଇଥିବାରୁ କିଛି ଆଘାତ ପାଇଥିଲେ, ଆଉ ଏକଥା କାହାରିକୁ ଜଣା ନ ଥିବାରୁ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବାକୁ ଅନୁରୋଧ କରାଗଲା, କିନ୍ତୁ ତେତେବେଳେ ତାଙ୍କ ସ୍ୱରର ଦୁର୍ବଳତାରେ ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଥିଲେ । ସେବା ଶେଷହେଲା

ଉତ୍ତରେ ଲୋକମାନେ ତାଙ୍କ ଆଘାତ ବିଷୟ ଜାଣି ବଡ଼ ଦୁଃଖିତ ହୋଇଥିଲେ, ଏ ଉତ୍ତରେ ଉପରଓଳ ସେବା ନିମନ୍ତେ ସେ ସେହିଦିନ ମନ୍ଦିରରେ ରହିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ବଡ଼ପୁଅ ନବୀନ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଘର ଗୀର୍ଜାଘରର ଅତି ନିକଟ ଥିବାରୁ କୌଣସି ୨ ଲୋକର ସାହାଯ୍ୟରେ ସେଠାକୁ ଦେନା ଯାଇଥିଲେ । ଉପରଓଳ ସେ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ମେଜ ପାଖରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇଥିଲେ, ଯେଉଁ ପବିତ୍ର ସେବାରେ ସେ ୪୦ ବର୍ଷ ଅତିବାହିତ କରି ଆସିଥିଲେ ତାଙ୍କପାଇଁ ଏହି ଦିନର ସେବା ଶେଷ ସେବା-ସ୍ୱରୂପ ଥିଲା, ଆରଦିନ ସେ ଆପଣା ବନ୍ଧୁ ଓ ମିଶେନେରୀ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀମାନଙ୍କୁ ଆପଣା ନିକଟକୁ ଡକାଇଥିଲେ । ପୂର୍ବଦିନଠାରୁ ସେଦିନ ସେ ଆହୁରି ଦୁର୍ବଳ ଦେଖାଯାଇଥିଲେ । ମଙ୍ଗଳବାର ସେ ଅଧିକ ମନ୍ଦ ଦେଖାଗଲେ,ତଥାପି ଯେଉଁ ତ୍ରାଣକର୍ତ୍ତାଙ୍କଠାରେ ସେ ଭରସା ରଖିଥିଲେ, ସେ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଥାଇ, ଅନନ୍ତ ଜୀବନର ପ୍ରତ୍ୟାଶାଦ୍ୱାରା ତାଙ୍କ ମନରେ ଶାନ୍ତି ଦେଇଥିଲେ । ସେ ଆପଣା ମରଣର ଦୁଇ ଏକ ଘଣ୍ଟା ପୂର୍ବେ, ଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କଠାରେ ଆପଣାର ନିର୍ଭର ରଖିବା ବିଷୟ ଅତି ସୁନ୍ଦରଭାବେ ମିଲର ସାହେବଙ୍କୁ ଜଣାଇ ଦେଇଥିଲେ । ନଭେମ୍ବର ୧୦ ତାରିଖ ଶନିବାରର ସଞ୍ଜରେ ସେ ଆପଣା ଶେଷ ବିଶ୍ରାମ ସ୍ଥାନକୁ ବାହାରି ଯାଇଥିଲେ । ବିକ୍ଲି ସାହେବ ରୋମି ୧୬ : ୫ ପଦ "ଆଶିୟା ଦେଶରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କ ପକ୍ଷେ ପ୍ରଥମଜାତ ଫଳସ୍ୱରୂପ ଇପେନିତ ବୋଲି ଆମ୍ଭର ଯେଉଁ ପ୍ରିୟ ବନ୍ଧୁ ତାହାକୁ ଆମ୍ଭର ନମସ୍କାର ଜଣାଅ" ଏହି ପଦଧରି ତାଙ୍କ ମରଣ ଉପଦେଶ ପ୍ରଚାର କରିଥିଲେ । ଗଙ୍ଗାଧରଙ୍କର ପ୍ରଥମା ସ୍ତ୍ରୀ ବିୟୋଗ ହେଲଉତ୍ତରେ ସେ ପୁନର୍ବିବାହ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କୁ ପ୍ରଥମା ସ୍ତ୍ରୀର ଔରସରେ ନବୀନଚନ୍ଦ୍ର, ସାଇମନ ପିଟର ଓ ସତ୍ୟନନ୍ଦ ଏହି ତିନି ପୁତ୍ର ପୁଣି ତ୍ରିଷ୍ଟିମା ଗଉତ ଓ ସୂଲଭ ଯାଚକ ଏହି ଦୁଇ

କନ୍ୟା ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲେ ଏବଂ ଦ୍ୱିତୀୟା ଭାର୍ଯ୍ୟାର ଔରଷରେ ପୁତ୍ରକନ୍ୟା ଜନ୍ମ ନୋହିବାରୁ ସୂର୍ଯ୍ୟମଣି ନାମେ ଗୋଟିଏ ପିଲାକୁ ସେମାନେ ପାଳକପୁତ୍ର କରିଥିଲେ । ନବୀନଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପୁତ୍ରର ନାମ ଜୀବନଚନ୍ଦ୍ର ଓ ସତ୍ୟାନନ୍ଦଙ୍କ ପୁତ୍ର ପ୍ରତାପଚନ୍ଦ୍ର ଓ ପରୀକ୍ଷିତ, ଏମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଜୀବିତ ଅଛନ୍ତି ।

ରାମଚନ୍ଦ୍ର ସି ଯାଚକ

ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶସ୍ଥ କଟକ ଦୁର୍ଗର ଶାସନକର୍ତ୍ତା ଯେ ଲଷ୍ଣାଜି ଯାଚକ, ତାଙ୍କର ହରିବନ୍ଧୁରାଓ ସି ଯାଚକ ନାମରେ ଗୋଟିଏ ପୁତ୍ର ଥିଲା, ଏହି ପୁତ୍ରର ଅନେକ ଧନସମ୍ପତ୍ତି ସୁବର୍ଣ୍ଣ ବହୁମୂଲ୍ୟ ପଥର ଓ ହାତୀ ଘୋଡ଼ା ଥିଲା । ଓଡ଼ିଶାର ଦୁର୍ଗସବୁ ଉପରେ ତାଙ୍କର ଆଧିପତ୍ୟ ଥିଲା ପୁଣି ରାଜାମାନେ ତାଙ୍କର ଅଧୀନସ୍ଥ ଥିଲେ । ବାରବାଟି କିଲ୍ଲାର ସେ ରାଜା ଥିବାରୁ କେତେ ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରାଜକୀୟ ଆଧିପତ୍ୟ ଭୋଗ କରିଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ଏ ଉତ୍ତରେ ତାଙ୍କୁ ଭୟାନକ ଦୁଃଖ ଭୋଗ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା ।

ରାମଚନ୍ଦ୍ର ପିତାର ଦୁଃଖ ସମୟରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ, ଯେତେବେଳେ ତାଙ୍କର ବୟସ ଅଢ଼ାଇ ବର୍ଷ ତେତେବେଳେ ତାଙ୍କର ମାତା ବିୟୋଗ ହୋଇଥିଲେ ପୁଣି ଯେତେବେଳେ ରାମଚନ୍ଦ୍ରକୁ ପାଞ୍ଚ ବର୍ଷ ବୟସ ହୋଇଥିଲା, ତେତେବେଳେ ଇଂରାଜମାନେ ଓଡ଼ିଶା ଅଧିକାର କରିଥିଲେ । ଇଂରାଜମାନେ ଓଡ଼ିଶା ଅଧିକାର କରିବା ସମୟରେ, ଏହି ଯାଚକ ବଂଶ କୋକୁଆଖଣ୍ଡ ନାମକ

ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନକୁ ପଳାଇ ଯାଇଥିଲେ, ଏହି ସ୍ଥାନରେ ସେମାନଙ୍କର କିଛି ସ୍ଥାବର ସମ୍ପତ୍ତି ଥିଲା, ପୁଣି କଟକରୁ ୧୦ ମାଇଲ ଦୂର ଭୈରପୁର ନାମକ ଗୋଟିଏ ଗ୍ରାମରେ ସେମାନଙ୍କୁ ରହିବାକୁ ହୋଇଥିଲା । ବ୍ରିଟିଶ ଶାସନ ଯଦ୍ୟପି ଏହି ପରିବାରର ପାଇଁ ଅପମାନ ଓ କଷ୍ଟଜନକ ହୋଇଥିଲା, ତଥାପି ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ଅନୁଗ୍ରହ ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ପାରମାର୍ଥିକ ଆଶୀର୍ବାଦର ଭଣ୍ଡାର ମୁକ୍ତ କରି ଥିଲା । ରାମଚନ୍ଦ୍ର ବାର ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପିଲାଙ୍କ ସହିତ ଅହାର ସୁଖରେ ମତ୍ତ ହୋଇ ଆପଣାର ସମୟ କାଟିଥିଲେ ।

ବାଲ୍ୟକାଳରେ ଅର୍ଥାତ୍ ଜନ୍ମରୁ ବାରବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରାମଚନ୍ଦ୍ର କିଛି ବିଦ୍ୟାଶିକ୍ଷା କରି ନ ଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଏହି ବୟସରେ ତାଙ୍କ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଶିକ୍ଷକ ରଖାଯାଇଥିଲା ଓ ଇସ୍କୁଲକୁ ଯାଇ ବିଦ୍ୟା ଶିକ୍ଷା କରିବାକୁ ହୋଇଥିଲା । ପାଠ ପଢ଼ିବାବେଳେ, ନାନାପ୍ରକାର ପୁସ୍ତକ ପଢ଼ିବାପାଇଁ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ରୁଚି ଜନ୍ମିଥିଲା, ସେ ଭାଗବତ ଓ ରାମାୟଣ ପୁସ୍ତକମାନ ଶୀଘ୍ର ପଢ଼ି ପାରିଥିଲେ । ପୁଣି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଧର୍ମପୁସ୍ତକ ପଢ଼ିବାପାଇଁ ତାଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ଜନ୍ମିଥିଲା ସେ ଜଣେ ସଙ୍ଗୀତପ୍ରିୟ ଯୁବକ ଥିଲେ । ଯେତେବେଳେ ତାଙ୍କୁ ପନ୍ଦର ବର୍ଷ ବୟସ ହେଲା, ସେ ଦେବପୂଜାରେ ମୋହିତ ହୋଇ ନାନା ଅଶୁଚିକର କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିଲେ । ପୁଣି ଅଫିମ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ମାଦକ ଦ୍ରବ୍ୟ ସେବନରେ ଆପଣାର ଅନେକ ସମୟ କ୍ଷେପଣ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କର ବଡ଼ ଭାଇର ନାମ ମୁତ୍ତାର ସି. ଯାଚକ । ଏହି ମୁତ୍ତାର ସି. ଯାଚକ ନାଗପୁରରୁ ଆସି ଏହି ରାମପୁରେ ପରିବାର ମଧ୍ୟରେ ଗଣ୍ଡଗୋଳ ପୂରାଇ ଧନ ସମ୍ପତ୍ତି ହସ୍ତଗତ କରି ସାନଭାଇର ପ୍ରାଣ ନାଶ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲା । ଯାହା ହେଉ ଈଶ୍ୱର ଶତ୍ରୁର ହସ୍ତରୁ ରାମଙ୍କୁ ଉଦ୍ଧାର କରିଥିଲେ ।

ମାଳା ଜପିବା, ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ନାମ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବା, ଏଇଟି ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଅଭ୍ୟାସ ଥିଲା, ସେ ଅଠର ବର୍ଷ ବୟସରେ ବିବାହ କରିଥିଲେ ଓ ଗ୍ରାମରେ ଥାଇ କୃଷି କାର୍ଯ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ଆପଣା ପରିବାର ପ୍ରତିପୋଷଣ କରୁଥିଲେ । ଯେତେବେଳେ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର କିଛି ଟଙ୍କା ଦରକାର ହେଉଥିଲା, ସେ ପିତୃସମ୍ପତ୍ତି (ଯେଉଁଗୁଡ଼ିକ କି ବ୍ୟବହାର ହେଉ ନ ଥାଏ ତାହା) ବିକ୍ରୟ କରି ଦେଉଥାନ୍ତି । ଦେଶର ନିୟମାନୁସାରେ ଗୁପ୍ତ ମନ୍ତ୍ର, ମାଳା ଓ ଚିହ୍ନ ସେ ଗୁରୁଠାରୁ ଗ୍ରହଣ କରୁଥିଲେ, ତୁଳସୀ ଗଛକୁ ପୂଜା କରୁଥିଲେ, ପରିବାରର ଦେବତାମାନଙ୍କୁ ଅତି ଯତ୍ନରେ ସେବା କରୁଥିଲେ, ତୀର୍ଥାଦି ଦର୍ଶନ କରୁଥିଲେ ଏବଂ ମାଳା ଜପିବାବେଳେ ହରେକୃଷ୍ଣ ୨ ଏହି ନାମ ଉଚ୍ଚାରଣ କରୁଥିଲେ । ଏହିପରି ସମୟରେ ସେ ପାହାଡ଼ବାସୀ ମୁନିମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସମ୍ପର୍କ ସ୍ଥାପନ କଲେ ।

ନିଜ ଧର୍ମ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ଶ୍ରଦ୍ଧା ଥିଲେହେଁ ସେ ଭୟାନକ ଦୁଷ୍ଟ ଥିଲେ ଓ ନାନା ଅଶୁଚିକର କାର୍ଯ୍ୟମାନ କରୁଥିଲେ । ଯେତେବେଳେ ତାଙ୍କୁ ୨୭ବର୍ଷ ବୟସ ହେଲା, ତେତେବେଳେ ସୁନ୍ଦର ଦାସ ନାମକ କୁଜିବରର ବାବାଜିଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ତାଙ୍କ ସାକ୍ଷାତ ହୋଇଥିଲା । ଏହି ବାବାଜିଙ୍କ ଯେତେଗୁଡ଼ିଏ ଚେଲା ଥିଲେ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ନୂତନ ନିୟମ, ପ୍ରଶ୍ନୋତ୍ତର ଓ ନିସ୍ତାର ରତ୍ନାକର, ଏହି ପୁସ୍ତକଗୁଡ଼ିକର ପଢ଼ା ଓ ଚର୍ଚ୍ଚା ଲଗିଥାଏ, ବାବାଜି ଆପଣା ଜ୍ଞାନ ପ୍ରମାଣେ ଚେଲାମାନଙ୍କୁ ଶାସ୍ତ୍ରର ଅର୍ଥ ବୁଝାଇ ଦେଉଥାନ୍ତି । ବାବାଜିଙ୍କର ଚେଲା ହେଲା ଉତ୍ତାରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଉପରୋକ୍ତ ଧର୍ମପୁସ୍ତକଗୁଡ଼ିକ ଯତ୍ନପୂର୍ବକ ପାଠ କରୁଥିଲେ । ଏହି ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ପୁସ୍ତକ ପଢ଼ିବା ଦ୍ୱାରା ପାପର ଭୟାନକତା ବିଷୟ ସେ ବୋଧ ପାଇଥିଲେ, ପୁଣି ପୂର୍ବକୃତ ଅପରାଧସବୁକୁ ମନେ କରି ତହିଁଲାଗି ବିଶେଷ ଭାବରେ ଅନୁତାପ

କରିଥିଲେ । ଏଉତ୍ତରେ ପ୍ରକାଶଭାବେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ ସ୍ୱୀକାର କରିବା-ପାଇଁ ତାଙ୍କ ଅନ୍ତରରେ ଇଚ୍ଛା ଜନ୍ମିଲା, ଆଉ ଗଙ୍ଗାଧରଙ୍କ ଡୁବନରେ ସେହି ଇଚ୍ଛା ବଲବତୀ ହୋଇଥିଲା । ସେ କଟକକୁ ଆସି ଡୁବିତ ହେବା ପୂର୍ବେ ପ୍ରଥମେ ପରିବାର ମଧ୍ୟରେ ଆପଣା ଇଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କରିବାରୁ ତେତେବେଳେ ଯେଉଁତାଡନା ଓ ମନୋବେଦନା ଅନୁଭବ କରିଥିଲେ ତାହା ତଳଲିଖିତ ମତେ ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି, ଯଥା, ସେ କହୁଛନ୍ତି "ମୁଁ ମନେକଲି, ଆଜି ଶନିବାର,କାଲି ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଦିନ ହେବ. ଏଣୁ ମୁଁ କଟକକୁ ଯାଇ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ନାମରେ ଡୁବିତ ହେବି,ଏହା ସ୍ଥିର କରି ଆପଣା ଭାର୍ଯ୍ୟାକୁ ଜଣାଇଲି । ଭାର୍ଯ୍ୟା ଏହା ଶୁଣିବାମାତ୍ରେ କାନ୍ଦିବାକୁ ଲଗିଲା, ଗ୍ରାମର ଅନେକ ଲୋକ ମୋତେ ନିବୃତ୍ତ କରିବାକୁ ଏକାଠି ହେଲେ, କିନ୍ତୁ କାହାରି କଥା ନ ମାନି ମୁଁ ଘର ଛାଡ଼ିଲି । ମଶାଣିକୁ ଗଲାବେଳେ ଲୋକେ ଯେପରି କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ମୂର୍ଦ୍ଦାର ପଛେ ପଛେ ଚାଲନ୍ତି, ସେହିପରି ଲୋକମାନେ ମୋର ପଛେ ପଛେ ଚାଲିଲେ, ମୋ ପୁଅ ସଦାନନ୍ଦ ମୋ ଗୋଡ଼ ତଳେ ପଡ଼ି ମୋତେ ଛାଡ଼ିବାକୁ ନାସ୍ତି କରି କହିଲା, ବାପା, ଯଦି ତୁମ୍ଭେ କଟକ ଯିବ ତେବେ ମୁଁ ବେକରେ ଦୌଡ଼ି ଲଗାଇ ଫାସି ଦେବି, ନୋହିଲେ ପାଣିରେ ପଡ଼ି ବୁଡ଼ି ମରିବି । ସଦାନନ୍ଦର ଏକଥା ଶୁଣି ମୁଁ କହିଲି,"ଯେବେ ତୁ ଆପେ ଆପଣାର ପ୍ରାଣ ନାଶ କରିବୁ,ତେବେ ତହିଁପାଇଁ ମୁଁ କଅଣ କରିବି ? ମୁଁ କଟକ ଯାଇ ନିଶ୍ଚୟ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କୁ ସ୍ୱୀକାର କରିବି । ଆଜିଠାରୁ ମୁଁ ସମସ୍ତଙ୍କ ପ୍ରତି ଓ ତୋ ପ୍ରତି ମଲି, ଯଦି ତୁ ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ହେବୁ ତେବେ ମୁଁ ତୋର ହେବି ।" ଏହି ପ୍ରକାରେ ଦୃଢ଼ମନସ୍କ ହୋଇ ବ୍ରମ କଟକକୁ ଆସିଲେ,ପୁଣି ୧୮୨୯ ସାଲ ନଭେମ୍ବର ପ୍ରଥମ ତାରିଖରେ ପାଦ୍ରି ଲେସି ସାହେବଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ମହାନଦୀରେ ଡୁବନ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ସେ ଡୁବିତ ହେଲା ଉତ୍ତରେ ଆପଣା ବିଷୟରେ ଏହିପରି ଲେଖିଛନ୍ତି, ଯେ ଲୋକମାନେ

ମୋତେ ନିନ୍ଦା କରି କହୁଥିଲେ, "ମୋର ଜାତି ଗଲା, ତୋ ବଂଶ ବୁଡ଼ିଲା, ଏବେ ତୁ ଘୁସୁଡ଼ିମାଂସ ଓ ହାଡ଼ ଖାଇବୁ, ମଦ ପିଇବୁ ଓ ସାହେବ ଘରେ ଗୋଲାମହେବୁ, ତୋର ବାପଦାଦା ଏ ଦେଶ ଶାସନ କଲେ, ହେଲେ ସେହି ବଂଶରେ କୁଳାଙ୍ଗାରରୂପେ ଜନ୍ମ ହୋଇ ତୁ ବଂଶର ନାଁ ଡୁବାଇଲୁ । ତୋ ମୁହଁ ଆମ୍ଭେମାନେ ଆଉ ଚାହିଁବୁ ନାହିଁ, ତୁ ମରିଯାଇଥିଲେ ଭଲ ହୋଇଥାନ୍ତା, ଧିକ୍ ତୋର ଜୀବନ । ତୋ ହେତୁ ଆମ ହିନ୍ଦୁକୁଳ କଳଙ୍କିତ । ଭିକ ନ ମାଗି, ହେମନ୍ତର କାର୍ଯ୍ୟ ନ କରି ତୁ କାହିଁକି ଏହା କଲୁ ?" ଏହି ପ୍ରକାର ଅଭିଶାପ ଦେଇ ସେମାନେ ନାନା ଗାଳିଗୁଲଜ କରିଥିଲେ ।

ତାଙ୍କ ଡୁବନର ଅତି ଅଳ୍ପ ସମୟପରେ ସେ ମଙ୍ଗଳସମାଚାରର ପ୍ରଚାରକ ହେବାପାଇଁ ଆହୂତ ହୋଇଥିଲେ;ଆଉ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟପାଇଁ ତାଙ୍କର ଅତି ଉତ୍କଣ୍ଠା ଚାହ ଥିଲା । ଦେଶୀୟ ପ୍ରଚାରକରୂପେ ସେ କଟ୍ଟୁଦନପାଇଁ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଉନ୍ତୁ, ସୋସାଇଟିଙ୍କୁ ଏ ବିଷୟ ଜଣାଇବା ସମୟରେ ଲେସି ସାହେବ ତାଙ୍କ ବକ୍ତୃତା ବିଷୟରେ ଏରୂପ ଲେଖିଥିଲେ, ଯଥା, "ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଅତି ସ୍ପଷ୍ଟରୂପେ ଏବଂ ଭକ୍ତି ଓ ପରାକ୍ରମ ସହକାରେ ପ୍ରଚାର କରନ୍ତି । ମଙ୍ଗଳସମାଚାର ତାଙ୍କ ପ୍ରଚାରର ଏକମାତ୍ର ପ୍ରସଙ୍ଗ, ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଏବଂ ତାହାଙ୍କର କ୍ରୁଶ ତାଙ୍କର ସମସ୍ତ ବକ୍ତୃତାର ସାର ଅଂଶ । ସେ ଆପଣା ବକ୍ତବ୍ୟ କଥା କହିବାପୂର୍ବେ ଧର୍ମପୁସ୍ତକ ପ୍ରତି ଭଲ ଦୃଷ୍ଟି କରୁଥିଲେ ଏବଂ ଯେ କୌଣସି କଥା କହୁଥିଲେ ତାହା ସେ ନିଜ ଜ୍ଞାନରୁ କହୁଛନ୍ତି, ଏହା ନ କହି, ବାକ୍ୟ ଏମନ୍ତ କହଇ, ଏପରି କଥା ପ୍ରକାଶ କରୁଥିଲେ ।" ଜୀବନର ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ଧର୍ମପୁସ୍ତକ ପଢ଼ିବାର ଅଭ୍ୟାସ ରଖିଥିଲେ । ୧୮୩୪ ମସୀହା ସେପ୍ଟେମ୍ବର ମାସରେ ସେ ହସ୍ତାର୍ପଣଦ୍ୱାରା ମଙ୍ଗଳ ସମାଚାରର ପ୍ରଚାରକ ପଦରେ ନିଯୁକ୍ତ

ହୋଇଥିଲେ, ଗଙ୍ଗାଧର ମଧ୍ୟ ଏହି ସମୟରେ ବାପ୍ତିଜିତ ହୋଇଥିଲେ । ଓଡ଼ିଶାରେ ଏହି ଦିନ ପ୍ରଥମକରି ବାପ୍ତିସ୍ମ କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା । ଏହି ସୁଖକର ସମୟରେ ଲେସିସାହେବ ବାପ୍ତିସ୍ମର ପ୍ରାର୍ଥନା ଉତ୍ସର୍ଗ କରି, ଦ୍ୱିତୀୟ ତୀମଥି ୪:୫ ପଦ ଧରି ସେମାନଙ୍କ ହସ୍ତରେ ମଙ୍ଗଳସମାଚାରର କାର୍ଯ୍ୟର ଭାର ସମର୍ପଣ କରିଥିଲେ । ରାମଚନ୍ଦ୍ର ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଚାର କଲାବେଳେ ସେମାନଙ୍କ ଶାସ୍ତ୍ରରୁ ବହୁତକଥା ନ କହି, ଅନୁଭବଗତ କଥାମାନ କହୁଥିଲେ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ମଣ୍ଡଳୀରେ ଉପଦେଶ ଦେବାପାଇଁ ସେ ଜଣେ ଉପଯୁକ୍ତ ଲୋକ ଥିଲେ । ସାଧୁ ଲୋକମାନେ ମରଣକାଳରେ ଯେଉଁ ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କଲାପରି ଦିଶନ୍ତି, ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ମରଣକାଳରେ ସେପରି ଆନନ୍ଦ ଦେଖାଯାଇ ନ ଥିଲା ସତ, ତଥାପି ଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କଠାରେ ଯେ ତାଙ୍କର ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ ଥିଲା, ପୁଣି ତହିଁହେତୁ ଯେ ତାଙ୍କର ଭୟ ଦୂରୀଭୂତ ହୋଇଥିଲା, ଏହା ଦେଖା ଯାଇଥିଲା । ସେ ଦୁଃଖରେ ପଡ଼ି ମୃତ୍ୟୁ ଭୋଗିବା ପୂର୍ବରୁ ଷ୍ଟବନ୍ସସାହେବଙ୍କୁ ଏପରି କହିଥିଲେ, ଯେ ଆମ୍ଭର ଗୋଟିଏ ଆଖି କ୍ରୁଶ ଓ ଅନ୍ୟଟି ସ୍ୱର୍ଗପ୍ରତି ରହିଅଛି, ଏବଂ ପରକାଳ କଥା ଯେତେବେଳେ ତାଙ୍କର ଭାବନା ହୋଇଥିଲା, ସେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ଏପ୍ରକାର କହିଥିଲେ, ଆମ୍ଭେ ଅଯୋଗ୍ୟ ଦାସ, ଆମ୍ଭର ପାପ ଅସଂଖ୍ୟ, ମାତ୍ର ଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କ ରକ୍ତର ଏକ ଟୋପା ଆମ୍ଭର ସମସ୍ତ ପାପ ପରିଷ୍କାର କରିବାକୁ ଯଥେଷ୍ଟ ।

ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଲେସି ସାହେବଙ୍କୁ ଧର୍ମପିତାରୂପେ ମାନ୍ୟ କରୁଥିଲେ ପୁଣି ଓଡ଼ିଶାକୁ ମିଶନେରୀମାନଙ୍କ ଆଗମନରେ ଅତି ଆନନ୍ଦିତ ହେଉଥିଲେ । ଜୀବନ ସମୟରେ ଆପଣା ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ସେ କଷ୍ଟ ପାଇଥିଲେ । ଈଶ୍ୱର ଅନୁଗ୍ରହ କରି ତାଙ୍କ ଜୀବନରେ ତହିଁର ପୁରସ୍କାର ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ । କେତେକ ବର୍ଷ ପରେ ଯେଉଁମାନେ

ପ୍ରଥମେ ତାଙ୍କର ଶତ୍ରୁ ହୋଇଥିଲେ, ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ପଥ ଅବଲମ୍ବନ କଲେ ଏବଂ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଦୟାରେ ସେ ଆପଣାର ଓ ଆପଣା ଭାଇ ପରିବାରର ମଧ୍ୟରୁ ଆପଣା ମୃତ୍ୟୁ ପୂର୍ବେ ୨୧ ଜଣଙ୍କୁ ଉଦ୍ବୃତ ହେବା ଓ ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ମଣ୍ଡଳୀରେ ଗୃହୀତ ହେବାର ଦେଖିଥିଲେ । ଏହି ପରିବାରର ଲୋକେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ମଣ୍ଡଳୀରେ ଅଛନ୍ତି ।

ଲକ୍ଷ୍ମୀବାଇ—ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଯି ଯାଚକଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ।

ଏହାଙ୍କର ପିତାଙ୍କ ନାମ ଧଣ୍ଡୋଜୀ ଜଗତାପ ଓ ମାତାଙ୍କ ନାମ ତୁଳସୀବାଇ । ଏମାନେ ଜାତିରେ ମରହଟ୍ଟା । ନାଗପୁର ଶାସନକର୍ତ୍ତାଙ୍କ ସମୟରେ ଏମାନେ ଆପଣାମାନଙ୍କ ବାସସ୍ଥାନ ନାଗପୁରରୁ ବାହାରି ଆସି କଟକରେ ରହିଥଲେ । ଏହି ସମୟରେ ହରିବନ୍ତ ରାଓ ଯି ଯାଚକ ଓଡ଼ିଶାରୁ ଆପଣା ଆଧିପତ୍ୟ ହରାଇଥିବା ହେତୁ ପିଲାପିଲି ସହିତ ଭୈରପୁର ଗ୍ରାମରେ ବାସ କରୁଥିଲେ । ଏହିରୂପେ ଏ ଦୁଇ ପରିବାର ଅତି ନିକଟରେ ବାସ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । କେତେକ ସମୟପରେ ହରିବନ୍ତ ରାଓ ଯି ଯାଚକ ଧଣ୍ଡୋଜୀ ଜଗତାପଙ୍କୁ ଆପଣା ଘରକୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରିଥିଲେ । ଖିଆପିଆ ଶେଷ ହେଲା ଉତ୍ତରେ ସେମାନେ କେତେବେଳଯାଏ ବସି କଥାବାର୍ତ୍ତା କଲେ । ଏହି ସମୟରେ ହରିବନ୍ତ ରାଓ ଯି ଯାଚକ ଲକ୍ଷ୍ମୀବାଇକୁ ଆପଣା ପୁତ୍ର ରାମଚନ୍ଦ୍ର ସଙ୍ଗେ ବିବାହ କରାଇବା ବିଷୟରେ ଜଗତାପଙ୍କ ଆଗେ ପ୍ରସ୍ତାବ କରନ୍ତେ, ଜଗତାପ ତହିଁରେ ସମ୍ମତି ନ ଦେଇ ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ସେଠାରୁ ଉଠି ବାହାରି ଯାଇଥିଲେ । ଏ ଉତ୍ତାରେ କେତେକ ସମୟ ଗତ ହୁଅନ୍ତେ, ଧଣ୍ଡୋଜୀ ଜଗତାପଙ୍କୁ ସରକାରୀ କାର୍ଯ୍ୟଯୋଗେ ପୁନର୍ବାର ନାଗପୁରକୁ ଯିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା, ଆଉ ଯେତେବେଳେ

ସେ ନାଗପୁରକୁ ଗଲେ, ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କ ଭାର୍ଯ୍ୟା, ଲକ୍ଷ୍ମୀ ନିମନ୍ତେ ଗୋଟିଏ ବର ବାଛିବାପାଇ ତାଙ୍କୁ ପରାମର୍ଶ ଦେଇଥିଲେ । ଜଗତାପ ମହାଶୟ ନାଗପୁରରେ ୭ ବର୍ଷ ରହିଲା ଉତ୍ତରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପିତା ହରିବନ୍ତ ରାଓ ଯି ଯାଚକ ପରଲୋକପ୍ରାପ୍ତ ହେଲେ । ରାମ ଥରେ ଚଞ୍ଚୁଆ ନଦୀକୁ ସ୍ନାନ କରିବାକୁ ଯିବାବେଳେ ଲକ୍ଷ୍ମୀବାଇଙ୍କୁ ସେଠାରେ ଦେଖିଥିଲେ, ମଧ୍ୟ କୌଣସି କୌଣସି ମେଳା ଅବା ଯାତ୍ରା ସମୟରେ ଆଉ ଦୁଇଥର ତାଙ୍କର ସାକ୍ଷାତପାଇଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନକୁ ବାବାଜୀ ସୁନ୍ଦରଦାସଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଜଗତାପଙ୍କ ପରିବାରର ପରିଚୟ ହେଲାଣି; ଏମାନେ କେବେ କେବେ ବାବାଜୀଙ୍କୁ ସାକ୍ଷାତ କରିବାକୁ ଯାଆନ୍ତି, ମଧ୍ୟ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ସେଠାକୁ ଯିବାର ଅଭ୍ୟାସ ଥାଏ । ଏହିପରି କିଛିଦିନ ଗତ ହୁଅନ୍ତେ ଦିନେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ବାବାଜୀଙ୍କୁ କହିଥିଲେ, "ଲକ୍ଷ୍ମୀବାଇକୁ ମୋର ବିବାହ ହେବାକୁ ଇଚ୍ଛା, ଆପଣା ଅନୁଗ୍ରହ କରି ତୁଳସୀବାଇଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଏ ବିଷୟରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରନ୍ତୁ ।" ବାବାଜୀ ମହାଶୟ ତୁଳସୀବାଇଙ୍କୁ ଏ କଥା ଜଣାଇବାମାତ୍ରେ ସେ ସମ୍ମତା ହେଲେ । ରାମ ଏହି ସମ୍ବାଦରେ ଅତି ଆନନ୍ଦିତ ହୋଇ କେତେକ ଲୋକଙ୍କୁ ତୁଳସୀବାଇଙ୍କ ଘରଠାକୁ ପଠାଇଥିଲେ, ପୁଣି ସେମାନଙ୍କ ହାତରେ ପାନ, ଗୁଆ ଇତ୍ୟାଦି କିଛି ଭେଟି ଦେଇଥିଲେ । ରାମ ସଙ୍ଗେ ତୁଳସୀବାଇଙ୍କର ସମ୍ପର୍କ ସ୍ଥାପନର ପୂର୍ବେ, ତୁଳସୀବାଇ ପ୍ରଥମେ ପ୍ରସ୍ତାବ କଲେ, ଯେ ମୋ କନ୍ୟାକୁ ଯେବେ ରାମ ବିବାହ କରିବେ, ତେବେ ୫ ଭରଣ ଧାନ ଓ ୫୦ ଟଙ୍କା ଦେଉନ୍ତୁ; ଏଥିରେ ରାମ ସମ୍ମତ ହୋଇ ତାହା ଦେଲେ । ଲକ୍ଷ୍ମୀବାଇ ଆପଣା ମାତାର ଏରୂପ କଥା ଶୁଣି ଅତିଶୟ ଦୁଃଖରେ କାନ୍ଦିବାକୁ ଲାଗିଲେ ପୁଣି ମାତାଙ୍କୁ କହିଲେ, "ତୁମ୍ଭେମାନେ ଯେବେ ଏପରି ଭାବରେ ମୋତେ ବିକିଦେବ, ତେବେ ମୁଁ ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରିବି, କାରଣ ପଛେ କାଳେ, ସ୍ୱାମୀ କହିବେ ମୁଁ ମୂଲ୍ୟଦେଇ

ତୋତେ କହିଛି ।" କନ୍ୟାର ଏରୂପ କଥା ଶୁଣିବାରୁ, ତୁଳସୀବାଇ ଧାନ ଓ ଟଙ୍କା ଫେରାଇ ଦେଇଥିଲେ । ଏଉତ୍ତାରେ ରାମ ଆପଣା ଘରେ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଭୋଜି ଆୟୋଜନ କରି ବିଧିମତେ ଲକ୍ଷ୍ମୀବାଇଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବିବାହ କଲେ । ଏହି ସମୟରେ ରାମଙ୍କର ୧୭ ଓ ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କର ୧୫ବର୍ଷ ହୋଇଥିଲା । ବିବାହ ଉତ୍ତାରେ ଦୁଇଜଣ ଯାକ ସୁଖରେ ରହିଥିଲେ । ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଗୋଟିଏ ଘରକରଣା ସ୍ତ୍ରୀ ଥିଲେ, ତାଙ୍କ ସ୍ୱଭାବ ଅତି ସୁନ୍ଦର, ସେ ପଡ଼ୋଶୀମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କଳିକନ୍ଦଳ କରୁ ନ ଥିଲେ, ସବୁବେଳେ ସ୍ୱାମୀର ବଶୀଭୂତା ଥିଲେ । ଏହିପରି ସୁଖରେ କାଳ କାଟୁ କାଟୁ କିଛି ସମୟ ଉତ୍ତାରେ ସେମାନେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଦୟାରେ ଗୋଟିଏ କନ୍ୟା ଲାଭ କରିଥିଲେ, ସେହି କନ୍ୟାଟିର ନାମ ପିଲିବାଇ । ଏହି ପିଲିବାଇର ଜନ୍ମର ଦୁଇ ବର୍ଷ ପରେ ସେମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ପୁତ୍ର ଜାତ ହୋଇଥିଲା । ତାହାର ନାମ ସଦାନନ୍ଦ । ଏଥିରେ ଦେଢ଼ ବର୍ଷରେ କନ୍ୟାଟି ମଲା । ଏଉତ୍ତାରେ ସେମାନେ ଆଉଗୋଟିଏ ପୁତ୍ର ଲାଭ କରିଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ସେହି ପୁତ୍ରଟି ମଧ୍ୟ ୫ଦିନ ପରେ ମଲା । ଘଟଣା ଏହି ମତେ ବିପରୀତ ଦେଖାଯିବାରୁ ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କ ମନ ଦୁଃଖରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଲା, ଯାହାହେଉ, ଯେ କ୍ଷତ କରନ୍ତି; ସେ ଯେ ପୁନର୍ବାର ତାହା ବାନ୍ଧନ୍ତି ସେଥିରେ ଆମ୍ଭେମାନେ ଅବିଶ୍ୱାସ ନ କରୁ । ଘଟଣାର କିଛି ସମୟ ଉତ୍ତାରେ ସେମାନଙ୍କର ଆଉ ଗୋଟିଏ କନ୍ୟା ଜନ୍ମିଥିଲା, ତାହାର ନାମ ବୁକୁନାବାଈ । ଦେଶର ଶାସ୍ତ୍ର ପଢ଼ିବାରେ ଲକ୍ଷ୍ମୀବାଇଙ୍କର ଆଗ୍ରହ ଥିଲା । ଘର କାର୍ଯ୍ୟରେ ସେ ଅତି ବିଶ୍ୱସ୍ତା । ଭିକାରିମାନେ ତାଙ୍କ ଘରକୁ ଆସିଲେ ସେ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଦୟା ବହୁଥିଲେ, ପିଲାପିଲାଙ୍କୁ ପ୍ରେମରେ ଶିକ୍ଷା ଦେଉଥିଲେ, ସ୍ୱାମୀ ସହିତ ବାବାଜୀଙ୍କଠାରୁ ଶିକ୍ଷା ପାଇବାକୁ ଯାଉଥିଲେ । ସନ୍ଧ୍ୟା ସମୟରେ ସ୍ନାନକରି ଅରୁଆ ଭାତ ଖାଉଥିଲେ, ନିୟମିତରୂପେ ସନ୍ଧ୍ୟା, ତର୍ପଣ କରୁଥିଲେ । ଏହିପରି

ଅନେକ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ସୁଖରେ କାଳ କାଟିଥିଲେ । ଅବଶେଷରେ ବାବାଜି ସୁନ୍ଦର ଦାସଙ୍କର କିଛି ମନ୍ଦ ପ୍ରକୃତି ବିଷୟରେ ସେ ବୋଧ ପାଇବାରୁ ତାଙ୍କପ୍ରତି ତାଙ୍କ ଭକ୍ତି ଊଣା ପଡ଼ିଥିଲା । ଏଉତ୍ତରେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କ ବିଷୟ ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଥିଲେ ପୁଣିଥରେ ଆପଣା ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଠାରୁ ଅଧିକକରି ତାଙ୍କ ବିଷୟ ଶୁଣିବାପାଇଁ ସୁଯୋଗ ପାଇଥିଲେ । ଦିନକୁ ଦିନ ଏହି ପ୍ରକାରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କ ବିଷୟ ଶୁଣି ଶୁଣି ଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କଠାରେ ବିଶ୍ୱାସ କରି ଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ତାଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ଜନ୍ମିଥିଲା । ଏଣୁ ସେ ଆପଣା ସ୍ୱାମୀ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରଥମେ ଏହି ପରାମର୍ଶ କଲେ "ଦେଖ ଆମ୍ଭେମାନେ ଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିବୁ, କିନ୍ତୁ ଧର୍ମ ଗ୍ରହଣର ପୂର୍ବେ ଆସ ଆଗେ ସଦାନନ୍ଦ ଓ ବୁଲୁନା ଏମାନଙ୍କର ବିବାହ କାର୍ଯ୍ୟ ଶେଷ କରିଦେବା ।" ସ୍ତ୍ରୀର ଏହି ପରାମର୍ଶରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଅସମ୍ମତ ହେଲେ ଅତଏବ ଲକ୍ଷ୍ମୀବାଇ ବିଶେଷ ଭାବରେ ଦୁଃଖିତା ହୋଇ ଧର୍ମଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ଅନିଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶକଲେ । ଯାହାହେଉ ଦୃଢ଼ ମନସ୍କ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଡୁବନ ଗ୍ରହଣ କରିବାପାଇଁ ସ୍ଥିର କରି ଘର ଛାଡ଼ିଲେ; ତାଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ, ପିଲାମାନେ ଏ ଘଟଣାରେ ଦୁଃଖିତ ହୋଇ ସୁନ୍ଦର ଦାସଙ୍କ ମଠପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆସିଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କର ସବୁ ଆଶା ବିଫଳ ହୋଇଥିଲା । ଲକ୍ଷ୍ମୀବାଇ ଘରକୁ ଫେରିବାର ଉତ୍ତରେ ବହୁତ କାନ୍ଦିଥିଲେ; ଲୋକମାନେ ତାଙ୍କୁ ବହୁତ ପ୍ରବୋଧ ଦେଇଥିଲେ, ପୁଣି ସେ ଯେମନ୍ତେ ଆପଣା ସ୍ୱାମୀ ପାଖକୁ ଆଉ କୌଣସିମତେ ନ ଯିବେ ଏହା ଶିଖାଇଥିଲେ । ଯାହାହେଉ ଘଟଣା ଏରୂପ ହେଲେହେଁ ସେମାନଙ୍କ ବିବାହ ବନ୍ଧନର ଯେଉଁ ପାଶ ତାହା ଫିଟିଯାଇଥିଲା । ରାମ ସ୍ତ୍ରୀ ପିଲା ପରିତ୍ୟାଗ କରି ଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କଲେହେଁ ଆପଣା ଭାର୍ଯ୍ୟା ଓ ପିଲାମାନଙ୍କ ଆତ୍ମାର ମଙ୍ଗଳ ବିଷୟ ପାସୋରି ନ ଥିଲେ । ସେ କେତେଦିନ ଉତ୍ତରେ ଆପଣା ଘରକୁ ଫେରି ଯାଇଥିଲେ । ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବମାନେ ତାଙ୍କୁ ଦେଖି ତାଙ୍କ ଆଗରୁ ପଳାଇଗଲେ । ଆଉ

ଏପରି ସମୟରେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ବହୁତ ଗାଳିଗୁଲଜ କରି ଗୁମାନୀ ହେଲେ । ଖିଆ ପିଆ ନ କରି କେତେ ଦିନଯାଏ ରୁଷିଲେ, କିନ୍ତୁ ସାମ ଆପଣା ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ମଙ୍ଗଳସମାଚାର ଶୁଣାଇବାରେ ତ୍ରୁଟୀ ନ କରିବାରୁ ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କର ମନ ପୁନର୍ବାର ସୁସ୍ଥିର ହୋଇଥିଲା ଓ ତହିଁହେତୁ ସେ ନିଜ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କର୍ମ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ । ଏଉତ୍ତାରେ ସ୍ୱାମୀ ଭାର୍ଯ୍ୟା ଦୁହେଁ କଟକ ଆସିଥିଲେ । ଲେସି ସାହେବ ଓ ତାଙ୍କ ଭାର୍ଯ୍ୟା, ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ବହୁତ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ପରାମର୍ଶରେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଗୀର୍ଜାକୁ ଯିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ଯେତେବେଳେ କାହାରିକୁ ଡୁବିତ ହେବାର ଦେଖୁଥିଲେ ତେତେବେଳେ ଅତିଶୟ ଆନନ୍ଦିତ ହେଉଥିଲେ । ଥରେ ସେ ପୀଡ଼ିତ ଥିବା ସମୟରେ ମନେ ୨ ବହୁତ ଚେତନା ପାଇ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କୁ ଗ୍ରହଣ କରି ଡୁବିତ ହେବାକୁ ସ୍ଥିର କରିଥିଲେ । ଏଉତ୍ତାରେ ଲେସି ଓ ବ୍ରାଉନ, ଏ ଦୁଇ ସାହେବ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରି ମହାନନ୍ଦରେ ଡୁବନ ଦେଇଥିଲେ । ଲକ୍ଷ୍ମୀବାଇ ନିର୍ଜନରେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ ଧ୍ୟାନ କରିବାକୁ ଓ ତାଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବାକୁ ଭଲ ପାଉଥିଲେ । ପାରିବାରିକ ସେବାରେ ସେ ବିଶ୍ୱସ୍ତା ଥିଲେ, ସେ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କେତେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିଲେ, ଦୁଃଖରେ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ସନ୍ତୋଳୁଥିଲେ, ପୁଣି ଲେସି ସାହେବଙ୍କ ଭାର୍ଯ୍ୟାଠାରୁ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ଶିଖି ଧର୍ମପୁସ୍ତକ ପଢ଼ିଥିଲେ । ମରଣର ପୂର୍ବେ ଲକ୍ଷ୍ମୀବାଇଙ୍କ ଦେହ ଟିକିଏ ଉଷୁମ ହୋଇଥିଲା । ସେ ଗାଧୋଇପଡ଼ି ଟିକିଏ ସରବତ ପିଇଦିଅନ୍ତେ ଅଳ୍ପ ସମୟରେ ପାଦ୍ରି ସାହେବ ତାଙ୍କୁ ବିସୂଚିକା (ଝାଡ଼ାବାନ୍ତି) ରୋଗରେ ଆକ୍ରାନ୍ତ ଦେଖିଲେ । ଏଥିରେ ସେ ତାଙ୍କୁ କିଛି ଔଷଧ ଦେଲେ, କିନ୍ତୁ ସେ ତାହା ନ ଖାଇ ଆହୁରି ଦୁର୍ବଳା ହୋଇଥିଲେ, ସେ ପାଦ୍ରି ସାହେବଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବାପାଇଁ କହି-

ଥିଲେ, ପୁଣି ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ଧର୍ମଭଗିନୀମାନଙ୍କୁ ପିଲାମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ଏହି ପ୍ରକାର କହିଥିଲେ, ଯେ ଏତେବେଳେ ମୋର ପୁଅଝିଅଙ୍କୁ ମୁଁ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ହାତରେ ସମର୍ପଣ କରୁଛି, ସେମାନଙ୍କ ବିଷୟ ଆଉ ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ମୁଁ ବଞ୍ଚିବି ନାହିଁ । ଏହାପର ସମୟରେ ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କୁ ଶୋଷ ହେଲା, ଏଥିରେ ତାଙ୍କୁ ବ୍ରାଣ୍ଡି ପାଣି ଦିଆଯିବାରୁ ଶୋଷ ବନ୍ଦ ହୁଅନ୍ତେ ସେ କହିଥିଲେ, "ମୋର ମନ ଏବେ ସୁଖ ଓ ଶାନ୍ତିରେ ଅଛି ।" ମାଆ ପାଖରେ ସଦାନନ୍ଦ ଠିଆ ହୋଇ ଧର୍ମପୁସ୍ତକ ପଢ଼ିଥିଲା; ତହିଁଉତ୍ତାରେ ମାଆ ପୁଅକୁ କହିଥିଲେ, "ରେ ପୁଅ, ମୋ ତ୍ରାଣକର୍ତ୍ତା ସ୍ୱର୍ଗରେ ଅଛନ୍ତି, ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଜାଣେ, ସେ ମୋତେ ରକ୍ଷା କରିବେ, ଏଥିପାଇଁ ମୁଁ ଭୟ କରୁନାହିଁ"; ପୁଅକୁ ଏତିକ କହି ସାରନ୍ତେ ତାଙ୍କ ମୁଖ ବନ୍ଦ ହେଲା, ହାତ ଉଠାଇବା ଦ୍ୱାରା ସେ ଯେ ଆପେ ସୁଖ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ, ଏଥିର ପରିଚୟ ମିଳିଥିଲା । ଦ୍ୱିପ୍ରହର ସମୟରେ ପାଦ୍ରି ସାହେବ ଓ ଗଙ୍ଗାଧର ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଛନ୍ତି ଏପରି ସମୟରେ ସେ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କଲେ । ମୃତ୍ୟୁ ସମୟରେ ତାଙ୍କୁ ୩୫ ବର୍ଷ ବୟସ ହୋଇଥିଲା । ଏହି ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପୁତ୍ରର ନାମ ସଦାନନ୍ଦ, ସଦାନନ୍ଦଙ୍କ ପୁତ୍ରର ନାମ ପରମାନନ୍ଦ, ପୁଣି ପରମାନନ୍ଦଙ୍କ ପୁତ୍ରର ନାମ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଯି ଯାଚକ । ଏହି ବଂଶରେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଯି ଯାଚକ ବର୍ତ୍ତମାନ ଜୀବିତ ଅଛନ୍ତି-ଆପଣା ଜୀବିତକାଳରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଗୋଟିଏ ପାଳକ ପୁତ୍ର କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ନାମ ହରି ହି ଯାଚକ—ଏହି ହରି ଯାଚକଙ୍କର ପୁତ୍ର ପାରୁଲନନ୍ଦ ଓ ହରସାନନ୍ଦ ଯାଚକ ।

ବାମଦେବ ସାହୁ

ଆଠଗଡ଼ ଜିଲ୍ଲା ଛଗାଁରେ ଏହାଙ୍କର ଘର ଥିଲା, ଏହି ବାମଦେବ ଓଗ୍ର ଜାତିୟ ଗୋଟିଏ ବିଶେଷ ପରିବାରରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ

କରିଥିଲେ । ସେ ଅତି ଅଳ୍ପ ବୟସରେ ପିତୃହୀନ ହୋଇଥିଲେ । ସେ କାଳର ପ୍ରଚଳିତ ରୀତି ପ୍ରମାଣେ ତାଙ୍କର ମାଆ ଆପଣାକୁ ସତୀ ବୋଲି ପରିଚୟ ଦେବାପାଇଁ ମୃତ ସ୍ୱାମୀ ସହିତ ଅଗ୍ନିରେ ଦଗ୍ଧ ହେବାକୁ ଇଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ । ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ ପ୍ରିୟଜନମାନେ ତାହାଙ୍କୁ ଅନେକ ବୁଝାଇଲେହେଁ, ସେ ଆପଣା ମନ କୌଣସିମତେ ବଦଳାଇ ନ ଥିଲେ । ବାମଦେବ ବଡ଼ ପୁଅ ଥିବାରୁ, ବାପାଙ୍କର ଅନ୍ତ୍ୟେଷ୍ଟି କ୍ରିୟା ସାଧନର ଭାର ତାଙ୍କ ଉପରେ ପଡ଼ିଥିଲା । ତାଙ୍କ ହାତରେ ଖଣ୍ଡେ ଜଳନ୍ତାକାଠ ଦିଆଯାଇଥିଲା ଓ ସେ ଜଣେ ବନ୍ଧୁଦ୍ୱାରା ମଶାଣିକୁ ନିଆଯାଇ ଆପଣା ମୃତ ବାପ ଓ ଜୀବିତା ମାଆର ମୁଖରେ ଅଗ୍ନି ଲଗାଇଥିଲେ । ଏହି ସମୟରେ ବାମଦେବ ଅଜ୍ଞାନ ଅବସ୍ଥାରେ ଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଜ୍ଞାନ ପାଇଲା ଉତ୍ତରେ ଯେତେବେଳେ ଏହି ଘଟଣାର କଥା ତାଙ୍କ ମନେ ପଡ଼ି ଯାଉଥିଲା, ସେତେବେଳେ ସେ ଅନ୍ତରରୁ କମ୍ପିତ ହେଉଥିଲେ ।

ବାମଦେବ ଆଠଗଡ଼ର ପ୍ରଥମ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଜଣେ ଥିବାରୁ ତାଙ୍କର ଭାଇ ଓ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସେ ଅସହ୍ୟ ତାଡ଼ନା ଭୋଗ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଡୁବନର ପୂର୍ବେ ଯେତେବେଳେ ସେ କଟକରେ ପହଞ୍ଚି ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ଗ୍ରାମରେ କୌଣସି ଏକ ଜାଗାରେ ରହିଥିଲେ ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କ ଭାଇ ଓ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିଯୁକ୍ତ ଥିବା କେତେକ ପାଇକ ଆସି ଦିନେ ଦ୍ୱିପ୍ରହରବେଳେ ତାଙ୍କୁ ଧରି ଛଗଁକୁ ନେଇ ଯାଇଥିଲେ । ସୁଖର ବିଷୟ ଏହି, ଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କ ସେବାରୁ, ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କର ଅନୁରୋଧ କିମ୍ବା କୌଣସି ଭୟ ତାଙ୍କ ମନକୁ ବିଚଳିତ କରିପାରି ନ ଥିଲା । ବେହେରା ପ୍ରଧାନ ଉପାଧିଧାରୀ ତାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଖୁଡ଼ୁତା ପୁଅ ଭାଇ ରାଜାଙ୍କ କଚେରିରେ

ତହସିଲଦାର ପଦରେ ନିଯୁକ୍ତ ଥିଲେ । ବାମଦେବଙ୍କ ବ୍ୟବହାରରେ ସେ ଅତି ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ କୌଣସି ଏକ ନିର୍ଜନ ଅରଣ୍ୟରେ ତାଙ୍କୁ ମାରି ପକାଇବାକୁ କଳ୍ପନା କରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଯେତେବେଳେ ସେ ଭାଇଙ୍କୁ ବଧ କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ, ଠିକ୍ ସେହି ସମୟରେ କମିଶନର କଚେରୀର କୌଣସି ଏକ ଅମଲା ଦ୍ୱାରା ସେ ଗିରଫଦାର ହୋଇଥିଲେ, ଓ ଅବିଳମ୍ବରେ ବାମଦେବ କମିଶନରଙ୍କ ନିକଟକୁ ଅଣାଯାଇଥିଲେ । ସେ ସମୟରେ ହଣ୍ଟର ସାହେବ କମିଶନର ପଦରେ ନିଯୁକ୍ତ ଥିଲେ ।

ବାମଦେବ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମ ଗ୍ରହଣର ପୂର୍ବେ କୁଞ୍ଜବରର ବାବାଜି ସୁନ୍ଦର ଦାସଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଶିଷ୍ୟ ଥିଲେ ଏବଂ ସେଠାରେ ଥିବାବେଳେ ସେ ଗୁରୁଙ୍କଠାରୁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ଆଲୋକ ପାଇଥିଲେ । ସେ ଜଣେ ବୁଦ୍ଧିମାନ ଲୋକ ଥିଲେ । ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର ପଢ଼ିବାରେ ତାଙ୍କର ଅଭ୍ୟାସ ଥିଲା ଏବଂ ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଓ ତାଙ୍କ ବାକ୍ୟ ସହିତ ତାଙ୍କର ଘନିଷ୍ଠ ସମ୍ପର୍କ ଥିଲା । ବାମଦେବ ସୁନ୍ଦର ଦାସଙ୍କର ଚେଲାଥିବାବେଳେ ବେଦ ବିଷୟରେ ଯେ ୨ ଶିକ୍ଷା ପାଇଥିଲେ, ଯଦିବା ଉବୂନଉଷ୍ଠରେ ସେ ସବୁ କେତେ ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାଙ୍କ ମନରେ ପଡ଼ିଥିଲା, ତଥାପି ଅତି ଶୀଘ୍ର ତାହା ବିଦୂରିତ ହୋଇଥିଲା, କାରଣ ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ବିଷୟକ ନୂତନ ଜ୍ଞାନ ସବୁ ତାଙ୍କ ମନରେ ପୂର୍ଣ୍ଣଅଧିକାର କରିଥିଲା । ଜୀବନଯାଏ ସେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ବିଶ୍ୱାସ ରକ୍ଷା କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଜୀବନର ଆରମ୍ଭ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଓ ଆଲୁଅମୟ ଥିଲା, ପୁଣି ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାହା ଆହୁରି ତେଜସ୍କର ପରି ଦିଶିଥିଲା ।

ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମ ଗ୍ରହଣର ଅତିଅଳ୍ପ ସମୟ ପରେ ସେ ପ୍ରଚାରକ ପଦରେ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିଲେ, ଏହି କାର୍ଯ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ସେ ଅତି

ଉପଯୁକ୍ତ ଲୋକ ଥିଲେ । ଲୋକମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ତାଙ୍କ ବକ୍ତୃତା ସବୁ ପ୍ରେମ ଓ ଉତ୍ସାହପୂର୍ଣ୍ଣ ଥିଲା । ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟମଣ୍ଡଳୀ ଅପେକ୍ଷା ଦେବପୂଜକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଚାର କରିବାକୁ ସେ ଜଣେ ନିପୁଣ ଲୋକ ଥିଲେ ।

ଏହି ବାମଦେବ ମରଣକାଳରେ ମୃତ୍ୟୁକୁ ଭେଟିବାପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଦେଖାଯାଇ ଥିଲେ । ଯେତେବେଳେ ସେ ପୀଡ଼ିତ ହୋଇ ଶଯ୍ୟାରେ ଥିଲେ, ତାଙ୍କ ଶେଷ ସମୟ ଯେ ଉପସ୍ଥିତ ଏହା ଅନୁଭବ ଦ୍ୱାରା ଜାଣି ପାରିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁର ଦୁଇ ଏକ ଦିନ ପୂର୍ବେ ସେ ଆପଣା ଭାର୍ଯ୍ୟାକୁ ଡାକି କହିଥିଲେ "ହେ ଶେମ ମା, ତମେ ବଗିଚାରେ ଗଛ ସବୁ ଲଗେଇଛ କାହିଁକି ? କଣ ଫଳଗୁଡ଼ିକ ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ନୁହେଁ ? ସେହିରୂପ ପରମେଶ୍ୱର ମଣ୍ଡଳୀରୂପ ଉଦ୍ୟାନରେ ମୋତେ ଲଗାଇଥିଲେ, ଏବେ ସେ ମୋତେ ଆପଣା ପାଖକୁ ନେବାପାଇଁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛନ୍ତି, ମୁଁ ଅତି ଶୀଘ୍ର ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଯିବି, ହେଲେ ତମେ ଏଠି ରହିବ, ଏଥିପାଇଁ ଡରିବାର କି ଦୁଃଖିତ ହେବାର କିଛି କାରଣ ନାହିଁ, ଯେଣୁ ଈଶ୍ୱର ତୁମକୁ ଓ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ରକ୍ଷା କରିବେ ।" ତାଙ୍କ ଆତ୍ମା ତାଙ୍କଠାରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହେବାପୂର୍ବେ ସେ ସ୍ୱଭିମତ ଘରେ ମଣ୍ଡଳୀରେ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲାବେଳେ ଯେପରି ହାତ ଉଠାଇ ଆପଣା ଛାତି ଉପରେ ରଖୁଥାନ୍ତି, ମରଣ ସମୟରେ ଠିକ୍ ସେହିପରି ଭାବରେ ଆପଣା ହାତ ଛାତି ଉପରେ ରଖିଥିଲେ । ପୁଣି ଏହିପରି ଅବସ୍ଥାରେ ସେ ଆପଣା ଆତ୍ମାକୁ ଆପଣା ତ୍ରାଣକର୍ତ୍ତାଙ୍କ ହସ୍ତରେ ସମର୍ପଣ କରିଥିଲେ । ୧୮୫୦ ଅକ୍ଟୋବର ପ୍ରଥମ ତାରିଖରେ ସେ ପରଲୋକ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । ସେହି ସମୟରେ ତାଙ୍କର ବଡ଼ ଝିଅ ଶେମ ସାହୁ ନଅ ବର୍ଷ ବୟସ୍କ ହୋଇଥିଲେ ।

ଅବଶ୍ୟ ତାଙ୍କ ପିତାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ଅତି କଷ୍ଟକର ହୋଇଥିଲ୍ କିନ୍ତୁ ଈଶ୍ୱର ଆପଣା ଅନୁଗ୍ରହ ଦ୍ୱାରା ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ବିଶେଷ କର୍ମ ପ୍ରକାଶ କରିଅଛନ୍ତି । ସେ ଆପଣା ପିତାଙ୍କର ଉତ୍ତମ ପଥ ଓ ଅଭ୍ୟାସ ସବୁ ଜାଣିଥିଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କ ପିତା ଯେ ଜଣେ ଧାର୍ମିକ ଲୋକ ଏହା ସେ ବୋଧ ପାଇଥିଲେ । ପିତୃହୀନ ହୋଇ ତାଙ୍କୁ ଅନାଥାଶ୍ରମରେ କେତେ କାଳ ରହିବାପାଇଁ ହୋଇଥିଲ୍, ଆଉ ସେହିଠାରେ ଥାଉ ଥାଉ ଧର୍ମପ୍ରତି ତାଙ୍କର ଶ୍ରଦ୍ଧା ଜାତ ହେବାରୁ ୧୮୫୬ ସାଲରେ ସେ ଡୁବିତ ହୋଇ ମଣ୍ଡଳୀଭୁକ୍ତ ହେଲେ ଏବଂ ସେହି ଦିନରୁ ଏବଯାଏ ମଣ୍ଡଳୀରେ ରହି କେତେ ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଣ୍ଡଳୀର ପାଳକପଦର କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧନର ପରେ ହୋମ୍‌ମିଶନେରୀ ପଦରେ ନିଯୁକ୍ତ ରହି ବର୍ତ୍ତମାନ କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଅବସର ଗ୍ରହଣ କରି ଜୀବିତ ରହି ଅଛନ୍ତି । ସୁଖର ବିଷୟ, ଏହି ବାମଦେବ ଭାଇଙ୍କର ବିଧବା ଦୀର୍ଘକାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱାମୀହୀନା ହୋଇ ଜୀବିତା ଥିଲେ; ବାମଦେବ ସାହୁଙ୍କ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ପୁତ୍ର ଶେମ ସାହୁ ଓ କନିଷ୍ଠ ପୁତ୍ର ଭାଗ୍ୟରଥୀ ସାହୁ ଜୀବିତ ଅଛନ୍ତି । ଶେମସାହୁଙ୍କ ପୁତ୍ରମାନଙ୍କ ନାମ ସତ୍ୟବ୍ରତ, ଯୁଷଫ ଯଶୋବନ୍ତ, ବେଞ୍ଜାମିନ ବିକଶିତ, ଶାମୁଏଲ ମନୋରଥ ଓ ଟମ୍ଣସି ସାହୁ । ଭାଗ୍ୟରଥୀସାହୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଖୋର୍ଦ୍ଧା ମଣ୍ଡଳୀର ଦିକନ ପଦରେ ନିଯୁକ୍ତ ରହିଅଛନ୍ତି ।

ହରି ପାତ୍ରି :—ଆଠଗଡ଼ ଜିଲ୍ଲାର ଛଗାଁରେ ଏହି ହରି ପାତ୍ରି ବାସ କରୁଥିଲେ । ଏହାଙ୍କର ବଡ଼ ଭାଇଙ୍କର ନାମ କଣ୍ଠା ପାତ୍ରି । ଏମାନେ କୃଷିକାର୍ଯ୍ୟଦ୍ୱାରା ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ କରି ଏକ ଅନ୍ନରେ ଓ ଏକ ପରିବାରରେ ରହୁଥିଲେ । ହରି ପାତ୍ରି ବିବାହିତ ଲୋକ । ଗଙ୍ଗାଧର, ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଓ ଦୈତାରି ଆଦି ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନମାନଙ୍କ ସହିତ ହରିଙ୍କର ବେଶ୍ ପରିଚୟ ଥିଲା । ହରି ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିବାପୂର୍ବେ

ଉପରୋକ୍ତ ପରିଚିତ ଲୋକମାନଙ୍କ ସହିତ ସୁନ୍ଦର ଦାସଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଚେଲାଥିଲେ, ଆଉ କେବଳ ବାବାଜିଙ୍କଠାରୁ ନୁହେଁ, ମାତ୍ର ଆପଣା ପରିଚିତ ଅନୁଭବୀ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କଠାରୁ ମଧ୍ୟ ସେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ଆଲୋକ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । ସେ ପଢ଼ାଶୁଣାରେ ବିଶେଷ ମନୋଯୋଗୀ ନ ଥିବାରୁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପରି ଧର୍ମରେ ଅଧିକ ଉନ୍ନତି ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ନ ଥିଲେ ସତ୍ୟ; ତଥାପି ଧର୍ମ ବିଷୟରେ ତାଙ୍କର ବୋଧ ଯଥାର୍ଥ ଥିଲା । ଛଗାଁରୁ ହରି ପାଢ଼ି, ବାମଦେବ ସାହୁ, ପରଶୁ ରାଉତ ଓ ଅର୍ଜୁନ ମଙ୍ଗରାଜ ଏହି ଚାରିଜଣ ଥରକୁ ଥର ସଙ୍ଗୀ ହୋଇ ବାବାଜୀଙ୍କ ମଠକୁ ଆସିଥାନ୍ତି । ଯଦିଅବା ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ସମସ୍ତଙ୍କର ମନ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମ ପ୍ରତି ଢଳିବାପରି ଜଣାଯାଉଥିଲା, ତଥାପି ସମସ୍ତେ ଏକମନ ହୋଇ ଏକ ସମୟରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କୁ ପ୍ରକାଶ୍ୟରେ ଗ୍ରହଣ କରିପାରି ନ ଥିଲେ । ପ୍ରଥମରେ ହରି ପାଢ଼ି ସତ୍ୟଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛୁକ ହୋଇ କଟକକୁ ଆପେ ଏକା ଆସିବାକୁ ସାହସ ନ କରି ଆପଣା ସଙ୍ଗୀ ବାମଦେବ ସହିତ ଆସି ଉଭୟେ ପାଦ୍ରି ଲେସି ଓ ସଟନ ସାହେବଙ୍କୁ ଆପଣା ୨ ଇଚ୍ଛା ଜଣାଇଲେ । କିନ୍ତୁ ଏଥିର ଅଳ୍ପ ସମୟ ଉତ୍ତରେ ହରିପାଢ଼ି ଆଗେ ଡ଼ୁବନ ପାଇଁ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ, ମାତ୍ର ବାମଦେବ ପାଞ୍ଚ ସାତ ମାସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆପଣାର ଇଚ୍ଛା ଗୁପ୍ତ ରଖିଥିଲେ । ହରି ପାଢ଼ି ଡ଼ୁବିତ ହେବାପାଇଁ କଟକକୁ ଆସିବାବେଳେ ଆପଣା ବେକରୁ ମାଳି ଛିଣ୍ଡାଇ ମହାନଦୀରେ ତାହା ପକାଇ ଦେବାବେଳେ କହିଥିଲେ “ଆରେ ମାଳି, ମୁଁ ଆଜଯାଏ ତୋତେ ବେକରେ ବହି ଆସିଲି, ଏବେ ମୋଠୁ ବିଦାୟ ହୋ ।” ଏଉତ୍ତରେ ଯେତେବେଳେ ସେ ନଦୀ ପାର ହୋଇ କଟକ ଆଡ଼କୁ ଆସିଥିଲେ ତେତେବେଳେ ଆପଣା ଗାଁଆର ଜଣେ ବନ୍ଧୁର ଭେଟ ପାଇ କହିଥିଲେ, ”ଆରେ ପଦ୍ମନାଭ ଭାଇ, ତୋର ମୋର ଦେଖାଦେଖି ଏତକ,ଏଣିକି ଆଉ

ଦେଖା ହେବ ନାହିଁ ।" ପଦ୍ମନାଭ ଏକଥାର ଅର୍ଥ ତେତେବେଳେ କିଛି ବୁଝିପାରି ନ ଥିଲା, ମାତ୍ର ହରି ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ହେଲାଉତ୍ତାରେ ବୁଝିପାରିଥିଲା । ୧୮୩୩ ସାଲରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନପୁର ଗ୍ରାମସ୍ଥ ଗୋଟିଏ ପୋଖରୀରେ ହରି ପାଢ଼ି ଡୁବନ ପାଇଥିଲେ । ସେ ସମୟରେ ଗୀର୍ଜାଘର ଲୋକରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥିଲା । ଡୁବନ ହେଲାଉତ୍ତାରେ ହରିଙ୍କୁ ନିଜ ଗ୍ରାମକୁ ଫେରି ଯିବାପାଇଁ ପଡ଼ିଥିଲା, କିନ୍ତୁ ଦୁଃଖର ବିଷୟ ଏହି ଯେ ହରିଙ୍କର କୁଟୁମ୍ବ ଓ ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବମାନେ ତାଙ୍କୁ ଘରେ ପୂରାଇ ନ ଥିଲେ ଓ ତାଙ୍କ ଭାର୍ଯ୍ୟାକୁ ଲୁଚାଇ ରଖି ତାଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ ଦେଇ ନ ଥିଲେ । ଏହିପରି ଅବସ୍ଥାରେ ହରି ଅତି କଷ୍ଟ ପାଇ ତିନିଦିନ ଯାଏ ଗୋଟିଏ ଗଛମୂଳେ ରହିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ କୌଣସି ସୂତ୍ରଦ୍ୱାରା ଯେତେବେଳେ ଲେସି ଓ ସଟନ ସାହେବ ଏହି ଖବର ପାଇଥିଲେ, ତେତେବେଳେ ସେମାନେ ଅବିଳମ୍ବରେ ଦୈତାରି ଓ କୃପାସିନ୍ଧୁ ଭାଇଙ୍କୁ ହରିଙ୍କ ପାଖକୁ ପଠାଇ ଦେଇଥିଲେ । ଏଦୁଇ ଭାଇ ଛଗାଁକୁ ଯାଇ ହରି ପାଢ଼ିଙ୍କୁ ଦେଖିଲା ଉତ୍ତାରେ, ତାଙ୍କ ନିଜ ଘର, ଯେଉଁଠାରେ କି ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ବଡ ଭାଇ ବାସ କରୁଥିଲେ ସେହି ଘରକୁ ନେଇଯାଇଥିଲେ । ଏହିପରି ହରି ପାଢ଼ି ନିଜ ଅଗଣା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କରିଥିଲେ, ଓ ଗ୍ରାମର ଅନେକ ଲୋକ ଅଗଣା ଭିତରେ ରୁଣ୍ଡ ହୋଇଥିଲେ । ଏହିପରି ସମୟରେ ହରି ପାଢ଼ିଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ଅଗଣା ମଧ୍ୟରେ ଆପଣା ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ଖଟ ପଡ଼ିଥିବା କୌଣସି ଏକ ଜାଗାରେ ବସିଥିବାର ଦେଖି ସମସ୍ତଙ୍କ ସାକ୍ଷାତରେ କହିଥିଲା, ଖଟରେ କାହିଁକି ବଇଛମ, ଛଇକି ଆସ ନାହିଁ ? ହରି ପାଢ଼ି ଏକଥା ଶୁଣିଲାଉତ୍ତାରେ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ପଚାରିଥିଲେ; ତୁ କଅଣ କହୁଛୁ କହ ? ସ୍ତ୍ରୀ ସ୍ୱାମୀକୁ କହିଲା ମୁଁ ତ କହୁଛି, ଆଉ ଅବକା କଅଣ କହିବି ? ହରି ପାଢ଼ି ଆପଣା ସ୍ତ୍ରୀଠାରୁ ଏକଥା ଶୁଣିଲାଉତ୍ତାରେ ବାହାରେ ଥିବା ଦୈତାରି ଓ କୃପାସିନ୍ଧୁ ଭାଇଙ୍କୁ

ଅଗଣା ମଧ୍ୟକୁ ଡାକି ଆଣନ୍ତେ ଦୈତାରି ନାୟକ ହରି ପାଡ଼ିଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ପଚ୍ଚାରିଥିଲେ, "ଆଗୋ ଭଉଣୀ, ତୋ ସ୍ୱାମୀତ ସତ୍ୟ ଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କଲା, ଏବେ ତୁ କଅଣ କହୁଛୁ ସ୍ୱାମୀକୁ ଛାଡ଼ିବୁ ନା ସ୍ୱାମୀ ସାଙ୍ଗରେ ଯିବୁ ?" ସ୍ତ୍ରୀ କହିଥିଲା, ସ୍ୱାମୀକୁ ଛାଡ଼ିବି ନାହିଁ କି କଟକ ଯିବି ନାହିଁ । ସ୍ତ୍ରୀଠାରୁ ଏକଥା ଶୁଣିଲା ଉତ୍ତାରେ ଏ ଦୁଇ ଭାଇ ହରିଙ୍କୁ ନେଇ ତାଙ୍କ ନିଜ ଘରେ ଛାଡ଼ି ଦେଇଥିଲେ । ହରି ଆପଣା ସ୍ତ୍ରୀକୁ ନେଇ ନିଜ ଘରେ ପଶିଲାକ୍ଷଣି ଗ୍ରାମଲୋକମାନେ ବଡ଼ ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ତାଙ୍କ ବଡ଼ ଭାଇ କହ୍ନା ପାଡ଼ିକୁ କହିଥିଲେ, ଦେଖ, ତମେ ଏହାର ଛାଡ଼ିଦିଅ, ଏ ଲୋକ ସହିତ ଏକାଘରେ ରହିବା ତମ ପକ୍ଷରେ ଉଚିତ ନୁହେଁ; ଏହି ପ୍ରକାରେ କହ୍ନା ପାଡ଼ି ଘର ଛାଡ଼ିଦେଲେ । ଏଣୁ ହରି ଆପଣା ଭାର୍ଯ୍ୟା ସହିତ ପୈତୃକ ଗୃହ ଅଧିକାର କରିଥିଲେ । ହରି ଆପଣା ଭାର୍ଯ୍ୟା ସହିତ ମିଳିତ ହେବାପୂର୍ବେ ତାଙ୍କ କୁଟୁମ୍ବୀୟ ଲୋକମାନେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଟିକୁ ବିଶେଷ କଷ୍ଟ ଦେଇଥିଲେ । ଅର୍ଥାତ୍ ସେମାନେ ତାକୁ ଗୋଟିଏ ଅନ୍ଧାରୁଆ ଘରେ ବନ୍ଦକରି ରଖିଥିଲେ, ତାହା ପାଖକୁ କାହାରିକୁ ଛାଡ଼ୁଦେଉ ନ ଥିଲେ । ସ୍ୱାମୀକୁ ଯେମନ୍ତ ସେ ପାଶୋରିବ ଓ କୌଣସିମତେ ସ୍ୱାମୀ ସଙ୍ଗେ ନ ଯିବ, ଏଥିପାଇଁ କେତେ ପ୍ରକାର ଔଷଧ ତୟାର କରି ଦେଇଥିଲେ । ଔଷଧଗୁଡ଼ିକ ସେମାନେ ଏହି ସ୍ତ୍ରୀ ଦ୍ୱାରା ବଟାଇ ଥିଲେ ଓ ଆପଣମାନଙ୍କ ସାକ୍ଷାତରେ ତାକୁ ପିଆଇଥିଲେ । ଅବଶ୍ୟ ସେ ଔଷଧ ପିଇବାକୁ ଏ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଟିର ଇଚ୍ଛା ନଥିଲେ ହେଁ, ଅଣାୟତ୍ତ ହୋଇ ତାକୁ ପିଇବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା; ଏଣୁ ମନେ୨ ସେ ଏହିରୂପ ପ୍ରାର୍ଥନା କରି ପିଉଥାଏ, ଯଥା "ହେ ପିତା ପରମେଶ୍ୱର, ଏମାନେ ସବୁ ମୋତେ ଯାହା ପିଇବାକୁ ଦେଉଛନ୍ତି ତାହା ସବୁ ତୁମ୍ଭେ ପାଣି କରିପକାଉଥାଅ ।" ହରି ପାଡ଼ିଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ଆପଣା ସ୍ୱାମୀକୁ ପାଶୋରି ନ ଥିଲା । ପୁଣି ତାକୁ ନାନା

ଲୋକେ ନାନା ପ୍ରକାର କଥା କହି ଭୁଲାଇଲେ ହେଁ ସେ ଭୁଲି ନ ଥିଲା । ଉପଯୁକ୍ତ ସମୟରେ ଏ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଟି ମଧ୍ୟ ଡୁବନ ପ୍ରାର୍ଥିନୀ ହୋଇ ମଣ୍ଡଳୀଭୁକ୍ତ ହୋଇଥିଲା, ପୁଣି ବିଧବା ହୋଇ ଅଶୀ ବରଷରୁ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ପରମାୟୁ ଭୋଗକରି ଅଣନାତି ପଣନାତି ଇତ୍ୟାଦି ଦେଖିଲା ଉତ୍ତରେ କଟକରେ ଆପଣା ବଡ଼ ଝିଅର ପୁତ୍ର ଜୟାନନ୍ଦ ସିଂହଙ୍କ ଘରେ ପରଲୋକ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥିଲା । ହରି ପାଢ଼ି ଉତ୍ତମ ଲୋକ, ସେ ଛଗାଁ ମଣ୍ଡଳୀର ସ୍ଥାପନବେଳେ ଡିକନ ପଦରେ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇ ବିଶ୍ୱସ୍ତ ଭାବରେ ଆପଣା ପଦର କାର୍ଯ୍ୟସାଧନ କରିଥିଲେ । ୧୮୬୧ ମାର୍ଚ୍ଚ ମାସରେ ସେ ଅତିଶୟ ପୀଡ଼ିତ ହୋଇଥିଲେ । ତାଙ୍କ ମରଣ ପୂର୍ବେ ସେ ଆପଣା ଈଶ୍ୱରଙ୍କଠାରେ ଭରସା ରଖି ଆପଣାର ସବୁ ଭାର ତାଙ୍କ ଉପରେ ପକାଇ ଦେଇଥିଲେ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କୁ ଗ୍ରହଣ କରିବା ଲାଗି ସେ ଯେଉଁ ତ୍ୟାଗସ୍ୱୀକାର କରିଥିଲେ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ତାଙ୍କ ଚରିତ୍ରର ଉତ୍କୃଷ୍ଟତା ପ୍ରକାଶ ପାଇଥିଲା । ହରି ପାଢ଼ି ସ୍ଥିର ପ୍ରକୃତି ଏବଂ ଧୈର୍ଯ୍ୟଶୀଳ ଲୋକଥିଲେ । ଏଥିପାଇଁ ତାଙ୍କ ବିଷୟରେ ଦେବପୂଜକ ମାନଙ୍କର ଏହିପରି ଗୋଟିଏ କଥନୀ ଥିଲା, ଯଥା ହରି ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିବାର ଯେବେ କଷ୍ଟ ପାଇଥାଏ ତେବେ ତାହା କେବଳ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଓ ସହିଷ୍ଣୁତା । ହରି ପାଢ଼ିଙ୍କଠାରୁ ଯେଉଁ ପୁତ୍ରମାନେ ଜନ୍ମିଥିଲେ, ସେମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନ ପରଲୋକ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଅଛନ୍ତି; କେବଳ ରୁବେନ ଓ ବାଞ୍ଛାନିଧି ଏଦୁଇ ପୁଅଙ୍କର ଦୁଇଟି ପୁତ୍ର ଅର୍ଥାତ୍ ସନ୍ତୋଷ ଆଉ ଓବଦୀୟ ପାଢ଼ି ବର୍ତ୍ତମାନ ଜୀବିତ ଅଛନ୍ତି ।

ପରଶୁ ରାଉତ :—ଆଠଗଡ଼ କଲ୍ଲାର ଛଗାଁରେ ପରଶୁ ରାଉତ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଯଦ୍ୟପି ତାଙ୍କ ଜୀବନର ଅନେକ କାଳ ସେ ଅନ୍ଧକାରରେ କ୍ଷେପଣ କରିଥିଲେ, ତଥାପି ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ

ଯିଶ ସେ ଦେବପୂଜାରେ ଆସକ୍ତ ନ ଥିଲେ । ଦେବତାମାନଙ୍କୁ ଘୃଣା କରିବାପାଇଁ ସେ ଆପଣା ପିତାଠାରୁ ଶିକ୍ଷା ପାଇଥିଲେ, କାରଣ ସେମାନେ କ୍ଷତି କରି ନପାରନ୍ତି ଅବା ମଙ୍ଗଳ କରି ନ ପାରନ୍ତି,—ଧର୍ମପୁସ୍ତକର ଏହି ଉକ୍ତିରେ ସେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିଲେ । ସେ କେତେକ ସମୟପରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ପଥ ପ୍ରସ୍ତୁତକାରୀ ସୁନ୍ଦର ଦାସଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଚେଲା ହୋଇଥିଲେ । ଦିନେ ସୁନ୍ଦର ଦାସ ତାଙ୍କୁ ଖଣ୍ଡିଏ ନିସ୍ତାର ରତ୍ନାକର ପଢ଼ିବାକୁ ଦେଇ କହିଥିଲେ, ଦେଖ ପରଶୁ, ତୁମ୍ଭେ ଏହା ପଢ଼ି ଏଥିର ମର୍ମ ସବୁ ଆମ୍ଭକୁ ଜଣାଇବ । ପରଶୁ ସେ ପୁସ୍ତକ ଖଣ୍ଡି ପଢ଼ିଲାଉତ୍ତାରେ ଦେଖିଲେ ଯେ ତାଙ୍କ ନିଜ ଶାସ୍ତ୍ରର କଥା ସଙ୍ଗେ ତହିଁର ଅନେକ ଅମେଳ ଦେଖାଗଲା । ମଙ୍ଗଳ ସମାଚାରର ଜ୍ଞାନ ତାଙ୍କଠାରେ କ୍ରମେ ବୃଦ୍ଧି ପାଇବାରୁ ହିନ୍ଦୁ ଓ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମ ଏ ଦୁଇରେ ତାଙ୍କୁ ଅନେକ କଥା ପ୍ରଭେଦ ଦିଶିଲା, ତଥାପି ମଙ୍ଗଳ ସମାଚାରରେ ତାଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଜନ୍ମିଲେହେଁ, ସେ ତାହା ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ଭୟ କରିଥିଲେ ଓ ଅନେକଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସନ୍ଦେହରେ ରହିଥିଲେ ।

ଏହିପରି ଅବସ୍ଥାରେ ପରଶୁ କଟକ ଆସନ୍ତେ ପାଦ୍ରି ଲେସି ସାହେବଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ତାଙ୍କର ସାକ୍ଷାତ ହୋଇଥିଲା । ସାହେବ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଅନେକ କଥାବାର୍ତ୍ତା କଲାପରେ କହିଥିଲେ; “ହେ ପରଶୁ ଭାଇ, ଆମ୍ଭେ ଜାଣୁ, ତୁମ୍ଭେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ଜଣେ ଲୋକ, କାହିଁକି ତୁମ୍ଭେ ଦେବପୂଜାରେ ରହିଅଛ ? ଭୂତମାନଙ୍କ ସହିତ କି ବନ୍ଧୁତା ରକ୍ଷା କରିପାର ? ଶୀଘ୍ର ବାହାରି ଆସ, କାରଣ ବିଳମ୍ବ କଲେ ଶେଷ ଫଳ ଭୟାନକ ହେବ ।’’ ପରଶୁ ଭାଇ ସାହେବଙ୍କଠାରୁ ଏସବୁ କଥା ଶୁଣିଲାଉତ୍ତାରେ ଆପଣା ଘରକୁ ଯାଇ ଧର୍ମ ସମ୍ବନ୍ଧରେ

ଆପଣାର ଯେ ଯେ ଅନୁଭବ ତାହା ସବୁ ଆପଣା ଭାର୍ଯ୍ୟାକୁ ଜଣାଇ ଥିଲେ । ଭାର୍ଯ୍ୟା ଆପଣା ସ୍ୱାମୀଙ୍କଠାରୁ ଏହି ସବୁ କଥା ଶୁଣିବାକୁ ଅନିଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲା, ଏଣୁ ପରଶୁ ଆପଣା ବଡ଼ ପୁଅକୁ ସେହି ସବୁ ଧର୍ମ ବିଷୟ ଶିଖାନ୍ତେ ସେ କହିଥିଲା,ମୋ ମାଆ ତ ଏସବୁ କଥା ମାନେ ନାହିଁ, ମୁଁ କାହିଁକି ମାନିବି ? ପରଶୁ ଏ ସବୁ କଥାରେ ଦୁଃଖିତ ହୋଇ କହିଥିଲେ, ତୁମ୍ଭେମାନେ ବିଶ୍ୱାସ କର ବା ନ କର ମୁଁ ନିଶ୍ଚୟ ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କ ସେବା କରିବି । ମୁଁ ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ସନ୍ତୋଷ କରାଇବାପାଇଁ ନିଜ ଆତ୍ମାକୁ ନଷ୍ଟ କରି ପାରିବି ନାହିଁ । ରାଜା ଏସବୁ ଶୁଣି ପରଶୁଭାଇଙ୍କୁ ଭୟ ଦେଖାଇ ଜାତିରୁ ଅଟକାଇବାପାଇଁ କହିଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ପରଶୁ ଧୀରଭାବରେ ସବୁ ସହି କହିଥିଲେ, ମଣିମା ! ଜାତି ବା ଜନ୍ମରେ କେହି ବଡ଼ ନୁହେଁ । ଯେଉଁମାନେ ଭଲ କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି ସେମାନେହିଁ ଜାତିରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ । ଏସବୁ କଥା ଶୁଣିଲାଉତ୍ତାରେ ରାଜା କହିଥିଲେ "ପରଶୁ, ଆମ୍ଭେ ଦେଖୁଛୁଁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ହେବାକୁ ତୋର ବଡ଼ ଇଚ୍ଛା,ଦେଖ ଯେବେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ହେବୁ ତେବେ ତୋହର ଯାହା କିଛି ଅଛି ସେସବୁରୁ ତୁ ବଞ୍ଚିତ ହେବୁ ଓ ତୋତେ ଖୁବ୍ ମାଡ଼ ଦେଇ ବିଦାୟ କରିବୁ । ମାତ୍ର ପରଶୁଭାଇଙ୍କୁ ଏପରି ଘଟି ନ ଥିଲା । ୧୮୩୯ ସାଲର ଡ଼ିସେମ୍ବର ମାସରେ ଅନ୍ୟ ଦୁଇ ଜଣଙ୍କ ସହିତ ସଟନ ସାହେବଙ୍କ ହାତରେ ପରଶୁଭାଇ ଡୁବନ ପାଇଥିଲେ । ଏହି ପରଶୁ ରାଉତ ଦେଶୀୟ ପ୍ରଚାରକ ପଦରେ ନିଯୁକ୍ତ ରହି ତିରିଶ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିଶ୍ୱସ୍ତଭାବରେ ଆପଣାର କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧନ କରିଥିଲେ,ଯଦ୍ୟପି ସେ ଅନ୍ୟ ଭାଇମାନଙ୍କ ପରି ଜ୍ଞାନବାନ ଓ ପ୍ରଚାର କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିପୁଣ ନ ଥିଲେ, ତଥାପି ସର୍ବଦା ସନ୍ତୁଷ୍ଟଭାବରେ ଆପଣା କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧନ କରିଥିଲେ । ଆପତ୍ତି ଖଣ୍ଡାଇବା ଅପେକ୍ଷା ସତ୍ୟ ବାକ୍ୟ କହିବାରେ ସେ ଅତି ନିପୁଣ

ଥିଲେ । ସେ କଥାବାର୍ତ୍ତାରେ ବେଶ ପାରଗ ଲୋକ ଥିଲେ, ପୁଣି ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଥିବ ବେଳେ ନାନା ଅନୁଭବର କଥା ଲୋକଙ୍କୁ କହୁଥିଲେ । ଜୀବନର ଶେଷଭାଗରେ ପରଶୁ ରାଉତ ଅତି ଦୁର୍ବଳ ହୋଇଥିଲେ, ଓ ତହିଁ ହେତୁ ଆପଣା କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଅବସର ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ୧୮୭୪ ମାର୍ଚ୍ଚ ୧୭ ତାରିଖରେ ତାଙ୍କ ଅବସ୍ଥା ଅତି ମନ୍ଦ ହୋଇଥିଲା । ଆରଦିନ ସକାଳେ ସେ ବକ୍‌ଲସାହେବଙ୍କୁ ଦେଖିବାପାଇଁ ଖବର ପଠାଇ ଥିଲେ, ଆଉ ବକ୍‌ଲସାହେବ ଆସି ଦେଖିଲେ ଯେ ତାଙ୍କ ଜୀବନର ଶେଷ ସମୟ ଉପସ୍ଥିତ, ଉଭୟର ମଧ୍ୟରେ ଅତି ଅଳ୍ପ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଲା, ପୁଣି ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ତାଙ୍କ ବିଶ୍ୱାସର ସ୍ଥିରତା ଜଣା ପଡ଼ୁଥିଲା । ତାଙ୍କ ମରଣ ଉତ୍ତାରେ ତାଙ୍କ ଭାର୍ଯ୍ୟା ଆପଣା ବଡ଼ପୁଅ ପାଖରେ ରହୁଥିଲେ; ଏବଂ ପୂର୍ଣ୍ଣାୟୁ ହୋଇ ପ୍ରାଣ ଛାଡ଼ିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ପୁଅମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଦାସରଥି ରାଉତ ଓ ସଦାନନ୍ଦ ରାଉତ ଏ ଦୁଇ ପୁତ୍ରଙ୍କର ବଂଶ ଅବଧି ଜୀବିତ ଅବସ୍ଥାରେ ଅଛନ୍ତି, ପରଶୁଭାଇଙ୍କର ବଡ଼ପୁତ୍ର ଦାସରଥି ଜଣେ ପ୍ରଭୁ ପ୍ରିୟ ଓ ଉତ୍ତମ ଲୋକଥିଲେ, ଆପଣା ମରଣ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ପାରିବାରିକ ସେବାରେ ଅତି ବିଶ୍ୱସ୍ତ ଥିଲେ । ପ୍ରଭୁ ସେବାରେ ସେ ସବୁବେଳେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଉଥିଲେ । ସେ ମିଶନ ସ୍ଥାପିତ ଇଂରାଜ ସ୍କୁଲର ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ହୋଇ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ଓ ଦେବପୂଜକ ଅନେକ ଲୋକଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷିତ କରାଇଥିଲେ । ଜୀବନରେ ଅନରେରି ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ ପଦ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ଉପଯୁକ୍ତଭାବରେ ଆପଣା କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧନ କରିଥିଲେ, ଓ ପୂର୍ଣ୍ଣାୟୁ ହୋଇ ଶାନ୍ତିରେ ଆପଣା ଶେଷ ବିଶ୍ରାମରେ ପ୍ରବେଶ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ବିଧବା ବର୍ତ୍ତମାନ ଜୀବିତ ଅଛନ୍ତି ।

ପରଶୁରାଉତଙ୍କ ପୁତ୍ର ଦାସରଥି ରାଉତ, ସଦାନନ୍ଦରାଉତ, ଓ ହେନରି ରାଉତ । ଦାସରଥିରାଉତଙ୍କ ପୁତ୍ର ଶାମୋସନ ରାଉତ, ଶାମୋସନ

ରାଉତଙ୍କ ପୁତ୍ର ନଥନିଏଲ, ରବର୍ଟ, ଲଳିତ, ଓ ସୁରେଶ କୁମାର ରାଉତ, ପୁଣି ସଦାନନ୍ଦଙ୍କ ପୁତ୍ର ଶଲୋମନ ରାଉତ ଜୀବିତ ଅଛନ୍ତି ।

ଦୈତାରି ନାୟକ : ଜ୍ୟୋତିଷୀ କୁଳରେ ଏହାଙ୍କର ଜନ୍ମ । ପିତାଙ୍କର ନାମ ଭାଗବତ ନାୟକ । ଏହାଙ୍କଠାରୁ ତିନିପୁତ୍ର ଓ ତିନି କନ୍ୟା ଜାତ ହୋଇଥିଲେ । ଏମାନେ ପିଲାଥିବାବେଳେ ବାପା ମାଆ ମରିଯାଇଥିଲେ, ଭାଗବତ ନାୟକଙ୍କ ଘର ମହାନଦୀର ଆରପାରି ଚଷାପଡ଼ା । ଯେତେବେଳେ ଦୈତାରି ଭାଇଙ୍କୁ ୫ ବର୍ଷ ବୟସ ହୋଇଥିଲା, ସେତେବେଳେ ଭାଗବତ ନାୟକ ଇହ ସଂସାର ଛାଡ଼ିଥିଲେ । ଦୈତାରି ଭାଇ ଆପଣା ହିନ୍ଦୁ ଶାସ୍ତ୍ର ଓ ବିଶେଷତଃ ଜ୍ୟୋତିଷଶାସ୍ତ୍ରମାନ ପଢ଼ି ବୈଦ୍ୟବୃତ୍ତି ଦ୍ୱାରା ଆପଣା ପରିବାର ପ୍ରତିପୋଷଣ କରିପାରୁଥିଲେ । କେତେକ ସମୟପରେ ସେ ବିବାହ ହେଲେ କିନ୍ତୁ ଭାର୍ଯ୍ୟାଟି ଶୀଘ୍ର ମରି ପଡ଼ିବାରୁ ସେ ପୁନର୍ବିବାହ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇଥିଲେ । ଏହି ଦ୍ୱିତୀୟଥର ବିବାହପରେ ସେ ଗୁଡ଼ାଏ ଧନ ସଂଗ୍ରହ କରିପାରିଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ମାଗୁଣି ବେହେରା ନାମକ ଜଣେ ବେପାରୀ ସଙ୍ଗେ ବେପାର କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତେ ଆପଣାର ଅନେକ ଟଙ୍କା ହରାଇଥିଲେ ଓ ଲାଭରୁ ବଞ୍ଚିତ ହୋଇଥିଲେ । କିଛିଦିନ ପରେ ଆପଣା ଭାଇମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବିରୋଧ ଘଟିବାରୁ ଦୈତାରି ଭାଇ ଆପଣା ପରିବାର ଦେନି, ଗଙ୍ଗାଧର ଓ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଯେଉଁ ଭୈରପୁର ଗ୍ରାମରେ ବାସ କରୁଥିଲେ, ସେହିଠାରେ ରହିବାକୁ ଯାଇଥିଲେ । ଗଙ୍ଗାଧର ଭାଇଙ୍କ ଘର ଭୈରପୁର ଗ୍ରାମରୁ ଦୁଇକୋଶ ଦୂର, ମାତ୍ର ତାଙ୍କ ଶ୍ୱଶୁରଙ୍କ ଘର ଭୈରପୁରରେ ଥିବାରୁ ସେ ଥରକୁ ଥର ସେହି ବାହାନାରେ ଏଠାକୁ ଯିବାଆସିବା କରୁଥାନ୍ତି । ଗଙ୍ଗାଧର, ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଓ ଦୈତାରି ଭାଇ ଏମାନେ ଭିନ୍ନ ୨

ଜାତିର ଲୋକ ଥିଲେହେଁ ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏକୋରେକ ସଙ୍ଗେ ବେଶ ପ୍ରଣୟ ଭାବ ଥିଲା । ଖିଆପିଆ ବସାଉଠା ଏସବୁରେ ସେମାନଙ୍କର କିଛି ବାରଣ ନ ଥିଲା । ଦୈତାରି ଭୈରପୁରରେ ରହିଲାଉତ୍ତାରେ ଆପେ ଗୋଟିଏ ଭାଗବତ ଘର ତୟାର କରିଥିଲେ, ଆଉ ସେହି ଘରେ ସେମାନେ ଥରକୁ ଥର ଭାଗବତଗୀତ ଗାଉଥିଲେ ଓ ଧର୍ମ ବିଷୟରେ ନାନା ତର୍କବିତର୍କ କରୁଥିଲେ । ଦୈତ୍ୟାରି ଏହି ପରି ଅବସ୍ଥାରେ ଆପଣା ସମୟ କାଟୁ ୨ କନମିୟା ପର୍ବତବାସୀ କନ୍ଧମାନଙ୍କର ସାହୁ ନାମକ ଗୋଟାଏ ବୈଷ୍ଣବର ଚେଲା ହୋଇଥିଲେ କିନ୍ତୁ ଚେଲା ହୋଇ କେତେକ ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବୈଷ୍ଣବଙ୍କର ଆଚାର ଓ ରୀତିମୀତି ଦେଖିଲାଉତ୍ତାରେ ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ମନ ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେବାରୁ ସେ ସଙ୍ଗ ଛାଡ଼ି ଦେଇଥିଲେ । ଏହି ଦୈତ୍ୟାରିଙ୍କର ପୁତ୍ରକନ୍ୟା କିଛି ନୋହିଥିବା ହେତୁ ତାଙ୍କ ମନରେ କିଛି ଦୁଃଖ ଥିଲା, କିନ୍ତୁ ସୁନ୍ଦର ଦାସ ବାବାଜୀଙ୍କର ଚେଲା ହେଲେ ପୁତ୍ରଟିଏ ମିଳିପାରେ ଏହା ବିଶ୍ୱାସ କରି ସେ ତାଙ୍କ ନିକଟକୁ ଯାଇଥିଲେ । ଏହି ବାବାଜୀର ଚେଲା ହେଲା ଉତ୍ତାରେ ସେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କ ବିଷୟ ତାଙ୍କଠାରୁ ଅଧିକ କରି ଜାଣିପାରିଥିଲେ, ନିସ୍ତାର ରତ୍ନାକର, ଦଶଆଜ୍ଞା ଓ ବିଶେଷ କରି ନୂତନ ନିୟମ ଦେଖିବାକୁ ଓ ପଢ଼ି ଶିଖିବାକୁ ପୁଣି ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ବିଷୟକ ଜ୍ଞାନରେ କ୍ରମେ ବୃଦ୍ଧି ପାଇବାକୁ ଲାଗିଥିଲେ । ସୁନ୍ଦର ଦାସଙ୍କ ଶିକ୍ଷାନୁସାରେ ସେ ନିସ୍ତାର ରତ୍ନାକରରୁ ପଦ୍ୟ ଗୁଡ଼ିଏ ମୁଖସ୍ଥ କରୁଥିଲେ, ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉଠିବା ଆଗରୁ ସ୍ନାନ କରି ଅରୁଆ ଭାତ ଖାଉଥିଲେ ଓ ହୋମ ଉତ୍ସର୍ଗ କରିବାକୁହିଁ ଶିକ୍ଷା ପାଉଥିଲେ । ଦୈତ୍ୟାରି ଆପଣା ସଙ୍ଗୀମାନଙ୍କ ସହିତ ଏହିପରି ଅବସ୍ଥାରେ କାଳ କାଟୁ ୨ ଲେସି ସାହେବ ସୁନ୍ଦର ଦାସର ମଠରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ କେତେକ ପୁସ୍ତକ ସେମାନଙ୍କୁ ଦେଇଥିଲେ । ଦୈତ୍ୟାରି

କହନ୍ତି "ଏହି ସମୟକୁ ଆମ୍ଭେମାନେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ନାନା ପୁସ୍ତକ ପଢ଼ି ପାପ ଓ ତହିଁର ଦଣ୍ଡ ବିଷୟରେ ଉପଯୁକ୍ତ ବୋଧ ପାଇ ପରିତ୍ରାଣର ଚିନ୍ତାରେ ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ ଥିଲୁଁ । ନୂତନ ନିୟମର ଅଭ୍ୟାସ ଦ୍ୱାରା ମାନସିକ ଦୁଃଖ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ବୃଦ୍ଧି ପାଇଥିଲା, ଆଉ ନିଜ ଦେଶର ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ତହିଁରେ ତ୍ରାଣକର୍ତ୍ତାଙ୍କ ପରିଚୟ ନ ପାଇବାରୁ ଦେଶରେ ଯେ ତ୍ରାଣର ଉପାୟ ଆଉ ନାହିଁ ଏହା ଆମ୍ଭେମାନେ ଅନୁଭବ କରିପାରିଥିଲୁ ।" ଯାହାହେଉ, ଅବସ୍ଥା ଏପ୍ରକାର ଥିଲେହେଁ ନୂତନ ନିୟମ ସେମାନଙ୍କ ସ୍ୱଭାବକୁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟରୂପେ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିଥିଲା । ସତ୍ୟ, ଦେଶାଚାର, କୁଳାଚାର ଏସବୁ ବନ୍ଧନରେ ସେମାନେ ଦୃଢ଼ରୂପେ ଆବଦ୍ଧ ଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ଗଙ୍ଗାଧର ଓ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଯେତେବେଳେ ପ୍ରକାଶ୍ୟରେ ଯୀଶୁଙ୍କୁ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ, ସେହି ସମୟରୁ ଦୈତ୍ୟାରି ଆହୁରି ଉତ୍ତପ୍ତ ହେବାକୁ ଲାଗିଥିଲେ । ସେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କୁ ପ୍ରକାଶ୍ୟରେ ଗ୍ରହଣ କରିବା ପୂର୍ବେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ପୁସ୍ତକମାନ ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିତରଣ କରିଥିଲେ । ଆପଣା ଜ୍ଞାନ ଅନୁସାରେ ତହିଁର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ଲୋକଙ୍କୁ ବୁଝାଇଥିଲେ । ପୁଣି ପରିବାରରେ ଈଶ୍ୱର ସେବା ସ୍ଥାପନ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ବ୍ୟବହାର ଦେଖି ଲୋକେ ତାଙ୍କ ବିଷୟରେ ସନ୍ଦେହ କରି କହୁଥିଲେ, 'ଏଇଟା ଖୀରସ୍ତାନ ହୋଇଯିବ', କିନ୍ତୁ ଏକଥା ତାଙ୍କପ୍ରତି ଅସୁଖକର ନୋହି ବରଂ ସୁଖକର ଦେଖାଯାଇଥିଲା । ଏକଦିନ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଭାଇ ତାଙ୍କ ଘରକୁ ଯାଇ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବହୁତ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରି ମଙ୍ଗଳସମାଚାରର ତତ୍ତ୍ୱ ତାଙ୍କୁ ବୁଝାଇଲା ଉତ୍ତାରେ ସେ ମନରେ ବିଶେଷ ଦୁଃଖ ଅନୁଭବ କରି ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ନିକଟରେ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିଥିଲେ । ଆଉ ଧର୍ମାତ୍ମାଙ୍କ ଅନୁଗ୍ରହ ଦ୍ୱାରା ନିଜ ପରିବାର, ଜାତି, ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ ଓ ଜଗତର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବିଷୟମାନ ତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ ସେ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱରୁ ଶକ୍ତିପ୍ରାପ୍ତ

ହୋଇ ସ୍ୱଜାତି ଓ ସମ୍ପର୍କୀୟ ୫୦୦ ଲୋକଙ୍କ ସାକ୍ଷାତରେ ପ୍ରକାଶ୍ୟ ଭାବରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କୁ ଗ୍ରହଣ କରିବା ବିଷୟ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ । ଏହି ଦୈତାରି ଭାଇଙ୍କର ବିବାହଯୋଗ୍ୟ ଗୋଟିଏ କନ୍ୟା ଥିଲା, ଆଉ ଧର୍ମଗ୍ରହଣରେ ଇଚ୍ଛା ଯଦ୍ୟପି ତାଙ୍କ ମନରେ ଥରକୁଥର ବଳବତୀ ହୋଇଥିଲା, ତଥାପି କନ୍ୟାକୁ ବିବାହ ନ ଦେଲେ ଯାଇପାରିବା ନାହିଁ, ଭାର୍ଯ୍ୟାର ଏହି ପରାମର୍ଶ ତାଙ୍କ ମନକୁ ବାରମ୍ବାର ଶୀତଳ କରିଥିଲା, ଯାହାହେତୁ ଦୈତାରି ଭାଇ ଯାହାଙ୍କଠାରେ ବିଶ୍ୱାସ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ ସେ ଯେ ସବୁ ବାଧା ଘୁଞ୍ଚାଇ ଦେବେ ଏହା ମନେକରି ସେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ନିକଟରେ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିଥିଲେ । ଈଶ୍ୱର ଦୈତାରିଙ୍କ ପ୍ରାର୍ଥନା ଶୁଣିଥିଲେ ଓ କନ୍ୟାପାଇଁ ଶିବ ପାଣ୍ଡ ନାମକ ଗୋଟିଏ ଉପଯୁକ୍ତ ବର ଯୋଗାଇ ଦେଇଥିଲେ । ଏଇଥିରେ ଦୈତାରି ଆଉ ବିଳମ୍ବ କରିବାକୁ ଉପଯୁକ୍ତ ନ ବୁଝି ଆପଣା ମନୋଗତ ଭାବ ଆପଣା ସ୍ତ୍ରୀଠାରେ ପ୍ରକାଶ କରି କହିଥିଲେ, 'ଦେଖ ମୁଁ ଏତେବେଳେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ଯାଉଛି ।' ଏତେବେଳକୁ କନ୍ୟାଟିର ବିଭାଘର ହୋଇସାରିଥିଲେ ହେଁ, ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ହୋଇଗଲେ କାଳେ ଝିଅକୁ ଆଉ ଦେଖିପାରିବା ନାହିଁ ଏହି ଭାବନାରେ ଭାର୍ଯ୍ୟା କାନ୍ଦିବାକୁ ଲାଗିଲା ଓ ସ୍ୱାମୀ ସଙ୍ଗେ ଯିବାକୁ ଅନିଚ୍ଛୁକ ହୋଇଥିଲା ।

ଏ ଉତ୍ତାରେ ଦୈତାରି କଟକ ଆସି ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଘରେ ରହିଥିଲେ ଓ ଲେସି ସାହେବଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରି ୧୮୩୩ ସେପ୍ଟେମ୍ବର ମାସରେ ମହାନଦୀରେ ଡୁବିତ ହୋଇଥିଲେ । ସେ ଜୀବନର ଶେଷଯାଏ ମଙ୍ଗଳସମାଚାର ପ୍ରଚାର କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଯୁକ୍ତ ରହିଥିଲେ, ଡୁବନର କେତେଦିନ ଉତ୍ତାରେ ଦୈତାରି ଆପଣା

ଘରକୁ ଯାଇ ଭାର୍ଯ୍ୟାକୁ ଅତି ଦୁଃଖିତ ଅବସ୍ଥାରେ ଦେଖିଥିଲେ, ତଥାପି ଭାର୍ଯ୍ୟା ସ୍ୱାମୀପ୍ରତି ପ୍ରେମ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲା ଓ ସେହିକ୍ଷଣି ସ୍ୱାମୀର ଖିଆପିଆର ଚର୍ଚ୍ଚା ବୁଝିଥିଲା । ଏହି ଅବସରରେ ଦୈତାରି ଭାଇ ପୁନର୍ବାର ଆପଣା ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଧର୍ମ ବିଷୟ ଶିକ୍ଷା ଦିଅନ୍ତେ ଧର୍ମାତ୍ମା ତାହା ଅନ୍ତରରେ କାର୍ଯ୍ୟ କଲେ ଓ ସେ ଆପଣା ସ୍ୱାମୀ ସଙ୍ଗେ ବାସ କରିବାକୁ କଟକ ଆସି ଡ଼ୁବିତ ହୋଇ ଗୋଟିଏ ଘର କରି ରହିଥିଲେ । ୧୮୫୨ ସାଲ ମେ ମାସ ୩୧ ତାରିଖରେ ନିଜ ସ୍ତ୍ରୀ ଦୁଇ ପୁତ୍ର ଓ ଦୁଇ କନ୍ୟାଙ୍କୁ ଜଗତରେ ଛାଡ଼ି ଦୈତାରି ଭାଇ ପରଲୋକଗମନ କରିଥିଲେ । ସେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କପ୍ରତି ବିଶ୍ୱାସରେ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିଶ୍ୱସ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ବଡ଼ ପୁଅର ନାମ ଘନଶ୍ୟାମ ଓ ସାନ ପୁଅର ନାମ ଧନେଶ୍ୱର, ତାଙ୍କ ବଡ଼ ଜ୍ୱାଇଁ ଶିବ ପାତ୍ର ଓ ସାନ ଜ୍ୱାଇଁ କରଜୁ ମହାନ୍ତି ।

ଦୈତାରିଙ୍କ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମ ଗ୍ରହଣର ୩ମାସ ଉତ୍ତରେ ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ଡ଼ୁବନ ପାଇଥିଲେ, ଆଉ ତାହା ଦେଖି ସେ ମନରେ ଅତିଶୟ ସନ୍ତୋଷ ଅନୁଭବ କରିଥିଲେ । ୧୮୩୨ ସାଲରେ ଏହି ଘଟନା ଘଟିଥିଲା, ଦୈତ୍ୟାରି ଭାଇଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ବିଧବା ହୋଇ କେତେକାଳ ଜଗତରେ ରହିଥିଲେ ପୁଣି ଅତି ସୁଖ ଓ ଶାନ୍ତିରେ ଆପଣା ଜୀବନ କଟାଇଥିଲେ । ତାଙ୍କ ମରଣର ନିକଟ ସମୟରେ ତାଙ୍କ ବଡ଼ ପୁଅ ଘନଶ୍ୟାମ ଘରେ ନ ଥାଇ ମଙ୍ଗଳ ସମାଚାର ପ୍ରଚାରାର୍ଥେ ବାହାରେ ଥିବାରୁ ତାଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ ବୁଢ଼ୀର ବହୁତ ଇଚ୍ଛା ଜନ୍ମିଥିଲା, କିନ୍ତୁ ପ୍ରାର୍ଥନା ଶ୍ରବଣକାରୀ ପରମେଶ୍ୱର ପ୍ରାର୍ଥନା ଶୁଣି ମରଣର ପୂର୍ବେ ଘନଶ୍ୟାମଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସାକ୍ଷତ କରାଇ ଦେଇଥିଲେ । ଏହି ଘନଶ୍ୟାମଙ୍କର ପୁତ୍ରପୌତ୍ରାଦିମାନେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଆଶୀର୍ବାଦରୁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସୁଖ ସୌଭାଗ୍ୟ ଅବସ୍ଥାରେ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ମଧ୍ୟରେ ରହିଅଛନ୍ତି ।

ଘନଶ୍ୟାମଙ୍କ ପୁତ୍ରମାନଙ୍କ ନାମ—ଆନନ୍ଦ, ମଧୁସୂଦନ, ବେଞ୍ଜାମୀନ, ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି, ଆଲବର୍ଟ ଓ ରଜନକାନ୍ତ ନାୟକ । ଆନନ୍ଦଙ୍କ ପୁତ୍ରମାନଙ୍କ ନାମ—ମହେନ୍ଦ୍ର ଓ ଆମୋସ । ମଧୁସୂଦନଙ୍କ ପୁତ୍ରମାନଙ୍କ ନାମ—ଯୋଷେଫ, ନାଥନ, ଶାଉଲ ଓ ଆଲବର୍ଟ । ବେଞ୍ଜାମୀନଙ୍କ ପୁତ୍ରମାନଙ୍କ ନାମ—ମନମୋହନ ଓ ବନ୍ୟୂନ, ପୁଣି ରଜନୀଙ୍କ ପୁତ୍ରର ନାମ କିଶୋରଚନ୍ଦ୍ର ନାୟକ । ଧନେଶ୍ୱର ନାୟକଙ୍କ ପୁତ୍ର ଉଲିୟମ, ଅମୃତାନନ୍ଦ, ଇନ୍ଦ୍ରମଣି ଓ ରାଜେନ୍ଦ୍ର ନାୟକ । ଉଲିୟମଙ୍କ ପୁତ୍ର ନାମ ଜଗଦାନନ୍ଦ ନାୟକ ଓ ଇନ୍ଦ୍ରମଣିଙ୍କ ପୁତ୍ର ନାମ ପ୍ରଭୁଦତ୍ତ ନାୟକ ।

ଜଗୁ ରାଉଳ

ଉଡ଼ିଷାପ୍ରଦେଶସ୍ଥ କୋଶଲାପୁର ଗ୍ରାମରେ ୧୮୨୮ ମସିହା ଜୁନ ମାସ ୧୮ ତାରିଖରେ ଜଗୁ ରାଉଳ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ; ପୁଣି ୧୮୭୦ ମସୀହା ଜୁନ ମାସ ୧୮ ତାରିଖରେ ସେ କଟକରେ ପରଲୋକପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । ତାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ସମୟକୁ ତାଙ୍କୁ ଠିକ୍ ୪୨ ବର୍ଷ ହୋଇଥିଲା । ତାଙ୍କର ଜନ୍ମ ସମୟରେ ତାଙ୍କ ପିତାମାତା ଦେବପୂଜାରୂପ ଅନ୍ଧକାରରେ ଡୁବି ରହିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ମହା ଅନୁଗ୍ରହରୁ ଶୀଘ୍ର ସେହି ସ୍ଥାନରେ ମଙ୍ଗଳସମାଚାରର ଆଲୁଅ ପ୍ରକାଶ ହୋଇଥିଲା । ୯ ଅବା ୧୦ ବର୍ଷ ସମୟରେ ଜଗୁ ଭାଇ ଯୀଶୁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କ ନାମ ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଥିଲେ । ଅନେକଥର ଆପଣା ପିତାଙ୍କ ମୁଖରୁ ଧର୍ମସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଗୋଟିଏ ଗୀତ ଗାଇବାର ଶୁଣି ତାଙ୍କ ମନରେ ନୂଆ ଭାବ ଜାତ ହୋଇଥିଲା । ତାଙ୍କ ପିତାଙ୍କ ନାମ ରଘୁ ରାଉଳ, ସେ ହିନ୍ଦୁଧର୍ମରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ନୋହି, ସମୟରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଜ୍ଞାନ ଲାଭ କରିବାଦ୍ୱାରା ଶାନ୍ତିପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । ରଘୁ ରାଉଳ

ଯେଉଁ ସମୟରେ ଡୁବନ ପାଇଥିଲେ, ସେ ସମୟରେ ତାଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ପରିବାରର ସମସ୍ତ ଲୋକ ତାଙ୍କର ବିଶେଷ ଶତ୍ରୁ ହୋଇଥିଲେ ଏବଂ ସ୍ତ୍ରୀ ଅତିବିରକ୍ତ ହୋଇ ଆପଣା ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ସ୍ୱାମୀରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ଅନିଚ୍ଛୁକ ହୋଇ, ଆପଣା ପୁତ୍ର ଜଗୁକୁ ନେଇ ଢେଙ୍କାନାଳର କୌଣସି ଏକ ଜଙ୍ଗଲକୁ ପଳାଇଯାଇ ସେହିଠାରେ କେତେ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲୁଚି ରହିଥିଲେ । ଏହିପରି କେତେଦିନ ଲୁଚିଲା ଉତ୍ତରେ, ଯେତେବେଳେ ଠିକଣା ଜଣା ପଡ଼ିଥିଲା, ତେତେବେଳେ ମାଆପୁଅ ଦୁହିଁଙ୍କୁ କଟକ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ କଚେରୀକୁ ଆସିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା, କାରଣ ମାଆପୁଅଙ୍କୁ ପାଇବା ନିମନ୍ତେ ରଘୁ ରାଉଳ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟଙ୍କ ନିକଟରେ ଦରଖାସ୍ତ କରିଥିଲେ । ଯେତେବେଳେ ମାଆପୁଅ ଦୁହେଁ କଚେରୀରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇଥିଲେ, ଜଗୁ ଆପଣା ପିତାଙ୍କୁ ଦେଖି, ସମସ୍ତଙ୍କ ସାକ୍ଷାତରେ କହିଥିଲେ, "ଏ ମୋର ବୋପା ନୁହେଁ, ଏହା ସଙ୍ଗେ ରହିବାଠାରୁ ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରିବା ମୋ ପକ୍ଷେ ଭଲ ।" ଏହିପରି କହି ଜଗୁ ମିଶିଲ ଉପରେ ମୁଣ୍ଡ କଚାଡ଼ୁଥିଲେ । ଆଉ ଉପସ୍ଥିତ ଲୋକମାନେ ତାଙ୍କୁ ବାରଣ କରିଥିଲେ । ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ ସାହେବ ଜଗୁ ରାଉଳଙ୍କର ଏହି ବ୍ୟବହାରରେ ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇଥିଲେ ଏବଂ ଏହି ଅକୃତଜ୍ଞ ଯୁବା ଆପଣା ପିତାର ଅଧୀନସ୍ଥ ହେବ ଓ ଏହି ସ୍ତ୍ରୀ ଆପଣା ସ୍ୱାମୀ ସହିତ ରହିବ, ଏହିପରି ହୁକୁମ ଜାରି କରିବାରେ ମାଆପୁଅ ଉଭୟେ ଯାଇ ରଘୁ ଭାଇ ସହିତ ବାସ କରିଥିଲେ ।

ଜଗୁ ରାଉଳ କଟକକୁ ଆସି ଡାକ୍ତର ସଟ୍‌ନ ସାହେବଙ୍କ ସ୍କୁଲରେ ରହି ଧର୍ମବିଷୟକ ନାନା ଶିକ୍ଷାଲାଭ କଲା ଉତ୍ତରେ ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଯେ ସତ୍ୟ ତ୍ରାଣକର୍ତ୍ତା ଏଥିର ବୋଧ ପାଇଥିଲେ । କ୍ରମେ ତାଙ୍କ ମନର ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଥିଲା ଏବଂ ଧର୍ମ ବିଷୟ ଅଧିକ ୨ ଶୁଣିବା ପାଇଁ ସେ ଅତି ବ୍ୟଗ୍ରମନା ଦେଖାଯାଇଥିଲେ । ସଟନ୍ ସାହେବ ଥରେ

ଗାଲାତି ୪:୧୯ ପଦ ଧରି ଉପଦେଶ ଦେବା ସମୟରେ ତାଙ୍କ ମନ ବିଶେଷ ଭାବରେ ଉତ୍ତେଜିତ ହୋଇଥିଲା, ଏଣୁ ସେହି ସମୟରେ ସେ ଡୁବନ ପ୍ରାର୍ଥୀ ହୋଇଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ପୂର୍ବ ବ୍ୟବହାର ଓ ପିତା ପ୍ରତି ଅବାଧ୍ୟତା ଅନେକଙ୍କର ସ୍ମରଣରେ ଥିବାରୁ ସାତମାସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାଙ୍କ ପାଇଁ ମଣ୍ଡଳୀର ଦ୍ୱାର ରୁଦ୍ଧ ରହିଥିଲା । ଏହି ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ସେ ଅଧିକ ଅନୁତାପ କରିଥିଲେ, ପୁଣି ୧୮୪୨ ସାଲ ମେ ମାସ ପ୍ରଥମ ତାରିଖରେ ଡୁବନ ପାଇଥିଲେ । ଏହି ସମୟରେ ଜଗୁ ରାଉଳଙ୍କର ବୟସ ୧୪ ବର୍ଷ ଥିଲା । ଜଗୁ ରାଉଳ ଡୁବନ ପାଇଲାଉତ୍ତରେ ଆପଣା ଅବିଶ୍ୱାସୀ ମାତା ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ମାତା ସେହି ସମୟରେ ଖଣ୍ଡିତରରେ ଥିଲେ,ପୁଣି ଜଗୁ କଟକରେ ରହୁଥିଲେ । ଏଥିପାଇଁ ଆପଣାର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଓ ପିତାଙ୍କ ପ୍ରତି ଅଯୋଗ୍ୟଭାବ ପ୍ରକାଶ, ଏହିସବୁ ବିଷୟରେ ସେ ସୁନ୍ଦରଭାବେ ମାତା ପାଖକୁ ଖଣ୍ଡେ ଚିଠାଉ ଲେଖନ୍ତେ ସେହି ଚିଠାଉ ମାତାର ଅନ୍ତଃକରଣକୁ ବିଦୀର୍ଣ୍ଣ କରିଥିଲା । ଜଗୁ ରାଉଳଙ୍କ ମାତା କହିଥିଲା, ବାପା ପ୍ରତି ଅଯୋଗ୍ୟଭାବ ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ପୁଅକୁ ମୁଁ ଶିଖାଇଥିଲି, ଆଉ ଆପଣା ଦୋଷ ବିଷୟରେ ସେ ଯେବେ ଏଡ଼େ ଦୁଃଖିତ ହେଲା, ତେବେ ମହା ଦୋଷୀ ଯେ ମୁଁ,ମୁଁ କାହିଁକି ଆପଣାର ଦୋଷ ନ ଦେଖିବି । ଏହିପରି ମାତା ମଧ୍ୟ ଅନୁତାପ କରି ଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କ ମଣ୍ଡଳୀରେ ଗୃହୀତା ହେବାପାଇଁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିଥିଲା ଓ ମଣ୍ଡଳୀଭୁକ୍ତା ହୋଇଥିଲା ।

୧୮୪୭ ସାଲରେ ଜଗୁ ରାଉଳ ମିଶନ କଲେଜରେ ଜଣେ ଛାତ୍ରରୂପେ ଗୃହୀତ ହୋଇଥିଲେ । ପ୍ରଚାରକ କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ସେ ଜଣେ ଉପଯୁକ୍ତ ଲୋକ ଥିଲେ । ତାଙ୍କର ବିଚାରଶକ୍ତି ଅତି ତୀକ୍ଷ୍ଣ । ସେ ପଢ଼ିବାରେ ମନୋଯୋଗୀ ପୁଣି ପ୍ରଚାର କରିବା ପାଇଁ ତାଙ୍କର

ଉପଯୁକ୍ତ ଗୁଣ ଥିଲା । ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ତାଙ୍କର ପ୍ରଚାର ଅତି ସରଳ ଓ ଭାବପୂର୍ଣ୍ଣ ।

ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ବାକ୍ୟ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ଆଦରଭାବ ଥିଲା, ସେ ସ୍କୁଲରେ ପଢୁଥିବାବେଳେ ସଟନ୍ ସାହେବଙ୍କୁ ଖଣ୍ଡିଏ ବାଇବଲ ମାଗିଥିଲେ, ଆଉ ସେହି ବାଇବଲଖଣ୍ଡିକୁ ସେ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଭ୍ୟାସ କରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଶେଷ ଉପଦେଶର ମନୋନୀତ ପଦ ଧର୍ମୋପଦେଶକ ୯:୧୦ "ତୁମ୍ଭେ ଯେଉ କର୍ମରେ ଉଦ୍ୟମ କରୁଅଛ, ତାହା ଯତ୍ନରେ କର, ଯେହେତୁ ଯେଉଁ କବର ସ୍ଥାନକୁ ତୁମ୍ଭେ ଯାଉଅଛ, ସେଠାରେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ, କି ଉପାୟ, କି ବୁଦ୍ଧି, କି ଜ୍ଞାନ ନାହିଁ ।" ତାଙ୍କ ମରଣର ପୂର୍ବ ରବିବାର ସେ ଆଠଜଣ ଲୋକଙ୍କୁ ଉବନ ଦେଇଥିଲେ । ବୁଧବାର ତାଙ୍କ ପୀଡ଼ାର ଖବର ଶୁଣାଗଲା, କିନ୍ତୁ ଏତେ ଶୀଘ୍ର ତାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ଘଟିବ ବୋଲି କେହି ଅପେକ୍ଷା କରି ନ ଥିଲେ । ଶୁକ୍ରବାର ସଞ୍ଜରେ ସେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଯୀଶୁଙ୍କ ହସ୍ତରେ ଆପଣାକୁ ସମର୍ପଣ କରିଥିଲେ । ଅର୍ଦ୍ଧ ରାତିରେ ତାଙ୍କର ଅବସ୍ଥା ଅତି ମନ୍ଦ ଦେଖାଯାଇଥିଲା, ପୁଣି ତାଙ୍କର ଶେଷ ସମୟ ଯେ ନିକଟ ଏହା ସେ ଆପେ ଜାଣିପାରି, ପରିବାରର ଲୋକଙ୍କୁ ଆପଣା ନିକଟକୁ ଡାକିଥିଲେ । ଏହି ସମୟରେ ତାଙ୍କ ମାତା ଖଣ୍ଡିତରରେ ଥିଲେ, ତଥାପି ସେ ତାଙ୍କୁ ପାଶୋରି ନ ଥିଲେ । ପ୍ରଥମକରି ସେ ଆପଣା ବୃଦ୍ଧ ପିତାଠାରୁ ବିଦାୟ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ, ଏଉତ୍ତରେ ଆପଣା ବଡ଼ପୁଅ ସାଇମନଙ୍କୁ ଅନେକ ଶିକ୍ଷା ଦେଇ ନିଜର ମାତାଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ହସ୍ତରେ ସମର୍ପଣ କରିଥିଲେ । ପୁଣି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପିଲାମାନେ ତାଙ୍କ ନିକଟକୁ ଆସନ୍ତେ ପ୍ରତ୍ୟେକର ନାମ ଧରି ସେ କହିଥିଲେ, "ତୁମ୍ଭେମାନେ ମନରେ ଦୁଃଖିତ ହୁଅ ନାହିଁ, ଈଶ୍ୱର ଆମ୍ଭକୁ ନେଇ ଯାଉଛନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ସେ ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ତ୍ୟାଗ କରିବେ ନାହିଁ, ପିତୃହୀନ ପିଲାଙ୍କର ସେ ଯେ ପିତା ଏବଂ

ସାହାଯ୍ୟକାରୀ, ଏହା ଆପେ ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରିଅଛନ୍ତି । ଏଉତ୍ତରେ ଆପଣା ପିତା, ପିଲପିଲ ଓ ଭାଇମାନଙ୍କୁ ସେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଯୀଶୁଙ୍କ ହସ୍ତରେ ସମର୍ପଣ କରି କହିଥିଲେ, "ମୋତେ ବଡ଼ ତୃଷା ହେଉଛି, ଟିକଏ ପାଣି ଦିଅ ।" ପାଣି ଟିକଏ ପିଇଲା ଉତ୍ତରେ ସେ ଗୋଟିଏ ଗୀତ ଗାଇଥିଲେ, ଧର୍ମପୁସ୍ତକରୁ କିଛି ପଢ଼ିବାକୁ କହିଥିଲେ, ତହିଁ ଉତ୍ତରେ ଆପଣା ପାଳକ ସଙ୍ଗେ କିଛି କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବାକୁ ତାଙ୍କୁ ଡ଼କାଇ ଥିଲେ । ପାଳକ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା ବେଳକୁ ତାଙ୍କର କଥା କହିବାର ଶକ୍ତି ବନ୍ଦ ହୋଇ ଥିଲା । ପୁଣି ଅଳ୍ପ ସମୟ ଉତ୍ତରେ ତାଙ୍କ ଶରୀରରୁ ପ୍ରାଣ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇଥିଲା । ସେ କେତେ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କଲେଜର ସହକାରୀ ଶିକ୍ଷକ ପଦରେ ନିଯୁକ୍ତ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଧର୍ମପୁସ୍ତକ ତର୍ଜମା କାର୍ଯ୍ୟରେ ଯୋଗ ଦେଉଥିଲେ । ତାଙ୍କ ପୁତ୍ରମାନଙ୍କର ନାମ ସାଇମନ୍, ଉଲିୟମ୍, ପ୍ରେମାନନ୍ଦ ଓ ପ୍ରଭାକର । ଉଲିୟମ୍ ଓ ପ୍ରେମାନନ୍ଦ ବର୍ତ୍ତମାନ ଜୀବିତ ଅଛନ୍ତି । ଉଲିୟମ୍ କଟକମଣ୍ଡଳୀର ଜଣେ ଦିକନ । ତାଙ୍କ ପୁତ୍ରମାନଙ୍କର ନାମ ଆଲବର୍ଟ, ଜଗଦାନନ୍ଦ, ଶରଚ୍ଚନ୍ଦ୍ର, କୁମୁଦାନନ୍ଦ, କ୍ଷୀରୋଦଚନ୍ଦ୍ର ଓ ଆନନ୍ଦ ରାଉଳ । ପ୍ରେମାନନ୍ଦଙ୍କ ପୁତ୍ରଙ୍କ ନାମ ହେମନ୍ତ ଓ ବସନ୍ତ କୁମାର ରାଉଳ । ଜଗୁ ରାଉଳଙ୍କ କନ୍ୟାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଶ୍ରଦ୍ଧାମଣି ଓ ପ୍ରେମିକା ଜୀବିତାବସ୍ଥାରେ ଅଛନ୍ତି । ସୁଶୀଳା ପରଲୋକ ଯାଇଅଛନ୍ତି । ଏଣୁ ଜଗୁ ଭାଇଙ୍କର କନିଷ୍ଠ ଭାଇମାନେ ଅର୍ଥାତ୍ ସୁଦାମ ଓ ଯୋନାଥନ ଏମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଜୀବିତ ଅଛନ୍ତି । ଯୋନାଥନଙ୍କ ପୁତ୍ରମାନଙ୍କ ନାମ ନବୀନ ଓ ନାଥନ ରାଉଳ ।

ରାଧୁ ଦାସ :—ଏହି ଲୋକ ବାଲ୍‌କାବସ୍ଥାରେ ଗୋଟିଏ ମଠରେ ରହି, ଫୁଲ ଚନ୍ଦନ ଦ୍ୱାରା ଦେବତାମାନଙ୍କୁ ପୂଜା କରିବାରେ ନିଯୁକ୍ତ ଥିଲେ, କିନ୍ତୁ କୌଣସି କାରଣ ଯୋଗୁଁ ମଠର ଗୁରୁଙ୍କ ସଙ୍ଗେ

ତାଙ୍କର କଣ୍ଠି ବିବାଦ ହେବାରୁ ସେ ସୁନ୍ଦର ଦାସଙ୍କର ମଠକୁ ଚାଲିଯାଇ ତାହାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଚେଲା ହୋଇଥିଲେ । ଯେତେବେଳେ ଲେସି ସାହେବ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରଥମ କରି ଭେଟିଥିଲେ,ତେତେବେଳେ ସେ ଉଲଙ୍ଗ ଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଅଣ୍ଟାରେ ଖଣ୍ଡେ ଜଞ୍ଜିର ଓ ଦେହଯାକ ପାଉଁଶ ବୋଳା ହୋଇଥିଲା । ଗଧୁ ଭାଇ ଲେସି ସାହେବଙ୍କୁ ଭେଟିବା ପୂର୍ବେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ପୁସ୍ତକ କେତେଖଣ୍ଡି ପାଇଥିଲେ ଓ ଦେଶୀୟ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନମାନଙ୍କଠାରୁ କେତେ ବିଷୟ ଶିଖିଥିଲେ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟରୂପ ଜ୍ୟୋତିରେ ସେ କ୍ରମେ ବୃଦ୍ଧି ପାଆନ୍ତେ କେତେକ ସମୟରେ ଡୁବନ ପ୍ରାର୍ଥୀ ହୋଇଥିଲେ,କିନ୍ତୁ ପୂର୍ବରେ ବୈଷ୍ଣବ ଥିବାରୁ ସାହେବମାନେ ତାଙ୍କୁ ଶୀଘ୍ର ଡୁବନ ଦେବାକୁ ଇଚ୍ଛା ନକରି,ଛଅ ହପ୍ତାଯାଏ ଆପଣାମାନଙ୍କ କୋଠିରେ ତାଙ୍କୁ ରଖାଇ ଥିଲେ । ଏହି ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ଲେସି ସାହେବ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଅନେକ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିଥିଲେ, ପୁଣି ତଦ୍ୱାରା ସେ ଯେ ଜଣେ ସରଳ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ଏଥିର ପରିଚୟ ପାଇଥିଲେ । ଗଧୁ ବାଲ୍ୟକାଳରୁ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ନ କରି କେବଳ ମଠରେ ରହିବା ଓ ଭିକ୍ଷାବୃତ୍ତି ଦ୍ୱାରା ଜୀବନ କାଟିବା ଏହାହିଁ ଭଲ ପାଉଥିଲେ । ସେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କଲାପରେ ଆଉ ପୂର୍ବପରି ବ୍ୟବହାର ନ କରି ଯେମନ୍ତ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବେ ଏ ବିଷୟରେ ମିଶନେରୀ ଓ ପ୍ରଚାରକମାନେ ତାଙ୍କୁ ଭଲରୂପେ ବୁଝାଇ ଦେଇଥିଲେ, ଆଉ ତାହା କରିବାକୁ ସେ ଅଙ୍ଗୀକାର କରିଥିଲେ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ହେଲା ଉତ୍ତାରେ ସେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ପିଲାଙ୍କୁ ଏକତ୍ର କରାଇ ଗୋଟିଏ ସ୍କୁଲ ସ୍ଥାପନ କରି ସେଠାରେ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ଶିକ୍ଷା ଦେଇଥିଲେ । ସେ ୧୮୩୨ ସାଲ ଜୁଲାଇ ୧୭ ତାରିଖରେ ଡୁବନ ପାଇଥିଲେ ଏବଂ ଏଉତ୍ତାରେ ପ୍ରଚାରକମାନଙ୍କ ସହିତ ଥରକୁଥର ବଜାରକୁ ଯାଇ ମଙ୍ଗଳସମାଚାର ପ୍ରଚାର କାର୍ଯ୍ୟରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ । ଗଧୁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କଲା-

ଉତ୍ତରେ ଥରେ ଧର୍ମ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ଅବିଶ୍ୱାସ ଜାତ ହୋଇଥିଲା, ଆଉ ତହିଁହେତୁ ସେ ଶୟତାନର ବାଟରେ ଯିବାରୁ କିଛି ସମୟ ଯାଏ ମଣ୍ଡଳୀରୁ ପୃଥକ୍ ରହିଥିଲେ, ପୁଣି ପରେ ସେ ଖେଦ କଲାଉତ୍ତରେ ମଣ୍ଡଳୀରେ ପ୍ରବେଶି ଜୀବନ ଯାଏ ବିଶ୍ୱସ୍ତଭାବେ ସମୟ କାଟିଥିଲେ । ତାଙ୍କର କିଛି ଧନ ସମ୍ପତ୍ତି ଥିଲା, ଆଉ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ପକ୍ଷେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ସେ ଉଦ୍‌ଯୋଗୀ ଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଧର୍ମବିଷୟକ ଉଦ୍‌ଯୋଗ ଦ୍ୱାରା ୭ ବା ୮ ଜଣ ଲୋକ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ହୋଇଥିଲେ, ଆଉ ତହିଁ ମଧ୍ୟରୁ କେହି ୨ ମଙ୍ଗଳ-ସମାଚାରର ପ୍ରଚାରକ ହୋଇଥିଲେ । ରାଧୁ ଭାଇଙ୍କର ଶେଷାବସ୍ଥା ଶାନ୍ତ ଓ ସୁଖକର ଥିଲା । ଯୀଶୁରେ ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ ସହିତ ସେ ମୃତ୍ୟୁ ସଙ୍ଗେ ସାକ୍ଷାତ କରିଥିଲେ; ରାଧୁ ଭାଇ ଦେବପୂଜକ ଥିବା ସମୟରେ ଯେପରି ଈଶ୍ୱର ଭକ୍ତ ଓ ଦେବତାମାନଙ୍କୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରାଇବା ପାଇଁ ବ୍ରତାଦି ପାଳନ କରୁଥିଲେ; ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ହେଲାଉତ୍ତରେ ମଧ୍ୟ ତଦ୍ରୂପ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଭକ୍ତ ହୋଇ ତାଙ୍କୁ ସନ୍ତୋଷ କରାଇବା ପାଇଁ ବିଶେଷ ଭାବରେ ଉଦ୍‌ଯୋଗୀ ହୋଇଥିଲେ । ଏହାଙ୍କର ବଡ଼ ଭାଇର ନାମ ରାମ ଦାସ । ଭାଇର ମୃତ୍ୟୁ ଉତ୍ତରେ ପିତୃହୀନ ଚାରିଗୋଟି ପିଲା ଅର୍ଥାତ୍ ମୁକୁନ୍ଦ, ରଘୁ, ପଦ୍ମ ଓ ପଦ୍ମା ଏମାନେ ରାଧୁ ସଙ୍ଗେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ କୁଳରେ ମିଶିଥିଲେ । ମୁକୁନ୍ଦ ଧର୍ମୋପଦେଶକ । ରଘୁ ଅଦାଲତ କଚେରିରେ ନକଲନବିସିଆ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ପଦ୍ମ ଜଗବନ୍ଧୁ ମହାପାତ୍ରଙ୍କୁ ଓ ପଦ୍ମା ଜେମସ ମଲିକଙ୍କୁ ବିବାହ କରିଥିଲେ । ମୁକୁନ୍ଦଙ୍କ ପୁତ୍ରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ନିତ୍ୟାନନ୍ଦ ଉଦୟ, ଜୀବନ ଓ ଯଦୁମଣି ଏ ସମସ୍ତେ ପରଲୋକ ଯାଇଅଛନ୍ତି । ନିତ୍ୟାନନ୍ଦଙ୍କ ପୁତ୍ର ଶଶିଭୂଷଣ ବର୍ତ୍ତମାନ ଜୀବିତ ଅଛନ୍ତି । ରଘୁ ଦାସଙ୍କର ପୁତ୍ର ଦୟାନିଧି ଦାସ ମଧ୍ୟ ପରଲୋକ ଯାଇଅଛନ୍ତି । ଦାୟାନିଧି ଦାସଙ୍କର ଗୋଟିଏ ପୋଷ୍ୟପୁତ୍ର ଅଛି, ତାହାର ନାମ ସୁଶୀଳ କୁମାର ଦାସ ।

ଦାମୋଦର ମହାନ୍ତି—ଏହାଙ୍କର ପିତାଙ୍କର ନାମ ଗିରିଧାରି ମହାନ୍ତି । ଘର ଖଣ୍ଡିତର । ଗିରିଧାରି ମହାନ୍ତିଙ୍କର ସବୁ ପିଲାଙ୍କଠାରୁ ଦାମୋଦର ସାନ । ପିଲାକାଳରେ ଆପଣାର ଗୋଟିଏ ଭାଇ ପାଖରେ ସେ ଦୁଇବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲେଖାପଢ଼ା ଶିଖିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଘର ପାଖରେ ଗୋଟିଏ ଦେଉଳ ଥିଲା, ଆଉ ଦାମୋଦର ଭାଇ ଆପଣା ସଙ୍ଗିମାନଙ୍କ ସହିତ ସେହି ଦେଉଳକୁ ଯାଇ ନାନା ମନ୍ଦ ଗୀତ ଗାଇ ନାନା ମନ୍ଦ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାରେ ଆପଣା ସମୟ କାଟୁଥିଲେ । ଖଣ୍ଡିତରର ଶିବ ସାହୁ ଓ ଲଛମନ୍ ଦାସ, ଏ ଦୁଇ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ, ସତ୍ୟଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କଲାଉତ୍ତାରେ ଆପଣା ସ୍ଥାନ ପରିତ୍ୟାଗ ନ କରି ସେହି ଗ୍ରାମରେ ଘର ତୟାର କରି ରହିଥିଲେ ଓ ଆପଣା ପଡ଼ୋଶିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମଙ୍ଗଳସମାଚାର ଘୋଷଣା କରୁଥିଲେ । ଲୋକମାନେ ଶିବ ସାହୁ ଓ ଲଛମନ୍ ବିଷୟରେ ଏହି କଥା କହୁଥାନ୍ତି, "ଏଗୁଡ଼ା ଫିରିଙ୍ଗି ଘରେ ପଶି ଫିରିଙ୍ଗି ହେଲେଣି ଓ ଏମାନଙ୍କର ଜାତି ଗଲାଣି" କିନ୍ତୁ ଦାମୋଦର ଭାଇ ଲୋକମାନଙ୍କର ଏହି କଥାରେ, ମନ ନ ଦେଇ ଏମାନଙ୍କ ପ୍ରଚାର ଶୁଣୁଥିଲେ ଓ ସୁଯୋଗକ୍ରମେ ଏମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରୁଥିଲେ । ଦାମୋଦରଙ୍କ ବଡ଼ ଭାଇ ଥରେ ପୁରୀକୁ ଯାଇଥିଲେ, ଆଉ ସେହିଠାରେ କୌଣସି-ଏକ ମିଶନେରୀଙ୍କ ହାତରୁ ଖଣ୍ଡିଏ ମାଥିଉ ମଙ୍ଗଳସମାଚାର ପାଇ ତାହା ଘରକୁ ନେଇ ଆସିଥିବାରୁ ଦାମୋଦର କେବେ୨ ସେହି ବହି ଖଣ୍ଡି ପଢ଼ୁଥିଲେ । ଥରେ ଲଛମନ ଓ ଦୈତ୍ୟାରିଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ତାଙ୍କର ସାକ୍ଷାତ ହେବାରୁ ନିଜ ଆତ୍ମାର ପରିତ୍ରାଣ ବିଷୟରେ ସେ ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ବହୁତ କଥା ଶୁଣିଥିଲେ, ଓ ନିସ୍ତାର ରତ୍ନାକର ନାମକ ଆଉ ଖଣ୍ଡିଏ ବହି ପାଇ ପାରିଥିଲେ । କୌଣସି ସମୟରେ ତାଙ୍କର ବାପ ମାଆ, ଦାମୋଦର ହାତରେ ଏହି ନିସ୍ତାର ରତ୍ନାକର

ବହିଖଣ୍ଡି ଦେଖି ତାଙ୍କୁ କହିଥିଲେ, "ଆରେ ଦାମ, ଏହି ବହି ପଢ଼ି ତ ଶୋବନ ଫିରିଙ୍ଗି ଘରକୁ ଗଲୁ, ତୁ କାହିଁକି ଆଣିନ୍ତୁଁ ? ତୁ କଅଣ ଫିରିଙ୍ଗି ଘରେ ପଶିବୁ ? ବାପ ମାଆଠାରୁ ଏ କଥା ଶୁଣିଲା ଉତ୍ତରେ ଦାମୋଦର କହିଥିଲେ, ନା, ମୁଁ ଏ ବହି ଆଉ ପଢ଼ିବ ନାହିଁ । ଗୁରୁଠାରୁ ଯେଉଁ ମହାମନ୍ତ୍ର ମୁଁ ପାଇଛି ତାହାହିଁ ପଢ଼ିବ, ତାହା ପଢ଼ିଲେ ମୋର ବହୁତ ଜ୍ଞାନ ହେବ । ମଧ ମୁଁ ସମ୍ପତ୍ତି ଅର୍ଜିବ । ହେଲେ ଯେତେବେଳେ ମୁଁ ମହାମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ିବ ମୋ ପାଖକୁ କେହି ଆସିବ ନାହିଁ । ଗୁରୁଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନିସ୍ତାର ରତ୍ନାକର ପଢ଼ିଲା ଉତ୍ତରେ ଦାମୋଦରଙ୍କ ମନ କିଛି ଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ହୋଇଥିଲା । ଦେବାଦେବୀ ସବୁ ଯେ ମିଥ୍ୟା, ପୁଣି ଶିବ ଓ ଲଛମନ ଯେଉଁ ଯୀଶୁଙ୍କୁ ଭଜୁଛନ୍ତି ସେ ଯେ ସତ୍ୟ ତ୍ରାଣକର୍ତ୍ତା, ଏ ବିଷୟରେ ଦାମୋଦରଙ୍କର ସ୍ଥିର ବୋଧ ଜନ୍ମିଥିଲା । ଏଣୁ ଦାମୋଦର ଭାଇ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କୁ ଗ୍ରହଣ କରିବା ପାଇଁ ଇଚ୍ଛୁକ ହୋଇ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ବହୁତ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିଥିଲେ । ଯେତେବେଳେ ଆପଣା ପାପ ବିଷୟରେ ସେ ଭଲ ବୋଧ ପାଇଥିଲେ, ଦିନେ ତାଙ୍କ ମନରେ ବଡ଼ କଷ୍ଟ ଜାତ ହୋଇଥିଲା । ସେ କହିଥିଲେ ଯଦି ଆଜି ମୁଁ ମରିଯାଏ, ତେବେ ତ ନରକରେ ପଡ଼ିବ, କାରଣ ମୁଁ ଅନେକ ପାପ କରିଛି, ସେଦିନ ସେ ଖାଇଲେ ନାହିଁ । ମାଆ ଯେତେ ପ୍ରକାରେ ଡାକିଲେ ସୁଦ୍ଧା ସେ ଉଠିଲେ ନାହିଁ । ସମସ୍ତେ ଖିଆପିଆ ସାରି ଶୋଇଲା ଉତ୍ତରେ ଦାମୋଦର ସେହି ରାତିରେ ଉଠି ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନମାନଙ୍କ ନିକଟକୁ ଯାଇଥିଲେ । ସେମାନେ ସେହି ରାତିରେ ଦାମୋଦରଙ୍କ ଲାଗି ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ । ତହିଁର ଅଳ୍ପ ସମୟ ଉତ୍ତରେ ଦାମୋଦର କଟକକୁ ଆସିଲେ । କଟକରେ ଲେସି ସାହେବଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଯେତେବେଳେ ଦାମୋଦର ଭାଇଙ୍କର ପ୍ରଥମେ ସାକ୍ଷାତ୍ ହେଲା, ସେ ପଚାରିଥିଲେ,

"ତୁମେ କାହିଁକି ଆସିଛ ? ଦାମୋଦର କହିଥିଲେ, ମୁଁ ଦୀକ୍ଷିତ ହେବାକୁ ଆସିଛି । ସାହେବ କହିଥିଲେ, ଦେଖ ଏତେ ଲୋକ ଜଗନ୍ନାଥ ମନ୍ଦିରକୁ ଯାଉଛନ୍ତି । ଦାମୋଦର କହିଥିଲେ, ସାହେବ ସେ ସବୁ କାଠ, ଜଗନ୍ନାଥ ଯେ ସେ ମିଥ୍ୟା ଦେବତା । ଏ ଉତ୍ତରେ ଦାମୋଦର ଭାଇ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନପୁର ଗ୍ରାମକୁ ଯାଇ ସେଠା ଭାଇ ଭଉଣୀମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରି ଦୈତ୍ୟାରି ନାୟକ ଭାଇଙ୍କ ଘରେ ରହିଥିଲେ । ଆରଦିନ ସକାଳେ ଦାମୋଦରଙ୍କର ବଡ଼ଭାଇ ଦୁଇ ତିନିଜଣ ଲୋକ ସହିତ, ଆପଣା ଗ୍ରାମରୁ ଆସି ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନପୁର ଗ୍ରାମରେ ଦାମୋଦରଙ୍କୁ ଦେଖି କହିଲେ, "ଆରେ ଦାମ, ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ତୁ କାହିଁକି ଏଠି ରହିଛୁ ? ବୁଢ଼ାବୁଢ଼ୀତ ତୋ ଲାଗି କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ରହିଲେଣି । ତୁ ଘରକୁ ଫେରି ଚାଲ ।" ଦାମୋଦର କହିଥିଲେ,ଭାଇ, ମୁଁ ଦୀକ୍ଷିତ ହେଲା ଉତ୍ତରେ ଫେରିଯିବି । ଏଥିରେ ବଡ଼ଭାଇ କହିଲେ, ଆରେ ଦାମ, ତୁ ଅବକା କାହିଁକି ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ହେଉଛୁ, ଆଉ କିଛିଦିନ ଯାଉ ହବୁ । ଭାଇର ଏହି କଥା ଶୁଣି ଦାମୋଦର କହିଥିଲେ, "ଭାଇ, ମୁଁ ଅବକା ଯେବେ ମରିବି, ତେବେତ ନରକକୁ ଯିବି ।" ଦାମୋଦରଙ୍କର ଏହି କଥାରେ ଭାଇ ବିରକ୍ତ ହୋଇ କହିଥିଲେ, ତୁତ ଭାରି ଜ୍ଞାନୀ ହେଲୁଣି । ଦୁଇ ଭାଇ ଏହିପରି କଥାବାର୍ତ୍ତାବେଳେ ଲେସି ସାହେବ ଆସି ସେମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୁଅନ୍ତେ, ସେମାନେ ଦାମୋଦରଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ବାହାରି ଯାଇଥିଲେ ।

ଏହାର ଅଳ୍ପ ସମୟପରେ ସେ ଦୀକ୍ଷିତ ହେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତେ, କୃପାସିନ୍ଧୁ ଓ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଏ ଦୁଇ ଭାଇ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରି ତାଙ୍କ ବିଷୟରେ ସନ୍ତୋଷଜନକ ପ୍ରମାଣ ଦେବାରେ, ଆରଦିନ ୪ ଘଣ୍ଟା ସମୟରେ କଟକ ଗୀର୍ଜାଘରର ହତାରେ ଥିବା ପୋଖରୀରେ

ଷ୍ଟିବନ୍‌ସ ସାହେବ ତାହାଙ୍କୁ ଡ଼ୁବନ ଦେଇଥିଲେ । ଏହି ଆନନ୍ଦ ସମୟରେ ଅନେକ ଭାଇଭଉଣୀ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇଥିଲେ ।

ଏହି ଘଟନାର ଦୁଇଦିନ ପରେ ବାପା ମାଆ ବିଷୟକ ଚିନ୍ତା ଦାମୋଦରଙ୍କ ମନକୁ କିଛି ଅସ୍ଥିର କରିଥିଲା । ସେ କିପରି ଘରକୁ ଯିବେ, ବାପ ମାଆଙ୍କୁ କଅଣ କହିବେ, ଏହା ଭାବନା କରୁ ୨ ମନରେ ଏହା ସ୍ଥିର କଲେ, ଯେ ମୁଁ ଘରକୁ ଯାଇ ଡୁବିତ ହୋଇଛି ବୋଲି ଏକଥା ନାସ୍ତି କରି ସେମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ରହିବି । ଏହି ପ୍ରକାରେ ଅସ୍ଥିରମନା ହୋଇ ସେ ସାହେବଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଇ କହିଥିଲେ, ମୋ ବାପାମାଆଙ୍କୁ ଟିକିଏ ଦେଖିକରି ଫେରି ଆସିବାକୁ ମୋତେ ଅନୁମତି ଦିଆଯାଉ । ସାହେବ ପଚାରିଲେ, ଦାମୋଦର, ତୁମ୍ଭେ ଏକା କିପରି ଯିବ ? ଦାମୋଦରଙ୍କ ମନ ବାପ ମାଆ ପ୍ରତି ଏତେ ଆସକ୍ତ ଥିଲା ଯେ ସେ ଏକା ଯିବାପାଇଁ ସୁଦ୍ଧା କୌଣସିମତେ ଭୟ କରି ନ ଥିଲେ । ଆରଦିନ ଦାମୋଦର ଭାଇ ନିଜ ଗ୍ରାମ ପ୍ରତି ଯାତ୍ରା ଆରମ୍ଭ କଲେ । ସେ ଯାଉଁ ୨ ବାଟରେ ଜଣେ ବନ୍ଧୁର ଦେଖା ପାଆନ୍ତେ ସେ ପ୍ରଥମ କରି ଦାମୋଦରଙ୍କୁ ପଚାରିଥିଲେ, "କରେ ଦାମଭାଇ, ତୁ ଡ଼ୁବିତ ହୋଇ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ମିଶୁଛୁ ପରା ? ଦାମୋଦର କହିଥିଲେ, ନାହିଁ । ତେବେ ସେ ପୁନର୍ବାର ପଚାରିଥିଲେ, ଆଚ୍ଛା ତୋ-ବେକର ମାଳ କାହିଁ ? ଦାମୋଦର କହିଥିଲେ, ସେ ଖଣ୍ଡି ମୁଁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନମାନଙ୍କୁ ବନ୍ଧା ଦେଇ ଆସିଛି ପରା ? ନୋହିଲେ ସେମାନେ ମୋତେ ଛାଡ଼ି ନ ଥାନ୍ତେ । ଦାମୋଦର ଯାଇ ଯେତେବେଳେ ଆପଣା ଘରେ ପହଞ୍ଚିଥିଲେ, ବାପା ମାଆ ଓ ପରିବାରର ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କୁ ପଚାରିଥିଲେ, "ତୁ କଟକରୁ କିପରି ପଳାଇ ଆସିଲୁ ?" ଦାମୋଦର କହିଥିଲେ,

ବାପମାଆର ପ୍ରେମ ମୋତେ ଏଠିକ ଟାଣି ଆଣିଲା । ଏଉତ୍ତରେ ସେମାନେ ପଚାରିଥିଲେ, "ତୁ ଡ଼ୁବିତ ହୋଇଛୁ କି ? ଦାମୋଦର କହିଥିଲେ ନା, ମୁଁ ଡୁବିତ ହୋଇନାହିଁ ।" ତେବେ ସେମାନେ ପଚାରିଲେ, ଆଚ୍ଛା ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନମାନଙ୍କ ଘରେ ତୁ ଖାଇଛୁ କି ? ଦାମୋଦର କହିଥିଲେ, ନା ମୁଁ ଗୋଟିଏ ଅଲଗା ଘରେ ଖାଉଥାଏ ଏହି ପ୍ରକାରେ ସେ ଆପଣାର ସବୁ ବିଷୟ ଗୁପ୍ତ ରଖି ବାପମାଆ ସହିତ ଏକଅନ୍ନରେ ଏକା ଘରେ ରହିଥିଲେ । ଏହି ଅବସରରେ ଦୁଇଜଣ ଗୁଇନ୍ଦା ଦାମୋଦରଙ୍କ କଥା ସବୁ ସତ୍ୟ କି ମିଥ୍ୟା ଏହା ବୁଝିବାପାଇଁ କଟକକୁ ଆସିଥିଲେ । ଆଉ ଦାମୋଦର ଯେତେବେଳେ ଏ କଥାର ଟେର୍ ପାଇଥିଲେ, ତେତେବେଳେ ସେ ମନରେ ଏମନ୍ତ ଭୟ ଓ କଷ୍ଟ ଅନୁଭବ କରିଥିଲେ, ଯେ ତହିଁ ହେତୁ କେବଳ ଥରେ ନୁହେଁ, ମାତ୍ର ଦୁଇଥର ସେ ଆପଣାକୁ ଫାଶି ଲଟକାଇ ଦେବାର ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲେ । ଯେଉଁମାନେ ଦାମୋଦରଙ୍କ ଡୁବନ କଥା ବୁଝିବା ପାଇଁ କଟକ ଆସିଥିଲେ, ସେମାନେ ଫେରି ଯାଇ କହିଥିଲେ ଦାମୋଦର ଡୁବନ ହୋଇଛି ସତ୍ୟ, ତଥାପି ଆମ୍ଭେମାନେ ଆଉ ଥରେ ତାକୁ ଜାତିରେ ନେଇ ପାରିବା ।

ଏହି ଘଟନାର ଏକ ହପ୍ତା ଉତ୍ତାରେ ଦାମୋଦରଙ୍କ ମନ ବିଶେଷ ଦୁଃଖରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥିଲା । ସତ୍ୟ ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ ତ୍ୟାଗ କରି ଶୟତାନର ଦାସ ହେବା ହେତୁ ସେ ଭୟାନକ ଅପରାଧ କରିଅଛନ୍ତି ଏହା ଜାଣିବାରୁ, ପୁନର୍ବାର ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନମାନଙ୍କ କତିକୁ ଯିବାକୁ ଓ ନିଜର ପାପ ସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ସେ ସ୍ଥିର କରିଥିଲେ, ଏହି ଅଭିପ୍ରାୟରେ ଦୁଇଜଣ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ଭାଇଙ୍କୁ ସେ ଖଣ୍ଡିଏ ଭାଷା ଲେଖିଥିଲେ । ଆଉ ସେମାନେ ଯାଇ ତାଙ୍କ ନିକଟରେ ପହଞ୍ଚନ୍ତେ

ସେ କହିଥିଲେ, "ହେ ଭାଇମାନେ, ମୋ ନିଜ ଇଚ୍ଛାରେ ମୁଁ ପୁନର୍ବାର ଶୟତାନର ଦାସ ହୋଇଅଛି ।" ଦାମୋଦରଙ୍କଠାରୁ ଏକଥା ଶୁଣନ୍ତେ ସେ ଭାଇମାନେ କହିଥିଲେ, ଆଚ୍ଛା, ଏବେ ମାଳା ଛିଣ୍ଡାଇ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ବାହାରି ଆସ । ଏଥିରେ ଦାମୋଦର ପୁନର୍ବାର ଆପଣା ମାଳା ଛିଣ୍ଡାଇ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ଫେରି ଯାଇଥିଲେ । ଏହି ପ୍ରକାରେ କେତେକ ଦିନ ସେମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ରହିଲା ଉତ୍ତରେ ସେ କଟକକୁ ଆସି ପାଦ୍ରୀ ସାହେବମାନଙ୍କ ଆଗରେ ଆପଣାର ଦୋଷ ସ୍ୱୀକାର କରି ମଣ୍ଡଳୀର ପୁନର୍ଗୃହୀତ ହୋଇଥିଲେ । କଟକରେ ପ୍ରାୟ ଚାରି ମାସ ରହିଲା ଉତ୍ତରେ, ଦାମୋଦର ପୁନର୍ବାର ଅସ୍ଥିରମନା ହୋଇ ଆଉ ଥରେ ଜାତିରେ ମିଶିବାକୁ ଓ ବାପଘରେ ରହିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରି ଲେସି ସାହେବଙ୍କୁ ନିଜର କଥା ଜଣାଇଥିଲେ, ସାହେବ ଦାମୋଦରଙ୍କୁ ବହୁତ ପ୍ରକାରେ ବୁଝାଇଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ସେ କଥା ନ ମାନି, ଆପଣା ଗ୍ରାମର କୌଣସି ଏକ ଲୋକ ସହିତ ବାପ ଘରକୁ ପଳାଇ ଯାଇଥିଲେ । ଏହି ପ୍ରକାର ଦାମୋଦର ଯାଇ ଯେତେବେଳେ ଆପଣା ଘରେ ପହୁଞ୍ଚିଥିଲେ, ତାଙ୍କ ବାପ ମାଆ ତାଙ୍କୁ ପଚାରିଥିଲେ "କିରେ ଦାମ, ତୁ ଫେର୍ କାହିଁକି ଏଠିକି ଆସିଲୁ ?" ଦାମୋଦର କହିଥିଲେ, ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମ ସତ ପୁଣି ଉତ୍ତମ, ହେଲେ ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କର ପ୍ରେମ ମୋତେ ଏଠିକି ଟାଣି ଆଣିଛି । ଦାମୋଦରଠାରୁ ଏପରି କଥା ଶୁଣିଲା ଉତ୍ତରେ ସେମାନେ କହିଥିଲେ ଆଚ୍ଛା ତୁ ରଜାଙ୍କ କତିକି ଯା, ଯଦି ସେ ଅନୁମତି ଦିଅନ୍ତି ତେବେ ତୁ ଏଇଠି ଖଣ୍ଡେ ଘର କରି ରହ । ବାପଠାରୁ ଏହି କଥା ଶୁଣି ଦାମୋଦର ରଜାଙ୍କୁ ଦେଖା କରନ୍ତେ ରଜା, ମନ୍ତ୍ରୀ ଦୁହେଁ ପଚାରିଥିଲେ, "କିରେ ତୁ ଫେର୍ କାହିଁକି, ଆସିଲୁ ?" ଦାମୋଦର କହିଥିଲେ, ମଣିମା ! ଧର୍ମ ସତ୍ୟ, ହେଲେ ବାପ ମାଆର ପ୍ରେମ

ମୋତେ ଅସ୍ୱୀକାର କରୁଛନ୍ତି । ଏଥିରେ ରାଜା ପଚାରିଥିଲେ, ଆଚ୍ଛା ତୁ ଏବେ କଅଣ କହୁଛୁ ? ଦାମୋଦର କହିଥିଲେ, ଆଜ୍ଞା, ଆପଣ ଅନୁମତି ଦେଲେ ମୁଁ ବାପଘର ପାଖେ ଖଣ୍ଡିଏ ଘର ତୋଳି ରହନ୍ତି । ରାଜା କହିଥିଲେ ଆଚ୍ଛା ଯା, ଘର କର । ଏହି ପ୍ରକାରେ ଦାମୋଦର ଆପଣା ବାପ ଘର ପାଖେ ଖଣ୍ଡିଏ ଘର କରି ରହିଥିଲେ । ଏଥିର କେତେକ ଦିନ ଉତ୍ତାରେ ଦାମୋଦରଙ୍କର ବାପ ମାଆ ଆପଣା ପୁଅକୁ ବୁଝାଇ କହିଥିଲେ, ଆରେ ଦାମ, ତୁ ପୁରୀକୁ ଯାଇ ପଣ୍ଡାମାନଙ୍କୁ ଦେଖା କର, ଯଦି ସେମାନେ କହନ୍ତି ତୁ ଜାତି ହୋଇ ପାରିବୁଁ ତେବେ ଜାତିରେ ଆସି. ମିଶ, ନୋହିଲେ, ବୈଷ୍ଣବ ହୋଇ ରହ । ଦାମୋଦର ବାପମାଆଠାରୁ ଏହି ପରାମର୍ଶ ପାଇଲା ଉତ୍ତାରେ ପୁରୀକୁ ଯାଇ ପଣ୍ଡାମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ପରାମର୍ଶ କରନ୍ତେ ସେମାନେ କହିଥିଲେ “ଦୁଇ ତିନି ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତୁ ତୀର୍ଥ ଭ୍ରମଣ କଲେ ଜାତି ହୋଇ ପାରିବୁ ।”ଦାମୋଦର ଏହା ଶୁଣି ଆପଣା ଘରକୁ ଫେରି ଆସିଥିଲେ ଏବଂ ପଣ୍ଡାମାନଙ୍କର କହିବା କଥା ବାପାଙ୍କୁ ଜଣାନ୍ତେ ବାପା ଗୋଟିଏ ଲୋକ ସହିତ ତୀର୍ଥ ଭ୍ରମଣ କରିବାକୁ ତାକୁ ପରାମର୍ଶ ଦେଇଥିଲେ ।

ବାପାଠାରୁ ଏହିପରି ପରାମର୍ଶ ପାଇଲା ଉତ୍ତାରେ ଦାମୋଦରଙ୍କ ମନରେ ବିଶେଷ ଚିନ୍ତା ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇଥିଲା । ସେ ଆପଣା ପୂର୍ବ ବ୍ୟବହାରକୁ ସ୍ମରଣ କରି ଏପରି କହିଥିଲେ, ଆହା ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଯୀଶୁ ଅଦ୍ୱିତୀୟ ତ୍ରାଣକର୍ତ୍ତା, ଏହା ମୁଁ ଜାଣିଲେହେ ବାପ ମାଆ ସକାଶେ ଦୁଇଥର ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ ତ୍ୟାଗ କରି ଶୟତାନର ବାଟରେ ଗଲି ଓ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ ଅପମାନ କଲି । ଏହି ଭାବନାରେ କାନ୍ଦି ୨ ଦାମୋଦର ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ନିକଟରେ କ୍ଷମା ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ ଓ କଟକକୁ ଆସି ଲେସି ଓ ସଟନ ସାହେବଙ୍କୁ ଆପଣାର ସମସ୍ତ କଥା କହି ସଟନ ସାହେବଙ୍କ ସ୍କୁଲରେ ରହିଲେ । ଦିନେ ରବିବାର ସକାଳେ ଏକା

୬; ୪-୬ ପଦ ଧରି ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଭାଇ ଗୋଟିଏ ଉପଦେଶଦେବାର ସେ ଶୁଣନ୍ତେ ତାଙ୍କ ମନ ନିରାଶରେ ମଗ୍ନ ହୋଇଯାଇଥିଲା । ସେ ମନେକଲେ ମୁଁ ମହାପାପୀ, ମୋର ପାପ ସବୁ ଆଉ କ୍ଷମା ହେବନାହିଁ, ଏଉତ୍ତାରେ ସେ ସାହେବଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଇ ଆପଣା ମନର ବେଦନା ସବୁ କହନ୍ତେ ସେ ତାଙ୍କୁ ବହୁତ ଶିକ୍ଷା ଓ ପରାମର୍ଶ ଦେଇଥିଲେ । ସେହି ସମୟରୁ ସେ ପ୍ରତିଦିନ ଧର୍ମପୁସ୍ତକ ପଢ଼ିଲେ, ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ ଓ ଏକ ମାସ ପରେ ମଣ୍ଡଳୀରେ ପୁନର୍ଗୃହୀତ ହୋଇ ପ୍ରଚାରକମାନଙ୍କ ସହିତ ପ୍ରଚାର କାର୍ଯ୍ୟରେ ଯୋଗଦେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ । ଅନାଥାଶ୍ରମରୁ ସେ ଭାର୍ଯ୍ୟା ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ପୁଣି ତାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ପୁଅ ଜନ୍ମ ହେଲା ଉତ୍ତାରେ ୧୮୪୫ ନଭେମ୍ବର ମାସରେ ପ୍ରଚାରକ ପଦରେ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇ ବ୍ରହ୍ମପୁରକୁ ବଦଳି ହୋଇଥିଲେ ।

ଦାମୋଦର ଭାଇ ଆପଣା ଜୀବନର ଶେଷ ଯାଏ ମଙ୍ଗଳସମାଚାର ପ୍ରଚାର କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧନ କରିଥିଲେ, ଏବଂ ସେ ଜଣେ ସରଳମନା ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ଥିଲେ । ପେନ୍‌ସନ୍ ପାଇ କଟକରେ ଅନେକ ସମୟ ରହିଲା ଉତ୍ତାରେ ସେ ଶାନ୍ତିରେ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ପୁତ୍ରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଆଲିଯାକ୍ ମହାନ୍ତିଙ୍କର, ହେମକାନ୍ତ, ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତ ଓ ଲାଭକାନ୍ତ ନାମେ ତିନିଗୋଟି ପୁତ୍ର ଏବଂ କନ୍ୟାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଚାରିଜଣ ଜୀବିତ ଅଛନ୍ତି ।

ବଳରାମ ସି ଯାଚକ—ଏହି ବଳରାମ, ରାମଚନ୍ଦ୍ର ସି ଯାଚକଙ୍କର ବଡ଼ ଭାଇ । ହରିବଡ଼ ରାଓ ସି ଯାଚକଙ୍କର ଦୁଇ ଭାର୍ଯ୍ୟାଠାରୁ ଜଣକର ଗର୍ଭରେ ବଳରାମ ଓ ଅନ୍ୟର ଗର୍ଭରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଏମାନଙ୍କର ମାତା ଭିନ୍ନ ହେଲେହେଁ ପିତା ଏକ । ଯେଉଁ ସମୟରେ ବଳରାମଙ୍କ ମନରେ

ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଧର୍ମ ପ୍ରତି ଶ୍ରଦ୍ଧାଭାବ ଜନ୍ମିଥିଲା ସେ ସମୟରୁ ବଳରାମ ସଂସାରି ଭାବରେ ଭାରାକ୍ରାନ୍ତ ଅର୍ଥାତ୍ ଆଠପ୍ରାଣୀ ତାଙ୍କ ବେକରେ ବନ୍ଧାଥିଲେ, ଓ ପିଲାପିଲି କେହି ୨ ବିବାହଯୋଗ୍ୟ ହୋଇଥିଲେ । ବଳରାମ ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିବାପୂର୍ବେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ବସା ଉଠା କରୁଥିଲେ, ଏବଂ ଈଶ୍ୱର ସେବାରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଉଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଏପରି ଭାବ ଦେଖି ତାଙ୍କ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ଲୋକମାନେ ଯଦ୍ୟପି ଦୁଃଖିତ ଓ ବିରକ୍ତ ହୋଇଥିଲେ; ପୁଣି କେହି ୨ ତାଙ୍କୁ ତାଡ଼ନା କରିଥିଲେ, ତଥାପି ମଙ୍ଗଳ ସମାଚାର ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ଭକ୍ତି ଓ ଶ୍ରଦ୍ଧାଭାବ କ୍ରମେ ବଢ଼ିବାରୁ ସେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ସ୍ଥିର ସଂକଳ୍ପ କରିଥିଲେ । ସେ କଟକକୁ ଆସି ଡୁବନ ପ୍ରାର୍ଥୀ ହୋଇଥିଲେ । ପୁଣି ପାଦ୍ରିସାହେବମାନେ ତାଙ୍କ ବ୍ୟବହାରରେ ସନ୍ତୋଷ ହୋଇ ତାଙ୍କୁ ମଣ୍ଡଳୀଭୁକ୍ତ କରାଇଥିଲେ । କୃଷି ବ୍ୟବସାୟ ଓ ଭଡ଼ା ଗାଡ଼ି ଚଳାଇବା ଦ୍ୱାରା ସେ ଆପଣା ପରିବାରର ପ୍ରତିପୋଷଣ କରୁଥିଲେ, ସେ ନିଜେ ପଢ଼ାଶୁଣା କରିବା ଲୋକ ନ ଥିଲେ । ତଥାପି ପାରିବାରିକ ସେବାରେ ତାଙ୍କର ସନ୍ତୋଷ ଥିବାରୁ ପୁଅକୁ ଧର୍ମପୁସ୍ତକ ପଢିବାକୁ କହି, ଆପେ ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କଠାରୁ ସୋବାନ, ଛମ୍ନାପି, ଜନସି ଓ ଦାଉଦସି ଏହି ପୁତ୍ରମାନେ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନକୁ ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେହି ଜୀବିତ ନ ଥିଲେହେଁ ଏମାନଙ୍କର ବଂଶଧରମାନେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସୁପରିଚିତ ଅଟନ୍ତି । ଯୋବାନଙ୍କଠାରୁ ଜାତ ହୋଇଥିବା ପୁତ୍ରମାନେ, ଶେମ, ଆନନ୍ଦ, ସତ୍ୟାନନ୍ଦ ଓ ମାନବ, ଏମାନେ କେହି ବର୍ତ୍ତମାନକୁ ଜୀବିତ ନାହାନ୍ତି, ନିଜ ୨ ସନ୍ତାନ ସନ୍ତତିଙ୍କୁ ଜଗତରେ ଛାଡ଼ି ଏମାନେ ପରଲୋକ ଗମନ କରି ଅଛନ୍ତି । ଛମ୍ନାପି ପୁତ୍ରହୀନ ହୋଇ ସଂସାର ତ୍ୟାଗ କରିଛନ୍ତି ପୁଣି ଜନ ଓ ଦାଉଦ ଏ ଦୁଇ ଭାଇଙ୍କର ପିଲାମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନକୁ ଜୀବିତ

ଅଛନ୍ତି । ବଳରାମ ଭାଇ ୪୦ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଣ୍ଡଳୀର ଜଣେ ପରିଚିତ ସଭ୍ୟ ଥିଲେ ପୁଣି ଶାନ୍ତିରେ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ । ଏହି ବଂଶରେ ଜନ ଯାଚକଙ୍କ ପୁତ୍ର ବିଜୟାନନ୍ଦ, ବିଚିତ୍ରାନନ୍ଦ, ପ୍ରବୋଧ ପୁଣି ଦାଉଦଙ୍କ ପୁତ୍ର ବାଞ୍ଛାନିଧି ଏମାନେ ଜୀବିତ ଅଛନ୍ତି । ଶେମ ଯାଚକଙ୍କ ପୁତ୍ର ନାଥନ ଓ ହେମକାନ୍ତ । ସତ୍ୟାନନ୍ଦଙ୍କ ପୁତ୍ର ମିହିରଲାଲ୍, ମହେନ୍ଦ୍ର ଓ ମାନବଙ୍କ ପୁତ୍ର ଚୂନୀଲାଲ; ଏମାନେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବାସ କରୁଅଛନ୍ତି ।

ଶିବ ପାତ୍ର : ମହାନଦୀର ଆରପାଖ ଉତ୍ତରସାହି, ଶିମିଳଦାଣ୍ଡି ଗ୍ରାମରେ ଏହାଙ୍କର ଘର । ଦେବପୂଜକ ଅବସ୍ଥାରେ ଥିବାବେଳେ କଟକ ମିଶନେରୀମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସ୍ଥାପିତ ଗୋଟିଏ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ସେ ଶିକ୍ଷକ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ସ୍କୁଲରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମ ଶିକ୍ଷାର ବ୍ୟବହାର ହେତୁ ଶିବ ପାତ୍ର ଭାଇ ଆପଣା ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କ ବିଷୟ ଶିକ୍ଷା ଦେଉଥିଲେ । ଆଉ ଯେଉଁ ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କ ବିଷୟ ସେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷା ଦେଲେ, କେତେକ ସମୟ ପରେ ସେହି ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟ ତାଙ୍କ ନିଜ ଅନ୍ତଃକରଣକୁ ଅଧିକାର କରିବାରୁ ସେ ୧୮୪୦ ଫେବ୍ରୁଆରି ୨ ତାରିଖରେ ଡୁବନପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । ଶିବ ପାତ୍ର ଭାଇଙ୍କ ପିତାଙ୍କ ବିଷୟ କିଛି ଜଣାନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ପୁତ୍ର ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ହେଲା ଉତ୍ତାରେ ମାତା ମଧ୍ୟ ସତ୍ୟଧର୍ମ ଜାଣିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲେ । ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଯେ ସତ୍ୟ ତ୍ରାଣକର୍ତ୍ତା ଏ ବିଷୟରେ ଯେତେବେଳେ ଶିବ ମାଆଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଜନ୍ମିଥିଲା, ତେତେବେଳେ ଦେବପୂଜା ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ଆସକ୍ତ ଭାବ ଊଣାପଡ଼ିଥିଲା, ପୁଣି କ୍ରମେ ସେହି ସମୟରୁ ସତ୍ୟପଥରେ ଚାଲିବା ପାଇଁ ସେ ଆରମ୍ଭ କରି ମରଣ ସମୟକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଶ୍ୱାସରେ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ । ମରଣ

ପୂର୍ବେ ସେ ଅତି କଷ୍ଟକର ଗୋଟିଏ ରୋଗରେ ଆକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ସେହି କଷ୍ଟ ଅତି ଅଳ୍ପ ସମୟ ତାଙ୍କୁ ଭୋଗ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ୧୮୫୮ ସାଲର କୌଣସି ଏକ ରବିବାର, ଯେତେବେଳେ କି, ତାଙ୍କ ପୁଅ ଘରେ ନ ଥାଇ କାର୍ଯ୍ୟବଶତଃ ମଫସଲକୁ ଯାଇଥିଲେ, ସେତିକବେଳେ ତାଙ୍କ ମରଣ ଘଟିଥିଲା । ମରଣର ପୂର୍ବେ ଜଣେ ପାଦ୍ରି ସାହେବଙ୍କୁ ସେ ଆପଣା ନିକଟକୁ ଡକାଇଥିଲେ, ପୁଣି "ହେ ଯୀଶୁ ମୋତେ ଦୟାକର" ବୋଲି ସେ ଏହି ବାକ୍ୟ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିଥିଲେ, ସେହି ସମୟରେ ଦ୍ରାକ୍ଷାକ୍ଷେତ୍ରର ମୂଲିଆମାନଙ୍କ ବିବରଣ ତାଙ୍କ ମନେ ପଡ଼ିବାରୁ ସେ ପାଦ୍ରି ସାହେବଙ୍କୁ କହିଥିଲେ, ସନ୍ଧ୍ୟା ସମୟରେ ଯେଉଁ ମୂଲିଆମାନେ କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ଡକାଯାଇଥିଲେ, ମୁଁ ତହିଁ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ, ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଛଡ଼ା ମୋର ଆଉ କାହିଁରେ ଆଶା ନାହିଁ, ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ ଆପଣା ପିତାଘରକୁ ଯିବାପାଇଁ ଇଚ୍ଛା କରୁଅଛି ।" ଏହି ଶିବ ମା କେତେ ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପାଦ୍ରି ଲେସି ସାହେବ ଘରକୁ ଯା ଆସ କରି ସେଠାରେ କିଛି୨ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ଦ୍ୱାରା ଅଳ୍ପ୨ ଆର୍ଥିକ ସାହାଯ୍ୟ ପାଉଥିଲେ । ପରେ ଲେସି ସାହେବ ପୀଡ଼ିତ ହୋଇ ଶଯ୍ୟାରେ କଷ୍ଟ ପାଉଥିବାବେଳେ ଏହି ଶିବମାଆର କଥା ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ବଡ଼ ଆଶ୍ୱାସଜନକ ହୋଇଥିଲା । ପୀଡ଼ିତ ଥିବା ସମୟରେ ଶିବମା ବାରମ୍ବାର ସାହେବଙ୍କୁ କହିଥିଲେ 'ତୁମେ ଆପଣାର ସବୁଭାର ପ୍ରଭୁ ହାତରେ ସମର୍ପଣ କର, ଯେତେବେଳେ ସାହେବ ଆରୋଗ୍ୟତା ଲଭିଥିଲେ ସେତେବେଳେ ପରକୁପର ଶିବମାଆକୁ ପ୍ରଶଂସା କରିଥିଲେ, ଶିବମାଆ ଆପଣା ମୃତ୍ୟୁ ସମୟରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ବୋଲି ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇ ଥିଲେହେଁ ଈଶ୍ବର ହାତରେ ଆପଣାକୁ ସମର୍ପଣ କରି ଅନନ୍ତଜୀବନର ପ୍ରତ୍ୟାଶାରେ ବିଶ୍ୱାସୀ ହୋଇ ସଂସାର ତ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ପୁତ୍ର ୧୮୪୫ ନଭେମ୍ବର ୨ ତାରିଖରେ ଶିବ ସାହୁ ଓ ଦାମୋଦର

ମହାନ୍ତିଙ୍କ ସହିତ ମଙ୍ଗଳସମାଚାରର ପ୍ରଚାରକ ପଦରେ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । ସେ ସମୟରେ ଷ୍ଟିବନ୍ସ ସାହେବ ସେମାନଙ୍କୁ ଚିହ୍ନାଇ ଦେଇଥିଲେ, ବକ୍ଲ ସାହେବ ପ୍ରସ୍ତାବ କରିଥିଲେ । ଲେସି ସାହେବ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିଥିଲେ, ଡ଼ାକ୍ତର ସଟନ ସାହେବ କାର୍ଯ୍ୟରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ୧୮୮୮ ସାଲରେ ତାଙ୍କର ଶରୀର ବେଳକୁବେଳ ଦୁର୍ବଳ ଦେଖାଯାଇଥିଲା, କିନ୍ତୁ ରୋଗର କୌଣସି ଲକ୍ଷଣ ଦେଖାଯାଇ ନଥିଲା, ଜୀବନର ଶେଷ ସମୟ ଉପସ୍ଥିତ ହୁଅନ୍ତେ ସେ ଆପଣା ପୁତ୍ରମାନଙ୍କୁ ନିକଟକୁ ଡ଼ାକିଥିଲେ ଓ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କୁ ବିଦାୟକାଳୀନ ପରାମର୍ଶ ଦେଇଥିଲେ, ମଧ୍ୟ ମରଣ ପୂର୍ବେ ମଣ୍ଡଳୀକୁ ସେ ଆପଣା ବିଦାୟର ଖବର ପଠାଇଥିଲେ । ଶିବ ପାତ୍ର ଜଣେ ବେଶ ଖୁସୀବାସିର ଲୋକଥିଲେ, ହିନ୍ଦୁଶାସ୍ତ୍ର ସେ ଭଲ ପଢ଼ିଥିଲେ ଓ ପ୍ରଚାର କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିପୁଣ ଲୋକଥିଲେ । ମୃତ୍ୟୁ ସମୟକୁ ତାଙ୍କର ବୟସ ୮୦ ବର୍ଷ ହୋଇଥିଲା । ସେ ପୂର୍ଣ୍ଣାୟୁ ହୋଇ ୧୮୮୯ ଜୁଲାଇ ୧୧ ତାରିଖରେ ସଂସାର ତ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ । ରୁବେନ୍, ଶାମୁୟେଲ, ରବର୍ଟ ଓ ଆବ୍ରାମ ନାମେ ତାଙ୍କର ଚାରିଗୋଟି ପୁତ୍ର ଓ ଗୋଟିଏ କନ୍ୟା ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲେ । ପୁତ୍ରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କନିଷ୍ଠ ଦୁଇ ଅର୍ଥାତ୍ ରବର୍ଟ ଓ ଆବ୍ରାମ ପରଲୋକ ଯାଇଅଛନ୍ତି ଓ କନ୍ୟାଟି ମଧ୍ୟ ପରଲୋକ ଯାଇଅଛି । ରୁବେନଙ୍କ ପୁତ୍ରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯାକୁବ, ଅଭୟଚରଣ ଓ ଜଗତାନନ୍ଦ । ଶାମୁଏଲଙ୍କ ପୁତ୍ରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଦିବାକର, ସୁଧାକର ଓ ବାରିନିଧି, ରବର୍ଟଙ୍କ ପୁତ୍ରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବୀରବିକ୍ରମ, ମନମୋହନ ପୁଣି ଆବ୍ରାମଙ୍କ ପୁତ୍ରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କୁମୁଦାକାନ୍ତ, ନରେନ୍ଦ୍ର କୁମାର ଓ ଜ୍ୟୋତିନ୍ଦ୍ର କୁମାର ଜୀବିତ ଅବସ୍ଥାରେ ଅଛନ୍ତି । ଶିବ ଭାଇ ଆପଣା ଜୀବନରେ ଜଣେ ଉତ୍ତମ ଓ ପରିଚିତ ବୈଦ୍ୟଥିଲେ । ଶିବ ଭାଇଙ୍କ ପୁତ୍ର ମଧ୍ୟରୁ ରବର୍ଟ ପାତ୍ର ୧୯୧୩ ଏପ୍ରେଲ

୨୩ ତାରିଖ ଓ ଆରମ ଫାନ ୧୯୧୧ ଅଗଷ୍ଟ ଏକତିରିଶ ତାରିଖରେ ପରଲୋକ ଯାଇଅଛନ୍ତି ।

ସଦାଶିବ ସାହୁ : ଏହି ସଦାଶିବ ସାହୁ;ବାମଦେବ ସାହୁଙ୍କର ବଡ଼ଭାଇ । ଆଠଗଡ଼ ରାଜାଙ୍କର ଅଧୀନରେ ଗୃକଶ୍ଚ କରି ଏହି ସଦାଶିବ ସାହୁ ବେହେରା ପଧାନର ଉପାଧି ପାଇଥିଲେ । ଯେଉଁ ସମୟରେ ହରି ପାଡ଼ି ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ, ତେତେବେଳେ ଏହି ବେହେରା ପଧାନ ତାଙ୍କୁ ବହୁତ ତାଡ଼ନା କରିଥିଲେ, ମଧ୍ୟ ବାମଦେବ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ହେବାବେଳେ ସଦାଶିବ ଭିଷଣ ମୂର୍ତ୍ତିଧାରଣ କରିଥିଲେ, ବାମଦେବ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ହେବାପାଇଁ କଟକକୁ ଆସି ବକ୍ସିବଜାରରେ ଥିବାବେଳେ ଦିନେ ୧୬ଜଣ ବଳବନ୍ତ ଲୋକ ସହିତ ସଦାଶିବ କଟକକୁ ଆସି ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନପୁରରେ ନିଜ ଭାଇକୁ ଭେଟିବାବେଳେ, ହଠାତ୍ ତାକୁ ବାନ୍ଧି ପକାଇ କେହି ମୁଣ୍ଡ, କେହି ହାତ ଓ କେହି ଗୋଡ଼ ଦୁଇକୁ ଧରି ଉଠାଇ ନେଇ ଯାଉଥିଲେ, ଯେତେବେଳେ ଏହିପରି ଅବସ୍ଥାରେ ସେମାନେ ବାମଦେବକୁ ଉଠାଇ ନେଉଥିଲେ,ସେ ଅତି ଚିତ୍କାର ସ୍ୱରରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଏହି କଥା କହିଥିଲେ, "ମୁଁ ସାହେବମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଖାଇଛି,ମୋର ଜାତି ଯାଇଛି, ମୋତେ ନେଲେ ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କର ଜାତି ଯିବ, ପୁଣି ନେଲେ ସୁଦ୍ଧା ମୋର ମତ ବଦଳିବ ନାହିଁ । ବାମଦେବଠାରୁ ଏହିକଥା ଶୁଣିଲା ଉତ୍ତାରେ ସେମାନେ ତୁନିହୋ୨ ବୋଲି ତାଙ୍କୁ ଧମକାଇଥିଲେ । ବାମଦେବ ଆପଣା ଭାଇର ଘରକୁ ଗଲା ଉତ୍ତାରେ କେତେଦିନ ଯାଏ ବନ୍ଦ ରହିଥିଲେ, ବହୁତ ମାଡ଼ଖାଇଥିଲେ, ପୁଣି ବ୍ରାହ୍ମଣ ପୁରୋହିତମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମ ଛାଡ଼ିଦେବା ପାଇଁ ବହୁତ ଶିକ୍ଷା ପାଇଥିଲେ । ରାଜା ମଧ୍ୟ ନାନା ଭୟ ଦେଖାଇଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ଶେଷକୁ ସବୁ ଚେଷ୍ଟା ବିଫଳ

ହୋଇଥିଲା । ସଦାଶିବ ଆପଣା ବଂଶର ସମ୍ମାନରକ୍ଷାର୍ଥେ ବଣଭିତରେ କୌଣସି ଏକ ଜାଗାରେ ବାମଦେବଙ୍କର ପ୍ରାଣନାଶ କରିବାପାଇଁ ସଙ୍କଳ୍ପ କରିଥିଲେ । ଆଉ ଏପରି ସମୟରେ ସରକାର ବାହାଦୁର ଏଥିର ଟେର ପାଇବାରୁ ବାମଦେବ ରକ୍ଷା ପାଇଥିଲେ । ଏ ଉତ୍ତରେ ଆଠଗଡରେ ଗୋଟିଏ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ଗ୍ରାମ ବସାଇବା ପାଇଁ ପାଦ୍ରି ସାହେବମାନେ କିଛି ଜାଗା ଖୋଜିଥିଲେ, ସେମାନେ ଯେ୨ ସମୟରେ ଯେ ଜାଗା ପସନ୍ଦ କରୁଥାନ୍ତି, ବେହେରା ପଧାନ ରାଜାଙ୍କର ଜଣେ କର୍ମଚାରୀ ହେବାରୁ ଆପେ ସେହି ଜାଗା ସବୁକୁ ଆଗରୁ ହସ୍ତଗତ କରି ନେଉଥାନ୍ତି । ଏହିପରି ଅବସ୍ଥାରେ କେତେ ସମୟ ଗତ ହୁଅନ୍ତେ, ପଧାନ ମହାଶୟଙ୍କର କିଛି ଟଙ୍କାର ଦରକାର ହେଲା,ରାଜା ସାହେବଙ୍କଠାରୁ ସେ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଟଙ୍କା ଧାର କରିଥିଲେ, ଅଥଚ ସେହି ସମୟରେ ଟଙ୍କା ପରିଶୋଧ ନେହିଥିଲେ ତାଙ୍କ ପଧାନପଣ ଯିବାର ସମ୍ଭବ ଥିଲା । ଏହି ଅବସରରେ ପାଦ୍ରି ସାହେବମାନେ ବେହେରା ପଧାନକୁ ଖଣ୍ଡେ ଜାଗା ମାଗନ୍ତେ, ଯେବେ ଅବା ସେ ପ୍ରକାଶ୍ୟରେ ତାହା ଦେବାପାଇଁ ଅନିଚ୍ଛା ଭାବ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ, ତଥାପି ପରେ ଦଲିଲ ଦସ୍ତାବିଜ ଲେଖିଦେଇ ଜମି ଖଣ୍ଡିଏ ବିକ୍ରି କରି ଦେଇଥିଲେ, ଏହି ଜମି ବା ଡ଼ିହ ଖଣ୍ଡିକର ବର୍ତ୍ତମାନ ନାମ ପବଂତୀୟା ।

ଟଙ୍କାର ଅଭାବରେ ପଡ଼ି ପବଂତୀୟା ଜମି ଖଣ୍ଡିକୁ ସାହେବମାନଙ୍କୁ ବିକ୍ରି କରିଦେବା ହେତୁ ପଧାନକୁ ଶେଷରେ ବିଶେଷ ଅନୁତାପ ଭୋଗ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ଯେଉଁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମର ସେ ଶତ୍ରୁ ଥିଲେ,ସେହି ଜାତୀୟ ଲୋକେ ଯେ ସେହି ଡ଼ିହରେ ବାସ କରିବେ ଏ କଥାଟି ତାଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ବିଶେଷ ଭାବନା ଓ କଷ୍ଟର କାରଣ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା । ଏହାଛଡ଼ା ପବଂତୀୟା ଭୂମିଖଣ୍ଡି ସେ ସାହେବମାନଙ୍କୁ

ବନ୍ଦି କଲାବେଳେ, ରାଜାଙ୍କର ଅନୁମତି ନେଇ ନଥିବା ହେତୁ, ରାଜା ମଧ୍ୟ ସମୟରେ ପ୍ରଧାନ ଉପରେ ବଡ଼ ବିରକ୍ତ ହୋଇଥିଲେ, ପୁଣି ଏହା କରିବାଦ୍ୱାରା "ତୁମ୍ଭେ ସୁଦ୍ଧା ଯେ ଆପଣା ଜାତି ହରାଇଛ" ତାଙ୍କ ଉପରେ ଏହି ଦୋଷାରୋପ କରି ଉକ୍ତ ଜମିଖଣ୍ଡି ଫେରାଇ ନେବାକୁ ତାଙ୍କୁ ପରାମର୍ଶ ଦେଇଥିଲେ । ମରଣର ତିନବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ପ୍ରଧାନ ବିଶେଷ ଭାବରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମର ଶତ୍ରୁ ହୋଇ ଉଠିଥିଲେ ପୁଣି ସମସ୍ତଙ୍କର ଘୃଣାର ପାତ୍ର ହୋଇଥିଲେ । ତାଙ୍କ ନିଜ ଲୋକମାନେ ତାଙ୍କୁ ଘୃଣା କରିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ରାଜା ତାଙ୍କୁ ପଦଚ୍ୟୁତ କରିଥିଲେ । କୌଣସି ଏକ ରବିବାର ଦିନ ଥରେ ସେ ଜାଲ୍‌କରି କୌଣସି ଏକ ଲୋକ ହାତରେ ପବଷାୟା ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ଖଣ୍ଡେ ଭାଷା ଲେଖି ପଠାଇଥିଲେ । ରବିବାର ହେତୁ ସେହିଦିନ ସେମାନେ ଉପସ୍ଥିତ ହେବାକୁ ଅନିଚ୍ଛୁକ ହୋଇ କହିଥିଲେ ଆଜି ରବିବାର, ଆମ୍ଭେମାନେ କାଲି ଯିବୁ, ଖବର ଫେରି ନ ଆସୁଣୁ ଆଉ ଜଣେ ପିଆଦା ଯାଇ କହିଥିଲା ଶୀଘ୍ର ଆସ ଅତି ଜରୁର ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କର ଦରକାର । ଏମାନେ ମନେକଲେ, କଜାଣି ଜଗତ ପ୍ରଧାନଙ୍କର ବିଷୟ କିଛି ଥିବ ପରା, ଏସକାଶେ ଶୀଘ୍ର ବାହାରି ପ୍ରଧାନଙ୍କର ମାଆ ଯେଉଁଠାରେ ରହୁଥିଲା, ସେହି ସ୍ଥାନରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନମାନେ ପ୍ରଧାନଙ୍କ ମାଆ ସଙ୍ଗେ ତାଙ୍କ ଘରଠାରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରୁଛନ୍ତି, ଏପରି ସମୟରେ ଶଏ ବା ଦେଢ଼ଶତ ଲୋକ ସହିତ ପ୍ରଧାନ ସେଠାରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ସେମାନଙ୍କୁ ଆକ୍ରମଣ କରି ଏପରି ନିଷ୍ଠୁର ଭାବରେ ପ୍ରହାର କରିଥିଲେ, ଯେ ସେମାନେ ସେହିଠାରେ ପଡ଼ିରହି ଘରକୁ ଫେରିଆସିବାକୁ ଅକ୍ଷମ ହୋଇଥିଲେ । ପରେ ସେମାନଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ଯାଇ ଆପଣା ୨ ଲୋକଙ୍କୁ ଘରକୁ ଆଣିବାର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରିଥିଲେ, ଏହି ତାଡ଼ନାକାରୀମାନେ

ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ମଧ୍ୟରୁ ତିନଜଣ ଯୁବାଙ୍କୁ ଧରିନେଇ ବହୁତ କଷ୍ଟ ଦେଇଥିଲେ, ଦୁଇ ତିନିଦିନ ଅନାହାରରେ ରଖିଥିଲେ, ପୁଣି ଶେଷକୁ ରାଜାଙ୍କ ତରଫରୁ ଜଣେ ଲୋକ ଆସି ସେମାନଙ୍କୁ କହିଥିଲେ, ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ଯେବେ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କର ସେବା କରିବ, ତେବେ ଖଲାସ ହୋଇ ପାରିବ । ଏହି ଯୁବାମାନେ ବିଶେଷ ଅନୁଭବୀ ନୋହିଥିଲେହେଁ ସ୍ପଷ୍ଟରୂପେ କଥାର ଏହି ଜବାବ ଦେଇଥିଲେ, "ତୁମ୍ଭେମାନେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ମାରି ପକାଅ ପଛେ, କାଠ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ଆମ୍ଭେମାନେ ଈଶ୍ୱର ବୋଲି ଡାକିବୁ ନାହିଁ ।" ସେମାନେ ଏହିପରି ଅବସ୍ଥାରେ ବନ୍ଦୀହୋଇ ଦୁଃଖ ପାଉଥିବାବେଳେ, ପାଦ୍ରି ସାହେବମାନେ ସେମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ସେମାନଙ୍କୁ ଉତ୍ସାହିତ କରାଇଥିଲେ ଏବଂ ସୁପରିନ୍‌ଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟଙ୍କଠାରୁ ଅନୁମତି ଆଣି ସେମାନଙ୍କୁ ଖଲାସ କରାଇ ଦେଇଥିଲେ । ଏହି ପ୍ରକାରେ ବେହେରା ପଧାନ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନମାନଙ୍କୁ ନିଗ୍ରହ କରି କଟକ କଏଦଖାନାରେ ମାସେ କଏଦ ଭୋଗ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଶେଷକାଳ ଉପସ୍ଥିତ ହୁଅନ୍ତେ ସେ ଗୋଟିଏ ବିଶେଷ ରୋଗରେ ଆକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇଥିଲେ ପୁଣି ଗଞ୍ଜାସେବନ ତାଙ୍କର ଅଭ୍ୟାସ ଥିବାରୁ ସେ କ୍ରମେ ଦୁର୍ବଳତାକୁ ଲଭିଥିଲେ । ଏହିପରି ଅବସ୍ଥାରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିବାପାଇଁ ସେ ଯଦ୍ୟପି ବହୁତ ପରାମର୍ଶ ପାଇଥିଲେ, ତଥାପି ବେଳକୁ ବେଳ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ କଥା କହିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ମରଣର ପୂର୍ବଦିନ ସେ ଗୋଟିଏ କୂଅ ପାଖରେ ବସିଥିଲେ, ଏପରି ସମୟରେ ଲେସି ସାହେବ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ଆରମ୍ଭ କରି କହିଥିଲେ, 'ତୁମେ ଏବେ ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟରେ ବିଶ୍ୱାସ କର ।' ପଧାନ କହିଲେ, ଏତେଦିନଯାଏ ଜଗନ୍ନାଥର ସେବା କରି ଆସିଲି, ଏବେ ଯାହା ଘଟିବ ଘଟୁପଛେ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଛାଡ଼ିପାରିବି ନାହିଁ । ଯେଉଁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନମାନଙ୍କୁ ସେ ତାଡ଼ନା

କରିଥିଲେ, ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ଯାଇ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରି ଖ୍ରୀଷ୍ଟରେ ବିଶ୍ୱାସ କରିବାକୁ ତାଙ୍କୁ ନିବେଦନ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କମରଣ ପୂର୍ବେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେହି ୨ ତାଙ୍କ କଡକୁ ଯାଇ ତାଙ୍କ ଠାରୁ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ପଥର ଖରିଦ କରିବାକୁ ମାଗିଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କୁ ସେ ଏହି ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲେ ଯେ ଜାଗା ଖଣ୍ଡି ଦେବାରୁ ତ ଆମେ ବେକୁବ ହୋଇଛୁଁ, ଏବେ ପଥର କପରି ଦେବୁଁ ? ସେହି ରାତ୍ରିରେ ସେ ଶୋଇବା ପାଇଁ ଆପଣା ବିଛଣାକୁ ଯାଇଥିଲେ, ପୁଣି ବେଳ ଦୁଇଟା ସମୟକୁ ତାଙ୍କୁ କଫ ଏପରି ରୁଦ୍ଧ ଦେଇଥିଲା ଯେ ସେ ବିଛଣାରୁ ଉଠି କବାଟ ପାଖେ ଯାଇ ବସନ୍ତେ ତାଙ୍କ ମୁହଁ ଓ ନାକରୁ ରକ୍ତ ବାହାରିଥିଲା ଓ ସେ ସେହିଠାରେ ଥାଇ ଆପଣା ଭାର୍ଯ୍ୟା ପୁଣି ପିଲଙ୍କୁ ଡାକିବାକୁ ନ ପାରି ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ । ସକାଳେ ତାଙ୍କ ପୁଅ ନାରଣ ବାପାଙ୍କ ମୃତ ଦେହ ନେଇ ଜାତିପୂ ରୀତି ପ୍ରମାଣେ ଗୋଟିଏ ପଡ଼ିଆରେ ମୃତଶବ ପୋତାଇ ଦେଇଥିଲେ, ପୁଣି ତହିଁ ଉତ୍ତାରେ ଆପେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଏହି ନାରାୟଣ ସାହୁ ଛଗାଁ ମଣ୍ଡଳୀର ଡିକନ ପଦରେ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଅନେକ ବର୍ଷଯାଏ ଆପଣା ପଦର କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧନ କରିଥିଲେ, ଏହାଙ୍କର ପ୍ରଥମ ସ୍ତ୍ରୀର ଗର୍ଭରୁ ସୁଲଭି ବୋଲି ଗୋଟିଏ କନ୍ୟା ଜନ୍ମିଥିଲେ-ସେ ଶାମୁଏଲ୍ ପାସଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ—ଦ୍ୱିତୀୟ ଭାର୍ଯ୍ୟାର ନାମ କୁଙ୍କୁମି, ସେ ପରଶୁ ରାଉତଙ୍କ କନ୍ୟା—ଅବଧି ଜୀବତାବସ୍ଥାରେ ଅଛନ୍ତି ।

କହ୍ନାଇ ଦାସ—ପରିକୁଡ଼ ନିକଟସ୍ଥ କୌଣସି ଏକ ଗ୍ରାମରେ ଏ କହ୍ନାଇ ଦାସ ବାସ କରୁଥିଲେ । ଏଗ୍ରାମ ଚିଲ୍‌କା ହ୍ରଦର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଥିବାରୁ ବ୍ରହ୍ମପୁରର ପାଦ୍ରିମାନେ ଶୀତ ସମୟକୁ ଏହି ସବୁ ସ୍ଥାନକୁ ପ୍ରଚାର କରିବାପାଇଁ ଆସିଥାନ୍ତି । ୧୮୬୦ ସାଲରେ କେତେକ

ପାଦ୍ରି ସାହେବ ସେହି ଅଞ୍ଚଳରେ ବୁଲୁ ୨ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ପୁସ୍ତକ ବିତରଣ କରି ଆସିଥିଲେ । ଏହି ସମୟରେ କହ୍ନାଇ ଗୋଟିଏ ସାନ ଗ୍ରାମରେ ରହୁଥିବାରୁ ଯଦ୍ୟପି ପାଦ୍ରିମାନେ ସେଠାକୁ ଯାଇ ନ ଥିଲେ, ତଥାପି ଯେଉଁ ପୁସ୍ତକ ଗୁଡ଼ିକ ସେମାନେ ବାଣ୍ଟି ଦେଇ ଯାଇଥିଲେ ତହିଁ ମଧ୍ୟରୁ ଯୋହନ ମଙ୍ଗଳ ସମାଚାର ଓ ଆଉ କେତେକ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପୁସ୍ତକ ସେ ଅନ୍ୟ ଲୋକମାନଙ୍କଠାରୁ ପାଇ ପାରିଥିଲେ । ପୁସ୍ତକ ଗୁଡ଼ିକ ପାଇଲା ଉତ୍ତାରେ କହ୍ନାଇ ମନୋଯୋଗ ସହିତ ସେ ସବୁ ପଢ଼ିଥିଲେ, ପୁଣି ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଯୀଶୁଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପାପୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଯେଉଁ ପରିତ୍ରାଣର ପଥ ପ୍ରସ୍ତୁତ, ତାହା ସେ ଭଲରୂପେ ବୁଝିପାରିଥିଲେ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମ ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ଅତି ଅଦ୍ଭୁତ ଓ ଏକ ନୂଆ ଧର୍ମ ପରି ଦେଖା ଯାଇଥିଲା, ପୁଣି ତାହା ପଢ଼ିଲା ଉତ୍ତାରେ ସେ ତହିଁରୁ ଯେଉଁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ବିଷୟମାନ ଦେଖିଥିଲେ, ତାହା ନିଜ ଭାର୍ଯ୍ୟା ଓ ଜାତିବନ୍ଧୁ ଲୋକଙ୍କୁ ନ ଜଣାଇ ରହି ପାରି ନ ଥିଲେ । କେତେକ ଦିନ ପରେ କହ୍ନାଇଙ୍କର ଦେବପୂଜା ପ୍ରତି ଅଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମ ଗ୍ରନ୍ଥର ପ୍ରତି ଶ୍ରଦ୍ଧାଭାବ ଦେଖି ଜାତିବନ୍ଧୁ ଲୋକମାନେ ଶଙ୍କାଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିଲେ;ଏବଂ ତାଙ୍କ ଭାର୍ଯ୍ୟା ପୋଥିଗୁଡ଼ିକ ପୋଡ଼ି ଦେବ ବୋଲି ତାଙ୍କୁ ଭୟ ଦେଖାଇଥିଲା । ଏହିପରି ଅବସ୍ଥାରେ କାଳ କାଟୁ ୨ କୌଣସି ଏକ ଦିନ ତାଙ୍କ ଭାର୍ଯ୍ୟା ବିଶୁଚିକା (ଝାଡ଼ାବାନ୍ତି) ରୋଗରେ ଆକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇଥିଲା, ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧବମାନେ ନିକଟକୁ ଆସିଥିଲେ, ନାନା ଯନ୍ତ୍ରମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ିଥିଲେ, ପୁଣି ଏହି ବିପଦରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବା ପାଇଁ ନିଜ ଦେବତାମାନଙ୍କୁ ଡାକ ପକାଇଥିଲେ । କହ୍ନାଇ ଦାସ ଲୋକମାନଙ୍କର ଏହି ସବୁ ବ୍ୟବହାର ଦେଖି ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇଥିଲେ ପୁଣି ଅତି ଉଚ୍ଚସ୍ୱରରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଧମକେଇ ଦେଇ କହିଥିଲେ ଚୁପ୍ କର । ତୁମ୍ଭେମାନେ ସେହି ମିଥ୍ୟା ଦେବତାମାନଙ୍କର ନାମ ଏଠାରେ

ଉଚ୍ଚାରଣ ନ କର । ଯେଉଁ ଯୀଶୁ ମୃତ ଲାଜାରକୁ ଉଠାଇବା ପୂର୍ବେ ତାହାର ଭଉଣୀମାନଙ୍କୁ ସାନ୍ତ୍ୱନା କରିଥିଲେ,କେବଳ ତାଙ୍କଠାରେ ମୁଁ ଭରସା ରଖିଛି । ସ୍ତ୍ରୀର ଏହିପରି ବିପଦ ଅବସ୍ଥାରେ ଯୋହନ ମଙ୍ଗଳ ସମାଚାରର ୧୧ ପର୍ବର କଥା ତାଙ୍କ ମନରେ ପଡ଼ିଥିଲା । ଆଜି ପରମେଶ୍ୱର ଦୟା କରି ସେହି ବିପଦରୁ ଯେମନ୍ତ ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଉଠାନ୍ତି, ଏଥିପାଇଁ ଅତି ବିନୀତ ଭାବରେ ସେ ଆଣ୍ଠୁ ପାଡ଼ି ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ନିକଟରେ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିଥିଲେ । ଏଥିର କେତେକ ଦିନ ପରେ ମିଶନେରୀମାନେ ଆଉ ଥରେ ସେହି ଅଞ୍ଚଳକୁ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାପାଇଁ ଯାଆନ୍ତେ କହ୍ନାଇ ସେମାନଙ୍କୁ ଦେଖି ଅତି ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ କହିଥିଲେ; ଆପଣମାନେ ଯେପରି ଏ ଜାଗାକୁ ଆସିବେ ଏଥିପାଇଁ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ନିକଟରେ ମୁଁ ବହୁତ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିଥିଲି,ଆଜି ଏତେବେଳେ ମୋ ପ୍ରାର୍ଥନା ଶୁଣାଯାଇଅଛି । କହ୍ନାଇଙ୍କର ଏହି କଥା ଶୁଣି ମିଶନେରୀମାନେ ଅତି ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇଥିଲେ, ପୁଣି ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଯୀଶୁରେ ଯେ ସେ ବିଶ୍ୱାସ କରିଛନ୍ତି ଏଥିରେ ସେମାନେ ଆନନ୍ଦ କରିଥିଲେ । କହ୍ନାଇ ସେମାନଙ୍କୁ କହିଥିଲେ 'ଯୀଶୁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟରେ ବିଶ୍ୱାସ କରିବାକୁ ପୁଣି ତାଙ୍କ ନିକଟରେ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବାକୁ ମୋତେ ବଡ଼ ସୁଖ ଲାଗୁଛି, ନହେଲେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଯୀଶୁଙ୍କ ରକ୍ତ ପାପ ପରିଷ୍କାର କରିପାରେ, ଧର୍ମ ପୁସ୍ତକରେ ଲିଖିତ ଏହି କଥା ଶୁଣି ପୂର୍ବକାଳର ହୋମ ଯଜ୍ଞ ଇତ୍ୟାଦି ବିଷୟ ତାଙ୍କୁ କହି ଯୀଶୁଙ୍କ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ଓ ତହିଁର ମର୍ମ ସୁନ୍ଦର ରୂପେ ତାଙ୍କୁ ବୁଝାଇ ଦେଇଥିଲେ । ଆଜି ତାହା ଶୁଣିଲା ଉତ୍ତରରେ କହ୍ନାଇ ଆନନ୍ଦିତ ହୋଇ କହିଥିଲେ ହଁ ଏବେ ବୁଝିଲି । ଏହା ଛଡ଼ା କହ୍ନାଇ କହିଥିଲେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଯୀଶୁ ଯେତେବେଳେ ମଲେ ଯେବେ ସେତିକିବେଳେ ତାଙ୍କ ରକ୍ତ ଗୋଟିଏ ପାତ୍ରରେ ରଖା ଯାଇଥାନ୍ତା ତେବେ ମୁଁ ବୋଧ କରେ ପାପିମାନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ତାହା

ଆତ୍ମର ହିତକର ହୋଇଥାନ୍ତା ।' ଏ ଉତ୍ତରେ ସେ ଡୁବନ ପାଇବା ପାଇଁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିଥିଲେ କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ଭାର୍ଯ୍ୟା ଯେମନ୍ତ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଆସି ପାରିବେ, ଏଥିପାଇଁ ମିଶେନେରିମାନେ ତାଙ୍କ ନିମନ୍ତେ କିଛି ବିଳମ୍ବ କରିଥିଲେହେଁ ସେହି ଆଶା ସଫଳ ହୋଇ ପାରି ନ ଥିଲା, ଯାହା ହେଉ ଅଧିକ ବିଳମ୍ବ ସେ ଆବଶ୍ୟକ ମନେ ନ କରି ୧୮୫୨ ସାଲରେ ବ୍ରହ୍ମପୁର ଯାଇଥିଲେ, ଏବଂ ନଭେମ୍ବର ୨୧ ତାରିଖରେ ଷ୍ଟିବେନ୍‌ସ ସାହେବଙ୍କ ହାତରେ ଡୁବନ ପାଇଥିଲେ । ଏହି ସମୟରେ ଅନେକ ଲୋକ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇଥିଲେ, ପୁଣି ସମସ୍ତଙ୍କ ସାକ୍ଷାତରେ ସେ ଯୀଶୁରେ ବିଶ୍ୱାସ କରିବା ହେତୁ ନିଜର ମାଳ ପାଦ୍ରି ସାହେବଙ୍କ ହାତରେ ଦେଇ, ଡୁବନ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ।

କହ୍ନାଇ ଦାସ ଏହି ଘଟଣାର ଉତ୍ତରେ ଘରକୁ ଫେରି ଆସନ୍ତେ ଭୟାନକ ତାଡ଼ନା ଭୋଗ କରିଥିଲେ, ତାଙ୍କର ମାତା ତାଙ୍କୁ ତ୍ୟଜ୍ୟପୁତ୍ର କରିଦେଲେ । ତାଙ୍କ ଭାର୍ଯ୍ୟା ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ରହିବାକୁ ଅମଙ୍ଗ ହେଲା, ପୁଅ ଦୁଇଟିକୁ ସେ ବାପ ପାଖକୁ ଛାଡ଼ି ନ ଥିଲା । ସତ୍ୟ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନର ପରି ସାହସ ଧରି ସେ ପ୍ରଥମରେ ବହୁତ ତାଡ଼ନା ସହ୍ୟ କରିଥିଲେ କିନ୍ତୁ କ୍ରମେ ତାଙ୍କର କଷ୍ଟ ଅଧିକ ହେବାରୁ ତାଙ୍କ ମନ ତରଳି ଯାଇଥିଲା, ଏହିପରି ସମୟରେ ପରିବାର ସହିତ ବାସ କରିବା ଲାଗି ବାହ୍ୟ ଭାବରେ ସେ ହିନ୍ଦୁ ରୀତି ନୀତି ସକଳ ପାଳନ କରିଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ସେ ଶାନ୍ତି ପାଇ ନ ଥିଲେ, ତାଙ୍କ ବିବେକ ତାଙ୍କୁ ଗଞ୍ଜଣା ଦେଇଥିଲା, ପାପର ଦଣ୍ଡ ବିଷୟ ମନରେ ଭୟ ଜନ୍ମାଇଥିଲା ପୁଣି ମନୋବେଦନା ବଢ଼ିବାରୁ ସେ ଶେଷକୁ ଏହା ସ୍ଥିର କରିଥିଲେ ଭାର୍ଯ୍ୟା ମୋ ସଙ୍ଗେ ରହୁ ବା ନ ରହୁ, ପିଲାମାନେ ମୋ ପାଖକୁ ଆସନ୍ତୁ ବା ନ ଆସନ୍ତୁ ମୁଁ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ

ନିକଟକୁ ଯାଇ ତାଙ୍କ ଲୋକମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ରହିବ ଓ ତାଙ୍କ ଲୋକମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମରିବ । ଏହି କହ୍ନାଇ ଦାସଙ୍କର ଘର ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାରେ ଥିବାରୁ ସେ ପିମ୍ପୋଲରେ ରହିବାକୁ ପସନ୍ଦ କରିଥିଲେ, ଆଉ ସେହି ସମୟରେ ମିଲର ସାହେବ ପିମ୍ପୋଲରେ ଥିବାରୁ ତାଙ୍କଠାରୁ ସେ ଅନେକ ସାନ୍ତ୍ୱନା ପାଇଥିଲେ ।

ଏଉତ୍ତରେ ଆପଣା ଭାର୍ଯ୍ୟା ଓ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ପାଇବା ନିମନ୍ତେ କହ୍ନାଇ ଦାସ ସରକାରରେ ଦରଖାସ୍ତ କରନ୍ତେ ତାଙ୍କ ଦରଖାସ୍ତ ମଞ୍ଜୁର ହୋଇଥିଲା । ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ଆପଣା ସ୍ୱାମୀ ସହିତ ରହିବାପାଇଁ ପ୍ରଥମେ କଚେରିରେ ନାସ୍ତି କରିଥିଲେ କିନ୍ତୁ ଯେତେବେଳେ ପୁଅ ଦିଓଟିଙ୍କୁ ବାପ ହାତରେ ଦେବାପାଇଁ ହୁକୁମ ଦିଆଗଲା, ତେତେବେଳେ ସେ ବାଧ ହୋଇ ଛାଡ଼ି ଦେବାକୁ ଅଙ୍ଗୀକାର କରିଥିଲେ । ଏଉତ୍ତରେ କହ୍ନାଇ ଦାସ ନିଜ ଗ୍ରାମକୁ ଯାଇ ଦୁଇଦିନ ସେଠାରେ ରହିଲା ଉତ୍ତରେ ତୃତୀୟ ଦିନରେ ଯେତେବେଳେ ପିଲାମାନଙ୍କ ସହିତ ପିମ୍ପୋଲକୁ ବାହାରିଥିଲେ, ତେତେବେଳେ ସମସ୍ତଙ୍କ ସାକ୍ଷାତରେ ସ୍ତ୍ରୀଟି ଅତି ବିକଳ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ପିଲାମାନେ ବାପା ସଙ୍ଗେ୨ ବାହାରି ଆସିଥିଲେ । ଏହିପରି ଦୁଃଖରେ ବାପା ପିଲାମାନେ ଚାରି ଓ ପାଞ୍ଚ ମାଇଲ ବାଟ ଆସିଲା ଉତ୍ତରେ କହ୍ନାଇ ଦାସ ଅକସ୍ମାତ୍ ପଛଆଡରୁ ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦ ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଥିଲେ,ଆଉ ତାହା ଶୁଣି ସେ ପଛ ଆଡକୁ ଅନାନ୍ତେ ଦେଖିଲେ ଯେ ଗୋଟିଏ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକ ଦୌଡୁଛି, ଏହି ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଟି ବାଳକମାନଙ୍କର ମାତା । ଏହି ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକଟି କହ୍ନାଇ ଦାସଙ୍କର ଭାର୍ଯ୍ୟା । ପଥ ମଧରେ ସ୍ୱାମୀ,ଭାର୍ଯ୍ୟା ଓ ମାଆ ପୁଅଙ୍କର ଏହି ଭେଟା ଭେଟ କେମନ୍ତ ସୁଖଦାୟକ ! ହେ ପାଠକମାନେ ନିଜେ ୨ ବିବେଚନା କରନ୍ତୁ । କହ୍ନାଇ ଦାସଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ

ପିଁମ୍ପୋଲକୁ ଆସିଲା ଉତ୍ତରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ପୁଣି ଅନେକ ଦିନଯାଏ ବନ୍ଧୁ ମଣ୍ଡଳୀ ମଧ୍ୟରେ ରହିଥିଲେ । ତାଙ୍କର ପିଲାମାନେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜୀବିତ ଅଛନ୍ତି ପୁଣି ତହିଁ ମଧ୍ୟରୁ ଦୁଇଜଣ ଅର୍ଥାତ୍ ଅନନ୍ତ ଓ ଦାନିଏଲ ଦାସ ମଙ୍ଗଳସମାଚାରର ପ୍ରଚାରକ, ଅନନ୍ତ ତନ୍ମଧ୍ୟରୁ ବିୟୋଗ ହୋଇଅଛନ୍ତି ଓ ଯୋହନ ପିତୃ ଗୃହରେ ରହି ଅଛନ୍ତି । ଅନନ୍ତ ଦାସଙ୍କ ପୁତ୍ରମାନଙ୍କ ନାମ ଅବ୍ରହାମଚନ୍ଦ୍ର ଦାସ ଓ ଯୋଏଲ ଚନ୍ଦ୍ର ଦାସ । ଦାନିଏଲଙ୍କ ପୁତ୍ର ଶାମୁଏଲ ଚନ୍ଦ୍ର ଦାସ ଓ ଯୋହନଙ୍କ ପୁତ୍ର ନାମ ଫିଲିମନ ।

କୃପାସିନ୍ଧୁ ମହାପାତ୍ର—ଏହାଙ୍କର ଘର ସତ୍ୟବାଦୀ, ପୁରୀରେ ଥିବାବେଳେ ମିଶନ ପ୍ରଚାରକମାନଙ୍କଠାରୁ ପାପିଷ୍ଠ ଜଗତର ପ୍ରତି ଯୀଶୁ କି ପ୍ରକାର ମହତ୍ କର୍ମ କରିଅଛନ୍ତି ଏହି କଥା ଶୁଣନ୍ତେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କ ପ୍ରତି ତାଙ୍କ ଅନ୍ତରେ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଜାତ ହୋଇଥିଲା ଓ ଧର୍ମ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ମନ ଆକର୍ଷିତ ହୋଇଥିଲା । ସେହି ଦିନଠାରୁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ପୁସ୍ତକ ପଢ଼ିବାପାଇଁ ଏବଂ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଆଳାପ ଓ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବାପାଇଁ ସେ ଭଲ ପାଉଥିଲେ । ଧର୍ମ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଜ୍ଞାନରେ ସେ ଦିନକୁ ଦିନ ଯେତିକି ବଢିବାକୁ ଲାଗିଥିଲେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ମନକୁ ତେତିକି ଅଧିକାର କରିଥିଲେ । କେତେକ ଦିନ ପରେ ସେ ଡୁବନପାଇବାକୁ ଆପଣାର ଇଚ୍ଛା ଜଣାନ୍ତେ ୧୮୩୦ ସାଲରେ ଲେସି ସାହେବ ତାହାଙ୍କୁ ଡୁବନ ଦେଇଥିଲେ । ଡୁବନର ପୂର୍ବେ ତାଙ୍କ ପିତା ବିୟୋଗ ହୋଇଥିଲେ । ଆଉ ଆପଣା ପିତାଙ୍କର ଶ୍ରାଦ୍ଧ କ୍ରିୟା ଲାଗି ସେ ଅନେକ ଗୁଡ଼ିଏ ଟଙ୍କା ଋଣ କରିଥିଲେ । କୃପାସିନ୍ଧୁ ମହାପାତ୍ର ଭାଇ ଋଣଗ୍ରସ୍ତ ହେବାସ୍ଥଳେ ଶୀଘ୍ର ଡୁବନ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବାପାଇଁ ଗୋଟିଏ ବିଶେଷ କାରଣ ଅର୍ଥାତ୍

ସଙ୍ଗୀ ଦେବପୂଜକ ଭାଇମାନେ କାଳେ ମୋତେ ଠକ ବୋଲି କହିବେ, ଏହି ଭୟରେ, କେତେ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରକାଶ୍ୟରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ହେବାକୁ ଅନିଚ୍ଛୁକ ହୋଇଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ମରଣ ପୂର୍ବେ, କାଳେ ତୁମ୍ଭେ ଋଣ ସବୁ ଶୁଝି ନ ପାର, ବିବେକ ଦ୍ୱାରା ବାରମ୍ବାର ଏପରି ଚେତନା ପାଇବାରୁ ସେ ଡୁବନ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇଥିଲେ । ତାଙ୍କ ପୁତ୍ରର ନାମ ଜଗବନ୍ଧୁ ମହାପାତ୍ର, ୪୦ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜଗବନ୍ଧୁ ଭାଇ ମଣ୍ଡଳୀର ଜଣେ ବିଶେଷ ସଭ୍ୟ ଥିଲେ । ସେ ମିଶନ ଛାପାଖାନାରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ ଏବଂ ମଣ୍ଡଳୀର ଡିକନ ପଦରେ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । ମଣ୍ଡଳୀକୁ ନାମ ଦେବା ସମୟରେ ସେ ଆପଣା ମନୋଗତ ଭାବ ଗୋଟିଏ ଲେଖା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ, ପୁଣି ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ଭକ୍ତି ଓ ବିଶ୍ୱାସର ପରିଚୟ ଦେଇଥିଲେ । ମୃତ୍ୟୁ ପୂର୍ବରେ ଆପଣା ପରିବାରଙ୍କୁ ଦାଉଦଙ୍କ ୨୩ ଗୀତ କହି, ସେ ସମସ୍ତ ଭାର ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ହସ୍ତରେ ସମର୍ପଣ କରିଥିଲେ । ଏହାଙ୍କର ଭଉଣୀର ନାମ କମଳା, ଏହି କମଳା, ମହାଦେବ ସାମଲଙ୍କୁ ବିବାହ କରିଥିଲେ ଓ ଏହି ବିବାହ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଥମ ବିହାଢର ଥିଲା । ଜଗବନ୍ଧୁ ଭାଇଙ୍କ ଦୁଇ ପୁତ୍ର ଧନେଶ୍ୱର ମହାପାତ୍ର ଓ ପ୍ରେମଚନ୍ଦ୍ର, ଆପଣା୨ ପରିବାର ଓ ସନ୍ତାନସନ୍ତତି ସହ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବାସ କରୁଅଛନ୍ତି, ଏହାଙ୍କର କନ୍ୟାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ରାହେଲ ଦାସ, ଅବ୍ରହାମ ଚନ୍ଦ୍ର ଦାସଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ପରଲୋକ ଯାଇଛନ୍ତି ଓ ଫୁଲମଣି ମହାନ୍ତି ଜଗବନ୍ଧୁ ମହାନ୍ତିଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଜୀବିତାବସ୍ଥାରେ ଅଛନ୍ତି । ପୁଣି ଯୋଷିଆ ନାୟକଙ୍କ ପ୍ରଥମ ସ୍ତ୍ରୀ ସେବା ଆପଣାର ଗୋଟିଏ ମାସ କନ୍ୟାକୁ ସଂସାରରେ ଛାଡ଼ି ପରଲୋକ ଯାଇଥିଲେ, ଉକ୍ତ କନ୍ୟାଟି ମଧ୍ୟ ମାରାପଡ଼ିଅଛି ।

ଦୀନବନ୍ଧୁ ମହାନ୍ତି — ଗଞ୍ଜାମ ବ୍ରହ୍ମପୁରର ଆଦ୍ୟ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏ ଦୀନବନ୍ଧୁ ମହାନ୍ତି ଜଣେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ । ଦେବପୂଜକ ଅବସ୍ଥାରେ ଏହାଙ୍କର ମନ ଅତି କଠିନ ଥିଲା । ଏ ମଙ୍ଗଳସମାଚାରର ଜଣେ ପ୍ରଧାନ ଶତ୍ରୁ । ହିନ୍ଦୁଧର୍ମର ରୀତିନୀତି ପାଳନ କରିବା ବିଷୟରେ ଅତି ମନୋଯୋଗୀ ଏବଂ କଷ୍ଟକର ବ୍ରତାଦି ପାଳନରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଧର୍ମ ପ୍ରତି ଏହାଙ୍କର ଏତେ ଘୃଣା ଭାବ ଥିଲା ଯେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ପୁସ୍ତକମାନ ଛୁଇଁଲେ ମନୁଷ୍ୟ ଅପବିତ୍ର ହୋଇଯିବ ଏହା ମନେ କରି ସେ ଆପେ ଛୁଉଁ ନ ଥିଲେ ଅବା ଯେଉଁମାନେ ପୁସ୍ତକ ପାଇଥିଲେ, ତାହା ସବୁ ନଷ୍ଟ କରିବାକୁ ସେ ସେମାନଙ୍କୁ ମତାଉଥିଲେ । ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ମହାଶକ୍ତି ବ୍ୟତିରେକେ ଏପରି ଲୋକର ମନଫେରଣ ଅତି ଅସମ୍ଭବ ଥିଲା ।

ଦୀନବନ୍ଧୁ ଯଦ୍ୟପି ଅତି କଠିନମନା ଲୋକଥିଲେ ତଥାପି ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ବିଧାତାପଣର କାର୍ଯ୍ୟ ତାଙ୍କ ଅନ୍ତଃକରଣକୁ ନରମ କରିଦେଇଥିଲା, କୌଣସି ଏକ ସମୟରେ ବ୍ରହ୍ମପୁରର ମିଶନରୀମାନେ ଆପଣମାନଙ୍କ ଷ୍ଟେସନରେ ଗୋଟିଏ ମିଶନ ସ୍କୁଲ ବସାଇବାକୁ ସ୍ଥିର କରି ଜଣେ ଶିକ୍ଷକର ଅନୁସନ୍ଧାନ କରୁଥିଲେ, ଆଉ ଏ କଥା ଯେତେବେଳେ ପ୍ରଚାରକମାନଙ୍କର କର୍ଣ୍ଣ ଗୋଚର ହେଲା, ତେତେବେଳେ ସେମାନେ ଦୀନବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ଉକ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ମନୋନୀତ କରି ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ପରାମର୍ଶ କଲେ ଓ ତାଙ୍କ ବିଷୟରେ ସାହେବମାନଙ୍କୁ ସୁପାରିସ କରିଥିଲେ । ଏହି ସମୟକୁ ଦୀନବନ୍ଧୁ ଘର କେତେଗୁଡ଼ିଏ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପିଲାଙ୍କୁ ପଢ଼ାଇ ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ଯାହା ପାଉଥିଲେ, ମିଶନ ସ୍କୁଲର ବେତନ ଯଦ୍ୟପି ତାହାଠାରୁ ଊଣା ଥିଲା, ତଥାପି ନିଜ କାର୍ଯ୍ୟର ଭାର, ନିଜ ଭଣଜା ହାତରେ ଦେଇ

ସେ ଯେମନ୍ତ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟ ପସନ୍ଦ କରିବେ, ପ୍ରଚାରକମାନେ ଏଥିରି ବିଶେଷ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲେ । ପ୍ରଚାରକମାନଙ୍କର ଏହି ପ୍ରସ୍ତାବ ପ୍ରଥମେ ଦୀନବନ୍ଧୁ ଭାଇ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଘୃଣାଜନକ ପରି ଦିଶିଥିଲା ତଥାପି ଶେଷକୁ ଦୀନବନ୍ଧୁ ଭାଇ ତହିଁ ପାଇଁ ସ୍ୱୀକୃତ ହୋଇଥିଲେ । ସ୍କୁଲ କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନପିଲାମାନଙ୍କୁ ଦୀନବନ୍ଧୁ ଭାଇ ବିଦ୍ୟା ଶିଖାଇବା ବେଳେ ଥରକୁ ଥର ମୁହଁ ହାତ ଧୋଉଥାନ୍ତି ଓ ଆପଣାର ଆସନ ଟିକିଏ ଦୂରରେ ରଖୁଥାନ୍ତି, କାରଣ ଏପରି କାର୍ଯ୍ୟ .ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନମାନଙ୍କ ମଧରେ କଲାବେଳେ କାଳେ ତାଙ୍କର ଜାତି ଯିବ ଓ ଦେବତାମାନେ ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେବେ ଏ ଭୟ ସର୍ବଦା ତାଙ୍କ ମନକୁ ଜାଗରୂକ କରାଇଥିଲା । ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ସ୍କୁଲ ଥିବା ହେତୁ ପିଲାମାନେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ପୁସ୍ତକମାନ ସ୍କୁଲରେ ପଢ଼ା ପଢ଼ି କରୁଥିଲେ ଆଉ ଥରକୁ ଥର ଧର୍ମ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ପ୍ରସଙ୍ଗମାନ ଦୀନବନ୍ଧୁଙ୍କର କର୍ଣ୍ଣଗୋଚର ହେଉଥିବାରୁ କ୍ରମେ ଧର୍ମରୂପ ଆଲୁଅ ତାଙ୍କ ମନରେ ପ୍ରବେଶ କରିଥିଲା । ଥରେ ଚନ୍ଦ୍ର ପକ୍ଷର କୌଣସି ଏକ ରବିରେ ସାହେବମାନଙ୍କର ରୋଷାଇଖାନା ନିକଟସ୍ଥ ଗୋଟିଏ ଗଛ ମୂଳେ ବସି ଦୀନବନ୍ଧୁ ଭାଇ ଅତି ଦୁଃଖିତ ହୃଦୟରେ ଉତ୍ତମ ପଥ ପାଇବା ନିମନ୍ତେ, ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ସାହାଯ୍ୟ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିଥିଲେ । ସେ ସମୟରେ ତାଙ୍କ ଚକ୍ଷୁରୁ ଲୋତକ ବହୁଥିଲା । ପ୍ରାର୍ଥନା ଶେଷ ହୁଅନ୍ତେ ସେ ଆପଣା ମନରେ ଏହା ସ୍ଥିର କଲେ, ଯେ ଦେବତାଙ୍କୁ ମୁଁ କୌଣସି ଗୋଟିଏ ବର ମାଗିବି, ଆଉ ଯଦି ସେ ମୋ ପ୍ରତି ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇ, ମୋ ପ୍ରାଥନା ଶୁଣି କାଲି ଆପଣା ଶକ୍ତି ପରିଚୟର ପ୍ରମାଣ ମୋତେ ଦେବେ, ତେବେ ତ ମୁଁ ଜାଣିବି ଦେବତା ସତ୍ୟ, ମାତ୍ର ଯେବେ ନ ଦେବେ, ତେବେ ମୁଁ ଯୀଶୁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟରେ ବିଶ୍ୱାସ କରିବି । ଆର ଦିନ ସେ ମନ୍ଦିରକୁ ଯାଇଥିଲେ କିନ୍ତୁ ଆପଣା ପ୍ରାର୍ଥନାର

କୌଣସି ଉତ୍ତର ନ ପାଇ ନିରାଶ ହୋଇ ଆସିଥିଲେ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଯୀଶୁଙ୍କ ପ୍ରତି ଘନବନ୍ଧୁଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଜଣା ଯାଆନ୍ତେ ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ଅନେକ ତାଡନା ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇଥିଲା, ତଥାପି ସେ ସବୁ ସହ୍ୟ କରିଥିଲେ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କଲାପରେ, ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ପରିବାରର ଗୃହ ଜନ ଲୋକ ଶୀଘ୍ର ମଣ୍ଡଳୀଭୁକ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । ଘନବନ୍ଧୁ ଅତି ଦାନଶୀଳ ଲୋକ ଥିଲେ, ପୁଣି ତାଙ୍କ ଜୀବନ ମଧ୍ୟରେ ସେ ମିଶନ କାର୍ଯ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେଉଥିଲେ । ୧୮୫୭ ସେପ୍ଟେମ୍ବର ମାସରେ ସେ ପରଲୋକ ଗଲେ ।

ଏହି ଘନବନ୍ଧୁ ଭାଇ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କଲାବେଳେ, ଏହାଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ ଦେବପୂଜକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ରହିଥିଲା । ଆପଣା ସ୍ୱାମୀପରି ସେ ମଧ୍ୟ ଧର୍ମର ସନ୍ଧାନ କରୁଥିଲା । ଯଦ୍ୟପି ସେ ସ୍ୱାମୀଠାରୁ ବହୁତ ଶିକ୍ଷା ଓ ପରାମର୍ଶ ପାଇଥିଲା, ତଥାପି ସେ ସବୁ କେତେକାଳପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିଫଳ ହୋଇଥିଲା । ଏଥି ମଧ୍ୟରେ ପାଦ୍ରି ଉଇଲକିନ୍‌ସନ୍ ସାହେବଙ୍କ ଭାର୍ଯ୍ୟା ଥରକୁ ଥର ଆପଣା ସୁଯୋଗକ୍ରମେ ଘନବନ୍ଧୁଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ପାଖକୁ ଯାଆସ କରିବାପାଇଁ ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତେ, ସେ ମଧ୍ୟ ସାହେବଙ୍କ ଘରକୁ ଯାଆସ କଲା, ଆଉ ସାହେବଙ୍କର ଏପରି ଯାଆସ ଓ କଥାବାର୍ତ୍ତାରେ କ୍ରମେ ଧର୍ମରୂପ ଆଲୁଅ ତାହାଠାରେ ଉଦୟ ହେଲା ଓ ସେ ଉଦ୍ୟତ ହୋଇ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ମିଶିବାପାଇଁ ମେମ ସାହେବଙ୍କୁ ଆପଣାର ଇଚ୍ଛା ଜଣାଇଥିଲା । ଘନବନ୍ଧୁଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀଠାରୁ ମେମ୍ ସାହେବ ଏହି କଥା ଶୁଣନ୍ତେ ଅତି ଆନନ୍ଦିତ ହୋଇ ନିମ୍ନଲିଖିତ ବିଷୟରେ ତାହା ସଙ୍ଗେ କଥା ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ । ଯଥା : ମେମସାହେବ ପଚାରିଥିଲେ "ତୁମ୍ଭ ପୂର୍ବଜୀବନ ଓ ନୂତନ ଜୀବନ ମଧ୍ୟରେ, କିଛି ପ୍ରଭେଦ ଦେଖିପାରୁ ଛ କି ?" ସେ କହିଥିଲେ, ହଁ ମେମ୍‌ସାହେବ । ମେମ୍

ସାହେବ ପୁନର୍ବାର ପଚାରିଲେ, 'ଯେତେବେଳେ ତୁମ୍ଭ ସ୍ୱାମୀ ପ୍ରଥମେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମ ଜାଣିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କଲେ, ତେତେବେଳେ ତୁମ୍ଭର ମନ କି ପ୍ରକାର ଥିଲା ? ସ୍ତ୍ରୀ କହିଥିଲା, ମେମ୍‌ସାହେବ, ମୋ ସ୍ୱାମୀ ଯେତେବେଳେ ପିଲାଙ୍କୁ ପଢ଼ାଇବା ପାଇଁ ତମ ଘରକୁ ଆସିଥିଲେ, ତେତେବେଳେ ତାଙ୍କ ବିଷୟରେ ମୁଁ ଏକ ପ୍ରକାର ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ଥିଲି, ହେଲେ ନୂଆ୨ ପୁସ୍ତକ ଗୁଡ଼ିକ ନେଇ ଯେତେବେଳେ ପଢ଼ିବାକୁ ଲଗିଲେ, ତେତେବେଳେ ମୋ ମନ ଅସ୍ଥିର ହୋଇଥିଲା । ଆପଣା ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ଏପରି ବ୍ୟବହାର ଦେଖି ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ପଚାରିଥିଲି, ତମେ ଏସବୁ ପୋଥି କାହିଁକି ପଢ଼ୁଛ ? ସେ କହିଥିଲେ, ଏହା ସତ୍ୟ ପୋଥି, ଏ ପୋଥିରେ କଅଣ ଲେଖାଅଛି, ମୁଁ ପଢ଼ୁଛି, ତମେ ଏଇଠି ବସି ଶୁଣ । ସ୍ୱାମୀଙ୍କଠାରୁ ଏକଥା ଶୁଣି ମୁଁ ବଡ଼ ବିରକ୍ତ ହୋଇଥିଲି ପୁଣି ତାହା ଶୁଣିବାକୁ ନାହିଁ କରିଥିଲି । ଏଉତ୍ତରେ ସ୍ୱାମୀ ମୋତେ ବୁଝାଇ କରି କହିଥିଲେ, "ଏପୋଥି ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ପୋଥିପରି ନୁହେଁ, ଆମ ପୋଥି ଏ ପୋଥି ଆଗରେ ଜଳି ଯିବ । ଏଥିରେ ମୁଁ ସ୍ୱାମୀକି କହିଥିଲି, ତମେ କଣ ତମର ଭଲ ନାଆଁଟି ହଜେଇବ ? ଭାଇ ଭଉଣୀ ଓ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି କଅଣ ସାହେବ ଘରେ ରହିବ ? ତମ କଥାତ ମୋତେ କେମିତି କେମିତି ଜଣା ପଡ଼ୁଛି । ଏହି ପ୍ରକାରେ ମନରେ ଭାରି ଦୁଃଖ ହେବାରୁ ପ୍ରକୃତ ଘଟନା ଗୁଡ଼ିକ, ଜଣେ ଲୋକ ହାତରେ ମୁଁ ଶୀଘ୍ର ମୋ ଦେଢ଼ଶୁରଙ୍କ ପାଖକୁ ଖବର ପଠାଇଲି ଓ ତାଙ୍କୁ ଡକେଇଥିଲି । ଏଉତ୍ତରେ ସେମାନେ ଆସି ପହୁଞ୍ଚି, ବହୁତ କାନ୍ଦିଲେ, ଓ ତିନଦିନଯାଏ ମୁଁ କିଛି ଖିଆପିଆ ନ କରି ଉପାସ ରହିଲି । ଯେତେବେଳେ ଆମେ ସମସ୍ତେ କାନ୍ଦୁଥାଉଁ, ମୋ ସ୍ୱାମୀ ସେତେବେଳକୁ ହସି୨ କହୁଥାନ୍ତି, ଯେବେ ତୁମ୍ଭେମାନେ ଟିକିଏ

ଶୁଣିବ, ତେବେ ମୁଁ ଯାହା ପଢ଼ୁଛି ତହିଁରୁ କେତୋଟି ସତ୍ୟ ବିଷୟ ତମମାନଙ୍କୁ କହିବ, ଏ ଉତ୍ତାରେ ସେ ନିସ୍ତାର ରତ୍ନାକର ପଢ଼ି ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ବୁଝାଇଥିଲେ, ଆଉ ସେତିକବେଳେ ମୋ ମନ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେଲା । ଏଉତ୍ତାରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ମୋ ସ୍ୱାମୀ ବାହାରି ଗଲେ, ମୁଁ ଆପଣା ପିଲାଙ୍କୁ ଧରି ଦେଢ଼ଶୁରଙ୍କ ଘରେ ରହିଲି, ଏହିପରି ଅବସ୍ଥାରେ ଥାଉଁ ୨ ମୋ ମନରେ ଏ କଥାପଡ଼ିଲା, ଯେବେ ମୋ ସ୍ୱାମୀ ସତ୍ୟପଥରେ ଅଛନ୍ତି, ତେବେ ଆମ୍ଭେମାନେ ଭ୍ରମରେ ଅଛୁଁ, ଏଥିରେ ଅଳ୍ପ ସମୟ ଉତ୍ତାରେ ମୁଁ ଶୁଣିପାରିଲି ଯେ ସ୍ୱାମୀ ମୋ ପାଖକୁ ଆସୁଛନ୍ତି, ଆଉ ଏହା ଶୁଣି ମୁଁ ବଡ଼ ଖୁସି ହୋଇଥିଲି ଓ ସେ ଆସିବା ସମୟରୁ ଏତେବେଳ ଯାଏ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ରହିଅଛି । ପୂର୍ବରେ ମୁଁ ପାପରେ ଡୁବି ରହିଥିଲି, ହେଲେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟରେ ବିଶ୍ୱାସ କରିବାରୁ ଏବେ ସୁଖରେ ଅଛି । ଧନବନ୍ଧୁଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ସଙ୍ଗେ ମେମ୍ ସାହେବ ଏହିପରି କଥାବାର୍ତ୍ତା କଲା ଉତ୍ତାରେ ଶେଷରେ ତାଙ୍କୁ ପଚାରିଥିଲେ, ଆଚ୍ଛା ତମ ପିଲାମାନଙ୍କ ପାଇଁ ତମେ ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଛ କି ? ସେମାନେ ଯେପରି ଦେବପୂଜା ଛାଡ଼ି ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ହେବେ, ଏବିଷୟରେ ତୁମେ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛ କି ? ମେମ୍ ସାହେବଙ୍କ ଏହି ପ୍ରଶ୍ନରେ ଧନବନ୍ଧୁ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଅତି ସରଳ ଓ ସତ୍ୟଭାବରେ ଏହି ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲା, ମେମ୍ ସାହେବ ହଁ, ମୁଁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରେ, ପୁଣି ନିତି ସେମାନଙ୍କୁ ଭଲ ବାଟରେ ଯିବା ପାଇଁ କହୁଥାଏ, ମଧ ଆହୁରି କହିଥିଲା, ଗଲା କାଲି ମୋ ସାନ ପୁଅ ଜଣକ ଘରକୁ ଯାଇଥିଲା, ଯେଉଁ ଘରକୁ ସେ ଯାଇଥିଲା ସେ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକଟି ସେତେବେଳେ ଘରେ ନ ଥାଇ, ପାଣି ଆଣିବାକୁ ଯାଇ ଥିବାରୁ ତା ଘରେ ପଶି ଏ ଟୋକାଟି ତେନ୍ତୁଳି ପୁଳାଏ ଚୋରି କରି ନେଇ ଆସିଲା । ମୁଁ ଦୁଃଖିତ ହୋଇ ବଡ଼ ବେଜାର ହେଲି, ମୁଁ ତାହା ଫେରିଦେଇ ତାଙ୍କୁ କ୍ଷମା

ମାଗିବାକୁ କହନ୍ତେ,ଟୋକା ଯାଇ ଫେର ଦେଲା ଓ କ୍ଷମା ମାଗିଲା । ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକଟିର ଏହି ସରଳ ଉତ୍ତର ଶୁଣି ମେମ୍ ସାହେବ ଅତି ସନ୍ତୋଷ ହୋଇ,ସେ ଯେମନ୍ତ ଶୀଘ୍ର ଉଦ୍ଧବନ ପାଏ ଏଥିପାଇଁ ତାହା ବିଷୟରେ ଆପଣା ସାହେବଙ୍କୁ ସୂପାରିଶ କରିଥିଲେ । ଧନବନ୍ଧୁ ଭାଇଙ୍କର ପରିବାର ବଡ଼, ତଥାପି ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ଘରର ସବୁ କାମ ସାରି ନିଜେ ଧର୍ମ ପୁସ୍ତକ ପଢ଼ୁଥିଲା, ପିଲାଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷା ଦେଉଥିଲା । ପୁଣି ତାହାର ଉଦ୍ଧବନ ଦେଖି ସ୍ୱାମୀ ଭାରି ଆନନ୍ଦ କରିଥିଲେ । ଏହି ଧନବନ୍ଧୁଙ୍କର ତିନି ଗୋଟି ପୁତ୍ର ମଧ୍ୟରୁ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଯୋବନ ଓ କନିଷ୍ଠ ପିତର ପରଲୋକ ଯାଇଅଛନ୍ତି, ଯୋବନଙ୍କ ପୁତ୍ରର ନାମ ବାଞ୍ଛାନିଧି, ମଧ୍ୟମ ଦାନିୟେଲ ଜୀବିତ ଥାଇ ବ୍ରହ୍ମପୁର ମଣ୍ଡଳୀର ଡିକନ ପଦର କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧନ କରି,ଆପେ ଓ ଆପଣା ସନ୍ତାନ ସନ୍ତତିରେ ସୌଭାଗ୍ୟାବସ୍ଥା ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ଅଛନ୍ତି । ଏହି ଦାନିୟେଲ ମହାତ୍ମାଙ୍କ ପୁତ୍ରମାନଙ୍କ ନାମ-ଫିଲିମୋନ, ସୋମସୁନ୍ଦର, ଧନବନ୍ଧୁ, ସଦାନନ୍ଦ, ଭାସ୍କର ଓ ଦିବାକର । ଏମାନେ ଜୀବିତ ଅଛନ୍ତି ।

ଇରନ ସେନାପତି । ଏହି ଇରନ ଗଞ୍ଜାମ ବ୍ରହ୍ମପୁରର ପ୍ରଥମ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ । ଏହାଙ୍କର ପିତା ୧୦୮ ବର୍ଷ ବୟସ୍କ ହୋଇ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ । ମୃତ୍ୟୁ ପୂର୍ବରେ ସେ ଆପଣାପୁତ୍ର ଇରନକୁ ଏହା କହି ଯାଇଥିଲେ ଯେ 'ତୁ କେବେ ମିଛ କହିବୁ ନାହିଁ, ଦେବପୂଜା କରିବୁ ନାହିଁ, ମାତ୍ର ସତ୍ୟ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କର ସେବା କରୁଥିବୁ ।" ଇରନ ଆପଣା ପିତାର ଏହି ପରାମର୍ଶ ଅନେକ ସମୟରେ ଅନେକ ଲୋକଙ୍କୁ କହୁଥାନ୍ତି ଓ ସ୍ୱର୍ଗରେ ଆପଣା ପିତାକୁ ସେ ସାକ୍ଷାତ କରିବ ଏହା ମଧ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କରୁଥାନ୍ତି । ଯଦ୍ୟପି ଇରନ ଆପଣା ପିତାଠାରୁ ଉପରୋକ୍ତ ସୁନ୍ଦର ପରାମର୍ଶ ପାଇଥିଲେ, ତଥାପି ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ହେବ

ପୂର୍ବେ ସେ ସେହି ପରମର୍ଶ ମାନି ନ ଥିଲେ, କାରଣ ୧୮୨୭ ସାଲରେ ବାମ୍ପଟନ ସାହେବ ଯେତେବେଳେ ବ୍ରହ୍ମପୁରକୁ ବୁଲି ଯାଇଥିଲେ, ତେତେବେଳେ ଏହି ଇରନ ଦେବ ପୂଜକ ଅବସ୍ଥାରେ ଥିଲେ । ବାମ୍ପଟନ ସାହେବଙ୍କୁ ଦେଖିଲା ଉତ୍ତାରେ ଓ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କ ବିଷୟରେ ନାନା କଥା ତାଙ୍କ ଠାରୁ ଶୁଣିଲା ଉତ୍ତାରେ ସେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛୁକ ହୋଇ ଡୁବନ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିଥିଲେ । ଯେତେବେଳେ ଇରନଙ୍କର ଡୁବନ ଦିନ ସ୍ଥିର ହୋଇଥିଲା, ତେତେବେଳେ ସେ ଆପଣା ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବେଷ୍ଟିତ ଥିବାରୁ ବଡ଼ ଭୟ ପାଇ ସେହି କାର୍ଯ୍ୟରୁ ନିରସ୍ତ ହୋଇଥିଲା, ଏଉତ୍ତାରେ ଦିନେ ସେ ସାହେବଙ୍କ ନିକଟରେ ଆସି କହିଲା, ଅବଧାନ ! ମୋ ବିଷୟରେ ଆପଣ ଟିକିଏ ଲୋକଙ୍କୁ ଏହିପରି କହି ଦିଅନ୍ତୁ, ତାର ଜାତି ଗଲାଣି, ସେ ଆମ ସଙ୍ଗରେ ଖିଆପିଆ କରି ସାରିଲାଣି । ଏଉତ୍ତାରେ ମୁଁ ଡୁବନ ହେବ । ଇରନଠାରୁ ଏପରି କଥା ଶୁଣିଲା ଉତ୍ତାରେ ସାହେବ କହିଥିଲେ, ନା ଇରନ ତୁମ୍ଭେ ଡୁବିତ ନୋହିଲେ ତୁମ୍ଭ ବିଷୟରେ ଏରୂପ କଥା ଆମେ କୌଣସି ମତେ କାହାରକୁ କହି ନ ପାରୁ । କାରଣ ତୁମ୍ଭ ଜାତିୟ ଲୋକେତ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଯୀଶୁଙ୍କର ଶତ୍ରୁ ଆଉ ସେହି ଜାତିରେ ଥାଉଁ ? ଆମେ ଯଦି ତୁମ୍ଭକୁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ବୋଲି କହିବୁ, ତେବେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନମାନେ ଆମ୍ଭ ପ୍ରତି ବିରକ୍ତ ହେବେ, ତୁମ୍ଭ ବନ୍ଧୁମାନେ ଆମ କଥାରେ ଅବିଶ୍ୱାସ କରିବେ । ପୁଣି ଆମ୍ଭେ ନିଜେ ମଙ୍ଗଳସମାଚାରର ବିଘ୍ନଜନକ ଝୁମ୍ପ ସ୍ୱରୂପ ହେବୁ । ସାହେବଙ୍କଠାରୁ ଏହି ସବୁ କଥା ଶୁଣିଲା ଉତ୍ତାରେ ଇରନ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ପୁନର୍ବାର ଡୁବନ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ, ପୁଣି ନିରୂପିତ ଦିନର ତିନି ବା ଚାରିଘଣ୍ଟା ସମୟରେ ଖଣ୍ଡେ ଦୁଇଖଣ୍ଡ ଲୁଗା ଧରି ସାହେବଙ୍କ ତମ୍ବୁ ପାଖରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇଥିଲେ । ୧୮୨୭

ଡିସେମ୍ବର ୨୫ ତାରିଖରେ ରାମଲଙ୍ଗ ନାମକ ଗୋଟିଏ ପୋଖରୀରେ ସେ ଡୁବନ ପାଇଥିଲେ । ଡୁବନ ଉତ୍ତରେ ସେ ଦିନ ସେ ସାହେବଙ୍କ ଠାରୁ ବହୁତ ଶିକ୍ଷା ପାଇଥିଲେ ଓ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ରହିଥିଲେ । ଇରନ ଡୁବିତ ହୋଇ ଆପଣା ଘରକୁ ଫେରିଗଲାଉତ୍ତରେ ସମୟକୁ ସମୟ ତାଙ୍କୁ ବହୁତ ତାଡ଼ନା ଭୋଗ କରିବାକୁ ହୋଇଥିଲା, ଆଉ ସେହିପରି ତାଡ଼ନା ଘଟିବାବେଳେ ସେ ସାହେବଙ୍କ ଶିକ୍ଷା ପରାମର୍ଶ ଦ୍ୱାରା ବହୁତ ଉପକାର ପାଉଥିଲେ । ଡୁବନର କେତେକ ଦିନ ପରେ ସାହେବ ଥରେ ଇରନକୁ ଦେଖିବାପାଇଁ ତାଙ୍କ ଗ୍ରାମ ମଧ୍ୟକୁ ଯାଇଥିଲେ । ଆଉ ସେଠାରେ ଅନେକ ଲୋକ ଉପସ୍ଥିତ ଥିବାରୁ, ସାହେବ ସେହି ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଅନାଇ ଇରନକୁ କହିଥିଲେ, 'ଏମାନେ ସବୁ ଯଦି ତୁମ୍ଭକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରନ୍ତି, ତେବେ ଈଶ୍ୱର କେବେ ତୁମ୍ଭକୁ ତ୍ୟାଗ କରିବେ ନାହିଁ ।' ଇରନ ଏକଥା ଶୁଣି ଉପସ୍ଥିତ ସେହି ଲୋକମାନଙ୍କୁ ପଚାରିଥିଲେ, 'ହେ ଭାଇମାନେ ତୁମ୍ଭର କୌଣସି ପୁଅ ଯଦି ଜାତିଭ୍ରଷ୍ଟ ହୋଇ ଅନ୍ୟ ଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କରେ, ପୁଣି ପଡ଼ିଶାମାନେ ତାଙ୍କୁ ଘୃଣା କରନ୍ତି, ତେବେ ପୁନର୍ବାର କି ତାକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ତୁମ୍ଭେମାନେ ଅନୁକୂଳ ହେବ ? ସେମାନେ କହିଥିଲେ ନାହିଁ ଏଉତ୍ତରରେ ଇରନ ସେମାନଙ୍କୁ କହିଥିଲେ, ମୁଁ ଜାତିଭ୍ରଷ୍ଟ ହେବାରେ, ତୁମ୍ଭେମାନେ ମୋତେ ପରିତ୍ୟାଗ କଲ ପଛେ, ଈଶ୍ୱର କେବେ ମୋତେ ତ୍ୟାଗ କରିବେ ନାହିଁ । କେବେ୨ ଏକ ପ୍ରକାର ଅହଂକାର ଭାବରେ ସେ ଆପଣା ଜାତିସ୍ଥ ଲୋକଙ୍କୁ ଏପରି କହୁଥାନ୍ତି ମୋ ଜାତି ସବୁଠୁଁ ବଡ଼, କାରଣ ମୁଁ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଜାତିର ଲୋକ । ଇରନଠାରେ ବିଶେଷ କିଛି ଜ୍ଞାନ ନ ଥିଲା, ଥରେ ସେ ପୁରୀକୁ ଯାଇ ରାଜା ଓ ପାଦ୍ରି ସାହେବଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମନ୍ଦିର ଭିତରକୁ ଯିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ, ପୁଣି ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ଦେଖି ତାଙ୍କଠାରୁ

ଐଶୀକ ଶକ୍ତିର କୌଣସି ପରିଚୟ ନ ପାଇ, ତାକୁ ମାରିବାକୁ ଓ ସେ ଯେ ମିଥ୍ୟା ଦେବତା ଏହା ଲୋକମାନଙ୍କ ଆଗରେ ପ୍ରଚାର କରିବାକୁ ସ୍ଥିର କରିଥିଲେ । ଆଉ ଏକ ସମୟରେ ଦେବତାମାନଙ୍କୁ ଭାଙ୍ଗି ଚୂନା କରି ପକାଇବାକୁ ସେ ପାଦ୍ରି ସାହେବମାନଙ୍କଠାରୁ ଅନୁମତି ପ୍ରାର୍ଥନା କରିଥିଲେ । ଜୀବନ ସମୟରେ ତାଙ୍କର ଦୁଇଟି ସ୍ତ୍ରୀ ଥିଲେ, ତହିଁମଧ୍ୟରୁ ପ୍ରଥମ ଜଣ ସ୍ୱାମୀ ସଙ୍ଗେ ବାସ କରିବାକୁ ନାସ୍ତି କରିଥିଲା, ପୁଣି ଦ୍ୱିତୀୟ ଯଦ୍ୟପି ଜୀବନର ଶେଷଯାଏ ସ୍ୱାମୀ ସହିତ କାଳ କାଟିଥିଲା, ତଥାପି ସେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିପାରି ନ ଥିଲା । ଇତର ଜଣେ ତନ୍ତବ୍ୟବସାୟୀ ଲୋକ ଥିଲେ, ଆଉ ରବିବାର ପ୍ରଭୁ ସେବାରେ ସେ ଅନେକ ତନ୍ତୀଙ୍କୁ ଏକତ୍ର କରାଉଥିଲେ । ୧୦୫ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ଜଗତରେ ବଞ୍ଚିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ମରଣ ଶାନ୍ତିକର ମରଣ ଥିଲା, ମରଣକାଳେ ସେ ଆପଣା ବିଚ୍ଛେଦ ବିଷୟ ପରିବାର ସଙ୍ଗେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିଥିଲେ, ପୁଣି ସ୍ୱର୍ଗରେ ସେ ଯେ ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟ, ବାମ୍ପଟନ ଓ ଆପଣା ବାପାଙ୍କୁ ଦେଖିବେ, ଏ ଭରସା ମଧ୍ୟ ପରିବାରଙ୍କୁ ଜଣାଇ ଦେଇଥିଲେ । ମଲାବେଳେ ଆପଣା ହାତ ଦୁଇଟିକୁ ଯୋଡ଼ିଦେଇ ସେ ଆପଣା ଶେଷ କଥା ଏତିକି ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ପ୍ରାଣ ଛାଡ଼ିଥିଲେ, ଯଥା “ହେ ଯୀଶୁ ତୁମ୍ଭର ଇଚ୍ଛା ସଫଳ ହେଉ ।” ଏହାଙ୍କର ପୁତ୍ରର ନାମ ଇରବାନ୍ଧୁ, ସେ ପ୍ରଚାରକ ଆଦର କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧନ କରି ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କରିଅଛନ୍ତି । ଏହି ଇରବାନ୍ଧୁଙ୍କର ପୁତ୍ର ଯିସ୍‌ହାକ ସେନାପତି ।

ସନାତନ ଦାସ । ୧୮୩୮ ସାଲର ନଭେମ୍ବର ମାସରେ ଉଲସା ଗ୍ରାମରୁ ତିନିଜଣ ଲୋକ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କଲାପରେ ଶିବ ସାହୁ ଓ ସନାତନ ଦାସ ନାମରେ ଦୁଇଜଣ ଲୋକ ଖ୍ରୀଷ୍ଟରେ ବିଶ୍ୱାସ

କରିଥିଲେ । ଏମାନେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟରେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତେ ଗୃହରୁ ତାଡ଼ିତ ହୋଇଥିଲେ ପୁଣି ଭାର୍ଯ୍ୟା ପିଲପିଲ ଓ ସମ୍ପତ୍ତିରୁ ବଞ୍ଚିତ ହୋଇ ଥିଲେ । ଆଦ୍ୟ ଅବସ୍ଥାରେ ଏମାନେ ପାଦ୍ରି ଲେସିସାହେବଙ୍କ ସହିତ କଟକକୁ ଆସି ଆପଣା ପରିବାର ଓ ବିଷୟାଦି ପାଇବା ନିମିତ୍ତ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ ସାହେବଙ୍କ ପାଖେ ଦରଖାସ୍ତ କରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ସାହେବ ମହୋଦୟ ଶିବ ସାହୁଙ୍କ ଦରଖାସ୍ତ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ଓ ତାହା ତଦନ୍ତ କରିବାକୁ ଗୋଟିଏ ଲୋକ ନିଯୁକ୍ତ କରିଥିଲେ । ଏଉତ୍ତରେ କେତେ ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ ସାହେବ ଏଥିର କୌଣସି ମିମାଂସା ନ ଦେଇ ଦରଖାସ୍ତକୁ ଆଗ୍ରହ୍ୟ କରିଥିଲେ । ଆପଣା ଦରଖାସ୍ତ ଆଗ୍ରହ୍ୟ ହୋଇଅଛି ଏହା ଜାଣିବାରୁ ସନାତନ ଦାସ୍ ଅତି ଦୁଃଖିତ ହୋଇଥିଲେ, ପୁଣି କାହା ୨ ସଙ୍ଗେ ପରାମର୍ଶ କରି କଲିକତାର ହାଇକୋର୍ଟରେ ସାନି ଦରଖାସ୍ତ ଦାଏର କରିଥିଲେ । ଯେତେବେଳେ ହାଇକୋର୍ଟରେ ସନାତନଙ୍କ ଦରଖାସ୍ତ ପେସ ହେଲା ତେତେବେଳେ ସେଠା କଚେରୀର ସନାତନଙ୍କ ପାଇଁ ଏହି ହୁକୁମ ଜାରୀ ହୋଇଥିଲା ‘ଯେ ତୁମ୍ଭେ ଆଗେ କମିଶନର ସାହେବଙ୍କ ପାଖେ ଦରଖାସ୍ତ କର’ ଏଉତ୍ତରେ ସନାତନ କମିଶନରଙ୍କ ପାଖେ ଦରଖାସ୍ତ କରନ୍ତେ, ସେ ଦରଖାସ୍ତ ଗ୍ରହଣ କରି ସବୁ ହାଲଚାଲ ବୁଝିଥିଲେ । ପୁଣି ସମ୍ପତ୍ତି ବିଷୟରେ ହସ୍ତକ୍ଷେପ ନକରି କେବଳ ସନାତନଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଡ଼କାଇବାକୁ ଓ ସ୍ୱାମି ସହିତ ସେ ଯିବା ପାଇଁ ଇଚ୍ଛୁକ କି ନାହିଁ ଏହା ପଚାରିବାକୁ ହୁକୁମ ଦେଇଥିଲେ । ଏହି ପ୍ରକାରେ ସନାତନ ଦାସଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ କଟକକୁ ଆସି ରାଜକଚେରୀରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୁଅନ୍ତେ, ସାହେବ ମହୋଦୟ ଆପେ ତାକୁ କୌଣସି ପ୍ରଶ୍ନ ନ ପଚାରି ସେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ହେବ କି ନାହିଁ, ପୁଣି ମଦ ମାଂସ ଖାଇ ସ୍ୱାମିର ପଶ୍ଚାତ୍‌ଗାମିନୀ ହେବ କି ନାହିଁ, କୌଣସି ଏକ ଅମଲା ଦ୍ୱାରା ଏହା ବୁଝିବା ପାଇଁ ପ୍ରଶ୍ନ

କହାଇଥିଲେ, ଉକ୍ତ ଅମଲା ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକକୁ ଏହିପରି ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବାବେଳେ ତାଙ୍କ ଗ୍ରାମସ୍ଥ ଓ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ କେତେ ଲୋକ ତାହାର ଗୃହଆଡ଼େ ବେଢ଼ି ରହିଥିଲେ । ଏଥିପାଇଁ ଉପରୋକ୍ତ ପ୍ରଶ୍ନର ଏହି ଉତ୍ତର ସେ ଦେଇଥିଲା ଯେ ମୁଁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ହେବନାହିଁ, କିବା ମଦ ମାଂସ ଖାଇ ସ୍ୱାମି ସଙ୍ଗେ ରହିବି ନାହିଁ । ଏଉତ୍ତାରେ ସେହି ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକ ଆପଣା ଗ୍ରାମକୁ ଫେରିଯାଇ ନିଜ ଲୋକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବାସ କରିଥିଲା । ଏହି ପ୍ରକାରେ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ, କମିଶନର ସାହେବଙ୍କଠାରୁ କୌଣସି ସାହାଯ୍ୟ ନ ପାଇବାରୁ ସନାତନ ଦାସ ନିରାଶ ହୋଇ ପାଦ୍ରି ସାହେବଙ୍କୁ ଆପଣାର ଦୁଃଖ ସବୁ ଜଣାଇଥିଲେ, ଏଣୁ ସାହେବମାନେ ଏ ବିଷୟରେ ବିଶେଷଭାବେ ଆନ୍ଦୋଳନ କରି ପୁନର୍ବାର କମିଶନରଙ୍କ ପାଖକୁ ଖଣ୍ଡେ ଭାଷା ଲେଖିଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ଦୁଃଖର ବିଷୟ ଏହି, ଯେ ଭାଷା ପାଇଲା ଉତ୍ତାରେ ସୁଦ୍ଧା କମିଶନର ସାହେବ କୌଣସି ବିଷୟରେ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରି ନ ଥିଲେ । ଯାହାହେଉ ଯାକୁବର ନ୍ୟାୟ ସନାତନ ଦାସଙ୍କ ପାଇଁ ଏ ସବୁ ବିଷୟ ବିରୁଦ୍ଧଜନକ ହେଲେହେଁ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ଆତ୍ମା ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀର ଅନ୍ତଃକରଣରେ ଅତି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କର୍ମ ସାଧନ କରିଥିଲେ । ଏ ଘଟଣାର ମାସେକ ଉତ୍ତାରେ, ଏହି ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକ ଆପଣାର ଦୁଇଗୋଟି ପିଲାଙ୍କୁ ସଙ୍ଗେ ଘେନି ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧବ ପଡ଼ା ପଡ଼ୋଶି କାହାରି କଥା ନ ମାନି ଆପଣା ସ୍ୱାମି ସଙ୍ଗେ ରହିବା ପାଇଁ କଟକକୁ ବାହାରି ଆସିଥିଲା ଓ କେତେକ ସମୟ ପରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲା । ୧୮୪୧ ସାଲରେ ଲେସି ସାହେବଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସେ ଡୁବନ ପାଇ ଜୀବନର ଶେଷ ଯାଏ ପ୍ରଭୁର ଉପଯୁକ୍ତା ଦାସୀ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ସନାତନ ଦାସ ଜଣେ ବିଶ୍ୱସ୍ତ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ଥିଲେ । ସେ ଅନାଥାଶ୍ରମର ଶିକ୍ଷକ ଓ ତତ୍ତ୍ୱାବଧାରକ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିଲେ, ଏଉତ୍ତାରେ କେତେଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ

ଭଦ୍ରଖରେ ଶିବ ପାଦଙ୍କ ସହିତ ମଙ୍ଗଳସମାଚାରର କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିଲେ । ସଂସାରରେ ସେ ଦୀର୍ଘାୟୁ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ମଣ୍ଡଳର ଶ୍ରୀବୃଦ୍ଧି ଓ ନିଜ ନାତି ନାତୁଣୀମାନଙ୍କୁ ଦେଖି ସୁଖ ଅନୁଭବ କରିଥିଲେ । ସେ ଶାନ୍ତିରେ ପରଲୋକ ଗମନ କରିଥିଲେ ପୁଣି ମହାସମାରୋହରେ ତାଙ୍କୁ କବର ଦିଆଯାଇଥିଲା । ତାଙ୍କର ବଡ଼ ପୁଅ ଯେକି ପିତାର ଜୀବନ କାଳେ ମାଇକର ପିଲା ଥିଲେ, ମରଣ ସମୟକୁ ସେ କଟକମଣ୍ଡଳୀର ସେବକ ଓ ସଣ୍ଡେସ୍କୁଲର ସୁପରିନ୍‌ଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ ହୋଇଥିଲେ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମ ଗ୍ରହଣରେ ଯେ ପ୍ରକୃତ ସୁଖ ଅଛି, ସନାତନ ଦାସ ଏହା ଜୀବନରେ ଉତ୍ତମରୂପେ ଅନୁଭବ କରିଥିଲେ ।

ସନାତନ ଦାସଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ଉତ୍ତାରେ ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ବିଧବା ହୋଇ କେତେ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନିଜ ପୁତ୍ର କନ୍ୟାମାନଙ୍କ ସହିତ ସୁଖରେ କାଳ କାଟିଥିଲେ । ମୃତ୍ୟୁ ସମୟ ଉପସ୍ଥିତ ହୁଅନ୍ତେ ସେ ତହିଁ ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଦେଖା ଯାଇଥିଲେ ଓ ମରଣ ଭୟର କାରଣ ନୋହି ବରଂ ତାଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଆନନ୍ଦର କାରଣ ହୋଇଥିଲା । ସେ ପୀଡ଼ିତ ଥିବାବେଳେ ପୁଅମାନେ, ବହୂମାନେ ଓ ନାତି ନାତୁଣୀ ହୋଇ ପ୍ରାୟ ୫୦ରୁ ଅଧିକ ଲୋକ ଶେଯର ଚାରିଆଡ଼େ ଜମା ରହିଥିଲେ, ପୁଣି ଅତି ବିଶେଷ ଭାବରେ ସେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଏହି ଗୋଟିଏ ଉତ୍ତମ ପରାମର୍ଶ ଦେଇଥିଲେ ଯଥା "ତୁମ୍ଭେମାନେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ ଭୟ କର ଓ ତାହାଙ୍କର ବାକ୍ୟକୁ ଶ୍ରଦ୍ଧା କରି ଦିନକୁ ଦିନ ତାହା ଅଭ୍ୟାସ କର ।" ମଲା ବେଳକୁ ସେ ବଡ଼ ବୁଢ଼ୀ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ । ତାଙ୍କ କବର ଚାରିଆଡ଼େ ପରିବାରର ଲୋକମାନେ ଠିଆ ହୋଇ ରହିଥିଲେ । ସନାତନ ଦାସ ନିଜେ ବିଶେଷ ଜ୍ଞାନୀ ନଥିଲେହେଁ ଆପଣା ପରିବାର ଓ ସନ୍ତାନବର୍ଗଙ୍କୁ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ମାର୍ଗ ବିଷୟରେ ଉପଯୁକ୍ତ ଶିକ୍ଷା ଦେଇଥିଲେ । ତାଙ୍କ ପୁତ୍ରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ପରଲୋକଗତ ଅନାମଚନ୍ଦ୍ର

ମଣ୍ଡଳୀର ଡିକନ ଓ ହାବେଶ ମଙ୍ଗଳ ପ୍ରଚାରକର କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧନ କରିଥିଲେ ପୁଣି ଅବ୍ରହାମ ଓ ଯୋଷେଫ ବର୍ତ୍ତମାନ ଡିକନ ପଦରେ ନିଯୁକ୍ତ ଅଛନ୍ତି । ସନାତନ ଦାସଙ୍କ ପୁତ୍ରମାନଙ୍କ ନାମ—ଅନାମ, ଅବ୍ରହାମ, ହାବେଶ, ଶାମୁଏଲ, ଯୋଷେଫ, ସଲୋମନ ଓ ଯୋହନ ଅନାମଙ୍କ ପୁତ୍ର ଫିଲମୋନ, ପ୍ରବୋଧ ଅବ୍ରହାମଙ୍କ ପୁତ୍ର ଶାମୋସନ ଓ ଯାକୁବ, ଶାମୁଏଲଙ୍କ ପୁତ୍ର ପରମାନନ୍ଦ, ବ୍ରଜାନନ୍ଦ, ଯୋଷେଫଙ୍କ ପୁତ୍ର ମିନସି ଓ ଯୋହନଙ୍କ ପୁତ୍ର ଯିସ୍‌ହାକ ଥିୟୋଫିଲ । ଏମାନେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବାସ କରୁଅଛନ୍ତି ।

ଭୋବନ ମହାନ୍ତି । ଏହାଙ୍କର ଘର ଖଣ୍ଡିତର, ଏ ଦାମୋଦର ମହାନ୍ତିଙ୍କ ଖୁଡ଼ୁତା ପୁଅ ଭାଇ, ଆପଣା ଗ୍ରାମରେ ଥିବାବେଳେ ଏହି ଭୋବନ, ଶିବ ସାହୁଙ୍କଠାରୁ କେତେ ଗୁଡ଼ିଏ ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ପୁସ୍ତକ ପାଇ ପାଠ କରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଯେତେବେଳେ ତାଙ୍କ ପରିବାରର ଲୋକମାନେ ଜାଣିଲେ ଯେ ଭୋବନ ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ପୋଥି ସବୁ ପଢ଼ୁଛନ୍ତି ତେତେବେଳେ ସେମାନେ ପ୍ରଥମରେ ତାଙ୍କୁ ବାରଣ କରିଥିଲେ । ଏହିପରି କରିବାରେ ଭୋବନ ସେହି ବହିଗୁଡ଼ିକ ଘରେ ନ ପଢ଼ି ପାରି ଗାଈ ଚରାଇବାକୁ ଯେତେବେଳେ ପଡ଼ିଆକୁ ଯାଉଥାନ୍ତି ସେତିକବେଳେ ପଢ଼ୁଥାନ୍ତି । ଘଟନାକ୍ରମେ ପରିବାରର ଲୋକମାନେ ଏ ବିଷୟରେ ଟେର ପାଇ ଦିନେ ତାଙ୍କ ପୋଥିଗୁଡ଼ିକ ଚୋରାଇ ନେଇ ପୋଡ଼ି ଦେଇଥିଲେ । ଭୋବନ ଏଥିରେ ଅତି ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ଘରେ ଥିବା ସବୁ ଗୁଡ଼ିକ ହିନ୍ଦୁ ଶାସ୍ତ୍ର ଓ କାଗଜପତ୍ର, ଦଲିଲ ଦସ୍ତାବିଜ ଯାହା୨ ପାଇଥିଲେ, ସେଗୁଡ଼ିକ ନେଇ ଯାଇ କୌଣସି ଏକ ଗୁପ୍ତ ସ୍ଥାନରେ ରଖିଦେଇଥିଲେ ଓ ଏହି ଉପାୟରେ ପ୍ରତିଶୋଧ ନେବାର ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲେ । ଏହି ପ୍ରକାରରେ ପରିବାର ଓ ଲୋକ-

ମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବହୁତ କଷ୍ଟ ଓ ତାଡନା ସହି ଭେବନ ସତ୍ୟ ଧର୍ମ ଜାଣିଥିବା ସକାଶେ ଗୋଟିଏ ସ୍ରୋତ ନିକଟକୁ ଯାଇ ପିତା ପୁତ୍ର, ଧର୍ମାତ୍ମାଙ୍କ ନାମରେ ଆପେ ଆପଣଙ୍କୁ ଡୁବନ ଦେଇଥିଲେ । ଏ ଉତ୍ତରେ ୧୮୩୬ ବା ୩୭ ସାଲରେ ଲେସି ସାହେବଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିୟମାନୁସାରେ ସେ ଡୁବନ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । ଭେବନ ଜଣେ ନ୍ୟାୟବାନ୍ ଓ ସାହସିକ ପୁରୁଷ ଥିଲେ । ଶାରୀରିକ ଭାବରେ ଯଦ୍ୟପି ସେ ଦୁର୍ବଳ ଓ ବାଙ୍ଗର ଲୋକ ଥିଲେ, ତଥାପି ମାନସିକଭାବେ ବିଶ୍ୱାସରେ ଅତି ଦୃଢ଼ ଥିଲେ । ସେ ନିଜର ଅବା ପରିବାରର ଦୋଷ କେବେ ଗୁପ୍ତ ରଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁନଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଡୁବନ ସମୟରେ ତାଙ୍କ ଭାର୍ଯ୍ୟା ଯେମନ୍ତ ସ୍ୱାମୀର ପଶ୍ଚାତ୍‌ଗାମିନୀ ନ ହୁଏ, ଏଥିପାଇଁ ପଡ଼ୋଶୀମାନେ ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ବହୁତ ପ୍ରକାରେ ଶିକ୍ଷା ଓ ପରାମର୍ଶ ଦେଇଥିଲେ । ଦିନେ ଭେବନ ଆପଣା ଗୃହକୁ ଯାଇ ଭାର୍ଯ୍ୟା ଯେମନ୍ତ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଆସିବ ଏଥିପାଇଁ ତାହା ସଙ୍ଗରେ ବହୁତ କଥାବର୍ତ୍ତା କରିଥିଲେ, ସେ ଯେତେ ବୁଝାଇଲେହେଁ ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ଆସିବା ପାଇଁ ଅମଙ୍ଗ ହୋଇଥିଲା । ଭେବନ ସେହି ସମୟରେ ବୋଧପାଇଥିଲେ ଯେ ତାଙ୍କ ପଡ଼ା ପଡ଼ୋଶୀମାନେ ବାରଣ କରିବାରୁ ତାଙ୍କ ନିଜ ସ୍ତ୍ରୀ ଆସିବା ପାଇଁ ଅମଙ୍ଗ । ଏକଥାରେ ଭେବନ ଅତି ଦୁଃଖିତ ଓ ବିରକ୍ତ ହୋଇଥିଲେ, ପୁଣି ଗାଁ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଡାକି ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରରେ କହିଥିଲେ, ଦେଖ ମୋ ସ୍ତ୍ରୀ ଯେପରି ମୋ ସଙ୍ଗେ ନ ଆସିବ, ଏଥିପାଇଁ ତୁମ୍ଭେମାନେ ତାକୁ ଶିଖାଉଅଛ, ଆଚ୍ଛା ଶିଖାଅ, ତୁମ୍ଭେମାନଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଯେତେବେଳେ ପୋଖରୀକୁ ଗାଧୋଇ ଯିବେ ତେତେବେଳେ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ମୁଁ ଜଣକୁ ମନୋନୀତ କରି ମୋ ସଙ୍ଗରେ ଯିବାପାଇଁ ତାକୁ ମଣାଇବି, ଗ୍ରାମର ଲୋକମାନେ ଭେବନଠାରୁ ଏହି କଥା ଶୁଣି ଭୀତ ହୋଇଥିଲେ ଓ ତତ୍‌କ୍ଷଣେ ସେହି ସ୍ତ୍ରୀ

ଲୋକକୁ ଭୋବନ ହାତରେ ସମର୍ପଣ କରି ଦେଇଥିଲେ । ଏଉତ୍ତରେ ଆପଣା ସ୍ତ୍ରୀକୁ ନାନା ପରାମର୍ଶ ଓ ଭବିଷ୍ୟତ ପୁରସ୍କାର ବିଷୟରେ ନାନା କଥା ଜଣାଇ ସେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟର ପାଇଁ ଆପଣା ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଲାଭ କରିଥିଲେ । ୧୮୩୮ ସାଲରେ ଷ୍ଟବିନ୍‌ସ ସାହେବ ଭୋବନକୁ କଟକରୁ ନେଇଯାଇ ବ୍ରହ୍ମପୁରରେ ରଖାଇଥିଲେ । ସେହି ବର୍ଷର ଏପ୍ରେଲ ମାସରେ ବ୍ରହ୍ମପୁରର ମଣ୍ଡଳୀ ସ୍ଥାପନ ହୋଇଥିଲା ପୁଣି ପ୍ରଥମ କରି ପ୍ରଭୁ ଭୋଜ ପ୍ରତିପାଳିତ ହେବାବେଳେ ଦେଶୀ ବିଦେଶୀ ମିଶି ୮ ଲୋକ ତହିଁର ସହଭାଗୀ ହୋଇଥିଲେ । ୧୮୪୦ ଅଗଷ୍ଟ ପ୍ରଥମ ତାରିଖରେ ଭୋବନଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ ଡୁବିତ ହୋଇଥିଲା, ଯଦ୍ୟପି ସେ ପଢି ଜାଣି ନଥିଲା, ତଥାପି ପରିତ୍ରାଣ ବିଷୟରେ ଭଲ ବୋଧ ପାଇଥିଲା ଓ ସରଳ ଅନ୍ତଃକରଣରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କୁ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲା । ମୃତ୍ୟୁ କାଳରେ ମଧ୍ୟ ଯୀଶୁରେ ତାହାର ସ୍ଥିର ବିଶ୍ୱାସ ଥିଲା । ଭୋବନ ମହାନ୍ତ ଜଣେ ଉତ୍ତମ ପ୍ରଚାରକ ଥିଲେ । ଯଦ୍ୟପି ଆପଣା ଜୀବନରେ ସେ ଅତି ଅଳ୍ପ ବେତନ ପାଉଥିଲେ, ତଥାପି କାହାରିଠାରୁ ଋଣ ନ କରି ବରଂ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କୁ ଟଙ୍କା ଧାର ଦେଉଥିଲେ । ୫୪ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ମଣ୍ଡଳୀର ଜଣେ ଉପଯୁକ୍ତ ସଭ୍ୟ ଥିଲେ । ସେହି ସବୁ କାଳରେ ତାଙ୍କର ଚରିତ୍ରଦୋଷ ରହିତ ଥିଲା, ଜୀବନର ଶେଷ ସମୟରେ ସେ ଜ୍ୱର ରୋଗରେ ଆକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇ, କାସ ହେତୁ ବହୁତ କଷ୍ଟ ପାଇଥିଲେ, ପୁଣି ଦିନକୁ ଦିନ କ୍ଷୀଣ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ, ବ୍ରହ୍ମପୁର ମଣ୍ଡଳୀର ପ୍ରାଚୀନ ଦିକନ-ବାବୁ ଦାନିଏଲ ମହାନ୍ତଙ୍କ ଘରେ ଜ୍ୱରାତିସାର ବ୍ୟାଧିରେ ଆକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇ ପ୍ରଥମେ ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ୧୮୮୯ ସାଲ ଜୁନ ୨ ତାରିଖରେ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କରନ୍ତେ ତହିଁର ପାଞ୍ଚଦିନ ପରେ ସେ ମଧ୍ୟ ନିଜର ଶେଷ ବିଶ୍ରାମ ସ୍ଥାନକୁ ବାହାରିଯାଇଥିଲେ । ତାଙ୍କ ପୁତ୍ରର ନାମ ଭରସାନନ୍ଦ ମହାନ୍ତ, ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ବ୍ରହ୍ମପୁରରେ

ଅଛନ୍ତି, ପୁଣି ଭରସାନନ୍ଦଙ୍କ ପୁତ୍ର ଶାମୁଏଲ ମହାନ୍ତି ମଙ୍ଗଳପ୍ରଚାରକ ଅଟନ୍ତି ।

ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଚୌଧୁରୀ—ଏ ଭାଇ ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ମଣ୍ଡଳୀର ଜଣେ ବିଶେଷ ଲୋକ ଥିଲେ । ସେପ୍ଟେମ୍ବର ୧୮୩୦ ସାଲରେ ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାର ପାରଲା ଖିମିଣ୍ଡିରେ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ବାଲ୍ୟ କାଳରୁ ଶାସ୍ତ୍ର ଅଭ୍ୟାସ କରିବା, ଗଦ୍ୟକୁ ପଦ୍ୟରେ ପରିଣତ କରିବା ପୁଣି କିଛି ୨ କବିତା ରଚନା କରିବା, ଏହା ତାହାଙ୍କର ଅଭ୍ୟାସ ଥିଲା । ସେ ବେଦ ଅଭ୍ୟାସ କରିଥିଲେ ପୁଣି ଦେବପୂଜା ପ୍ରତି ଅନାଦର ଭାବ ପ୍ରକାଶ କରି ପରିତ୍ରାଣର ଅନୁସନ୍ଧାନୀ ହୋଇଥିଲେ । ଜୀବନ ମଧ୍ୟରେ ଆପଣା ଗୁରୁମାନଙ୍କ ପ୍ରବର୍ତ୍ତନା ଦ୍ୱାରା ସେ କେତେ ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗୋଟିଏ ଯୋଗୀହୋଇ ଆପଣା ପିଲା ପରିବାରକୁ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଜଙ୍ଗଲରେ ରହିଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ତହିଁରେ ମନର ତୃପ୍ତତା ଅନୁଭବ ନ କରି ପୁନର୍ବାର ଗୃହକୁ ଫେରି ଆସିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ପିତା ଆପଣା ଘରେ କେତେ ଗୁଡ଼ିଏ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟ ପୁସ୍ତକ ଗୋଟିଏ ବାକ୍ସରେ ରଖିଦେଇ ଯାଇଥିଲେ । ଅନେକ ସମୟଯାଏ ସେହି ବାକ୍ସ ଯଦ୍ୟପି କେହି କାରବାର କରୁ ନ ଥିଲେ, ତଥାପି ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଭାଇ ସୁଯୋଗ କ୍ରମେ, ସେହି ବାକ୍ସ ଫିଟାଇ ପୁସ୍ତକମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି କରିବାରୁ ତାଙ୍କ ଅନ୍ତରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟ ଆଲୁଅ କ୍ରମେ ତେଜସ୍କର ହେବାକୁ ଲାଗିଥିଲା । ସେ ଧର୍ମ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଯେଉଁ ପୁସ୍ତକସବୁ ପଢୁଥିଲେ, ତହିଁ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ପୁସ୍ତକର ଶେଷରେ ପ୍ରଭୁଙ୍କର ପ୍ରାର୍ଥନା ଲେଖା ଯାଇଥିଲା ଆଉ ତାହା ପଢ଼ିବାବେଳେ ତାଙ୍କ ମନ ଏପରି ଆନନ୍ଦିତ ହୋଇଥିଲା, ଯେ ଦିନକୁ ପ୍ରାୟ ୩୦ ବା ୪୦ ଥର ସେ ତାହା ଉଚ୍ଚାରଣ କରିଥିଲେ, ଓ ତାହା ମୁଖସ୍ଥ କରିଥିଲେ । ଏହି-

ପର ଅବସ୍ଥାରେ କିଛି ଦିନ ରହିଲା ଉତ୍ତାରେ ରୋମନ କ୍ୟାଥଲିକ ମତ ଜାଣିବା ପାଇଁ ଇଚ୍ଛୁକ ହୋଇ ସେ ସେମାନଙ୍କ ସେବାରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଗୀର୍ଜାଘରେ ପ୍ରତିମାର ରୂପ ଦେଖନ୍ତେ, ସେ ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇଥିଲେ ଓ ତହିଁ ହେତୁ ବଡ଼ ସନ୍ଦେହରେ ପଡ଼ି ଚିକାକୋଲକୁ ବାହାରି ଯାଇଥିଲେ । ସୁଖର ବିଷୟ ଏହି ଯେ ଏହି ସ୍ଥାନରେ ମିସେସ୍ ନଟ୍ ନାମ୍ନୀ ଗୋଟିଏ ଧାର୍ମିକା ମହିଳାର ସହିତ ସେ ଭେଟ ପାଇ, ଧର୍ମର ଆଲୁଅ ଦେଖି ପାରିଥିଲେ । ସେହି ସମୟରେ ସେହି ସ୍ଥାନ ଅବା ତହିଁର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ କୌଣସିଠାରେ ମିଶନେରି କେହି ରହୁ ନ ଥିବାରୁ, ଉକ୍ତ ମହିଳା ପୁରୁଷୋତ୍ତମଙ୍କ ବିଷୟରେ କଟକସ୍ଥିତ ଲେସି ସାହେବଙ୍କୁ ଭଷା ଲେଖିଥିଲେ, ଏବଂ ଯେଉଁକ୍ଷଣି ତାଙ୍କଠାରୁ ଉତ୍ତର ପାଇଥିଲେ, ସେହିକ୍ଷଣି ପୁରୁଷୋତ୍ତମଙ୍କୁ କଟକ ପଠାଇ ଦେବାରୁ ୧୮୩୨ ଅକ୍ଟୋବର ତା ୭. ରିଖ ପ୍ରଭୁର ଦିନରେ ସେ ଡ଼ୁବିତ ହୋଇଥିଲେ । ଏଉତ୍ତାରେ ସେ ପୁନର୍ବାର ଦକ୍ଷିଣକୁ ଫେରି ଯାଇ, ଅତି କଷ୍ଟରେ ଆପଣା ପିଲା ପରିବାରଙ୍କୁ ନେଇ କଟକ ଆସିଥିଲେ । ୧୮୩୬ ଏପ୍ରେଲ ମାସରେ ସେ ମଙ୍ଗଳ ସମାଚାର ପ୍ରଚାର କାର୍ଯ୍ୟରେ ହସ୍ତାର୍ପିତ ହୋଇ ପ୍ରଥମ ଦଶ ବର୍ଷ ଓଡ଼ିଶା ମିଶନର ଅଧୀନରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିଲେ, ତହିଁ ଉତ୍ତାରେ ତେଲଙ୍ଗା ଲୋକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କିଛି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଭଇଯାକ ପାଟଣାକୁ, ବାହାରି ଯାଇ ଲଣ୍ଡନ ମିଶନେରି ସୋସାଇଟୀରେ ଭୁକ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । ଏହି ସ୍ଥାନରେ ସେ ୨୭ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରହି, ଉପଯୁକ୍ତ ଭାବରେ ଆପଣା ପଦର କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧନ କରିଥିଲେ । ଏ ଉତ୍ତାରେ ସେ କଟକକୁ ଆସିଥିଲେ, ପୁଣି ମରଣ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହି ସ୍ଥାନରେ ରହିଥିଲେ । ସେ ଜଣେ ବିଶେଷ

ବକ୍ତା, ପୁଣି ତେଲଙ୍ଗି ଭାଷାର ଜଣେ ଉପଯୁକ୍ତ ଗ୍ରନ୍ଥ । ତାଙ୍କ ଜୀବନରେ ସେ ୧୨୦ ଗୀତ ଓ ୧୬ ଖଣ୍ଡି ବହି ରଚନା କରିଥିଲେ । ଗୀତ ଗାଇବାରେ ସେ ଜଣେ ନିପୁଣ ଲୋକ ଥିଲେ, ପୁଣି ଗାଇବାବେଳେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କ ପ୍ରେମରେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ପଡ଼ୁଥିଲେ । ଜୀବନର ଶେଷ ଭାଗରେ ସେ କଟକସ୍ଥ ତେଲଙ୍ଗି ମଣ୍ଡଳୀରେ ରହି ଆପଣା ବଳ ପ୍ରମାଣେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କ ପାଇଁ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିଲେ । ଚୌଧୁରି ମହାଶୟ ଦେଖିବାପାଇଁ ସୁଡୌଲ ଲୋକଥିଲେ । ୮୦ ବର୍ଷ ବୟସ ସମୟରେ, ତାଙ୍କ ଆଖିର ତେଜ ଊଣା ପଡ଼ିଯିବାରୁ ସେ ପ୍ରାୟ ଅନ୍ଧ ହୋଇଯାଇଥିଲେ । ଏଉଥିରେ ତାଙ୍କର ଅବଶିଷ୍ଟ ଜୀବନ ତାଙ୍କ ପାଇଁ ଏତେ କଷ୍ଟକର ହୋଇଥିଲା, ଯେ ସାହାଯ୍ୟ ବିନା ସେ କେଉଁଠାକୁ ଯା, ଆସ, ଅବା କାର୍ଯ୍ୟ କରି ପାରୁ ନ ଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଜୀବନର ଶେଷ ସପ୍ତାହରେ ସେ ନିଜ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଚିହ୍ନି ପାରି ନ ଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହେବା ପାଇଁ ସେ ସବୁବେଳେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ରହିଥିଲେ । ୧୮୯୦ ଅଗଷ୍ଟ ୨୪ ତାରିଖରେ, ୮୬ ବର୍ଷ ବୟସ୍କ ହୋଇ ସେ ଶାନ୍ତିରେ ପରଲୋକ ଗମନ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଦୁଇ ପୁତ୍ର ଡେଭିଡ଼ ଓ ଶାମୁଏଲ ସଂସାର ଯାତ୍ରା ଶେଷ କରି ଅଛନ୍ତି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଡେଭିଡ଼ଙ୍କ ପୁତ୍ର ଜନ୍ ଓ ଶାମୁୟେଲଙ୍କ ପୁତ୍ର ଦାନିଏଲ ଆପଣା ୨ ପରିବାର ଓ ପିଲ୍‌ପିଲି ସହ ଜୀବିତ ଅଛନ୍ତି । ଜନଚୌଧୁରିଙ୍କ ପୁତ୍ର ବୁଦ୍ଧିରାଜ ଚୌଧୁରି ଓ ଧର୍ମରାଜଚୌଧୁରି ପୁଣି ଦାନିଏଲଙ୍କ ପୁତ୍ର ଶାମୁଏଲ କୁମାର, ଲଳିତ କୁମାର ଓ ବିମଳାନନ୍ଦ ଚୌଧୁରି । ସୁଖର ବିଷୟ ଦାନିଏଲ ଚୌଧୁରି କଟକ ମଣ୍ଡଳୀର ଜଣେ ଡିକନ ଅଟନ୍ତି ।

ରାମ ଦାସ—ରାମ ଦାସଙ୍କର ଜନ୍ମ ସ୍ଥାନ ଯାଜପୁର ନିକଟସ୍ଥ କାଟିଆ ଦୋଳ ଗ୍ରାମ । କଟକର କମିଶନର ଶାମ୍ୟେଲ ସାହେବଙ୍କ

ପାଟଣେ ପ୍ରଥମରେ ଟମ୍ ସରଦାର ବେହେରା କାର୍ଯ୍ୟ କରି ସାହେବଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଗସ୍ତରେ ଏଣେତେଣେ ବହୁତ ବୁଲୁଥିଲେ । ଦିନେ କୌଣସି ଏକ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ଭାଇଠାରୁ ସେ ଖଣ୍ଡିଏ ଧର୍ମ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ସାନ ପୁସ୍ତକ ପାଇ ତାହା ପଢୁ ୨ ମେମ୍ ସାହେବଙ୍କ ଆଖି ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ପଡିଥିଲା । ମେମ୍ ସାହେବ ରାମକୁ ପଚାରିଥିଲେ ରାମ ସେ କି ପୁସ୍ତକ ? ରାମ କହିଥିଲେ, ଆଜ୍ଞା, ପାଦ୍ରି ସାହେବ ଓ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନମାନେ ଯେଉଁ ପୁସ୍ତକଗୁଡ଼ିକ ନେଇ ନାନା ସ୍ଥାନରେ ବାଣ୍ଟୁଥାନ୍ତି, ଏ ତହିଁ ମଧ୍ୟରୁ ଖଣ୍ଡିଏ ପୁସ୍ତକ । ମେମ୍ ସାହେବ ରାମ ଦାସଙ୍କୁ ଭଲ ପାଉଥିଲେ ଏବଂ ଧର୍ମ ବିଷୟରେ ତାଙ୍କର ଆଗ୍ରହ ଦେଖି ତାଙ୍କୁ ଅନେକ ଶିକ୍ଷା ଦେଇଥିଲେ, ମଧ ବଙ୍ଗଭାଷାର ଧର୍ମପୁସ୍ତକ ଓ ତାହାଛଡ଼ା ଧର୍ମ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଆଉ କେତେ ପୁସ୍ତକ କିଣି କରି ତାଙ୍କୁ ପଢ଼ିବାପାଇଁ ଦେଇଥିଲେ । ଏହି ପ୍ରକାରରେ ପୁସ୍ତକସବୁ କେତେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଭ୍ୟାସ କରିବାରୁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଧର୍ମ ପ୍ରତି କ୍ରମେ ରାମଙ୍କର ଆଗ୍ରହ ଖୁବ ବଢିବାକୁ ଲାଗିଥିଲା, ଏଉତ୍ତରେ ଶାମୁଏଲସ୍ ସାହେବ ରାମଙ୍କୁ ସଙ୍ଗେ ନେଇ ଇଂଲଣ୍ଡ, ସ୍ପେନ, ଇଟାଲି ଆଦି ନାନା ଦେଶ ବୁଲାଇବାରୁ ସେ ସେହି ସବୁ ଦେଶୀୟ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହାର ଦେଖି ଆହୁରି ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଧର୍ମ ପ୍ରତି ଆକର୍ଷିତ ହୋଇଥିଲେ । ଏ ମଧ୍ୟରେ ଶାମୁଏଲସ୍ ସାହେବ କଲିକତାକୁ ଫେରି ଆସନ୍ତେ କଟକର ପାଦ୍ରି ଷ୍ଟନ୍ସ ସାହେବ ଯେ କି ସେତେବେଳେ କଲିକତାକୁ ଯାଇଥିଲେ, ରାମ ତାହାଙ୍କର ହାତରେ ଜୁବନ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ।

ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ହେବା ପୂର୍ବେ ସେ ଭଲରୂପେ ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମକୁ ପରୀକ୍ଷା କରିଥିଲେ ଏବଂ ଜଗନ୍ନାଥ ଯେ କେବଳ ଖଣ୍ଡିଏ କାଠ, ତହିଁ ଭିତରେ ଯେ କିଛି ନାହିଁ ଏହା ଜାଣି ସେ ମିଥ୍ୟା ଧର୍ମ ତ୍ୟାଗ କରି-

ଥିଲେ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ହେଲା ଉତ୍ତାରେ ରାମଦାସ ଉପଦେଶକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଭାଇମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଓଡ଼ିଶାରେ ବହୁତ ପରିଶ୍ରମ କରିଥିଲେ । ଉପଦେଶ ଦେବାବେଳେ ସେ ପ୍ରଭୁଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ବାକ୍ୟ ବହୁତ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲେ । ଶ୍ରୋତାମାନେ ତାଙ୍କର କୋମଳ ଓ ବିନୟ ଉପଦେଶରେ ବିଶେଷ ମନୋଯୋଗୀ ହେଉଥିଲେ, ଏହିପରି କେତେ ସମୟ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଁ ୨ ସେ ମିନ୍‌ଟନ୍ ଘାଟାଗାକୁ ବଦଳି ହୋଇଥିଲେ, ଆଉ ସେହିଠାରେ କେତେକ ଦିନପରେ ତାଙ୍କ ଦେହ କିଛି ଅସୁଖ ହୋଇଥିଲା । ଶୀତକାଳ ମଙ୍ଗଳସମାଚାର ପ୍ରଚାରର ଅତି ଉପଯୁକ୍ତ ସମୟ ହେତୁ ସେ ଆପଣା ଦେହରେ ସୁଖ ଅସୁଖକୁ ନ ଅନାଇ ଖୋର୍ଦ୍ଧା ଆଡ଼େ ଘୋଷଣା କରିବାକୁ ଯାଆନ୍ତେ ତାଙ୍କର ପୀଡ଼ା ଅଧିକ ବୃଦ୍ଧି ହୋଇଥିଲା । ଭାଇମାନେ ଖୋର୍ଦ୍ଧା ଡାକ୍ତରଖାନାକୁ ତାଙ୍କୁ ନେଇଯାଇଥିଲେ ଆଉ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଇଚ୍ଛାମତେ ସେହିଠାରେ ୧୮୭୪ ସାଲରେ ସେ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କରିବାରୁ ଭାଇମାନେ ସେହି ଖୋର୍ଦ୍ଧାରେ ତାଙ୍କୁ କବର ଦେଇଥିଲେ । ଜୀବନରେ ସେ ଦୁଇଥର ବିବାହ କରିଥିଲେ, ତାଙ୍କ ପ୍ରଥମ ଭାର୍ଯ୍ୟାର ଗର୍ଭରେ ମୁକୁନ୍ଦ ଓ ମାଧବାନନ୍ଦ ଦାସ ନାମେ ଯେଉଁ ପୁତ୍ର ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲେ ସେମାନେ ପରଲୋକ ଯାଇଥିଲେହେଁ, ଅବଧି ସେହି ପୁତ୍ରମାନଙ୍କର ବଂଶ ଜୀବିତ ରହିଅଛନ୍ତି; ପୁଣି ଦ୍ୱିତୀୟ ସ୍ତ୍ରୀର ଗର୍ଭରୁ ଜନ୍ମିଥିବା ନବକୁମାର ଓ ସାରଦାନନ୍ଦ ଦାସ । ମୁକୁନ୍ଦ ଦାସଙ୍କ ପୁତ୍ର ଜର୍ଜ ଦାସ, ମାଧବନନ୍ଦ ଦାସଙ୍କ ପୁତ୍ର ଜୟାନନ୍ଦ ଦାସ ଓ ନବକୁମାରଙ୍କ ପୁତ୍ର ଅକ୍ଷୟ କୁମାର ଦାସ, ଏମାନେ ଜୀବିତାବସ୍ଥାରେ ଅଛନ୍ତି ।

କିଶୋରୀ ନାୟକ—ଏହାଙ୍କର ଘର ଖଣ୍ଡିତର ଓସଳ ଗ୍ରାମ ନିକଟସ୍ଥ ନିରଞ୍ଜନପୁର । ଜାତିରେ ଏ ଭାଇ ଖଣ୍ଡାୟତ, ଏକ ଦିନ

ଧଉଗଡ଼ ନାମକ ଏକ ଜାଗାକୁ ଧାନ କାଟିବାକୁ ଯାଇଁ ୨ଲକ୍ଷଣ ଓ ଶିବ ଏହି ଦୁଇ ଭାଇଙ୍କର ଘୋଷଣା ଶୁଣି କିଶୋର ଭାଇ ମୋହିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ । ଘରକୁ ଫେରି ଆସନ୍ତେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମ ଗ୍ରହଣର ଇଚ୍ଛା ତାଙ୍କ ଅନ୍ତରେ ବଳବତ୍ତ ହେବାରୁ, ଜଗନ୍ନାଥ ଦେଖିବା ବାହାନାରେ, କେତେ ସମବୟସୀ ଲୋକଙ୍କୁ ସଙ୍ଗ କରି ଆରଦ୍ଧନ ଗ୍ରାମରୁ ବାହାରି ପୁରୁଷୋତ୍ତମକୁ ଯାଇଥିଲେ । କିଶୋର ଭାଇ ସଙ୍ଗୀମାନଙ୍କ ସହିତ ଶ୍ରୀକ୍ଷେତ୍ରରେ ପହଞ୍ଚି ଯେତେବେଳେ କଟକକୁ ଫେରିଆସିଥିଲେ, ତେତେବେଳେ ତେଲଙ୍ଗା ବଜାରର ଗୋଟିଏ ଚଟିଘରେ ରୋଷାଇବାସର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ଲାଗିଛି ଏପରି ସମୟରେ ସେ କାହାରିକୁ କିଛି ନ କହି, ଏକାବେଳେ ପାଦ୍ରି ସାହେବଙ୍କ ପାଖକୁ ବାହାରି ଆସିଥିଲେ ଓ ତାଙ୍କ ଆଗେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମ ଗ୍ରହଣର ଇଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ । ପ୍ରାଦ୍ରି ସାହେବମାନେ ତାଙ୍କ କଥାବାର୍ତ୍ତା ଓ ଭାବ ଭଙ୍ଗିରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇଥିଲେ, ପୁଣି ବିଧିମତେ ପିତା ପୁତ୍ର ପବିତ୍ରାତ୍ମାଙ୍କ ନାମରେ ତାଙ୍କୁ ଡୁବନ ଦେଇଥିଲେ । ଏଉତ୍ତାରେ ପ୍ରାୟ ମାସେ ବା ଦେଢ଼ମାସ ବହିଗଲା ଉତ୍ତାରେ କିଶୋର ଭାଇ ଆପଣା ପିଲା ପରିବାର ଦେଖିବାପାଇଁ ନିଜ ଗ୍ରାମକୁ ଯାଇଥିଲେ । ଗ୍ରାମକୁ ଯିବା ସମୟରେ ସେ ଆପଣା ଚୁଟି କାଟି, ପଇତା ଛିଣ୍ଡାଇ ଦେଇଥିବାର ଦେଖି, ଲୋକମାନେ ତାଙ୍କୁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ବୋଲି ଚିହ୍ନିଥିଲେ । କିଶୋର ଭାଇ ଏହି ଥର ନିଜ ଗ୍ରାମକୁ ଯାଇ ଆପଣା ଅଗଣାରେ ପହଞ୍ଚିବା ମାତ୍ରେ ଭାର୍ଯ୍ୟା ଓ ପିଲାମାନେ ତାଙ୍କୁ ବହୁତ ଗାଳି ଗୁଲା କରିଥିଲେ, ସେ ଆପଣା ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଆପଣା ସଙ୍ଗେ ଆଣିବା ପାଇ ବହୁତ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ବଡ଼ ପୁଅ ପଙ୍କଜ ଏହି ଭୟରେ ଗୋଟିଏ ଧାନ ଗଦାରେ ଯାଇ ଲୁଚି ରହିଥିଲେ । ସାନ

ପୁଅ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କୁ ଧରି କିଶୋରି ଭାଇ କଟକ ବାହାରି ଆସିଥିଲେ । ଏଉତ୍ତରେ ମା, ପୁଅ ଦୁହେଁ ଦୁଃଖରେ ଆକୁଳ ହୋଇ ଆପଣା ୨ ପ୍ରାଣ ହରାଇ ଦେବାକୁ ମନେ କରି ଦିନେ ଖରସୁଆ ନଈ ଭିତରେ ପଶିଥିଲେ, ଏପରି ସମୟରେ ନଦୀ କୂଳର ନିକଟରେ ଧୂଆଁ ପାନ ସେବନ କରିଥିବା କେତେଲୋକ ଏମାନଙ୍କ ବୁଡ଼ି ମରିବା କଥାର ଟେର ପାଇ ସେମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ଦୌଡ଼ି ସେମାନଙ୍କୁ ପାଣିରୁ ଉଠାଇ ଆଣିଥିଲେ । ବାପ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ହେବା ସକାଶେ ବଡ଼ ପୁଅ ପଙ୍କଜ ନାଏକ କ୍ରୋଧରେ ଅନ୍ଧପରି ହୋଇ ରହିଥିଲେ । କିଶୋରି ଭାଇ କଟକରେ ଆପଣା ସାନ ପୁଅକୁ ଛାଡ଼ି, କେତେ ଦିନପରେ ଯେତେବେଳେ ଆଉ ଥରେ ଗାଁକୁ ଯାଇଥିଲେ, ସେତେବେଳେ ପଙ୍କଜକୁ ଆଣିବା ପାଇଁ ସେ ବହୁତ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲେ । ପଙ୍କଜ ଆପଣା ବାପଙ୍କୁ ଦେଖି ମାଉସୀ ଘର, ମାମୁଁ ଘର, ଏସବୁ ଆଡ଼େ ଲୁଚି ବୁଲୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ହଠାତ୍ ବାପ ପୁଅଙ୍କର ଏକ ଜାଗାରେ ଭେଟ ହେବା କ୍ଷଣି କିଶୋରି ଭାଇ ଥୁ ଥୁ କରି ଆପଣା ପୁଅ ମୁହଁକୁ ଛେପ ପକାଇ ଦିଅନ୍ତେ, ଜାତି ଭ୍ରଷ୍ଟ କରାଇ ଆପଣା ପୁଅକୁ କରଗତ କରି କଟକ ଆଣିଥିଲେ । ଏହି ଘଟନାର କେତେକ ସମୟ ପରେ କିଶୋରି ଭାଇଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ ଦୁଃଖରେ ବିହ୍ୱଳା ହୋଇ ଆପଣା ସ୍ୱାମୀ ଓ ପିଲାମାନଙ୍କ ସହିତ ରହିବା ପାଇଁ କଟକକୁ ଆସିଥିଲେ ସେ କଟକ ଆସି ବକ୍ସିବଜାରରେ ଥିବା ମାଗୁଣି ସାହୁଙ୍କଘରଠାରେ ଶିବ ପାତ୍ରଙ୍କୁ ବସିଥିବାର ଦେଖି ପଚାରିଥିଲେ, କିରସାଣିଆ ସାଇ କେଉଁଠି ? ଏଉତ୍ତରେ ଶିବ ପାତ୍ର ତାହାର ପରିଚୟ ନେଇ ତାକୁ ଆପଣା ସ୍ୱାମୀ ନିକଟକୁ ପଠାଇ ଦେଇଥିଲେ । ଏହି ପ୍ରକାରେ ସ୍ୱାମୀ ଭାର୍ଯ୍ୟା କେତେ ସମୟ ଯାଏ କଟକରେ ରହିଥିଲେ । ପୁଣି ପିଲା ଦୁହିଁକୁ ସଟନ ସାହେବଙ୍କ ସ୍କୁଲରେ ଛାଡ଼ି ଥିଲେ ।

କିଶୋର ଭାଇର ଶେଷ ଅବସ୍ଥାରେ ତାଙ୍କ ଗୋଡ଼ରେ ଗୋଟିଏ ଘାଆ ହୋଇଥିଲା ଓ ସେହି ପୀଡ଼ାରେ ତାଙ୍କର ମରଣ ଘଟିଥିଲା । ସ୍ୱାମୀର ମରଣାନ୍ତେ ବିଧବା ଖଣ୍ଡିତରକୁ ଯାଇ ଘର କରି ରହିଥିଲା ପୁଣି ସେହିଠାରେ ଥାଇଁ ସେ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କରିଥିଲା । ତାଙ୍କର ପୁତ୍ରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଯେ କି ପ୍ରଥମକରି ବାପ ସଙ୍ଗେ ଆସିଥିଲେ, ଯେଉଁଦିନ ତାଙ୍କର ବିବାହ ହେବାର ଦିନ ନିରୂପିତ ହୋଇଥିଲା, ସେହି ଦିନ ସେ ବିସୂଚିକା ରୋଗରେ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ପଙ୍କଜ ପ୍ରାୟ ୮୦ ବର୍ଷରୁ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ବୟସ୍କ ହୋଇ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କରିଅଛନ୍ତି । ଏହାଙ୍କର ଦୁଇ ପୁତ୍ରର ନାମ ବାଞ୍ଛାନିଧି ଓ ଚିନ୍ତାମଣି । ଉଭୟ ପରଲୋକ ଯାଇଅଛନ୍ତି । ବାଞ୍ଛାନିଧିଙ୍କ ପୁତ୍ରର ନାମ ଗୁଣନିଧି ନାୟକ ।

ଶିବ ସାହୁ । ମଧୁପୁର ଖରସୁଆ ନଦୀ ତୀରସ୍ଥ ଅରଡ଼ା ଗ୍ରାମରେ ଏହି ଭାଇଙ୍କର ଘର । ଏହାଙ୍କର ପିତାର ନାମ କମ୍ଳୁ ସାହୁ, ଜାତିରେ ସେ ବୈଶ୍ୟ ବଣିଆ । କମ୍ଳୁ ସାହୁଙ୍କର ପାଞ୍ଚ ପୁତ୍ର ମଧ୍ୟରୁ ଶିବ ଭାଇ ବୈଦ୍ୟବୃତ୍ତି ଦ୍ୱାରା ଆପଣାର ପରିବାର ପ୍ରତିପୋଷଣ କରୁଥିଲେ । ଯେତେବେଳେ ତାଙ୍କ ବଡ଼ ଭାଇର ମୃତ୍ୟୁ ଘଟିଥିଲା; ସେତେବେଳେ ପରିବାରର ଭାର ତାଙ୍କ ଉପରେ ପଡ଼ିଥିଲା । ଶିବ ଭାଇ ବାଲ୍ୟାବସ୍ଥାରେ ପୁସ୍ତକ ପଢ଼ିବାରେ ଓ ରଚନା କରିବାରେ ବହୁତ ସମୟ ବ୍ୟୟ କରିଥିଲେ । ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ଶାସ୍ତ୍ର, ମନ୍ତ୍ର, ଜପ ଇତ୍ୟାଦି ବିଷୟରେ ସେ ସୁଦକ୍ଷ ଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ଉଦ୍ଧାରକର୍ତ୍ତାଙ୍କ ବିଷୟରେ ସେ ଉପଯୁକ୍ତ ବୋଧ ପାଇପାରି ନ ଥିଲେ । ଆତ୍ମା କିପରି ଉଦ୍ଧାର ହେବ ? ପୁଣି ମରଣ ପରେ ମନୁଷ୍ୟର ଗତି କଅଣ ହେବ, ଏବିଷୟରେ ସେ ବହୁତ ଚିନ୍ତା ଓ ଭାବନା କରୁଥିଲେ । ଏହି

ପ୍ରକାର ଅବସ୍ଥାରେ ସେ କିଛି ଦିନ ରହିଲା ଉତ୍ତାରେ ଦିନେ ଅକସ୍ମାତ ଜଣେ ମହାଜନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ତାଙ୍କର ସାକ୍ଷାତ ହୋଇଥିଲା । ଏହି ମହାଜନ ବାଲେଶ୍ୱରଠାରେ ଜଣେ ପାଦ୍ରି ସାହେବଙ୍କଠାରୁ ଖଣ୍ଡିଏ ମାର୍କ ଲିଖିତ ମଙ୍ଗଳସମାଚାର ପାଇଥିଲେ, ବାଟରେ ବର୍ଷା ହେବାରୁ ଯଦ୍ୟପି ସେ ପୁସ୍ତକ ଖଣ୍ଡି ତିନ୍ତି ଯାଇଥିଲା ଓ ତହିଁର କିଛି ଅଂଶ ନଷ୍ଟ ହୋଇଥିଲା,ତଥାପି ଘଟଣାକ୍ରମେ ତାହା ଶିବଭାଇଙ୍କ ହାତରେ ପଡ଼ିବାରୁ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ତାଙ୍କର ବହୁତ ମଙ୍ଗଳ ଘଟିଥିଲା । ଉକ୍ତ ମହାଜନଠାରୁ ଶିବଭାଇ ସେ ପୁସ୍ତକ ଖଣ୍ଡି ରଖି ଅତି ଯତ୍ନପୂର୍ବକ ତାହା ଅଭ୍ୟାସ କରିଥିଲେ ଓ ଯେ ୨ ଅଂଶ ବୁଝିପାରୁ ନ ଥିଲେ, ଗୁରୁ, ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ ତାହା ପଚାରିବାକୁ ଲାଗୁଥିଲେ । ଏହାପର କେତେକ ଦିନ ଗତ ହୁଅନ୍ତେ ଥରେ ରଥଯାତ୍ରା ସମୟକୁ ସେ ପୁରୁଷୋତ୍ତମକୁ ଯାଇ ଦେଖିଥିଲେ ଯେ ବଡ଼ ଦାଣ୍ଡରେ ପାଦ୍ରି ସାହେବମାନେ ଘୋଷଣା କରୁଛନ୍ତି ଓ ପୁସ୍ତକ ବାଣ୍ଟୁଛନ୍ତି । ଶିବଭାଇ ଅଣ୍ଟାରେ ଲୁଗାଭିଡ଼ି ଅତି କଷ୍ଟରେ ଲୋକ ଗହଳି ମଧ୍ୟରେ ପଶିଥିଲେ, ପୁଣି ଖଣ୍ଡେ ଲୂକ ମଙ୍ଗଳସମାଚାର ଓ ଆଉ ଖଣ୍ଡେ ନିସ୍ତାର ରତ୍ନାକର ପାଇ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କ ଜନ୍ମ, କର୍ମ, ମରଣ ଓ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ବିଷୟ ଗୋଚର ହୋଇ, ସେହି ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଯେ ପ୍ରକୃତରେ ଉଦ୍ଧାରକର୍ତ୍ତା ଏହା ବିଶ୍ୱାସ କରି ତାଙ୍କ ନାମରେ ଡୁବିତ ହେବାକୁ ସ୍ଥିର କରିଥିଲେ ।

ଡୁବନ ଉତ୍ତାରେ ଶିବଭାଇଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ, ପିଲା ଓ ସରଞ୍ଜାମ ଆଦି ପାଇଁ ଘରର ଲୋକମାନେ ଅନିଚ୍ଛୁକ ହୋଇ ବଡ଼ ଗୋଳମାଳ ପୂରାଇଥିଲେ ମାତ୍ର ତହିଁଲାଗି ଶିବଭାଇ କଚେରି କରନ୍ତେ ଉପଯୁକ୍ତ ବିଷୟଗୁଡ଼ିକ ପାଇ କଟକକୁ ବାହାରି ଆସିଥିଲେ । କେତେକ ଦିନ ପରେ ମିଶନେରୀମାନେ ଏହି ଭାଇକୁ ପ୍ରଚାରକ ପଦରେ ନିଯୁକ୍ତ କରିଥିଲେ ।

ହିନ୍ଦୁ ଶାସ୍ତ୍ର ଭଲ ଅଭ୍ୟାସ କରିଥିବା ହେତୁ ଦେବପୂଜକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଘୋଷଣା କରିବା ପାଇଁ ଏହି ଭାଇ ଜଣେ ଯୋଦ୍ଧା ପୁରୁଷ ଥିଲେ । ଏହାଙ୍କର ସ୍ମରଣ ଶକ୍ତି ଅତି ଉତ୍ତମ, ଯେ କୌଣସି ବିଷୟ ଏ ଭାଇ ଆଲୋଚନା କରୁଥିଲେ, ତାହା ତାଙ୍କ ମନରେ ରହିଯାଉଥିଲା ଓ ହିନ୍ଦୁଶାସ୍ତ୍ରର ଅନେକ ପଦ ତାଙ୍କର ମୁଖସ୍ଥ ଥିଲା । ସେ ଜଣେ ପ୍ରବୀଣ ବକ୍ତା, ମଣ୍ଡଳୀ ସମ୍ଭାଳିବାପାଇଁ ଯଦ୍ୟପି ତାଙ୍କର ବିଶେଷ ଗୁଣ ନ ଥିଲା ତଥାପି ବାହାର ଘୋଷଣାପାଇଁ ସେ ଜଣେ ଅତି ଉପଯୁକ୍ତ ଲୋକଥିଲେ । ଶିବଭାଇ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ହେଲା ଉତ୍ତରେ ଥରେ ମଧୁପୁର ରାଜାଙ୍କ ପାଖକୁ ନିଆଯାଇଥିଲେ, ଆଉ ସେଠାରେ ସେ ନିର୍ଭୟରେ ପ୍ରଭୁ ଯୀଶୁଙ୍କ ବିଷୟରେ ଉତ୍ତମ ସାକ୍ଷ୍ୟ ଦେଇଥିଲେ । ସେ ଜଣେ ଉପଯୁକ୍ତ ବୈଦ୍ୟ ଥିବାରୁ ଔଷଧପାଇଁ ନାନା ଲୋକେ ନାନା ଆଡୁ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଆସୁଥିଲେ, ଆଉ ସେମାନଙ୍କର ଶାରୀରିକ ଓ ଗୂରନିକ ଉଭୟ ବ୍ୟାଧି ପାଇଁ ସେ ଔଷଧ ଦେଉଥିଲେ । ତାଙ୍କର ବେଶ୍ ଆଳାପୀ ସ୍ୱଭାବ ଥିଲା, ଆଉ ତହିଁ ହେତୁ ତାଙ୍କର ବସିବା ଜାଗାମାନଙ୍କରେ କେତେବେଳେ ଲୋକର ଅଭାବ ହେଉ ନ ଥିଲା । ଶିବଭାଇ ପୂର୍ଣ୍ଣାୟୁ ଅବସ୍ଥାରେ ଆପଣା ପ୍ରଭୁର ଉପରେ ନିର୍ଭର ରଖି ଶାନ୍ତିରେ ପରଲୋକ ଗମନ କରିଥିଲେ । ପୁଣି ଖଣ୍ଡିତରଠାରେ କବର ପାଇଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଦୁଇ ଗୋଟି କନ୍ୟା ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ ହାରେଣ ସାହୁଙ୍କୁ ଓ ଅନ୍ୟ ଜଣ କାଲ୍‌ମାଟିକୁ ବିବାହ କରିଥିଲେ । ଉଭୟେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଆପଣା ପିଲାପିଲି ଛାଡ଼ି ସଂସାର ତ୍ୟାଗ କରିଅଛନ୍ତି ।

ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଦାସ । ଖଣ୍ଡିତର ନିକଟସ୍ଥ ଅରଡ଼ା ଗ୍ରାମରେ ଏହାଙ୍କର ଜନ୍ମ, ପିତାର ନାମ ଲୋକନାଥ ଦାସ । ଏ ଭାଇ ପିଲାଦିନୁ

ଅବଧୂତ ବୈଷ୍ଣବ ମତ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ମଧୁ ଦାସ ନାମକ ଜଣେ ବୈଷ୍ଣବ ଆସି ତାଙ୍କ ଗ୍ରାମରେ ବାସ କରିବାରୁ, ତାହାଙ୍କର ସେବାରେ ଏଭଳି କେତେଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନିଯୁକ୍ତ ରହିଥିଲେ । ଲକ୍ଷଣ ଦାସଙ୍କର ସୁଆଚରଣ ଦେଖି ମଧୁ ଦାସ ଆଉ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗୀମାନେ ବୈଷ୍ଣବମାନଙ୍କ ରୀତି ପ୍ରମାଣେ ଡ଼ୋର କୌପୁନ ଓ କଣ୍ଠୀ ମାଳାଦି ତାଙ୍କୁ ପିନ୍ଧାଇଥିଲେ । ଏହି ମଧୁ ଦାସଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ରହି ଅଫିମ, ଗଞ୍ଜାଇ ଓ ଭାଙ୍ଗଆଦି ମାଦକଦ୍ରବ୍ୟ ବ୍ୟବହାର କରି ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଦାସ ଅନେକ ଦିନଯାଏ ଦେଶ ଦେଶାନ୍ତରେ ଭ୍ରମଣ କରିଥିଲେ । ଏହିପରି ଭ୍ରମଣ କରୁ୨ ପ୍ରଥମରେ ସେ ଖଣ୍ଡିଏ ନିସ୍ତାର ରତ୍ନାକର ପାଇ ତାହା ପଢୁ୨ କେତେକ ଦିନ ପରେ ଶିବ ସାହୁଙ୍କଠାରୁ ଖଣ୍ଡିଏ ଦଶାଜ୍ଞା ପାଇଥିଲେ । ଲକ୍ଷଣ ଭାଇ ଏ ପୁସ୍ତକଗୁଡ଼ିକ ଯତ୍ନସହକାରେ ପାଠ କରିଥିଲେ । ଯଦ୍ୟପି ଏହା ପଢ଼ିବାବେଳେ ନାନାଲୋକେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଭାଇଙ୍କୁ ନାନା ପ୍ରକାରେ ବାଧା ଦେଇଥିଲେ ତଥାପି ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ଶ୍ରଦ୍ଧା ଭାବକୁ ବଦଳାଇ ପାରି ନ ଥିଲେ ।

ଏଉତ୍ତରେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଦସ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଏକ ଗ୍ରାମରେ କିଶୋର ଦାସଟ ବାଲି ଜଣଙ୍କର ଘରେ କିଛିଦିନ ରହିଅଛନ୍ତି ଏପରି ସମୟରେ, ଶିବ ସାହୁଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଆଉ ଥରେ ତାଙ୍କର ଭେଟ ହୁଅନ୍ତେ ଉଭୟଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଧର୍ମ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଅନେକ କଥାବାର୍ତ୍ତା ଲଗିଥିଲ, ମଧ ଉଭୟେ ନାନା ଗ୍ରାମ ବୁଲି ଧର୍ମ ପୁସ୍ତକ ପଢୁଥିଲେ ଓ ତଦ୍ ବିଷୟରେ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ବୁଝାଇବାକୁ ଲଗିଥିଲେ । ଶିବ ସାହୁ, ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଦାସ, ଏ ଦୁଇଜଣ ଧର୍ମାନ୍ୱେଷୀ, ଅଥଚ ଏମାନେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ହୋଇଯିବେ ଏହା ମନେକରି, ଗ୍ରାମ ଓ ପରିବାରର ଲୋକମାନେ ଏମାନଙ୍କୁ ବହୁତ କଷ୍ଟ ଦେବାକୁ ଲଗିଥିଲେ । ଏମାନେ

ଏକମନା ହୋଇ ପ୍ରଭୁଙ୍କଠାରେ ଏହି ପ୍ରକାର ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଥିଲେ, "ହେ ପ୍ରଭୁ ଆମ୍ଭେମାନେ ପଥ ନଜାଣୁ, ତୁମ୍ଭର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହେବାକୁ ଆମ୍ଭେମାନେ ଇଚ୍ଛା କରୁଅଛୁଁ, ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ପଥ ଦେଖାଅ, ତାହାହେଲେ ଆମ୍ଭେମାନେ ତୁମ୍ଭ ବାଟରେ ଚାଲିବା ।"

ଏଉତ୍ତାରେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଦାସ, ଶିବ ସାହୁ ଓ ତାଙ୍କର କୌଣସି ୨ ସଙ୍ଗୀମାନଙ୍କର କଥା ଅର୍ଥାତ୍ ସେମାନଙ୍କର ମନ ଯେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମ ଆଡ଼କୁ ଯାଉଅଛି ଏକଥା ରାଜାଙ୍କର କର୍ଣ୍ଣଗୋଚର ହୁଅନ୍ତେ, ସେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିରକ୍ତ ହୋଇ ଆପଣା ରାଜ୍ୟର ଲୋକମାନଙ୍କୁ କହିଥିଲେ, 'ଯେଉଁମାନେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ହେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଅଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ତୁମ୍ଭେମାନେ ଖୋଜି ୨ ଖୁବ୍ ମାର ।' ଶିବ ଏହା ଶୁଣିବା ମାତ୍ର ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କୁ କହିଥିଲେ, ଭାଇ ! ରାଜାତ ଏପରି ହୁକୁମ୍ ଦେଲେଣି, ଆଉ ଆମ୍ଭେମାନେ ଏଠାରେ ରହିପାରିବା ନାହିଁ । ଲୋକେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ମାରି ପକାଇବେ ।' ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଶିବଙ୍କୁ କହିଥିଲେ 'କାହିଁକି ଡରୁଛ ? ଯେ ରାଜାମାନଙ୍କର ରାଜା ଓ ପ୍ରଭୁମାନଙ୍କର ପ୍ରଭୁ, ସେ ଯେବେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ପକ୍ଷ ଥିବେ, ତେବେ କିଏ ମାରି ପାରିବ ?' ଏହିପରି ଦିନେ ବା ଦୁଇଦିନ ଗତହେଲା ଉତ୍ତାରେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ, ଶିବଙ୍କୁ ଓ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗିମାନଙ୍କୁ କହିଥିଲେ, ଆମ୍ଭେ କାଲି ସକାଳେ ଏସ୍ଥାନ ଛାଡ଼ିବା । ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କଠାରୁ ଏହି କଥା ଶୁଣିବା ମାତ୍ର ଶିବ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗୀ ହେବାକୁ ଇଚ୍ଛୁକ ହୋଇ କହିଥିଲେ ଭାଇ, କାଲି ସକାଳେ ତୁମ୍ଭେ ଏସ୍ଥାନ ଛାଡ଼ିବାବେଳେ ଆମ୍ଭକୁ ଡାକ, ଆମ୍ଭେ ମଧ୍ୟ ତୁମ୍ଭର ସଙ୍ଗୀ ହେବା—ଏହି ପ୍ରକାରେ ଆରଦିନ ସେମାନେ ଏକତ୍ରରେ କଟକ ଆଡ଼କୁ ଆସୁ ୨ ପ୍ରଥମରେ ଭୈରବପୁରଠାରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନମାନଙ୍କର ଠିକଣା ପଚାରିଥିଲେ, ସେଠା ଲୋକମାନେ ଏମାନଙ୍କୁ ବହୁତ ଅଛା

ପରିହାସ କରିଥିଲେ, ଏଥିପାଇଁ ଶୀଘ୍ର ସେଠାରୁ ବାହାରି ଆସି ଚୌଧୁରି ବଜାରରେ ବସାଘର କରି ପାଦ୍ରି ସାହେବମାନଙ୍କୁ ତଲାସ କରିଥିଲେ ଓ ପାଦ୍ରି ସାହେବମାନଙ୍କ ପାଖେ ଗଙ୍ଗାଧର, ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଓ ଦୈତାରି ନାୟକ, ଏମାନଙ୍କୁ ଦେଖି ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ବହୁତ ଆଳାପ କରିଥିଲେ । ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଦାସ, ଶିବ ସାହୁ ଓ ସନାତନ ଦାସ ଏ ତିନିଜଣଯାକ ଏକ ସମୟରେ ଡୁବନ ପାଇଥିଲେ । ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଭାଇ ଡୁବନ ଉତ୍ତାରେ ଧର୍ମ ପ୍ରଚାରକ ପଦ ପାଇଥିଲେ । ପୁଣି ଜୀବନର ଶେଷଯାଏ, ଆପଣା ପଦର କର୍ମ ଉପଯୁକ୍ତ ମତେ ସାଧନ କରିଥିଲେ ।

ବନମାଳୀ ସ୍ୱାଇଁ । ବନମାଳୀ ଭାଇଙ୍କର ଘର କଟକ ନିକଟସ୍ଥ ମହାନଦୀର ଆରପାଖସ୍ଥ ଗଣିପୁର ଗ୍ରାମ । କୃଷିବୃତ୍ତି କରିବା ଦ୍ୱାରା ଏହି ଭାଇ ଆପଣା ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ କରୁଥିଲେ, ଯୁବାକାଳରେ ଦେବ ଦେବୀର ଆରାଧନାରେ ଆସକ୍ତ ହୋଇ ଏହି ଭାଇ ମନ୍ଦର ଦାସ ନାମକ ଗୋଟିଏ ବୈଷ୍ଣବର ଶିଷ୍ୟ ହୋଇଥିଲେ । ଏହି ମନ୍ଦର ଦାସ ଜଣେ ବିଶେଷ ଲମ୍ପଟାଗ୍ରଣୀ । ଲୋକମାନଙ୍କୁ ପ୍ରବଞ୍ଚନା କରି ଏହି ବୈଷ୍ଣବ ଆପଣାକୁ ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁ ବୋଲି କହୁଥାନ୍ତି, ମଧ୍ୟ ଆମ୍ଭଠାରେ ବାର ହାତର ଖଣ୍ଡେ ଖଣ୍ଡା ଅଛି, ସତ୍ୟ ଯୁଗ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ ଏହି ଖଣ୍ଡା ଆମ୍ଭଠାରୁ ବାହାରି ଅନେକଙ୍କୁ ବିନାଶ କରିବ, ଏମନ୍ତ ଗୃଣ୍ଟୁକଥା କହି ସେ ଲୋକଙ୍କ ମନକୁ ଭୁଲାଉ ଥାନ୍ତି । ବନମାଳୀ ଭାଇ କେତେକାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହି ବୈଷ୍ଣବର ଚେଲା ହେଲା ଉତ୍ତାରେ ଯେତେବେଳେ ଗଙ୍ଗାଧର, ରାମଚନ୍ଦ୍ର, ଦୈତ୍ୟାରି ଓ ରାଧୁ ଏହି ଭାଇମାନଙ୍କର ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମ ଗ୍ରହଣର କଥା ଶୁଣି ପାରିଥିଲେ, ତେତେବେଳେ ତାଙ୍କ ମନ ଧର୍ମ ପ୍ରତି ଆକର୍ଷିତ ହୋଇଥିଲା ଓ ଏହି ଭାଇମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସେ ଧର୍ମ ବିଷୟରେ ବହୁତ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିଥିଲେ ।

୧୮୩୧ ସାଲରେ ସେ ଲେସି ସାହେବଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ମହାନଦୀରେ ଡୁବନ ପାଇଥିଲେ ।

ଏହି ଭାଇ ଶରୀରରେ ଡେଙ୍ଗା, ବଳବନ୍ତ ଓ ଗୃହ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଯୋଦ୍ଧା ପୁରୁଷ ଥିଲେ । ଏହାଙ୍କର ସ୍ୱର ଅତି ମଧୁର ପୁଣି କୋମଳ । ପ୍ରଭୁଙ୍କ ବାକ୍ୟ ଘୋଷଣାରେ ଏଭାଇ ଉଦ୍‌ଯୋଗୀ ଥିଲେ । ମିଶନେରୀମାନେ ଏଭାଇଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟ ଓ ଉଦ୍‌ଯୋଗ ଦେଖି ତାଙ୍କୁ ମଙ୍ଗଳ ସମାଚାରର ପ୍ରଚାରକ ପଦରେ ନିଯୁକ୍ତ କରିଥିଲେ, ପୁଣି ଦୁଇବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଛଗାଁ ମଣ୍ଡଳୀରେ ସେ କାର୍ଯ୍ୟକଲା ଉତ୍ତାରେ ବ୍ରହ୍ମପୁରକୁ ବଦଳି ହୋଇ, ସେହିଠାରେ ପରଲୋକ ଯାଇଥିଲେ । ମରଣ କାଳରେ ସେ ଶାନ୍ତିରେ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ ।

କୃପାସିନ୍ଧୁ ସାହୁ । କଟକ ନିକଟସ୍ଥ ଅଙ୍ଗଦର ନାମକ ଗୋଟିଏ ଗ୍ରାମରେ ଏହାଙ୍କର ଘର । ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମାନୁସାରେ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ରୂପେ ଆଚରଣ କରି ଆତ୍ମାର ପରିତ୍ରାଣ ନିମନ୍ତେ ଏଭାଇ ନାନା ସ୍ଥାନକୁ ଯାଇଥିଲେ ଓ ନାନାଲୋକଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିଥିଲେ । କେତେକ ସମୟ ଉତ୍ତାରେ, କୁଜବରବାସୀ ବାବାଜି ସୁନ୍ଦର ଦାସଙ୍କ ସହିତ ଏହାଙ୍କର ପରିଚୟ ହେବାରୁ ତାଙ୍କ ଶିକ୍ଷାମତେ ପ୍ରାତଃସ୍ନାନ ଓ ଅରୁଆ ଭୋଜନ କରିଥିଲେ । ବାବାଜିଙ୍କର ଶିଷ୍ୟ ହେବାରୁ ଏହାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ପ୍ରଧାନ କାରଣ ଏହି ଥିଲା ଯେ, ଏଥିପୂର୍ବେ ଏହାଙ୍କର ଯେତେଗୁଡ଼ିଏ ସନ୍ତାନ ସନ୍ତତି ଜନ୍ମ ହୋଇଥିବେ, ସେଗୁଡ଼ିକ ଅସମୟରେ ଜନ୍ମି ମରି ଯାଉଥିଲେ । ଯାହାହେଉ ଏପରି ଅଭିପ୍ରାୟରେ ସେ ବାବାଜିଙ୍କର ସଙ୍ଗକରି ତାଙ୍କର ସେବାରେ ନିଯୁକ୍ତ ରହିଥିଲେହେଁ, ପ୍ରଭୁ ଆପଣା ଅନୁଗ୍ରହଜନକ ମଙ୍ଗଳସମାଚାର ଦ୍ୱାରା ତାଙ୍କ ଅନ୍ତରେ ଧର୍ମର ସତ୍ୟ ଆଲୋକ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ, ପୁଣି ସେ

ଓ ତାଙ୍କ ଭାର୍ଯ୍ୟା ଉଭୟେ ୧୮୩୦ ସାଲରେ ବିଧିମତେ ଡୁବନ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । କୃପାସିନ୍ଧୁ ଭାଇଙ୍କ ଭାର୍ଯ୍ୟାର ନାମ ଦେବକୀ, ଏ ଦୁଇଜଣଯାକ ଉତ୍ତମ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ଥିଲେ । ମଣ୍ଡଳୀ ମଧ୍ୟରେ ଗ୍ରହଣ ହେବାର କେତେକ ସମୟ ପରେ, ସେହି ସମୟର ପାଳକ ଲେସି ଓ ସଟନ ସାହେବ ପୁଣି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଭାଇଭଉଣୀମାନେ ଏହାଙ୍କୁ ମଣ୍ଡଳୀର ପାଳକ ପଦ ନିମନ୍ତେ ମନୋନୀତ କରିଥିଲେ, ପୁଣି ଆପଣା ଜୀବନର ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିଶ୍ୱସ୍ତ ଭାବେ କୃପାଭାଇ ଆପଣା ପଦର କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପନ୍ନ କରିଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ସମୟରୁ ଓଡ଼ିଶା ମଣ୍ଡଳୀର ପାଳକ ପଦର ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିଲା ପୁଣି ଏହି ଭାଇ ମଣ୍ଡଳୀର ପ୍ରଥମ ପାଳକ ଥିଲେ ।

କୃପାସିନ୍ଧୁ ଭାଇ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ହେଲା ଉତ୍ତାରେ ଜଣେ ସାହେବଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କୁଲିମାନଙ୍କ ଉପରେ ସରଦାରି ଜମିରେ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିଲେ, ଆଉ ରୀତି ଅନୁସାରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସରଦାର ଯେପରି କୁଲିମାନଙ୍କଠାରୁ କିଛି ଦସ୍ତୁରି ନେଇଥାନ୍ତି, କୃପାଭାଇ ମଧ୍ୟ ସେପରି ଦସ୍ତୁରି ନେଇ, ସେହି ପଇସା ଗୁଡ଼ିକ ଜମାଇ ୧୦ ଟଙ୍କା ସଞ୍ଚୟ କରିଥିଲେ । ଆପଣାର ଏହି ବ୍ୟବହାରରେ ସେ ମନେ ୨ ବହୁତ ଦୁଃଖିତ ହେଉଥିଲେ, କେତେ ସମୟ ଉତ୍ତାରେ ଜଣେ ମିଶନେରୀଙ୍କୁ ସେ କହିଥିଲେ ଦେଖ ଆମ୍ଭର ଖାମିଦ ଆମ୍ଭ ପ୍ରାପ୍ୟ ବେତନରୁ କେବେ କିଛି ଊଣା କରିନାହାନ୍ତି, ମାତ୍ର କୁଲିମାନଙ୍କଠାରୁ ଏ ପ୍ରକାରେ ପଇସା ନେବାରୁ ଆମ୍ଭେ ଦୁଃଖିତ ଅଛୁଁ, ଆପଣ ଅନୁଗ୍ରହ କରି ଏ ପଇସା ଆମ ଖାମିଦଙ୍କୁ ଫେରାଇ ଦେଉନ୍ତୁ । କାରଣ ଆମ୍ଭର ଏହି ବ୍ୟବହାରକୁ ଲୋକେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନର ଯୋଗ୍ୟ ବ୍ୟବହାର ବୋଲି କହିବେ ନାହିଁ । ଏ ଉତ୍ତରେ କେତେବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୃପାଭାଇ

ଅନାଥ ବାଳିକାମାନଙ୍କ ସ୍କୁଲରେ ତତ୍ତ୍ୱାବଧାରକ ରୂପେ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିଲେ, ଆଉ ଜୀବନଯାଏ ବିଶ୍ୱସ୍ତ ଭାବରେ ସେହି କାର୍ଯ୍ୟ ସେ ପରିଚାଳନା କରିଥିଲେ । ତାହାଙ୍କର ପୁତ୍ରର ନାମ ଅଚ୍ୟୁତ ପୁଣି ଅଚ୍ୟୁତ ସାହୁଙ୍କ ପୁତ୍ରର ନାମ ଆନନ୍ଦ ଓ ଚିନ୍ତାମଣି ସାହୁ । ଅଚ୍ୟୁତଙ୍କ ଏହି ପୁତ୍ରମାନେ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ଅନୁଗ୍ରହରୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଜୀବନରେ ଅଛନ୍ତି । ଆନନ୍ଦଙ୍କ ପୁତ୍ରର ନାମ ଦାନିଏଲ ସାହୁ ।

ଜଗନ୍ନାଥ ମହାନ୍ତି । ଏହାଙ୍କର ଘର ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲା, ପାଦ୍ରି ଉଇଲକିନ୍‌ସନ ସାହେବ ପିଲାମାନଙ୍କର ଶିକ୍ଷାପାଇଁ ଗୋଟିଏ ପାଠଶାଳା ବସାଇବାରୁ ଏହି ଜଗନ୍ନାଥ ମହାନ୍ତି ତହିଁର ଶିକ୍ଷକ ରୂପେ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । ଯଦ୍ୟପି ବାଲ୍ୟକାଳରେ ଦେବପୂଜା ପ୍ରତି ଏହାଙ୍କର ବିଶେଷ ଆସକ୍ତିଭାବ ଥିଲା, ଓ ଅନେକ ଦେବାଦେବୀ ପୂଜିବାରେ ଏହାଙ୍କର ଅଧିକ ସମୟ କ୍ଷେପଣ ହୋଇଥିଲା, ତଥାପି ଆପଣାର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷେତ୍ର ଅର୍ଥାତ୍ ଉଇଲକିନସନ୍ ସାହେବଙ୍କ ସ୍ଥାପିତ ସ୍କୁଲରୁ ଏ ପ୍ରଥମେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମ ବିଷୟକ ଜ୍ଞାନପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କ ବିଷୟ ଭଲରୂପେ ବୋଧ ପାଇଲା ଉତ୍ତରେ, ସେ ଦେବପୂଜା ତ୍ୟାଗ କରି ଦୀକ୍ଷିତ ହୋଇଥିଲେ । ୧୮୫୫ ସାଲରେ ସେ ପରୀକ୍ଷା ଭାବରେ ଦେଶୀୟ ପ୍ରଚାରକ କାର୍ଯ୍ୟ ନିମିତ୍ତ ମନୋନୀତ କରାଯାଇଥିଲେ, ଏବଂ ତିନିବର୍ଷ ପରେ ସେହି କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିଲେ, ସେ ଜଣେ ବିଶ୍ୱସ୍ତ ପ୍ରଚାରକ ଥିଲେ । ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ବିଶେଷ ଭୟ ଓ ଭକ୍ତି ଥିଲା । ସେ ଯାହା ୨ ପ୍ରଚାର କରୁଥିଲେ ଆପଣା ଜୀବନରେ ନିଜ କାର୍ଯ୍ୟ ଓ ବ୍ୟବହାର ଦ୍ୱାରା ତାହା ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ । ସେ ଜଣେ ପ୍ରକୃତ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ଥିଲେ, ଆଉ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କ ସ୍ୱଭାବ ତାଙ୍କଠାରେ ଯେମନ୍ତ

ପ୍ରକାଶ ପାଇବ ଏ ବିଷୟରେ ସେ ଅତି ଜାଗ୍ରତ ହେଉଥିଲେ । ସେ ଉପଯୁକ୍ତ ପ୍ରଚାରକ ଥିଲେ ଏବଂ ଉପଦେଶ ଦେବାପୂର୍ବେ ତାହା ଭଲରୂପେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଶେଷ ଉପଦେଶ ଏହି ଯଥା "ଏହିରୂପେ ଆମ୍ଭେମାନେ ସର୍ବଦା ପ୍ରଭୁଙ୍କ ସହିତ ଏକତ୍ର ରହିବା" ୧ ଥେସ ୪:୧୭ । ତାଙ୍କର ଶେଷ ପୀଡ଼ା ଅତି କଷ୍ଟକର ଥିଲା ଏବଂ ସେ କ୍ରମେ ଦୁର୍ବଳ ହୋଇଯିବାରୁ ବାକ୍ ଶକ୍ତିହୀନ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ । ସେ ଆପଣା ସ୍ତ୍ରୀ ଅବା ପିଲାମାନଙ୍କୁ ବିଦାୟକାଳୀନ କୌଣସି ପରାମର୍ଶ ଦେଇ ପାରି ନ ଥିଲେ, ତଥାପି ମରଣକାଳେ ସେ ଶାନ୍ତିରେ ପ୍ରାଣ ଛାଡ଼ିଥିଲେ । ୧୮୭୪ ସାଲରେ ସେ ବ୍ରହ୍ମପୁରରେ ଥାଇ ପରଲୋକ ଯାଇଥିଲେ । ତାଙ୍କର ବଡ଼ ପୁତ୍ରର ନାମ ଉଲିୟମ ସେ ପରଲୋକ ଯାଇଅଛନ୍ତି, ସଲୋମନ, ଗିଦିୟୋନ, ଲିବନ ଓ ରୁବେନ ଏ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ଆଶୀର୍ବାଦରୁ ସନ୍ତାନସନ୍ତତିଯୁକ୍ତ ହୋଇ ବର୍ତ୍ତମାନ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଜୀବିତ ଅଛନ୍ତି । ସଲୋମନଙ୍କ ପୁତ୍ର ଆମୋଦ କୁମାର କୁମୁଦାନନ୍ଦ, ଗିଦିୟନଙ୍କ ପୁତ୍ର ନବକୁମାର, ଜଗମୋହନ ଓ ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର; ଲିବନଙ୍କ ପୁତ୍ର ଜନ୍‌ସନ୍, ନଉଠନ ପୁଣି ରୁବେନଙ୍କ ପୁତ୍ର ପ୍ରେମାନନ୍ଦ ଓ ବ୍ରଜାନନ୍ଦ ଏମାନେ ଜୀବିତାବସ୍ଥାରେ ଅଛନ୍ତି ।

ଭିକାରି ନାୟକ : ଏହାଙ୍କର ପିତାଙ୍କର ନାମ ଭଗବାନ ନାୟକ ପୁଣି କନିଷ୍ଠ ଭ୍ରାତାର ନାମ କନ୍ଥୁ ନାୟକ । ମହାନଦୀର ଆରପାଖେ ଶିମିଳି ହାଣ୍ଡି ଗ୍ରାମରେ ଏମାନଙ୍କର ଘର । ଆପଣାଥିବା ସମୟରେ ଏହି ଭିକାରି ନାୟକ ଭାଇ ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଧର୍ମ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଖଣ୍ଡିଏ ପୁସ୍ତକ ପାଇ ଥରକୁ ଥର ତାହା ପଢ଼ିବା ଦ୍ୱାରା ପରିତ୍ରାଣର ପଥ ବିଷୟ ବୋଧ ପାଇଥିଲେ । ଏଉତ୍ତରେ କେତେକ ଦିନପରେ ପାଦ୍ରି

ସାହେବମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ତାଙ୍କର ସାକ୍ଷାତ ଓ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହୋଇଥିଲା, ଭିକାରି ଭାଇ ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଧର୍ମ ବିଷୟରେ ଉତ୍ତମ ବୋଧ ପାଇଥିଲେ ହେଁ କେତେ ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନିଜର ସଙ୍ଗି ଓ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କୁ ତ୍ୟାଗକରି ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ହେବାକୁ ସାହସ କରି ନଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ସତ୍ୟ ଧର୍ମର ମଞ୍ଜି ତାଙ୍କ ଅନ୍ତରେ ପଡ଼ିଥିବା ସ୍ଥଳେ ସେ ମାହସମ୍ମାନ ହୋଇ ସବୁ କାଳ ରହି ପାରି ନ ଥିଲେ । ସେ ଖୁବ ଚଞ୍ଚଳ ଗୁପ୍ତକରି ଦିନେ ରାତ୍ରରେ କଟକରୁ ବାହାରି ଆସିଥିଲେ । କାଳେ ପଛରେ ଦୌଡ଼ି ମୋତେ କେହି ଧରିବ, ଏହି ଭୟରେ ଯେତେବେଳେ ସେ ଶୀଘ୍ର ଦୌଡୁଥିଲେ, ଗୋଟାଏ କଣ୍ଟା ବୁଦା ଉପରେ ହଠାତ୍ ହାବୁଡ଼ି ଯିବାରୁ ତାଙ୍କ ଲୁଗା ଚିରି ଯାଇଥିଲା ଓ ଲୁଗାରୁ କିଛି ଅଂଶ କଣ୍ଟାରେ ଲାଗି ରହିଥିଲା । ସେହିପରି ଚିରା ଲୁଗାରେ ଭିକାରି ଭାଇ ପାଦ୍ରିମାନଙ୍କ ପାଖରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇଥିଲେ । ପାଦ୍ରି ସାହେବମାନେ ଭିକାରିଙ୍କ ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରି ପ୍ରଥମରେ ତାଙ୍କୁ ଜଣେ ସରଳମନାଲୋକ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରିପାରି ନ ଥିଲେ, ପୁଣି ତହିଁ ହେତୁ ନିଜଘରଠାକୁ ଫେରି ଯିବାପାଇଁ ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କୁ ପରାମର୍ଶ ଦେଇଥିଲେ । ଭିକାରି ଭାଇ ପାଦ୍ରିମାନଙ୍କର ଏହି ପରାମର୍ଶରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ନ ହୋଇ ଖଣ୍ଡେ ଟ୍ରାକ୍ଟ ସେମାନଙ୍କୁ ଦେଖାଇ କହିଥିଲେ "ମୋ ନିଜ ଲୋକ ସମସ୍ତେ ପାପୀ, ସେମାନେ ଅନ୍ଧାରରେ ବୁଲୁଛନ୍ତି, ସତ୍ୟତା କେବଳ ତୁମ୍ଭେମାନେ ପାଇଅଛ, ମୁଁ ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କ ଇଚ୍ଛାନୁସାରେ ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବ, ପୁଣି କେତେବେଳେ ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ପାରିବ ନାହିଁ" । ସେ ଅତି ଶୀଘ୍ର ଡୁବନ ପାଇଥିଲେ ତହିଁ ଉତ୍ତରେ ଆମେରିକା ମିଶନର ଅଧୀନରେ ଓଡ଼ିଶାର ଉତ୍ତରାଞ୍ଚଳରେ ୩୦ ବର୍ଷ ଯାଏ ମଙ୍ଗଳ ସମାଚାରର ସେବକ ପଦର କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧନ କରିଥିଲେ ।

କମ୍ଳୁ ନାୟକ । ଏହି କମ୍ଳୁ ନାୟକ ଓକାର ନାୟକଙ୍କର ସାନ ଭାଇ । ୧୮୨୫ ସାଲରେ ସେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ବାଲ୍ୟାବସ୍ଥାରେ ସଟନ ସାହେବଙ୍କ ସ୍କୁଲରେ ରହି, ସେ ବିଦ୍ୟାଶିକ୍ଷା କରିଥିଲେ । ୧୮୪୦ ସାଲରେ ସେ ତ୍ରୂବନ ପାଇଥିଲେ ପୁଣି ୧୬ବା ୧୭ ବର୍ଷ ବୟସ ସମୟରେ ଛାପାଖାନାରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁ ୨ ସମୟରେ ମଙ୍ଗଳ ସମାଚାରର କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇ ଆହୂତ ହୋଇଥିଲେ । କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଯୁକ୍ତ ଥିବା ସମୟରେ ସେ ଯେକୌଣସି ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ମଣ୍ଡଳୀରେ ରହୁଥିଲେ, ସବୁ ମଣ୍ଡଳୀରେ ଉପଯୁକ୍ତ ମତେ ଆପଣା କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧନ କରିଥିଲେ । ଉପଦେଶ ଦେବାରେ ତାଙ୍କର ଉତ୍ତମ ଗୁଣ ଥିଲା ପୁଣି ଅନେକ ସମୟରେ ତାଙ୍କ ଉପଦେଶକୁ ଲୋକମାନେ ଶିକ୍ଷାପୂର୍ଣ୍ଣ ଉପଦେଶ ବୋଲି କହୁଥିଲେ । ସେ ଜଣେ ଭକ୍ତିମନ୍ତ ଲୋକ ଥିଲେ, ପୁଣି ଉପଦେଶ ଦେଲାବେଳେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କ ପ୍ରେମରେ ଏପରି ମୁଗ୍‌ଧ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ ଯେ, କେବେ ୨ ତାଙ୍କ ଚକ୍ଷୁରୁ ଲୋତକ ବହି ପଡ଼ୁଥିଲା, ସେ ଜଣେ ଖାଣ୍ଟି ଲୋକ ଥିଲେ । ଉପରୋଧ ତାଙ୍କଠାରେ ନ ଥିଲା, ବନ୍ଧୁ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ କେହି ହେଉ, ଅବା ସଂସାରର ଯେତେ ମାନ୍ୟଗଣ୍ୟ ଲୋକ ହେଉ ପଛେ, ନ୍ୟାୟ କଥା କହିବାପାଇଁ ସେ କାହାରିକୁ ଭୟ କରୁ ନ ଥିଲେ । କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ବଳର ଅଭାବରେ ପଡ଼ନ୍ତେ ସେ କେତେକ ବର୍ଷଯାଏ ପେନ୍‌ସନ୍‌ ଭୋଗୀ ହୋଇଥିଲେ । ଘୋଡ଼ା ଗାଡ଼ି ରଖିବାର ତାଙ୍କର ବିଶେଷ ସଉକ ଥିଲା । ଆଉ ଜୀବନଯାଏ ତାହା ସେ ରଖି ପାରିଥିବା ହେତୁ ବୃଦ୍ଧ କାଳରେ ଚାଲିବା ପାଇଁ ଅକ୍ଷମ ହେଲେହେଁ ଗୋଟିଏ ସାନ ଗାଡ଼ିରେ ଅନେକ ସମୟରେ ବଜାର ଯାଇ ପ୍ରଚାର କରୁଥିଲେ । କମ୍ଳୁ ଭାଇ ସତ୍ୟପ୍ରିୟ ଲୋକ ଥିଲେ, ପୁଣି ମଙ୍ଗଳ ସମାଚାରକୁ ପ୍ରକୃତରେ ଶ୍ରଦ୍ଧା କରୁଥିଲେ । ଧର୍ମ ପ୍ରଚାରକ ଥିବା ହେତୁ ଆପଣା

ଜୀବନରେ ସେ ଅଧିକ ବେତନ ପାଇ ନ ଥିଲେ ସତ୍ୟ, ତଥାପି ସଂସାର ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଏତେଡ଼େ ବୁଦ୍ଧିମନ୍ତ ଓ ଜାଗ୍ରତ ଲୋକ ଥିଲେ ଯେ ଋଣ ନ କରି ବରଂ କେତେ ଲୋକଙ୍କୁ ଋଣ ଦେଇ ପାରୁଥିଲେ । ୧୯୦୧ ସାଲ ସେପ୍ଟେମ୍ବର ମାସ ୨୭ ତାରିଖରେ ସେ ଆପଣା ଶେଷ ବିଶ୍ରାମରେ ପ୍ରବେଶ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ପୁତ୍ରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଯୋଷିୟା ଓ ଫିଲିପ ବର୍ତ୍ତମାନ ଆପଣା ପରିବାର ଓ ସନ୍ତାନ ସନ୍ତତି ସହ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ରହିଅଛନ୍ତି, ପୁଣି ଫିଲିପ ମଣ୍ଡଳୀର ଯାଜକ ପଦ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଅଛନ୍ତି । ଯୋଷିୟା ନାୟକଙ୍କ ପୁତ୍ରମାନଙ୍କର ନାମ ଏବନ, ଏଜର, ଆଇଯାକ୍ ଓ ପିଲିପ ନାୟକଙ୍କ ପୁତ୍ରମାନଙ୍କ ନାମ ଅନୁଗ୍ରହ, କମ୍ବୁକଣ୍ଠ, ବେଞ୍ଜାମୀନ୍ ଓ ପାଳକ ପୁତ୍ର ଶାନ୍ତିନିଧି ନାୟକ ଜୀବିତ ଅଛନ୍ତି ।

ଘନଶ୍ୟାମ ନାୟକ । ଓଡ଼ିଶାର ଆଦ୍ୟ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ଓ ପ୍ରଚାରକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ଦୈତ୍ୟାରି ନାୟକଙ୍କ ପୁତ୍ର ଘନଶ୍ୟାମ ନାୟକ । ଏହି ଘନଶ୍ୟାମ ନାୟକ ଓଡ଼ିଶା ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ମଣ୍ଡଳୀ ମଧ୍ୟରେ ଜଣେ ବିଖ୍ୟାତ ଲୋକ ଥିଲେ । ସେ କଟକ ନିକଟସ୍ଥ ଭୈରପୁର ଗ୍ରାମରେ ୧୮୨୪ ସାଲରେ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ, ଆପଣା ପିତା ସହିତ ଯେତେବେଳେ ସେ ଦେବପୂଜକ ମଧ୍ୟରୁ ଆସିଥିଲେ, ତେତେବେଳେ ତାଙ୍କର ବୟସ ୭ ବର୍ଷ ଥିଲା । ବାଲ୍ୟାବସ୍ଥାରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ମଧ୍ୟରେ ବଢ଼ି ସେ ଲେସି ମେମ୍‌ଙ୍କ ଅଧୀନସ୍ଥ ଗୋଟିଏ ପାଠଶାଳାରେ ପଢ଼ିଥିଲେ, ଏହେତୁରୁ ପ୍ରଥମେ ମେମ୍‌ଠାରୁ ସେ ଧର୍ମର ଆଲୁଅ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । ଥରେ ଷ୍ଟବନ୍‌ସ ସାହେବ ଲୂକ ୧୫; ୧୦ ପଦ ଧରି ଗୋଟିଏ ଉପଦେଶ ଦେଇଥିଲେ, ଆଉ ଘନଶ୍ୟାମ ସେହି ଉପଦେଶ ଶୁଣିଲା ଉତ୍ତରେ ତାଙ୍କ ମନରେ ଏପରି ଧର୍ମଭାବ

ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇଥିଲା, ଯେ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ଜୀବନର ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କର ଜଣେ ବିଶ୍ୱସ୍ତ ଦାସ ହୋଇ ତାହାଙ୍କ ପକ୍ଷରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ସେ ସ୍ଥିର ପ୍ରତିଜ୍ଞ ହୋଇଥିଲେ । ୧୮୩୨ ଜୁନ ୩୦ ତାରିଖରେ ଡାକ୍ତର ସଟନ୍ ସାହେବଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସେ ଡୁବନ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥିଲେ ।

୧୮୪୭ ସାଲରେ ସେ ମିଶନ କଲେଜର ଜଣେ ଛାତ୍ର ହୋଇଥିଲେ, ପୁଣି ତିନବର୍ଷ ପଢ଼ିଲା ଉତ୍ତରେ ୧୮୪୯ ସାଲରେ ସେ ପ୍ରଚାରକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇ ସେହି ଦିନଠାରୁ ଜୀବନର ଶେଷଯାଏ ପ୍ରାୟ ୪୦ ବର୍ଷ ଅତି ବିଶ୍ୱସ୍ତ ଭାବରେ ଓଡ଼ିଶା ମଣ୍ଡଳୀଗଣର ସେବା କରିଥିଲେ । ମନୁଷ୍ୟ ହେବାରୁ ଯେବେ ଅବା ତାଙ୍କର କିଛି ନା କିଛି ଦୁର୍ବଳତା ଥିଲା, ତଥାପି ଈଶ୍ୱର ସେବା, ଧନ୍ୟବାଦ ଓ ପ୍ରାର୍ଥନା, ଏସବୁରେ ସେ ଅତି ଉଦ୍‌ଯୋଗୀ ଲୋକ ଥିଲେ । ଯୀଶୁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କ ସହିତ ତାଙ୍କର ଘନିଷ୍ଠ ସମ୍ପର୍କ ଓ ତାହାଙ୍କରେ ଥାଇ ସେ ଅତି ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ । ସେ ଦେବପୂଜକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଚାର କରିବାପାଇଁ ଜଣେ ନିପୁଣ ଲୋକ ଥିଲେ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସୁଦ୍ଧା ତାଙ୍କ ଉପଦେଶ ହିତଜନକ । ସେ ଧର୍ମ ପୁସ୍ତକ ଭଲ ଅଭ୍ୟାସ କରିଥିଲେ, ପୁଣି ଅନେକ ବର୍ଷଯାଏ କଲେଜର ସହକାରୀ ଶିକ୍ଷକରୂପେ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । ମୃତ୍ୟୁ ଶୀଘ୍ର ତାଙ୍କ ନିକଟରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ନ ଥିଲା । ତଥାପି ସେ ତହିଁ ନିମନ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ରହିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଶରୀର ଦୁର୍ବଳ ହେବା ସମୟକୁ ଆନ୍ତରିକ ପୁରୁଷ ବଳିଷ୍ଠ ହୋଇଥିଲା, ପୁଣି ଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ, ପ୍ରେରିତ ପାଉଲଙ୍କ ପରି ପ୍ରକାଶ ପାଇଥିଲା, ଯଥା, "ଆମ୍ଭେ ଯାହାଙ୍କଠାରେ ବିଶ୍ୱାସ କରିଅଛୁଁ ତାହାଙ୍କୁ ଜାଣିଅଛୁ ପୁଣି ତାଙ୍କ ହସ୍ତରେ ଆମ୍ଭର

ଯାହା ସମର୍ପିତ ଅଛି ତାହା ଯେ ସେ ମହାଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରକ୍ଷା କରିବେ, ଏଥିରେ ଆମ୍ଭର ସୁପ୍ରତ୍ୟୟ ଅଛି ।" ୧୮୮୮ ଅଗଷ୍ଟ ୧୮ ତାରିଖରେ ସେ ପରଲୋକ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । ତାହାଙ୍କର ବିଧବା, ସ୍ୱାମିର ମରଣାନ୍ତେ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ପୁତ୍ର ଆନନ୍ଦ ନାୟକଙ୍କ ନିକଟରେ ଥାଇ ଅବଶିଷ୍ଟ ଜୀବନ କ୍ଷେପଣ କରିଥିଲେ । ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ଆଶୀର୍ବାଦରେ ତାଙ୍କ ପୁତ୍ରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଆନନ୍ଦ, ମଧୁସୂଦନ ଓ ରଜନୀକାନ୍ତ ପୁଣି କନ୍ୟାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ସେବା ଓ ଯୁଲିୟା ବର୍ତ୍ତମାନ ଜୀବିତ ଅଛନ୍ତି । ଏହି ପୁତ୍ରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଆନନ୍ଦ ନାୟକ ସରକାର କଚେରିରେ ଉତ୍ତମ ଓ ମର୍ଯ୍ୟାଦାଜନକ ପଦ ପ୍ରାପ୍ତହୋଇ ବର୍ତ୍ତମାନ କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଅବସର ଗ୍ରହଣ କରିଅଛନ୍ତି । ପୁଣି ଅନ୍ୟ ଦୁଇପୁତ୍ର ଆପଣା ୨ ପିଲାପିଲି ସହିତ କଟକରେ ରହିଅଛନ୍ତି ।

ପାଉଲ ସିଂହ । ଅନୁମାନ କରାଯାଏ ଘୁମୁସର ଜିଲ୍ଲାର କନ୍ଧମାଳରେ ପାଉଲ ସିଂହ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ବାଲ୍ୟାବସ୍ଥାରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କେତେକ ପିଲାଙ୍କ ପରି ସେ ଆପଣା ଘରୁ ଅପହାରିତ ହୋଇ ଅସଭ୍ୟ କନ୍ଧମାନଙ୍କ ହାତରେ ପଡ଼ିଥିଲେ । ପୂର୍ବରେ କନ୍ଧମାନଙ୍କର ନରବଳି ପ୍ରଚଳନ ଗୋଟିଏ ବିଶେଷ ନିୟମ ଥିଲା ଅର୍ଥାତ୍ ଦେବତାକୁ ସନ୍ତୋଷ କରାଇ ଉତ୍ତମ ଫସଲ ପାଇବା ନିମନ୍ତେ, ସେମାନେ ଉଚ୍ଚ ଜାତିର ସୁନ୍ଦର ୨ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଚୋରିକରି ଆଣୁଥିଲେ ଓ କେତେକଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେମାନଙ୍କୁ ଖୋଇପେଇ ହୃଷ୍ଟପୁଷ୍ଟ କାଲି-ଉତ୍ସରେ ବଳି ଦେଉଥିଲେ । ବଳିଦେବା ସମୟରେ ସେମାନଙ୍କର ଏହି ଗୋଟିଏ ନିୟମଥିଲା ଯେ ପ୍ରଥମରେ ସେମାନେ କ୍ଷେତରେ ଗୋଟିଏ ଖୁଣ୍ଟପୋତି ବଳିଯୋଗ୍ୟ ବାଳକକୁ ତହିଁ ଉପରେ ବାନ୍ଧୁଥିଲେ ଓ ତତ୍‌ପରେ ତାହା ଦେହର ମାଂସକୁ ଖଣ୍ଡ ୨ କାଟି, କ୍ଷେତ

ମଧ୍ୟରେ ପୋଡୁଥିଲେ । ମିସନେରୀମାନେ ଲେଖନ୍ତି ଏହି ପାଉଲ ସିଂହଙ୍କର ଜନ୍ମ ବିବରଣ ନ ଜାଣିଲେ ସୁଦ୍ଧା ତାଙ୍କ ସୁନ୍ଦର ଚେହେରା ଓ ଶରୀରର ଗଠନରୁ କନ୍ଧମାନେ ତାଙ୍କୁ ଉଚ୍ଚ ହିନ୍ଦୁକୁଳର ଗୋଟିଏ ସନ୍ତାନ ମନେକରି, ଅତି ଯତ୍ନରେ ପାଳି ବଳିପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଉଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ମନୁଷ୍ୟ ବଳିର ଅପେକ୍ଷା ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ବଳିର ଭିନ୍ନ ଥିବାରୁ ପାଉଲ ସିଂହଙ୍କ ବିଷୟରେ କନ୍ଧମାନଙ୍କର ଆଶା ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇପାରି ନଥିଲା । ଏହି ସମୟରେ ଅର୍ଥାତ୍ ଯେତେବେଳେ ପାଉଲ ସିଂହ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବାଳକମାନେ କନ୍ଧମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ରହି ବଳିପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଥିଲେ, କୌଣସି ସୂତ୍ରରେ ଇଂରାଜ ଗବର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ଏଥିରେ ସମ୍ବାଦ ପାଇ ଏହିଁ ନିଷ୍ଠୁର କାର୍ଯ୍ୟ ବନ୍ଦ କରିବାକୁ ଓ ସେମାନଙ୍କ ଦେଶ ବିନାଶ କରିବାକୁ ପୁଣି ସେମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବଳି ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଥିବା ବାଳକମାନଙ୍କୁ ମୁକୁଳାଇବାକୁ ଅନେକ ସୈନ୍ୟ ପଠାଇଥିଲେ ।

ଘଟନାକ୍ରମେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପିଲାମାନଙ୍କ ସହିତ ପାଉଲ ସିଂହ ମଧ୍ୟ କନ୍ଧମାନଙ୍କ ହସ୍ତରୁ ମୁକ୍ତିପାଇ ପ୍ରଥମରେ ଡାକ୍ତର ସଟନ ସାହେବ ଅଧୀନସ୍ଥ କଟକ ଅନାଥାଶ୍ରମରେ ରଖାଯାଇ ଥିଲେ, ସେହି ସମୟରେ ତାଙ୍କର ବୟସ ୪ ଅବା ୫ ବର୍ଷ ମାତ୍ର ଥିଲା । ଏହି ଅନାଥାଶ୍ରମରେ କେତେକାଳ ରହିଲା ଉତ୍ତାରେ ମିଶନ ଛାପାଖାନାରେ **Compositor** ବା ଅକ୍ଷର ଯୋଜକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ସେ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । ଆଉ ଅତି ଶୀଘ୍ର ସେ ଜଣେ ଉପଯୁକ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହୋଇ ଉଠିଥିଲେ । ଥରେ ସଟନ ସାହେବ ଏବ୍ରୀ ୨:୩ ପଦ ଧରି ଗୋଟିଏ ସୁନ୍ଦର ଓ ଶିକ୍ଷାପୂର୍ଣ୍ଣ ଉପଦେଶ ଦେଇଥିଲେ ଆଉ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ପାଉଲ ଭାଇଙ୍କର ମନ ବିଶେଷ ଭାବରେ ଆକର୍ଷିତ ହୋଇଥିଲା । ସେ ଆପଣା

ମନଫେରଣର କଥା ନିମ୍ନଲିଖିତ ମତେ ପ୍ରକାଶ କରିଅଛନ୍ତି, ଯଥା "ସଟନ ସାହେବଙ୍କ ଉପଦେଶ ଶୁଣନ୍ତେ ମୋ ଆତ୍ମା ବିଷୟରେ ମୋର ବଡ଼ ଭାବନା ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା, ମୁଁ ଗ୍ରୀଜାରୁ ଫେରି ଆସିଲା ଉତ୍ତାରେ ବାରମ୍ବାର ସେ ପଦ ପଢିଥିଲି, ପୁଣି ଯେଉଁ ଶିକ୍ଷା ସବୁ ପାଇଥିଲି ତାହା ଚିନ୍ତା କରନ୍ତେ ଆପଣାକୁ ଜଣେ ମହା ପରିତ୍ରାଣ ହେଳାକାଙ୍କ୍ଷୀ ବୋଲି ମୁଁ ସ୍ଥିର ବୋଧ ପାଇଥିଲି, ସେହି ସମୟରୁ ମୁଁ ଆଉ ସମୟ ନଷ୍ଟ କରିବ ନାହିଁ ଏହା ମନେକରି, ସାହେବଙ୍କ ନିକଟକୁ ଗଲି, ପୁଣି ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଯୀଶୁରେ ଆପଣା ବିଶ୍ୱାସର ପ୍ରକୃତ ଅନୁଭବ ତାଙ୍କୁ ଜଣାଇ ୧୮୪୭ ସେପ୍‌ଟେମ୍ବର ୫ତାରିଖରେ [illegible]ବନ ପାଇଲି ।"

ପାଉଲ ସିଂହ ଜଣେ ସୁନ୍ଦର ଗାୟକ ଥିଲେ, ଏଥିପାଇଁ ଲେସି ଓ ବୃକ୍ସ ସାହେବ ପ୍ରଚାର ସ୍ଥଳମାନଙ୍କୁ ଆପଣାମାନଙ୍କ ସହିତ ପାଉଲଙ୍କୁ ନେଇ ଅପାର ୨ ଶ୍ରୋତା ପାଇ ପାରୁଥିଲେ । ସାହେବମାନେ ପ୍ରଚାର କଲା ଉତ୍ତାରେ ଅବଶିଷ୍ଟ ଯେଉଁ ଶ୍ରୋତାମାନେ ରହି ଯାଇଥାନ୍ତି ପାଉଲ ସିଂହ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କିଛି ୨ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରୁଥିଲେ ଓ ତଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭୁ କାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରତି ଆପଣାର ଶ୍ରଦ୍ଧା ଭାବ ଦେଖାଇଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଗୁଣ ଉତ୍ତମ, ସ୍ୱର ମାଧୁର୍ଯ୍ୟ ଓ ଧର୍ମ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଜ୍ଞାନ ଲାଭରେ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଦେଖି ମିଶନେରୀମାନେ ତାଙ୍କୁ କଲେଜରେ ପଢ଼ାଇବାକୁ ଉପଯୁକ୍ତ ବୁଝିଥିଲେ ଓ ୧୮୫୪ ସାଲରେ ତାଙ୍କୁ ଜଣେ ଛାତ୍ରରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ପଢ଼ା ଶେଷହେଲା ଉତ୍ତାରେ ସେ ପ୍ରଚାରକ ପଦରେ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇ କ୍ରମେ କାର୍ଯ୍ୟରେ ନୈପୁଣ୍ୟତା ପ୍ରକାଶ କରିବା ହେତୁ କେତେକ ସମୟ ପରେ ମଙ୍ଗଳସମାଚାରର ସେବକ ପଦରେ ହସ୍ତାର୍ପିତ ହୋଇଥିଲେ । ପାଉଲ ସିଂହ ଯଦ୍ୟପି ସୁଲ୍‌ମିଂଟ୍

ପ୍ରଚାରର ପାଇଁ ବିଶେଷ ମଜଭୁତ ଲୋକ ନଥିଲେ, ତଥାପି ଦେବପୂଜକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଚାର କରି ଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କ ପ୍ରତି ଅନେକଙ୍କୁ ଆକର୍ଷଣ କରିବାରେ ବିଶେଷ ପାରଗ ଲୋକଥିଲେ । ପ୍ରଚାର ସମୟରେ ସେ ଧର୍ମଗୀତରୁ ଅନେକ ପଦ୍ୟସବୁ ଉଚ୍ଚାରଣ କରୁଥିଲେ ଆଉ ତଦ୍ୱାରା ଲୋକଙ୍କର ମନକୁ ଆତୁର ଉତ୍ତପ୍ତ କରାଉଥିଲେ । କଥା କହିବାରେ ସେ ନିପୁଣ ଲୋକଥିଲେ ପୁଣି ଯେ୨ ସ୍ଥଳମାନଙ୍କୁ ସେ ଯାଉଥିଲେ, ଅଚିହ୍ନା ଲୋକଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଶୀଘ୍ର ଆଳାପ କରି ସେମାନଙ୍କ ବିଶ୍ୱାସ ଓ ପ୍ରେମର ପାତ୍ର ହେଉଥିଲେ । ରାଜା ଅବା ଜମିଦାରମାନଙ୍କ ପାଇଁ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ହେଲେ, ଅବା ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନମାନଙ୍କ ପାଇଁ କୌଣସି ନୂଆ ଜାଗା ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରିବାକୁ ହେଉଥିଲେ, ପାଉଲ ସିଂହ କେବଳ ଜଣେ ମାତ୍ର ଉପଯୁକ୍ତ ଲୋକପରି ଜଣାଯାଇଥିଲେ । ସେ ଭଲରୂପେ ଲୋକମାନଙ୍କର ମନ ନେଇ ପାରୁଥିଲେ । ପୁଣି ମିଶନର ନାନା ଷ୍ଟେସନ ବସାଇବାରେ ସେ ବିଶେଷ ସାହାଯ୍ୟ ଦେଇଥିଲେ । କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କର୍ମ ସାଧନ ନିମିତ୍ତ ସେ କୌଣସି ବାଧାକୁ ଭୟ କରୁ ନଥିଲେ । ଜଳବାୟୁ ଅବା ଲୋକମାନଙ୍କର ତାଡ଼ନା ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ବିଶେଷ କଷ୍ଟର କାରଣ ନ ଥିଲା । ସେ ଗଡ଼ଜାତର ନାନା ଅସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକର ଜାଗାମାନରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ କେବେ କୁଣ୍ଠିତ ହୋଇ ନ ଥିଲେ । ଚାଲିବାରେ ସେ ଅତି ମଜଭୁତ, ପାହାଡ଼ ଅବା ନଈ ସେ ଅତି ଶୀଘ୍ର ପାରହୋଇ ଯାଉଥିଲେ । ମିଶନେରିମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ଏତେ ଭକ୍ତି ଥିଲା ଯେ, ଆବଶ୍ୟକ ହୋଇଥିଲେ ସେମାନଙ୍କ ଲଗି ଆପଣାର ପ୍ରାଣ ଦେବାକୁଇ ସେ କୁଣ୍ଠିତ ହୋଇ ନଥାନ୍ତେ । ସାହେବମାନେ କୌଣସି୨ ଜାଗାକୁ ଚାଲିକରି ଯିବାପାଇଁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିଲେ ସର୍ବଦା ପାଉଲ ସିଂହଙ୍କୁ ସଙ୍ଗୀ କରୁଥାନ୍ତି । ଉଲିୟମ ବୋଲି ସାହେବ ଆପଣାର ସବୁ ଗସ୍ତରେ ପ୍ରାୟ ସର୍ବଦା ତାଙ୍କୁ ସଙ୍ଗେ

ନେଇଥାନ୍ତି । କାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ଶ୍ରଦ୍ଧା, ଉଦାରତା ଓ ଉତ୍ସୁକ ଭାବ ପୁଣି ପରର ମଙ୍ଗଳ କରିବା ବିଷୟକ ସେବାରେ ଉଦ୍‌ଯୋଗପଣ ହେତୁ ସେ ଶୀଘ୍ର ସମସ୍ତଙ୍କର ପ୍ରୀତିଭାଜନ ହୋଇ ପାରିଥିଲେ । ୪୦ ବର୍ଷ ସେ ମଣ୍ଡଳୀଗଣର ସେବା କରିଥିଲେ ଏବଂ ସେହି ସବୁ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ତାଙ୍କର ଚରିତ୍ର ଦୋଷଶୂନ୍ୟ ଏବଂ ଅନନ୍ଦମୟ ଥିଲା । ତାଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟର ଶେଷସ୍ଥଳ ଛଗାଁ ଆଠଗଡ଼ ଥିଲା । ଦେହର ଅସୁସ୍ଥତା ସକାଶେ ବାର୍ଷିକ ସଭା ପୂର୍ବେ ସେ ନିଜ ଘର କଟକକୁ ଆସିଥିଲେ, ପୀଡ଼ା ବୃଦ୍ଧି ହେବା ହେତୁ ସେ ମିଶନେରୀ ବାର୍ଷିକ ସଭାରେ ଯୋଗ ଦେଇପାରି ନଥିଲେ । ପୀଡ଼ିତ ଥିବାବେଳେ ସେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ହସ୍ତରେ ଆପଣାକୁ ସମର୍ପଣ କରିଥିଲେ । ପ୍ରାର୍ଥନାରେ ତାଙ୍କର ବଡ଼ ବିଶ୍ୱାସ ଥିଲା ପୁଣି ତାଙ୍କ ପୀଡ଼ିତାବସ୍ଥାରେ କୌଣସି ବନ୍ଧୁ ତାଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ ଆସୁଥିଲେ, ସେ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା ପାଇଁ ତାଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କରୁଥିଲେ ଓ ଆନନ୍ଦରେ ତାଙ୍କ ସହିତ ଯୋଗ ଦେଉଥିଲେ । ଯେଉଁ ତ୍ରାଣକର୍ତ୍ତାଙ୍କଠାରେ ସେ ବିଶ୍ୱାସ କରିଥିଲେ, ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ତାଙ୍କ ବିଶ୍ୱାସ ଅତି ଦୃଢ଼ ଥିଲା, ଏଥିପାଇଁ ମରଣ ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ଭୟଜନକ ହୋଇ ନଥିଲା । ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ସହିତ ସାକ୍ଷାତ କରିବା ନିମିତ୍ତ ମୃତ୍ୟୁରୂପ ପଥଦେଇ ଯେ ତାହାଙ୍କୁ ଯିବାକୁ ହେବ ଏହା ମନେକରି ସେ ଆନନ୍ଦ ସାଗରରେ ମଗ୍ନ ହୋଇଥିଲେ, ତାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁର କେତେକ ଦିନ ପୂର୍ବେ ମିଲର ସାହେବ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସାକ୍ଷାତ କରିଥିଲେ, ଆଉ ସେହି ସମୟରେ ତାଙ୍କ ମନର ସ୍ଥିରତା ଓ ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଯୀଶୁରେ ଆନନ୍ଦ ଭାବ ଦେଖି ସାହେବ ମଧ୍ୟ ଆନନ୍ଦିତ ହୋଇଥିଲେ ।

ତାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁର ଦିନକ ପୂର୍ବେ ତାଙ୍କ ଦୁର୍ବଳତା ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଥିଲା, ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ଯଦ୍ୟପି ସେ ସ୍ତ୍ରୀହୀନ ହୋଇଥିଲେ ତଥାପି ତାଙ୍କ ଶେଯର ଚାରିଆଡ଼େ ବେଷ୍ଟିତ ପୁତ୍ର, କନ୍ୟା ଓ

ନାତି ନାତୁଣୀମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସେ ବହୁତ ଉପକାର ପାଇଥିଲେ । ଛଅଗାଁର ଆଦ୍ୟ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ହରି ପାତ୍ରଙ୍କ ଆନା ନାମ୍ନୀ ବଡ଼ ଝିଅକୁ ସେ ବିବାହ କରିଥିଲେ ଏବଂ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଆଶୀର୍ବାଦରେ ୫ ପୁତ୍ର ଓ ୬ କନ୍ୟା ଲାଭ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁର ଦିନକ ପୂର୍ବୁ ସେ ଅଧିକ କଥା କହିବା ପାଇଁ ଶକ୍ତି ପାଇନଥିଲେ, ତଥାପି ତାଙ୍କ ଶେଷ କଥା ଏହିଥିଲା, ଯଥା "ଆମ୍ଭେ ଆପଣା ବସାରେ ଥାଇ ମରିବା ।" ଡିସେମ୍ବର ୮ ତାରିଖ ୧୮୮୮ ସାଲରେ ସେ ଆପଣା ବସାରେ ଥାଇ ମରିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ମରଣ କାଳରେ ତାଙ୍କ ପୁତ୍ରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ପୂର୍ଣ୍ଣାନନ୍ଦ,ନିତ୍ୟାନନ୍ଦ,ବିଚିତ୍ରାନନ୍ଦ,ନିକଟରେ ଥାଇ ତାଙ୍କର ସେବା କରୁଥିଲେ । ପୁଣି ତାଙ୍କର ଚତୁର୍ଥ ପୁତ୍ର ଜୟାନନ୍ଦ ଯେ କି ସେହି ସମୟରେ ବିଦେଶରେ ଥାଇ ମଙ୍ଗଳସମାଚାର ପ୍ରଚାର କରୁଥିଲେ, ତାଙ୍କୁ ବାରମ୍ବାର ସେ ଖୋଜିଥିଲେ । ମୃତ୍ୟୁ ସମୟରେ ତାଙ୍କର ବୟସ ପ୍ରାୟ ୫୭ ବର୍ଷ ହୋଇଥିଲା । ୧୧ ତାରିଖ ରବିବାର ଦିନ ବାବୁ ଶେମ ସାହୁଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ତାଙ୍କ ସ୍ମରଣାର୍ଥକ ମରଣ ଉପଦେଶ ଦିଆଯାଇଥିଲା । ତାଙ୍କ ପୁତ୍ର କନ୍ୟାମାନଂକ ମଧ୍ୟରୁ ଫୁଲମଣି, ଅମୂଲ୍ୟ, ଏଲିସେବା ଏ ତିନି କନ୍ୟା, ପୁଣି ପୁତ୍ରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜୟାନନ୍ଦ ବର୍ତ୍ତମାନ ଜୀବିତ ଅଛନ୍ତି । ପାଉଲ ଭାଇଙ୍କ ପୁତ୍ରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ, ପ୍ରିୟନାଥ, ପୂର୍ଣ୍ଣାନନ୍ଦ, ନିତ୍ୟାନନ୍ଦ ଓ ବିଚିତ୍ରାନନ୍ଦ ପରଲୋକ ଯାଇଅଛନ୍ତି । ପୂର୍ଣ୍ଣାନନ୍ଦଙ୍କ ପୁତ୍ରର ନାମ ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର ଓ ଜୟାନନ୍ଦଙ୍କ ପୁତ୍ରର ନାମ ନୟନାନନ୍ଦ । ଏମାନେ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ଆଶୀର୍ବାଦରୁ ଜୀବିତ ଅଛନ୍ତି । ପାଉଲ ଭାଇଙ୍କ ପୁତ୍ର ଜୟାନନ୍ଦ ଏହି ଇତିହାସର ରଚୟିତା ଅଟନ୍ତି । ପାଉଲ ଭାଇଙ୍କ କନ୍ୟାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଯେଉଁମାନେ ମୃତ ସେମାନଙ୍କ ନାମ, ଉଜ୍ଜ୍ୱଳମଣି, ବସନ୍ତ କୁମାରୀ ଓ ଶଶୀମୁଖୀ ।

ମୁକୁନ୍ଦ ଦାସ । କଟକଠାରୁ ଆଠ ମାଇଲ ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ଭୈରବପୁରଠାରେ ମେ ମାସ ୧୮୨୮ ସାଲରେ ସେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ୯ ବର୍ଷ ସମୟରେ ତାଙ୍କର ପିତା ପରଲୋକ ଗମନ କରିଥିଲେ, ଏଣୁ କେତେକ ସମୟ ପରେ ତାଙ୍କ ବିଧବା ମାତା ତାଙ୍କୁ କଟକ ଆଣି ବାଳକମାନଙ୍କର ଅନାଥାଶ୍ରମ ରଖାଇଥିଲେ । ଆଉ ତହିଁ ହେତୁ ସେ ପିଲାକାଳରୁ ପରିତ୍ରାଣ ଜନକ ଜ୍ଞାନଲାଭ କରିବାକୁ ଭଲ ସୁବିଧା ପାଇଥିଲେ । ଯେତେବେଳେ ତାଙ୍କର ବୟସ ୧୪ ବର୍ଷ ହୋଇଥିଲା ସେ ଲେସି ସାହେବଙ୍କଠାରୁ ପ୍ରଥମ ପିତର ୨ : ୨୫ ପଦର ଗୋଟିଏ ଉପଦେଶ ଶୁଣନ୍ତେ ତାଙ୍କ ମନରେ ଧର୍ମଭାବ ପ୍ରବେଶ କରିଥିଲା ଓ ତାହା ଶୁଣି ୨ ସେ କହୁଥିଲେ, ମୁଁ ଜଣେ ହଜିଲା ମେଷ, ଈଶ୍ୱରଙ୍କଠାରୁ ମୁଁ ଦୂରକୁ ଯାଇଛି, ପୁଣି ପାଳକ ନିକଟକୁ ଫେରି ନ ଆସିଲେ ମୋର ମଙ୍ଗଳ ନାହିଁ । ଏଉତ୍ତାରେ ସେ ଜୀବିତ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ହାତରେ ଆପଣାକୁ ସମର୍ପଣ କରି ଲେସି ସାହେବଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଶୀଘ୍ର ଡୁବନ ପାଇଥିଲେ । ଡୁବନର କେତେକ ସମୟ ଉତ୍ତାରେ ସେ ମଙ୍ଗଳ ପ୍ରଚାରକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିଲେ; ସେ ଉତ୍ତମ ବକ୍ତା, ବକ୍ତୃତାବେଳେ ସେ ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟ, ତାଙ୍କ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ଓ ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ବିଷୟକ ଭବିଷ୍ୟତ୍ ବାକ୍ୟର ସଫଳତା ବିଷୟରେ ଥରକୁ ଥର ବହୁତ କଥା କହୁଥିଲେ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କ ରାଜ୍ୟବୃଦ୍ଧି ବିଷୟରେ ତାଙ୍କର ଏକାନ୍ତ ଉଦ୍‌ଯୋଗ ଥିଲା, ଜୀବନର ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟରେ ଆପଣାର ବିଶ୍ୱାସ ରଖିଥିଲେ । ମନୁଷ୍ୟ ହେବାରୁ ଯଦ୍ୟପି ତାଙ୍କର କିଛି ନା କିଛି ଦୁର୍ବଳତା ଥିଲା ତଥାପି ତାଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ କେତେ ପୁରୁଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସ୍ମରଣୀୟ ହୋଇ ରହିବ । ସେ ଜଣେ ଶାନ୍ତ ପ୍ରକୃତିର ଲୋକ, ବଜାର ପୁଲ୍‌ପିଟ ଦୁଇ ସ୍ଥାନ ପାଇଁ ସେ ଉପଯୁକ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟକାରକ ଥିଲେ । ସେ ଆପଣା

ଜୀବନରେ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ କବିତା ରଚନା କରି ଅଛନ୍ତି । ମଙ୍ଗଳ ସମାଚାର, ଦାଉଦ ଗୀତ ଓ ହିତୋପଦେଶ ଏହି ପୁସ୍ତକଗୁଡ଼ିକ ତାଙ୍କଦ୍ୱାରା କବିତାରେ ରଚିତ ହୋଇଅଛି । ମୃତ୍ୟୁ ସମୟକୁ ତାଙ୍କର ବୟସ ୬୭ ବର୍ଷ ହୋଇଥିଲା । ସେ ୧୮୯୫ ଜାନୁଏରି ମାସରେ ପରଲୋକ ଯାଇଥିଲେ, ତାଙ୍କ ବଡ଼ ପୁତ୍ରର ନାମ ନିତ୍ୟାନନ୍ଦ, ସେ ଆପଣାର ପିଲାପିଲି ଓ ପରିବାର ଛାଡ଼ି ଏ ସଂସାରରୁ ବିଦାୟ ନେଇଅଛନ୍ତି । ନିତ୍ୟାନନ୍ଦଙ୍କ ପୁତ୍ର ଶଶିଭୂଷଣ ବର୍ତ୍ତମାନ ଜୀବିତ ଅଛନ୍ତି । ମୁକୁନ୍ଦ ଭାଇଙ୍କ ପୁତ୍ରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଉଦୟଚନ୍ଦ୍ର, ଜୀବନଚନ୍ଦ୍ର ଓ ଯଦୁମଣି ଏମାନେ ପରଲୋକ ଯାଇଅଛନ୍ତି ।

ତ୍ରିପୁରାରି ସାହୁ । ଏ ବାମଦେବଂକର ସାନଭାଇ । ୧୮୪୬ ସାଲରେ ଏ ଭାଇ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ଗ୍ରହଣର ପୂର୍ବେ ଦେବପୂଜା ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ଆଶକ୍ତି ନ ଥିଲା ଅବା ଦେବତାମାନଙ୍କଠାରେ ତାଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ନ ଥିଲା । ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଥିବାବେଳେ ତ୍ରିପୁରାରି ଭାଇ କେତେକ ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିଶ୍ରାମ ଦିନ ପାଳନ କରୁଥିଲେ । ସେ ଉତ୍ତମରୂପେ ପରିତ୍ରାଣ ଜନକ ଜ୍ଞାନ ଲାଭ କରିଥିଲେ, ପୁଣି ପ୍ରାର୍ଥନାକୁ ବଡ଼ ଭଲ ପାଉଥିଲେ । ତାଙ୍କ ମରଣ ସମୟରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଯୀଶୁଙ୍କ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ଯେଉଁ ବିଶ୍ୱାସ ଓ ଭକ୍ତି ଦେଖାଯାଇଥିଲା, ଲୋକମାନେ ତହିଁରେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତ ହୋଇଥିଲେ । ସେ ଅତି ପ୍ରେମରେ ନିଜର ଭାର୍ଯ୍ୟା ଓ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ମିଶନେରୀମାନଙ୍କ ହାତରେ ସମର୍ପଣ କରିଥିଲେ, ପୁଣି ଯେଉଁମାନେ ତାଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ ଆସୁଥିଲେ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ସାଂସାରିକ ବିଷୟରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ନ କରି ଧର୍ମ ବିଷୟ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବାକୁ ଅନୁରୋଧ କରୁଥିଲେ । ମିଲରସାହେବଙ୍କୁ ସେ କହିଥିଲେ, ଯୀଶୁ

କେବଳ ମୋହର ଆଶ୍ରୟ ଓ ଭରସା, ମୋର ସବୁ ବିଶ୍ୱାସ ତାଙ୍କଠାରେ । ପିଲାପିଲି ଓ ଭାର୍ଯ୍ୟାଠାରୁ ସେ ମୋ ପ୍ରତି ବହୁମୂଲ୍ୟ । ତାଙ୍କ ଜୀବନର ଶେଷଦିନରେ ମାଥିଉ ୧୧;୨୮ ପଦର ଲିଖିତ ବାକ୍ୟ, ପୁଣି ବିଗୃର ଦନ ଓ ଧାର୍ମିକମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କ ବାକ୍ୟ ସେ ଧ୍ୟାନ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଜୀବନର ଶେଷ କଥା ଜୟ, ଜୟ, ଜୟ । ଏହି ବିପୁରର ସାହୁଙ୍କର ବିଧବା, ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଆଶୀର୍ବାଦରୁ ଏବେଯାଏ ଜୀବିତା ଅଛନ୍ତି—ପୁତ୍ରର ନାମ ସତ୍ୟାନନ୍ଦ ସାହୁ ପୁଣି ସତ୍ୟାନନ୍ଦଙ୍କ ପୁତ୍ରର ନାମ ଶିଶିରକାନ୍ତ,ପ୍ରଭାତଚନ୍ଦ୍ର ଓ ନୀରଦଚନ୍ଦ୍ର ସାହୁ ଏମାନେ ଜୀବିତ ଅଛନ୍ତି ।

ଭଗବାନଦାସ । ଏହି ଭଗବାନ ଭାଇ ପୁରୀଜିଲ୍ଲାନ୍ତର୍ଗତ ବନମାଳୀପୁର ଗ୍ରାମସ୍ଥ ଜଣେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ । ଗ୍ରାମସ୍ଥ ଲୋକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏ ଜଣେ ମାନ୍ୟମାନ ଲୋକ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଧର୍ମ ପ୍ରତି ଏ ଭାଇଙ୍କର ସ୍ନେହଭାବ ଦେଖାଯାନ୍ତେ ସଙ୍ଗୀ ଓ ବନ୍ଧୁମାନେ ଏହାଙ୍କର ବିରୋଧୀ ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଡୁବନ ଉତ୍ତରେ ଆପଣା ଗ୍ରାମରେ ରହିବାକୁ ଏ ଭାଇ ବିଶେଷ ଇଚ୍ଛୁକ ହୋଇଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ଭଣ୍ଡାରି ଧୋବା ଏମାନେ ସବୁ ତାଙ୍କ ସେବା କରିବାକୁ ନାସ୍ତି କରିଥିଲେ । ଆପଣା ଘର ଛାଉଣି କରାଇବାକୁ ସେ ଗୁଡ଼ିଏ ନଡ଼ା କିଣିଥିଲେ, ମାତ୍ର ଛାଉଣିଆମାନଙ୍କୁ ଯେତେବେଳେ ସେ ଛାଉଣି କରିବାକୁ ଡାକିଥିଲେ, ସେମାନେ କହିଥିଲେ, ତୁମ ଘର ଛାଉଣି କଲେ, ଆମର ଜାତି ଯିବ, ଏଥିପାଇଁ ଆମ୍ଭେମାନେ ଯାଇଁ ନ ପାରୁଁ । ଗ୍ରାମ ଲୋକମାନେ ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ନିଆଁ ପାଣିର ନିଷେଧ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଥିଲେ । ଏ ଉତ୍ତରେ ଆପଣା ହତାରେ ଗୋଟିଏ କୂଅ ଖୋଳାଇବାକୁ ସେ କୁମ୍ଭାରମାନଙ୍କୁ ଡାକିଥିଲେ, ମାତ୍ର ଜାତିଭ୍ରଷ୍ଟ ଭୟରେ ସେମାନେ ସୁଦ୍ଧା

ଆସି ନ ଥିଲେ । ସେ ତନ୍ତି ବ୍ୟବସାୟୀ ଥିବାରୁ ଲୁଗାପଟା ବୁଣାବୁଣି କରୁଥିଲେ, ମାତ୍ର ତାଙ୍କଠାରୁ ଲୁଗା କଣିଲେ ଜାତିଯିବ ଏ ଭୟରେ କେହି କଣୁ ନ ଥିଲେ । ଥରେ ଭଗବାନ ଭାଇ ଘରେ ନ ଥିବାବେଳେ ତାଙ୍କ ପଡ଼ାପଡ଼ୋସୀ କେତେ ଲୋକ ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ସଙ୍ଗେ ବହୁତ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରି, ସେ ଯେପରି କୌଣସିମତେ ସ୍ୱାମିର ସଙ୍ଗେ ନ ଯାଏ, ଏଥିର ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲେ, ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ସାନ ପିଲାଟିକୁ କହିଥିଲେ ତୋ ବାପ ପାଗଳ ହୋଇଗଲା, ସେ ଆସିଲେ ତୁ ତାକୁ ଖୁବ୍ ଗାଳିଦେବୁ । ଭଗବାନ ଭାଇ ଘରକୁ ଫେରିଲା ଉତ୍ତରେ ତାଙ୍କର ସେହି ପୁଅ ବାପକୁ କହିଥିଲା ଯା ପାଗଳା, ଏଠୁଁ ବାହାରି ଯା । ତୁ ମୋର ବାପ ନୋହୁ । ମାର୍ଚ୍ଚ ୨ ତାରିଖ ୧୮୫୧ ସାଲରେ ଭଗବାନ ଭାଇ ଡୁବନ ପାଇଥିଲେ । ପିମ୍ପୋଲରେ ଆପଣା ଘର କରି ବହୁ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ମଣ୍ଡଳୀରେ ରହିଥିଲେ ଓ ମଣ୍ଡଳୀର ପାଳକ ପଦର କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧନ କରିଥିଲେ । ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ରୀତିନୀତି ଭଲ ଜାଣିଥିବା ସକାଶେ ସେ ଉପଯୁକ୍ତ ଭାବରେ ଆପଣା ଦେଶୀୟ ଓ ବଂଶୀୟମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ମଙ୍ଗଳସମାଚାରର କଥା କହି ସେମାନଙ୍କ ଯୁକ୍ତି ଖଣ୍ଡାଉଥିଲେ । ତାଙ୍କ ମରଣ ପୂର୍ବେ ଦେବପୂଜକ ବନ୍ଧୁମାନେ କେହି କେହି ତାଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ ଆସିଥିଲେ, ଆଉ ସେ ସମୟରେ ସେ ସେମାନଙ୍କୁ ଏହି କଥା କହିଥିଲେ, ଭାଇମାରେ ମୋର ସମୟ ଅତି ନିକଟ, ଯେଉଁ ଧର୍ମ ମୁଁ ମାନଅଛି, ତାହା ସତ୍ୟ, ତୁମ୍ଭେମାନେ ଏହି ଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କର, ତାହାହେଲେ ରକ୍ଷା ପାଇବ । ଏଉତ୍ତରେ ଆପଣା କୁଟୁମ୍ବୀୟମାନଙ୍କୁ ସେ କହିଥିଲେ "ମୁଁ ସତ ଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କଲ, ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟ ମୋର ସତ୍ୟ ତ୍ରାଣକର୍ତ୍ତା, ତୁମ୍ଭେମାନେ ଧର୍ମର ପଥରେ ପଥିକ ହୋଇଥାଅ ।" ତାଙ୍କର ଦୁଇଗୋଟି ପୁତ୍ର ଜର୍ଜ ଓ ଶାଇମନ ମିଶନ ଇଲାକାରେ ପ୍ରଚାରକ ଓ

ସହପ୍ରଚାରକ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିଲେ ପୁଣି ଉଭୟେ ପରଲୋକ ଯାଇଅଛନ୍ତି । ଭଗବାନଭାଇ ୧୯୦୪ ସାଲରେ ବିୟୋଗ ହୋଇଅଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ କନିଷ୍ଠ ପୁତ୍ର ଶାଇମନ ଦାସଙ୍କର ପୁତ୍ରର ନାମ ଅନଶିମ ଦାସ ।

ଥୋମା ସାନ୍ତ୍ରା । ଏହାଙ୍କର ପିତାମାତା ଆଠଗଡ଼ରେ ବାସ କରୁଥିଲେ । ଦେବପୂଜା ତ୍ୟାଗ କରି ୧୮୩୯ ସାଲରେ ଏମାନେ ଆସି ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ରହିଥିଲେ । ଏହି ସମୟକୁ ଥୋମା ଚାରିବର୍ଷ ବୟସ୍କ ହୋଇଥିଲେ । ପିଲାକାଳରେ ସଟନ ସାହେବଙ୍କ ସ୍କୁଲରେ ରହି ଥୋମା ଭାଇ ସେହିଠାରେ ଧର୍ମ ଶିକ୍ଷା ପାଇଁ ୨ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କ ପ୍ରତି ତାଙ୍କ ଅନ୍ତରେ ବିଶ୍ୱାସ ଜନ୍ମିଥିଲା । ଯେତେବେଳେ ତାଙ୍କୁ ୧୫ ବର୍ଷ ବୟସ ହୋଇଥିଲା ତେତେବେଳେ ଲେସି ସାହେବଙ୍କଠାରୁ "ତୁମ୍ଭେ ଯୌବନାବସ୍ଥାରେ ଆପଣା ସୃଷ୍ଟିକର୍ତ୍ତାଙ୍କୁ ସ୍ମରଣ କର" ଏହି ପଦର ଉପଦେଶ ସେ ଶୁଣିଥିଲେ, ଆଉ ସେ ଉପଦେଶ ଶୁଣନ୍ତେ ଧର୍ମ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ମନ ବିଶେଷ ଭାବରେ ଉତ୍ତେଜିତ ହୋଇଥିଲା । ଏ ଉତ୍ତାରେ କେତେକ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାଙ୍କର ସେହି ଭାବ ବଦଳି ଯିବାରୁ ସେ ଟିକିଏ ଶୀତଳ ପଡ଼ି ଯାଇଥିଲେ । ଏହିପରି ଅବସ୍ଥାରେ ଥାଇଁ୨ କେତେକ ସମୟ ପରେ ଜଣେ ଦେଶୀ ପ୍ରଚାରକଙ୍କଠାରୁ "ଆଜି ଯେବେ ତୁମ୍ଭେମାନେ ତାହାଙ୍କର କଥା ଶୁଣିବାକୁ ଇଚ୍ଛାକର, ତେବେ ଆପଣା୨ ମନକୁ କଠିନ ନ କର ।"ଏହି ପଦର ଉପଦେଶ ଯେତେବେଳେ ସେ ଶୁଣିଥିଲେ ତେତେବେଳେ ଯୀଶୁ ଯେ ସତ୍ୟ ତ୍ରାଣକର୍ତ୍ତା,ପୁଣି ତାଙ୍କଠାରେ ବିଶ୍ୱାସ ନକଲେ ଯେ ରକ୍ଷାନାହିଁ,ଏହା ସେ ଦୃଢ଼ରୂପେ ବୁଝିପାରିଲେ ଏବଂ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କୁ ପାଇଲା ଉତ୍ତାରେ, ସେ ମୁଲିଆ, ଦର୍ଜି ଓ ବେହେର

ଏପରି ଯେତେ ଲୋକଙ୍କୁ ସେ ଯେତେବେଳେ ଯେ କୌଣସି ଜାଗାରେ ଭେଟୁଥିଲେ,ସେ ସେମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କୁ ପ୍ରକାଶ କରୁଥିଲେ । ୫ ଘଣ୍ଟାବେଳେ ସ୍କୁଲ ଛୁଟି ହେଲା ଉତ୍ତାରେ ସେ ହତାର ବାହାରେ ଯାଇ ବାଟରେ ଯାଉଥିବା ସାଧାରଣ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଡାକି ଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କ ବିଷୟ ଜଣାଉଥିଲେ । ଥରେ ସେ ବଜାରକୁ ସୌଦା କିଣିବାକୁ ଯାଇ ଜଣେ ହିନ୍ଦୁ ସଙ୍ଗେ ଧର୍ମ ବିଷୟରେ ତର୍କ ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତେ ବହୁତ ଲୋକ ଜମା ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ,ସେମାନଙ୍କୁ ଦେଖନ୍ତେ ତାଙ୍କର ମୁହଁ ଫୁଟି ଯାଇଥିଲା, ଅନ୍ତଃକରଣ ଉତ୍ସାହରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥିଲା । ପୁଣି ଅତି ଉଚ୍ଚସ୍ୱରରେ ସେ ଯୀଶୁଙ୍କ ବିଷୟ ପ୍ରଚାର କରିଥିଲେ । ଏଥିର କେତେକ ସମୟ ପରେ ସେ ମିଶନ କଲେଜରେ ଶିକ୍ଷା ଲାଭ କରିବା ପାଇଁ ମନୋନୀତ କରାଯାଇ ତିନିବର୍ଷ ମନୋଯୋଗରେ ସହିତ ପଢ଼ିଲା ଉତ୍ତାରେ ପ୍ରଚାରକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । ସାତବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହିପରି କାର୍ଯ୍ୟ କଲା ଉତ୍ତାରେ, ୧୮୭୨ ସାଲ ଜାନୁଏରି ପ୍ରଥମ ତାରିଖରେ ବାପ୍ତିଜିତ ହୋଇଥିଲେ । ଏହି ସମୟରେ ବେଲି ସାହେବ ୧ ବଂଶା ୨୯;୫ ପଦଧରି ଉପଦେଶ ଦେଇଥିଲେ, ମିଲର ସାହେବ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିଥିଲେ । ଷ୍ଟିବନ୍ସ ସାହେବ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିଥିଲେ, ପୁଣି ବକ୍ଲି ସାହେବ ଧର୍ମ ପ୍ରଚାରକ କାର୍ଯ୍ୟର ଭାର ତାଙ୍କ ହସ୍ତରେ ସମର୍ପଣ କରିଥିଲେ । ଏହି ସମୟରେ ଦେଶୀ ବିଦେଶୀ ଅନେକ ଭାଇ ଭଉଣୀ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇଥିଲେ, ସେବା ସମସ୍ତ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ହୋଇଥିଲା । ଏହି ହସ୍ତାର୍ପଣର କାର୍ଯ୍ୟହେଲା ଉତ୍ତାରେ ସେ ଅତି ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରରେ କହିଥିଲେ, ମୁଁ ଜଣେ ପାପୀ, ପରିତ୍ରାଣକର୍ତ୍ତାଙ୍କ ବିଷୟ ପ୍ରଚାର କରିବାକୁ ମୁଁ ଇଚ୍ଛା କରୁଅଛି; ଯେଉଁ ଯୀଶୁ ପୂର୍ବକାଳରେ ଆପଣା ଭକ୍ତମାନଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଅତି ସୁନ୍ଦର ଥିଲେ; ଯେ ମହାମୂଲ୍ୟ ମୁକ୍ତାରୁ ବହୁମୂଲ୍ୟ, ସୁନ୍ଦର ଫୁଲମାନରୁ

ମନୋହର, ସ୍ୱର୍ଗ ଦୂତମାନଙ୍କଠାରୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପୁଣି ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ଅଦ୍ୱିତୀୟ ପୁତ୍ର, ତାହାଙ୍କୁ ମୁଁ ଜାଣୁଅଛି, ତାଙ୍କଠାରେ ବିଶ୍ୱାସ କରଅଛି, ପୁଣି ତାଙ୍କ ଯୀଶୁରେ ମୋର ଭରସା ଥିବାରୁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ତାହା ସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ମୁଁ ସ୍ଥିର ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରିଅଛି । ଥୋମାଭାଇଙ୍କଠାରୁ ଏହିକଥା ଶୁଣି ଉପସ୍ଥିତ ଲୋକମାନେ ଅତି ସନ୍ତୋଷ ହୋଇଥିଲେ । ଶେଷରେ ପ୍ରାର୍ଥନାଦ୍ୱାରା ସଭା ସାଙ୍ଗ ହୋଇଥିଲା । ଥୋମାଭାଇ ଜଣେ ଭଲ ପ୍ରଚାରକ ଥିଲେ ଓ ଏହାଙ୍କ କନିଷ୍ଠ ଭାଇଙ୍କ ନାମ ଜନାର୍ଦ୍ଦନ ସାନ୍ତା । ପୁତ୍ରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ତିମଥି ଓ ଆଲଫିୟୁସ୍ ପରଲୋକ ଯାଇଛନ୍ତି ଓ ମାର୍ଟିନ, ଜନ୍, ବିନୟନ, ଉଇଲିୟମ ଓ ଟାଇଟସ ପୁଣି ଏହାଙ୍କର ତିନୋଟି କନ୍ୟା ଅର୍ଥାତ୍, ମୁକ୍ତା, ହେଲେନା ଓ ମିମାଇମା ବର୍ତ୍ତମାନ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଜୀବିତ ଅଛନ୍ତି । ଥୋମା ଭାଇଙ୍କ ପୁତ୍ରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ତିମଥିଙ୍କ ପୁତ୍ର ସଷ୍ଟିନ, ମାର୍ଟିନଙ୍କ ପୁତ୍ର ଥିୟୋଫିଲ, ମନୋହର ପୁଣି ଟାଇଟସଙ୍କ ପୁତ୍ର ଅବନ୍ତୀନାଥ,ଆଦିତ୍ୟ ଓ ଅଖିଳ ଏମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଜୀବିତ ଅଛନ୍ତି ।

ଜନାର୍ଦ୍ଦନ ସାନ୍ତା । ଏ ମଧ୍ୟ ଆପଣା ଭାଇ ଥୋମା ସାନ୍ତାଙ୍କ ପରି କଟକ ଅନାଥାଶ୍ରମରେ ରହି ପିଲାକାଳୁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କ ବିଷୟ ଶିଖିଥିଲେ । ୧୮୫୭ ସାଲରେ ତାଙ୍କର ମନଫେରଣ ହୋଇଥିଲା । ମାଥିଉ ୨୨; ୫ ପଦଧରି ଉଇଲ୍‌କିନ୍‌ସନ ସାହେବ ଥରେ ଉପଦେଶ ଦେଇଥିଲେ ଆଉ ସେହି ଉପଦେଶ ଶୁଣନ୍ତେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଜନ୍ମିଥିଲା । ଯୁବନର କେତେକ ସମୟ ପରେ ସେ ମିଶନ କଲେଜରେ ଜଣେ ଛାତ୍ରରୂପେ ଗୃହୀତ ହୋଇଥିଲେ । ଶିକ୍ଷା ଶେଷ ହେଲା ଉତ୍ତାରେ ସେ ପ୍ରଚାରକ ପଦ ପାଇଥିଲେ । ଏଥି ମଧ୍ୟରେ ଥରେ ତାଙ୍କ ମନରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମ ପ୍ରତି ଅବିଶ୍ୱାସ ଜାତ ହୋଇଥିଲା, କିନ୍ତୁ

ସେହି ଅବିଶ୍ୱାସ ଶୀଘ୍ର ଦୂରୀଭୂତ ହୋଇଥିଲା । ସେ ଧର୍ମଜ୍ଞାନରେ ଉନ୍ନତ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥିଲେ, ପୁଣି ବକ୍ତୃତା କରିବାରେ ପାରଗ ଥିଲେ । ଖଣ୍ଡିତର ତାଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟସ୍ଥଳ ଥିଲା, ମରଣର ମାସକ ପୂର୍ବେ ନିଜ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କୁ ଦେଖିବାପାଇଁ ସେ କଟକକୁ ଆସି ଏବ୍ରି ୧୧; ୧୭ ପଦଧରି ଗୋଟିଏ ଉପଦେଶ ଦେଇଥିଲେ, ଆଉ ଉପସ୍ଥିତ ସମସ୍ତ ଲୋକ ଅତି ମନୋଯୋଗ ସହକାରେ ସେହି ଉପଦେଶ ଶୁଣିଥିଲେ ଓ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇଥିଲେ । ନଭେମ୍ବର ମାସରେ ରାମ ଦାସଙ୍କ ସହିତ ପ୍ରଚାର କରିବାଲାଗି ସେ ମୋଫସଲକୁ ଯାଇଥିଲେ, ବାଲେଶ୍ୱର ଓ ଜଲେଶ୍ୱର ଏହି ଦେଶମାନ ଦେଖିବାପାଇଁ ତାଙ୍କର ବହୁତ ଦିନରୁ ଇଚ୍ଛା ଥିବାରୁ, ଯେତେବେଳେ ସେ ସେହିଆଡେ ଯାତ୍ରା ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ, ତେତେବେଳେ ବାଟରେ ଥିବାବେଳେ ବିସୂଚିକା (କଲେରା) ରୋଗରେ ଆକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । ତାଙ୍କ ବନ୍ଧୁମାନେ ଶୀଘ୍ର ତାଙ୍କୁ ବାଲେଶ୍ୱରକୁ ନେଇ ଯାଇଥିଲେ । ସେଠାରେ ହାଲମ ସାହେବ ତାଙ୍କ ଆରୋଗ୍ୟତା ହେତୁ ବହୁତ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲେ ମାତ୍ର ସମସ୍ତ ପରିଶ୍ରମ ବିଫଳ ହୋଇଥିଲା । ୧୮୬୮ ନଭେମ୍ବର ୧୪ ତାରିଖରେ ସେ ପରଲୋକ ଯାଇଥିଲେ । ତାଙ୍କର ପ୍ରଥମ ସ୍ତ୍ରୀ ବିୟୋଗ ହୋଇଥିବାରୁ ସେ ପୁନର୍ବିବାହ କରିଥିଲେ, ତାଙ୍କ ପ୍ରଥମ ସ୍ତ୍ରୀଠାରୁ ଜାତ ପୁତ୍ରର ନାମ ଶାନ୍ତନିଧି ଓ ଦ୍ୱିତୀୟ ସ୍ତ୍ରୀଠାରୁ ଜାତ ପୁତ୍ରର ନାମ ସାଇପ୍ରିୟନ । ଏହି ସାଇପ୍ରିୟନ ବର୍ତ୍ତମାନ ଆପଣା ପିତାଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଯୁକ୍ତ ଅଛନ୍ତି, ଶାନ୍ତନିଧି ସାନ୍ତ୍ରାଙ୍କ ପୁତ୍ରର ନାମ ମନମୋହନ ଓ ଲଳିତକୁମାର ପୁଣି ସାଇପ୍ରିୟନଙ୍କ ପୁତ୍ରର ନାମ ଲେମ ସାନ୍ତ୍ରା ।

ମହାଦେବ ସାମଲ । ମହାଦେବଭାଇ ଦେବପୂଜକ ଅବସ୍ଥାରେ ଥିବାବେଳେ ଲେସି ସାହେବଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଥରକୁଥର ସାକ୍ଷାତ କରି ତାଙ୍କଠାରୁ କିଛୁ୨ ସତ୍ୟ ଧର୍ମର ପ୍ରସଙ୍ଗ ଶୁଣୁଥିଲେ । ପ୍ରଭୁ

ସେବାରେ ସମୟେ୨ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ଯୀଶୁଙ୍କ ବିଷୟ ଶୁଣୁଥିଲେ ପୁଣି କେତେକ ସମୟ ପରେ ମହାଦେବଙ୍କଠାରୁ ଖଣ୍ଡିଏ ନୂତନ ନିୟମ ମାଗି ଯତ୍ନପୂର୍ବକ ତାହା ପଢ଼ୁଥିଲେ । ସେ ଗାଡ଼ି ବହିବାଦ୍ୱାରା ଆପଣା ପରିବାରର ପ୍ରତିପୋଷଣ କରୁଥିଲେ । ସକାଳେ ଗାଡ଼ି ବହନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଦ୍ୱିପ୍ରହରବେଳେ କିଛି ଧନ୍ଦା ନଥିବାରୁ ଧର୍ମପୁସ୍ତକ ଖଣ୍ଡି ପଢ଼ିବାରେ ସମୟ କାଟୁଥାନ୍ତି । ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ପୋଥିମାନଙ୍କରେ ମହାଦେବ ଭାଇଙ୍କର ଶ୍ରଦ୍ଧାଭାବ ଯେତିକି ବଢ଼ୁଥିଲା ନିଜର ହିନ୍ଦୁପୋଥି ସବୁର ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ବିକାର ଭାବ ତେତିକି ବୃଦ୍ଧି ପାଉଥିଲା । ଛମାସ ପରେ ସେ ଆପଣା ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ କାହା୨କୁ କହିଥିଲେ, "ଯେବେ ନୂଆବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ବଞ୍ଚେ ତେବେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କରି ଜଣେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ହେବି ।" ବନ୍ଧୁମାନେ ମହାଦେବ ଭାଇଠାରୁ ଏକଥା ଶୁଣି ମନେକଲେ, ନୂଅବର୍ଷତ ଆହୁରି ଛମାସ ଅଛି, ହୋଇପାରେ ଏମଧ୍ୟରେ ତାଙ୍କ ମନ ବଦଳିଯିବ, ଏଥିପାଇଁ ସେମାନେ ମହାଦେବଙ୍କ କଥାରେ ବିଶେଷ ମନୋଯୋଗୀ ନୋହି ବରଂ ତାଙ୍କ ବିଷୟରେ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିଲେ । ଏହି ପ୍ରକାରେ ଛମାସ ଗତ ହୁଅନ୍ତେ ଯେତେବେଳେ ନୂଆବର୍ଷର ପ୍ରଥମଦିନ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା, ମହାଦେବ ଭାଇ ସେହିଦିନ ସକାଳେ ଗାଡ଼ିନେଇ କାମରୁ ଫେରି ଆସିଲା ଉତ୍ତରେ ପଶୁଗୁଡ଼ିଙ୍କୁ ଖିଆପିଆ କରାଇ ଦ୍ୱିପ୍ରହର ସମୟରେ ଆପଣା ପ୍ରିୟଜନମାନଙ୍କୁ କହିଲେ, ଦେଖ, ନୂଆବର୍ଷକୁ ମୁଁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ହେବି ଏକଥା ଆଜକୁ ଛମାସ ହେଲା ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କୁ କହିଥିଲି, ଆଜି ମୁଁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଉଛି ଆଉ ଯିବା ପୂର୍ବେ ତୁମ ସମସ୍ତଙ୍କଠାରୁ ବିଦାୟ ନେଉଛି । ଏହି ପ୍ରକାରେ ମହାଦେବ ଘରୁ ବିଦାୟ ହୋଇ ଆସିଲେ, ତାଙ୍କ ବୁଢ଼ୀମା କାନ୍ଦି୨ ତାଙ୍କ ପଛେ୨ ଗୃଲିଲା, ହେଲେ ସେହି କାନ୍ଦଣାରେ ମହାଦେବଙ୍କ ମନ ତରଳି ନଥିଲା, ଊବନ ପୂର୍ବେ

ମହାଦେବ ଭାଇ ଆପଣା ନିଜ ଲୋକମାନଙ୍କଠାରୁ ବହୁତ ତାଡ଼ନା ଭୋଗ କରିଥିଲେ, ତଥାପି ନମ୍ରଭାବରେ ସେ ସବୁ ସହ୍ୟ କରିଥିଲେ। ହିନ୍ଦୁରେ ଥିବାବେଳେ ଯେଉଁ କନ୍ୟା ସହିତ ତାଙ୍କର ବିବାହ ହେବାର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ହୋଇଥିଲା, ଲୋକମାନେ ସେହି କନ୍ୟାର ପିତାମାତାକୁ ମଣାଇ ମହାଦେବଙ୍କ ବୁଢ଼ୀମାଆ ପାଖକୁ ଆସିଥିଲେ, ପୁଣି ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟଙ୍କ ପାଖେ ଖଣ୍ଡେ ଦରଖାସ୍ତ ଦାଏର କରିବାକୁ ବୁଢ଼ୀକୁ ବହୁତ ପରାମର୍ଶ ଦେଇଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ଶେଷରେ ସେହି ଦରଖାସ୍ତ ଶୁଣା ନ ଯାଇ ବରଂ ମହାଦେବ ଭାଇକୁ ସ୍ୱାଧୀନେଚ୍ଛାର ଅନୁମତି ଦିଆଯାଇଥିଲା; ଏ ଉତ୍ତରେ ମହାଦେବ ଭାଇ ନିଜ ଘରକୁ ଯାଇ ଦିନେ ରାତିରେ ଆପଣା ଲୋକମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ରହିଥିଲେ, ଏପରି ଅବସରରେ ବାଗ୍‌ଦତ୍ତା କନ୍ୟାର ପିତାମାତା ଦ୍ୱାରା ସେ ବହୁତ ତାଡ଼ନା ପାଇଥିଲେ, ପୁଣି ମହାଦେବ ଭାଇର ବୁଢ଼ୀମା, ସେମାନଙ୍କର ଓ କେତେକ ଭୂତୁଡ଼ିଆମାନଙ୍କ ପରାମର୍ଶ ଦ୍ୱାରା ଆପଣା ପୁଅକୁ କିଛି ବିଷ ଖୁଆଇଥିଲା, ମହାଦେବ ନ ଜାଣି ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟରେ ମିଶ୍ରିତ ବିଷ ଖାଇବା ଦ୍ୱାରା ପୀଡ଼ିତ ହୋଇଥିଲେ। କିନ୍ତୁ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଦୟାରେ ତହିଁରୁ ଶୀଘ୍ର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଲଭିଥିଲେ। ଏ ଉତ୍ତରେ ବୁଢ଼ୀମା ଆପଣାର ପୂର୍ବକଥା ସବୁ ପୁଅକୁ କହି ପୁଅ ପାଖରେ ବହୁତ କାନ୍ଦିଥିଲା ଓ ଧର୍ମ ନ ମାନିବାପାଇଁ ବହୁତ ବୁଝାଇଥିଲା, ମାତ୍ର ପୁଅର ମନକୁ କୌଣସିମତେ ବିଚଳିତ କରିପାରି ନଥିଲା। ପରେ ମହାଦେବ ଭାଇଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ଭଉଜ ଏପରି କହିଥିଲା "ଆରେ ମହାଦେବ, ସାପ କାମୁଡ଼ାରେ ଯଦି ତୁ ମରନ୍ତୁ, ତୋତେ ଯେବେ ବାଘ ଖାଇଯାନ୍ତା, ଅବା ତୁ ଯେବେ ବିଷ ଖିଆରେ ଯାଆନ୍ତୁ ଅବା କୂଅରେ ପଡ଼ି ବୁଡ଼ି ମରନ୍ତୁ, ତେବେ ଭଲ ହୁଅନ୍ତା, ତୁ କହୁଛୁ ଫିରିଙ୍ଗି ଘରକୁ ଯାଇ ବଡ଼ଲୋକ ହେବୁ, ମଦ ମାଂସ ଖାଇବୁ" ହଉ ଯା। ମହାଦେବ ଭାଇ

ଆପଣା ବୋହୂଠାରୁ ଏକଥା ଶୁଣି ସେହିଦିନ ଘର ଛାଡ଼ିଦେଇଥିଲେ, ତେଣୁ ବିବାଦ ବିରୋଧ ସବୁ ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା । ଆରଦିନ ମହାଦେବ ଭାଇଙ୍କର ଡୁବନ କଥା ସ୍ଥିର ହୁଅନ୍ତେ ସହରବାସୀ ଅନେକ ଲୋକ ବକ୍‌ସିବଜାରରେ ଥିବା ପୋଖରୀ ପାଖରେ ରୁଣ୍ଡ ହୋଇଥିଲେ, ସମସ୍ତେ ନୀରବ ହୁଅନ୍ତେ ଗୋଟିଏ ଧର୍ମଗୀତର ଗାନ ଓ ପ୍ରାର୍ଥନା ହେଲା । ଗଙ୍ଗାଧର ଭାଇ ଉପଦେଶ ଦେଇଥିଲେ ଓ ଏହି ଦୃଶ୍ୟରେ ଉପସ୍ଥିତ ଲୋକମାନେ ଖୁସିଥିଲାପରି ଦେଖାଯାଉଥିଲେ । ରବିବାର ଡୁବନ କାର୍ଯ୍ୟ ଶେଷହେଲା ପରେ ସୋମବାର ଦିନ ଲେସି ସାହେବ ମହାଦେବଙ୍କୁ ସଙ୍ଗେ ନେଇ ବୁଢ଼ୀମା ପାଖକୁ ଯାଇଥିଲେ । ସାହେବଙ୍କୁ ଦେଖିଲାକ୍ଷଣି ବୁଢ଼ୀମା କାନ୍ଦିକରି କହିଥିଲା, ଆହା ମୋ ପୁଅକୁ ତୁମ୍ଭେ ମାରିପକାଇଲ । ସାହେବ କହିଥିଲେ ନାହିଁ ଭଉଣୀ ! ତୁମ୍ଭ ପୁଅ ବଞ୍ଚିଛି, ସେ ତୁମ୍ଭକୁ ପୋଷିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅଛି । ଏ ଉତ୍ତରରେ ବୁଢ଼ୀ ଆପଣା ପୁଅକୁ ଘରଭିତରକୁ ନେଇଯାଇଥିଲା ।

ଏହି ଘଟନାର କେତେକ ସମୟ ଉତ୍ତାରେ କୃପାସିନ୍ଧୁ ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ଝିଅ କମଳୀ ସହିତ ମହାଦେବଭାଇଙ୍କର ବିବାହ ସମ୍ବନ୍ଧ ସ୍ଥିର ହୁଅନ୍ତେ, ୧୮୩୩ ଡିସେମ୍ବର ୨୦ ତାରିଖରେ ସେମାନେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ବିଧିମତେ ବିବାହିତ ହୋଇଥିଲେ, ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏଇଟି ପ୍ରଥମ ବିଭାଘର । ବରକନ୍ୟା ଉଭୟେ ଭଲ ପୋଷାକ ଓ କନ୍ୟା କେତେକ ଅଳଙ୍କାର ପିନ୍ଧିଥିଲେ, ପାଦ୍ରି ଲେସିସାହେବ ବିଭା ଦେଇଥିଲେ ପୁଣି ଯେ ୨ କଥା ସେମାନଙ୍କୁ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବାକୁ କହିଥିଲେ, ସେମାନେ ତାହା ଉଚ୍ଚାରଣ କରିଥିଲେ । ବିଭାଘରରେ ଅନେକ ହିନ୍ଦୁ ଓ ସମସ୍ତ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇଥିଲେ । ସମସ୍ତଙ୍କ ସାକ୍ଷାତରେ ସେମାନେ ସ୍ୱାମୀ ଭାର୍ଯ୍ୟାରୂପେ

ପରିଚିତ ହେବାରୁ ରେଜିଷ୍ଟ୍ରୀ ବହିରେ ସେମାନଙ୍କ ଦସ୍ତଖତ ନିଆଗଲା ଓ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନମାନଙ୍କ ସହିତ କେତେ ଦେବ-ପୂଜକ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କୁ ସାକ୍ଷିରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ଏହି ସୁଖକର ଦିନରେ ପାଦ୍ରି ବ୍ରାଉନ୍ ସାହେବ ଉଭୟଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ଆଶୀର୍ବାଦ ମାଗନ୍ତେ କାର୍ଯ୍ୟ ଶେଷ ହୋଇଥିଲା ।

ବିବାହ ଉତ୍ତାରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ଭାଇ ଭଉଣୀ ଓ ସାହେବମାନେ କନ୍ୟାର ଘରଠାରୁ ଯାଇଥିଲେ, ସେଠାରେ ଗୋଟିଏ ଛାମୁଣ୍ଡିଆ ପଡ଼ିଥିଲା, ତଳେ ଚଟାଇ ସବୁ ବିଛା ଯାଇଥିଲା, ପୁଣି ଆରପାଖେ ଖନ୍ଦାଶାଳ ତିୟାର ହୋଇଥିଲା । ସେହି ଭୋଜିରେ ଆଠ ନଅ ପ୍ରକାର ପଦାର୍ଥ ତିୟାର ହୋଇଥିଲା । ଗଙ୍ଗାଧରଭାଇ ଗୀତ ଗାଇଥିଲେ, ଏ ଉତ୍ତାରେ ପତ୍ର ପଡ଼ନ୍ତେ ଦେଶୀ ବିଦେଶୀ ସମସ୍ତେ ଖାଇବସିଥିଲେ । ଗଙ୍ଗାଧରଭାଇ ସାହେବମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଖଣ୍ଡିଏ ୨ କଣ୍ଟା ଚୁମଚ ଯୋଗାଇ ଦେଇଥିଲେ, ପୁଣି ତଳା ହାଣ୍ଡିରେ ହାତ ପୁରାଇ ବଣ୍ଟାବଣ୍ଟି କରିଥିଲେ । ଏହି ମହାଦେବ ସାମଲଙ୍କ ପୁତ୍ରର ନାମ ଡେଭିଡ୍, ମାର୍କ ଓ ମାଥିଉ ସାମଲ;ଏମାନେ ସଂସାରରେ ଆପଣା ୨ ଜୀବନଯାତ୍ରା ଶେଷ କରିଅଛନ୍ତି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏମାନଙ୍କ ପୁତ୍ର ମଧ୍ୟରୁ ଡେଭିଡ଼ଙ୍କ ପୁତ୍ର ତାରା ସାମଲ,ମାର୍କ ସାମଲଙ୍କ ପୁତ୍ର ପୂର୍ଣ୍ଣାନନ୍ଦ ସାମଲ ପୁଣି ମାଥିଉ ସାମଲଙ୍କ ପୁତ୍ର ସୁନ୍ଦର ଓ ଉଦୟଚନ୍ଦ୍ର ସାମଲ ଜୀବିତ ଅଛନ୍ତି । ପୂର୍ଣ୍ଣାନନ୍ଦ ସାମଲଙ୍କ ପୁତ୍ରର ନାମ ନୟନାନନ୍ଦ ସାମଲ ଓ ବିଦୁମୁଖୀ ସାମଲ, ସୁନ୍ଦର ସାମଲଙ୍କ ପୁତ୍ର ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ସାମଲ ।

ସଦାନନ୍ଦ ଯାଚକ । ଏହି ସଦାନନ୍ଦଭାଇ, ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଯାଚକଙ୍କ ପୁତ୍ର । ପିତା ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କଲାବେଳେ ବୋଧହୁଏ ଏହାଙ୍କର ବୟସ ୧୦ ବର୍ଷ ମାତ୍ର ହୋଇଥିଲା । କଟକ ମିଶନ

ଷ୍କୁଲରେ ବ୍ରାଉନ୍ ସାହେବଙ୍କଦ୍ୱାରା ଇଂରାଜୀ ଭାଷା ଓ ଧର୍ମ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଜ୍ଞାନ ଲାଭ କରି ଏହି ଭାଇ ବିଧିଅନୁସାରେ ଡ଼ୁବନ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ଓ ମଣ୍ଡଳୀଭୁକ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । ଆପଣା ଆଚାର ବ୍ୟବହାରରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ଏ ଭାଇ ବହୁତ ଜାଗ୍ରତ ହୋଇଥିଲେ । ଯୌବନାବସ୍ଥାରେ କମିଶନର ମିଲ୍ ସାହେବଙ୍କୁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଶିଖାଇବାପାଇଁ ପ୍ରଥମରେ ଏ ଭାଇ ପଣ୍ଡିତ କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । ଆଉ ଆପଣା କାର୍ଯ୍ୟ ଉପଯୁକ୍ତମତେ ସାଧନ କରିବାହେତୁ କ୍ରମେ ସାହେବଙ୍କର ପ୍ରସନ୍ନଦୃଷ୍ଟି ତାଙ୍କ ଉପରେ ପଡ଼ନ୍ତେ ସେ କଲେକ୍ଟରୀ କଚେରିରେ ଖଣ୍ଡିଏ କିରାଣିଗିରି ଚାକିରି ପାଇଥିଲେ । ସଦାନନ୍ଦଭାଇ ଏହି ପ୍ରକାରେ ଆପଣା କାର୍ଯ୍ୟ କରୁ୨ ଯେତେବେଳେ କଚେରି ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ନାନା କାର୍ଯ୍ୟରେ ଯୋଗ୍ୟତା ଲାଭ କରି ପାରିଥିଲେ, ତେତେବେଳେ ହାକିମ୍ ତାଙ୍କୁ ଜଣେ କାର୍ଯ୍ୟ ଦକ୍ଷ ଓ ଉପଯୁକ୍ତ ଲୋକ ଜାଣି ହେଡ଼୍ କିରାଣି ପଦରେ ନିଯୁକ୍ତ କରିଥିଲେ, ପୁଣି କମିଶନର ଧାର୍ମିକ କୋବର୍ଣ୍ଣ ସାହେବଙ୍କ ସମୟରେ ନାନା ସୁପାରିସ ଦ୍ୱାରା ସେ ଡ଼େପୁଟି କଲେକ୍ଟରର ପଦ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । ଦୁଃଖର ବିଷୟ ଏହି ଯେ, ଏପରି ପଦ ପାଇଲା ଉତ୍ତାରେ ସେ ଅଳ୍ପ ଦିନ ମାତ୍ର କାର୍ଯ୍ୟକରି ପରୀକ୍ଷୋତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ନୋହିପାରିବା ହେତୁ ପଦଚ୍ୟୁତ ହୋଇ ଜୀବନ ଯାଏ ଆସେସର କର୍ମରେ ନିଯୁକ୍ତ ରହିଥିଲେ । ସେ ଜଣେ ଉତ୍ତମ ଲୋକ ଥିବାରୁ ପ୍ରଭୁ ରାଜ୍ୟ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଁ ଦାନଶୀଳଭାବ ଧରିଥିଲେ ଓ ଧର୍ମସେବାରେ ଉଦ୍‌ଯୋଗ ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ କୌଣସିମତେ କୁଣ୍ଠିତ ହେଉ ନ ଥିଲେ, ଖୋର୍ଦ୍ଧା । ଅକ୍ସଲଏର ମିଶନ ସ୍ଥାପନର ମୂଳ ଏହି ସଦାନନ୍ଦ ଭାଇ ଅଟନ୍ତି । ଆପଣା ଉତ୍ତମ ନାମ ରକ୍ଷାକରି ଶାନ୍ତି ଓ କୁଶଳତା ସହିତ ଏ ଭାଇ ଆପଣା ଶେଷ ବିଶ୍ରାମରେ ପ୍ରବିଷ୍ଟ ହୋଇଅଛନ୍ତି ।

ବିରଜ୍ ମହାନ୍ତି । ଖଣ୍ଡିତର ନିକଟସ୍ଥ କୌଣସି ଏକଗ୍ରାମରେ ଏ ଭାଇ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ୧୫ ଅବା ୧୬ ବର୍ଷ ବୟସ ସମୟରେ ବାଳକ ଅନାଥାଶ୍ରମରେ ରହି ଏହି ଭାଇ ବିଦ୍ୟାଶିକ୍ଷା କରିଥିଲେ, ମଧ୍ୟ ଧର୍ମ ବିଷୟକ ଜ୍ଞାନ ପାଇ ଡ଼ୁବନ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଯୌବନ କାଳରେ ନିଜର ପରିଶ୍ରମ ଦ୍ୱାରା ବିରଜୁଭାଇ ଉତ୍ତମ ଅବସ୍ଥାପନ୍ନ ଲୋକ ହୋଇଥିଲେ । ଆପଣା ଜୀବନର ଶେଷ ଭାଗରେ ଆପଣା ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ଚରିତ୍ରର ଉତ୍ତମତା ଦ୍ୱାରା ସେ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ମଧ୍ୟରେ ଆଦରଣୀୟ ହୋଇଥିଲେ, ଆଦ୍ୟଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନପୁରସ୍ଥ ଦୈତ୍ୟାରି ନାୟକଙ୍କର କନିଷ୍ଠା କନ୍ୟାକୁ ସେ ବିବାହ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କର ପୁତ୍ରମାନଙ୍କର ନାମ ଶରଣ ଓ ସନ୍ତୋଷ ମହାନ୍ତି । ଶରଣ ମହାନ୍ତି ଜୀବିତ ଅଛନ୍ତି, ତାଙ୍କ ପୁତ୍ରର ନାମ ପ୍ରାଣବଲ୍ଲଭ ମହାନ୍ତି । ବିରଜୁଭାଇ ୧୮୮୮ ନଭେମ୍ବର ୧ ତାରିଖରେ ଆପଣା ଶେଷ ବିଶ୍ରାମରେ ପ୍ରବେଶ କରିଅଛନ୍ତି ।

ଓଡ଼ିଶାର ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ।

ପୂର୍ବପୃଷ୍ଠାମାନରେ କେତେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ଓ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନୀଙ୍କର ଜୀବନୀ ଲେଖିଲା ଉତ୍ତାରେ ୧୮୬୫ ଓ ୬୭ ସାଲର ମହା ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ କଥା କିଞ୍ଚିତ୍ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ମନେ କରୁଅଛୁଁ । ଏହା ଯଦ୍ୟପି ଦେଶ ପକ୍ଷେ ବିଶେଷ କ୍ଷତିର କାରଣ ହୋଇଥିଲା, ଓ ଏହି ଘଟନାରେ ଯଦ୍ୟପି ଶତ ୨୦ ସହସ୍ର ୨ ପ୍ରାଣ ବିନଷ୍ଟ ହୋଇଥିଲା, ତଥାପି ପରମେଶ୍ୱର ଆପଣା ବିଧାତାପଣର ଜ୍ଞାନ ଅନୁସାରେ, ଏହା ଦ୍ୱାରା ମଙ୍ଗଳ ସମାଚାରର କାର୍ଯ୍ୟକୁ ବିଶେଷ ଭାବରେ ସମ୍ଭ୍ରମ ପ୍ରାପ୍ତ କରାଇ ଅଛନ୍ତି । ଯଦ୍ୟପି ସମୟାନୁକ୍ରମେ ଭିନ୍ନ ୨ ଦଳୀୟ ଲୋକେ ତାଚ୍ଛଲ୍ୟ ଭାବରେ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ପ୍ରପୀଡ଼ିତ ବାଳକ ବାଳିକାମାନଙ୍କର

ସଂଖ୍ୟା ଦେଖି, ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟ ମଣ୍ଡଳୀର ବୃଦ୍ଧି ବିଷୟରେ ଅତି ହାଲୁକାଭାବ ବହିଥାନ୍ତି, ତଥାପି ଏହି କାର୍ଯ୍ୟ ଯେ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ଆଜ୍ଞୁ ହୋଇଅଛି, ଏ ବିଷୟରେ ସେମାନେ ଉପଯୁକ୍ତ ଜ୍ଞାନର ଅଭାବରେ ଥାନ୍ତି । କାରଣ ପିତାମାତା ଅବା ବାଳକବାଳିକାମାନଙ୍କ ଦୋଷରୁ ଏପରି ଘଟଣା ନ ଘଟି ବରଂ ଓଡ଼ିଶାରେ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ମହିମା ପ୍ରକାଶାର୍ଥେ ଏହି ଘଟନା ଘଟିଥିଲା । ଏହି ସମୟରେ ଦେଶ ବିଦେଶରୁ ଅପାର ୨ ଲୋକ କ୍ଷୁଧିତ ଓ ତୃଷିତ ହୋଇ ପ୍ରାଣ ଛାଡ଼ିଥିଲେ । ପିତାମାତାମାନେ ଗର୍ଭଜାତ ସନ୍ତାନ ସନ୍ତତିକୁ ପାଶୋରି ପକାଇ ଅନ୍ନାଭାବ ହେତୁ ବିକ୍ରୟ କରି ଦେଇଥିଲେ । ପୁଣି ଅନେକେ ବାସସ୍ଥାନ ଛାଡ଼ିଦେବାରୁ ସାହି ଓ ଗ୍ରାମମାନଙ୍କୁ ଜନଶୂନ୍ୟ କରାଇ ଦେଇଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଘଟନା ଏପ୍ରକାରେ ଭୟାବହ ହେଲେହେଁ ସରକାର ବାହାଦୁରଙ୍କୁ କୋଟି ୨ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେବାକୁ ଉଚିତ, ଯେ ସ୍ଥାନେ ୨ ଅନ୍ନଛତ୍ର ସ୍ଥାପନର ଦ୍ୱାରା ସେ ବହୁ ପ୍ରାଣ ରକ୍ଷା କରିଅଛନ୍ତି । ମଧ ବାପ୍ଟିଷ୍ଟ ମିଶନେରୀ ସୋସାଇଟିକୁ ଆମ୍ଭେମାନେ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେଉଅଛୁଁ ଯେ ମିଶନେରୀମାନଙ୍କୁ ପଠାଇବା ଦ୍ୱାରା ସୋସାଇଟି ଅପାର ଆତ୍ମାମାନଙ୍କୁ ଲାଭ କରିଅଛନ୍ତି । ଆମ୍ଭେମାନେ ଆଦ୍ୟ ମିଶନେରୀମାନଙ୍କୁ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେଉଅଛୁ ଯେ ସେମାନେ ବଡ଼ ବିବେଚନା ପୂର୍ବକ ଭିନ୍ନ ୨ ସ୍ଥାନରେ ଅନାଥାଶ୍ରମ ସ୍ଥାପନ କରି ବାଳକବାଳିକାମାନଙ୍କ ଶରୀର ଓ ଆତ୍ମାର ପକ୍ଷେ ଯଥୃରେନାଚ୍ଛି ପରିଶ୍ରମ କରିଅଛନ୍ତି । ପିତାମାତା ସନ୍ତାନ ସନ୍ତତିର ପ୍ରତି ଯେରୂପ ସ୍ନେହ ବହନ୍ତି, ସେମାନେ ଅନାଥମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଅବିକଳ ସେହିପରି ସ୍ନେହ ବହିଥିଲେ । କ୍ରମେ ବୟସ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଅନ୍ତେ ପୁତ୍ରକୁ ବିଦ୍ୟାଦାନ ଦେବା ଓ କାର୍ଯ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରବେଶ କରାଇବା ପୁଣି କନ୍ୟାକୁ ଗୃହ କାର୍ଯ୍ୟ ଶିଖାଇବା ଓ ବିବାହ ଦେବା ବିଷୟରେ ପିତାମାତା ଯେପରି

ଚିନ୍ତା କରନ୍ତି, ଆଦ୍ୟ ମିଶନେରୀମାନେ ଠିକ୍ ସେହିପରି ଭାବେ ଅନାଥ ବାଳକ ବାଳିକାଙ୍କ ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତିତ ହେଉଥିଲେ । ଆଜି କଟକ, ମଣ୍ଡାପଡ଼ା, ପିପିଲି, ବାଲିପଡ଼ା, ବନମାଳିପୁର, ଖୋର୍ଦ୍ଧା, ମିନ୍ଟନ୍ ପଟଣା ଓ ଜମ୍ମୁ ଇତ୍ୟାଦି ସ୍ଥାନମାନରେ ଅନାଥ ବାଳକ ବାଳିକାଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା ଅଧିକ । ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ଆଶୀର୍ବାଦରୁ ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅନେକ ଶାରୀରିକଭାବେ ଉତ୍ତମ ଅବସ୍ଥାରେ ରହିଅଛନ୍ତି, ପୁଣି ନାନା ସ୍ଥାନରେ ପ୍ରଭୁ ପକ୍ଷେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାପାଇଁ କେହି୨ ପ୍ରଚାରକ, ପାଳକ ଓ ଯାଜକ ପଦରେ ନିଯୁକ୍ତ ରହିଅଛନ୍ତି । ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ହିସାବୀ ଓ ଚୈପିଠିଆ ଶିଷ୍ୟ ଯେ ଫିଲିପ, ତାହାଙ୍କର ନ୍ୟାୟ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ଭୂତପୂର୍ବ ମାନନୀୟ ପାଳକ ରେଭରେଣ୍ଡ ଉଲିୟମ ମିଲର ସାହେବ, ଅନାଥ ପିଲଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅନେକଙ୍କୁ କୃଷି, କମାର, ବଢ଼େଇ, ଦର୍ଜି, କିରାଣି, ଡାକ୍ତର ଓ ପ୍ରଚାରକ କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ଶିକ୍ଷିତ କରାଇଅଛନ୍ତି, ପୁଣି ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ଆଶୀର୍ବାଦରୁ ଏହି ପ୍ରକାର କାର୍ଯ୍ୟମାନରେ ଭିନ୍ନ୨ ଲୋକ ନିଯୁକ୍ତ ରହି ଏବେଯାଏ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଅଛନ୍ତି । ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ଦେଶୀୟ ନିୟମାନୁସାରେ ଜାତି ଓ କୁଳ ଘେନି ଦର୍ପ କରିବା, ଏଇଟି ଏକପ୍ରକାର ପ୍ରଚଳିତ ସାଧାରଣ ପ୍ରଥା ହେଲେହେଁ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ପ୍ରପୀଡ଼ିତ ବାଳକବାଳିକାମାନେ ଯେ ଏଥିରୁ ବହିର୍ଭୂତ ଅଟନ୍ତି, ଏହା କୌଣସିମତେ କୁହାଯାଇ ନ ପାରେ । କାରଣ ଉପରୋକ୍ତ ଏହି ବାଳକବାଳିକାଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅନେକ ଉଚ୍ଚଜାତୀୟ ଲୋକ ଅଟନ୍ତି ଏବଂ ଉତ୍ତମ ପରିବାର ମଧ୍ୟରୁ ବାହାରି ଆସିଛନ୍ତି । ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ମହତ୍ ନାମ ଧନ୍ୟ ହେଉ ଯେ, ଓଡ଼ିଶାରେ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ଘଟାଇବା ଦ୍ୱାରା ସେ ଆପଣା ନାମର ମହିମା ବିଶେଷ ଭାବରେ ପ୍ରକାଶ କରାଇଅଛନ୍ତି ।

ଉଇଲିୟମ ମିଲର ସାହେବ ।

୧୮୪୫ ସାଲ ନବେମ୍ବର ମାସ ତା ୮ ରିଖରେ ପ୍ରିୟ ମିଲର ସାହେବ କଟକରେ ପହୁଞ୍ଚିଥିଲେ । ଓଡ଼ିଶା ଦେଶରେ ପ୍ରାୟ ୪୩ ବର୍ଷ କାର୍ଯ୍ୟ କଲା ଉତ୍ତାରେ ଆପଣା ଶରୀରର ଅସୁସ୍ଥତା ପ୍ରଯୁକ୍ତ ୧୮୯୮ ସାଲ ଏପ୍ରେଲ ମାସ ୧୭ ତାରିଖରେ ସେ ସ୍ୱଦେଶକୁ ଫେରି ଯିବାପାଇଁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇଥିଲେ । ଓଡ଼ିଶାରୁ ସ୍ୱଦେଶକୁ ପ୍ରସ୍ଥାନ କଲାଉତ୍ତାରେ ସେ ଆଉର ୧୯ବର୍ଷ ବଞ୍ଚି ପୂର୍ଣ୍ଣାୟୁ ଅବସ୍ଥାରେ ୧୯୦୮ ସାଲ ଅକ୍ଟୋବର ମାସ ୧୫ତାରିଖ ପରଲୋକ ଗମନ କରିଥିଲେ । ଜଗତରେ ତାଙ୍କ ପ୍ରବାସକାଳର ପରମାୟୁ ପ୍ରାୟ ୮୪ବର୍ଷରୁ ଅଧିକ ଥିଲା । ମିଲର ସାହେବ ଓଡ଼ିଶାର ଜଣେ ପ୍ରକୃତ ବନ୍ଧୁ ଥିଲେ । ଆପଣା ଜୀବିତକାଳ ମଧ୍ୟରେ ସେ ଓଡ଼ିଆ ଦେଶରେ ଯେପରି କାର୍ଯ୍ୟ ଓ ବ୍ୟବହାର କରିଥିଲେ, ତତ୍ସମ୍ବନ୍ଧେ କୌଣସି କଥା ଏ ପତ୍ରିକାରେ ପ୍ରକାଶ କରାଇବାକୁ ଆମ୍ଭେମାନେ ଆବଶ୍ୟକ ମନେ କରୁଅଛୁଁ ।

ମିଲର ସାହେବ ଏହି ଓଡ଼ିଶା ଦେଶରେ ଥିବାବେଳେ କେତେକ ବର୍ଷ ପିପିଲି ମଣ୍ଡଳୀରେ ରହିଲାଉତ୍ତାରେ ଅବଶିଷ୍ଟ ସମୟଯାକ, ଅର୍ଥାତ୍ ପିପିଲିରୁ ଫେରି ଆସି ପୁନର୍ବାର ସ୍ୱଦେଶକୁ ଫେରି ଯିବାପାଏ କଟକ ମଣ୍ଡଳୀରେ ଥାଇ ଡାକ୍ତର ବକ୍ଲି ସାହେବଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ପାଳକ କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧନ କରିଥିଲେ । ମିଲର ସାହେବ ମଣ୍ଡଳୀର ଜଣେ ଆଦର୍ଶ ପାଳକଥିଲେ । ଉତ୍ତମ ପାଳକ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ପ୍ରଭୁ ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କ ନ୍ୟାୟ ସେ ମଣ୍ଡଳୀକୁ ଚରା ଯୋଗାଇବାରେ ଅବା ସବୁ ବିଷୟରେ ପଲର ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନ କରିବାରେ ଅତି ନିପୁଣ ଲୋକ ଥିଲେ । ଯୋହନ ମଙ୍ଗଳସମାଚାରର ୧୦ପର୍ବର ୧୪ପଦରେ ପ୍ରଭୁ

ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଯେପରି କହିଥିଲେ, "ଏହି ଶାଳର ମେଷ ଛଡ଼ା ଆମ୍ଭର ଆହୁରି ମେଷ ଅଛନ୍ତି ସେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ହିଁ ଆମ୍ଭର ଆଣିବାକୁ ହେବ, ପୁଣି ସେମାନେ ଆମ୍ଭର ରବ ଶୁଣିବେ, ତହିଁରେ ଏକ ପଲ ଓ ଏକ ପାଳକ ହେବେ ।" ପ୍ରିୟ ମିଲର ସାହେବ ଠିକ୍ ସେହିପରି ଭାବରେ ଓଡ଼ିଶାସ୍ଥ ମଣ୍ଡଳୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିଲେ । ସେ ସମୟାନୁସାରେ ମଣ୍ଡଳୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ, ପୁଣି ଯେତେବେଳେ ଅବକାଶ ପାଉଥିଲେ ଦେବପୂଜକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ପାଳକ ଯେପରି ପଲର ଆଗେ ୨ ଯାଏ ପୁଣି ଦୁର୍ବଳ ମେଷକୁ ଆପଣା କୋଳରେ ବହେ, ମିଲର ସାହେବ ଠିକ୍ ସେହିପରି ଭାବେ ପଲର ଅଗ୍ରଣୀସ୍ୱରୂପ ପ୍ରତି ହପ୍ତା ଧାରାନୁଯାୟୀ ପଲର ସଙ୍ଗେ ପ୍ରଭୁର ଘରକୁ ଯାଉଥିଲେ ଓ ଦୁର୍ବଳ ଲୋକମାନେ, ଯେଉଁମାନେକି ରବିବାରେ ଅପାରଗ ଓ ଅଳସଭାବରେ ସମୟ କାଟିବାକୁ ଇଚ୍ଛୁକ, ଏପରି ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଦେଖୁଥିଲେ, ଖୋଜୁଥିଲେ ଓ ମଣ୍ଡଳୀ ମଧ୍ୟକୁ ଆଣୁଥିଲେ । ସେ ହପ୍ତାକୁ ହପ୍ତା ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ଗ୍ରାମମାନରେ ବୁଲୁଥିଲେ, ପୁଣି ପୀଡ଼ିତ ଓ ଦୁର୍ବଳମାନଙ୍କୁ ସଙ୍କୋଳିବା ସଙ୍ଗେ ୨ ପ୍ରଭୁ ଗୃହରେ ସେମାନଙ୍କ ଉପସ୍ଥିତି ବା ଅନୁପସ୍ଥିତିର ତତ୍ତ୍ୱ ନେଉଥିଲେ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ପରିବାରମାନରେ ପ୍ରଭୁ ସେବା ହେଉଛି କି ନାହିଁ, ଏଥିରେ ମଧ୍ୟ ଉପଯୁକ୍ତ ତତ୍ତ୍ୱ ସେ ନେଉଥିଲେ । ସେ ନିରଳସ ଭାବେ ଏହି ଓଡ଼ିଶା ଦେଶରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିଲେ, ପୁଣି ଆପଣା ଯୌବନର ତାବତ୍ ବଳ ଆପଣା ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବ୍ୟୟ କରିଥିଲେ ।

ମିଲର ସାହେବଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଦୁଇଗୋଟି କାର୍ଯ୍ୟ ଏହି ଓଡ଼ିଶା ଦେଶରେ ଚିରସ୍ମରଣୀୟ ହୋଇ ରହିଅଛି । ଆଜି ତାହାକୁ ମନେ କରି ଆମ୍ଭେମାନେ ହାବଲ ବିଷୟରେ କଥିତ ବାକ୍ୟ

ନ୍ୟାୟ୍ୟ ତାଙ୍କ ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ଏହି କଥା କହିପାରୁ, "ସେ ମୃତ ହେଲେହେଁ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ଅଦ୍ୟାବଧି କଥା କହୁଅଛନ୍ତି ।" ତାଙ୍କର ପ୍ରଥମ କଥା ଏହି, ଓଡ଼ିଶାସ୍ଥ ଅନେକ ଅନାଥ ବାଳକର ସେ ପ୍ରକୃତ ପିତାସ୍ୱରୂପ ହୋଇଥିଲେ । ୧୮୬୫ ଓ ୬୬ ସାଲରେ ଏହି ଓଡ଼ିଶାରେ ଯେଉଁ ମହା ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ଘଟନା ଘଟିଥିଲା ସେ ସମୟରେ ଭିନ୍ନ ୨ ପରିବାର ମଧ୍ୟରୁ ଅନେକ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ପ୍ରପୀଡ଼ିତ ପିଲାପିଲି ଦୁଃଖ ଓ କଷ୍ଟ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ । ସରକାର ବାହାଦୁର ସେ ସମୟରେ ଉଦାର ଭାବ ବହି ଦରିଦ୍ର ବାଳକ ବାଳିକାମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ବିଶେଷ ଭାବରେ ମନୋଯୋଗୀ ହୋଇଥିଲେ । ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କର ମହିମାଯୁକ୍ତ ନାମ ଧନ୍ୟ ହେଉ ଯେ ସେପରି ସମୟରେ ବାଳକମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ଉପଯୁକ୍ତ ତତ୍ତ୍ୱ ନେବା ପାଇଁ ସେ ଉଦାରଭାବବିଶିଷ୍ଟ ଜଣେ ମହାନ୍ ପୁରୁଷ ମିଲର ସାହେବଙ୍କୁ ଏଠାରେ ରଖାଇ ଥିଲେ । ମିଲର ସାହେବ ଅନାଥ ପିଲାଙ୍କର ପ୍ରକୃତ ପିତାସ୍ୱରୂପ ହୋଇ ସେମାନଙ୍କ ଶାରୀରିକ ଅବସ୍ଥା ବିଷୟରେ ଯେପରି ମନୋଯୋଗୀ ହୋଇଥିଲେ, ପରମାର୍ଥିକ ଅବସ୍ଥା ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ମନୋଯୋଗୀ ହୋଇଥିଲେ । ଏଥିର ଅନେକ ସ୍ପଷ୍ଟ ପ୍ରମାଣ ବର୍ତ୍ତମାନହିଁ ଓଡ଼ିଶାରେ ରହିଅଛି । ପୂର୍ବବତ୍ ପାଳିତ ଅନାଥ ବାଳକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଆଜି ଅନେକ ମିଲର ସାହେବଙ୍କ ପ୍ରତି ଚିରକୃତଜ୍ଞ । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଭିନ୍ନ ୨ ଅବସ୍ଥାଯୁକ୍ତ ଲୋକ କେହି ୨ ଆଜି ମଧ୍ୟ ଏକପ୍ରକାର କହୁଅଛନ୍ତି, ମିଲର ସାହେବ ଏ ଦେଶକୁ ଆସି ନ ଥିଲେ ଆମ୍ଭେମାନେ ଯାହା ୨ ପାଇଅଛୁଁ ଓ ଯେପରି ହୋଇଅଛୁଁ ତାହା ପାଇ ନ ଥାନ୍ତୁ ଅବା ହୋଇ ନ ଥାନ୍ତୁ ।

ମିଲର ସାହେବଙ୍କର ବିଶେଷ ସ୍ମରଣୀୟ କାର୍ଯ୍ୟ ଏହି—ଯେ ଓଡ଼ିଶା ଦେଶର ଭିନ୍ନ ୨ ସ୍ଥାନରେ ମଣ୍ଡଳୀମାନ ସ୍ଥାପନ କରାଇଅଛନ୍ତି । ଅର୍ଥାତ୍ ପିପିଲି, ବାଇଲିପଡ଼ା, ଆଶ୍ରୟପୁର, ବନମାଳିପୁର ମିନ୍‌ଚିନ୍ ପାଟଣା, ମଙ୍ଗଳପୁର, ମଣ୍ଡାପଡ଼ା, ହାଫପାଟଣା ଓ କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା ଏହିସବୁ ଗ୍ରାମମାନ ମିଲର ସାହେବ ବସାଇ ଅଛନ୍ତି । ଭିନ୍ନ ୨ ସ୍ଥାନରେ ମଣ୍ଡଳୀମାନ ବସାଇବା କାର୍ଯ୍ୟରେ ମିଲର ସାହେବଙ୍କ ପରି ଉଦଯୋଗୀ ଓ ପରିଶ୍ରମୀ ଲୋକ ଏ ଦେଶରେ ଅତି ବିରଳ । ରାଜା ଓ ଜମିଦାରମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଦେଖା କରି ସେମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମିଷ୍ଟାଳାପ କରିବାପାଇଁ ପୁଣି ବୁଦ୍ଧି ବିଚାରରେ ସେମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରି ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ଜମିବାଡ଼ି ଆଣିବାପାଇଁ ସେ ଜଣେ ଚତୁର ଓ ବୁଦ୍ଧିମାନ ଲୋକଥିଲେ । ଭିନ୍ନ ୨ ସ୍ଥାନରେ ଗରିବ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ଚାଷୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସେ ଅନେକ ଗୁଡ଼ିଏ ଚାଷଭୂମି ଯୋଗାଇ ଯାଇଅଛନ୍ତି ଓ ସେହି ସବୁ ଚାଷ ଭୂମିକୁ ଆବାଦ କରି ଆଜି ଅନେକ ପରିବାର ପ୍ରତିପୋଷିତ ହେଉଅଛନ୍ତି । ଆମ୍ଭେମାନେ ଆନନ୍ଦ କରୁଅଛୁଁ ଯେ ଭିନ୍ନ ୨ ସ୍ଥଳରେ ମଣ୍ଡଳୀ ବସାଇବାରେ ମିଲର ସାହେବ ଯେପରି ଆପଣା ପଲ ପାଇଁ ଶାରୀରିକ ଚରା ଯୋଗାଇ ଦେଇ ଯାଇଅଛନ୍ତି; ତଦ୍ରୂପ ମଣ୍ଡଳୀମାନର ସ୍ଥାପନଦ୍ୱାରା ଅନେକ ଅନ୍ଧକାରବାସୀମାନଙ୍କପାଇଁ ଜୀବନର ପଥ ମୁକୁଳା କରି ଯାଇ ଅଛନ୍ତି ।

ମୋଫସଲ ମଣ୍ଡଳୀମାନ ପରିଦର୍ଶନ କଲାବେଳେ ସେ ମଣ୍ଡଳୀର କାର୍ଯ୍ୟ ସବୁ ବୁଝିବା ସଙ୍ଗେ ୨ ପିଲାପିଲାଙ୍କର ଧର୍ମଜ୍ଞାନ ପରୀକ୍ଷା କରୁଥିଲେ, ପୁଣି ଯୁବକମାନଙ୍କୁ ଉତ୍ସାହିତ କରାଇବାପାଇଁ ସେମାନଙ୍କୁ ପାଖକୁ ଡାକି କନ୍ତି ଗୀତ ଓ ବାଜା ଶୁଣିଲା ଉତ୍ତାରେ ଦୁଇଚାରି

ଟଙ୍କା ସେମାନଙ୍କୁ ପୁରସ୍କାର ଦେଇ ଆସୁଥିଲେ । ଦୁଃଖୀ ଓ ବିଧବାମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ସେ ଅତିଶୟ ଦୟାଳୁ ଥିଲେ; କୌଣସି ଦୁଃଖୀ ଓ ବିଧବା ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଆସିକରି ଛୁଚ୍ଛା ହାତରେ ଫେରି ଯାଉ ନ ଥିଲେ । ଥରକୁ ଥର ଦେଶୀୟ ଭାଇମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସେ ଏପରି ବ୍ୟବହାର କରିଥିଲେ ଯେ, ଯଦ୍ଵାରା ତାଙ୍କ ମନରେ ଦେଶୀ ବିଦେଶୀର କିଛି ପୃଥକ ଭାବ ଅଛି କି ନାହିଁ, ଏଥିର ସମ୍ୟକ ଟେର୍ ସୁଦ୍ଧା ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ଲୋକମାନେ ପାଇ ପାରୁ ନ ଥିଲେ । ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପୀଡ଼ିତ ଓ ରୋଗଗ୍ରସ୍ତ ଲୋକଙ୍କ ବିଷୟରେ ମିଲର ସାହେବ ଅତି ମନୋଯୋଗୀ ଦେଖାଯାଉ ଥିଲେ । ଦେଖାଯାଇଅଛି ପ୍ରଚାରକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେହି ୨ ପୀଡ଼ିତ ଥିବାବେଳେ ମିଲର ସାହେବ ବାରମ୍ବାର ସେମାନଙ୍କ ଶଯ୍ୟା ନିକଟକୁ ଯାଉଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କୁ ଔଷଧ ଓ ପଥ୍ୟ ଯୋଗାଇ ଦେଉଥିଲେ, ପୁଣି ଆପଣା ମେମ୍ ସାହେବଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ପରାମର୍ଶ କରି ନାନା ପୁଷ୍ଟିକର ପଦାର୍ଥ କେବେ୨ ପୀଡ଼ିତ ଲୋକର ଘରକୁ ପଠାଇ ଦେଉଥିଲେ । କେବଳ ପ୍ରଚାରକମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ନୁହେଁ, ମାତ୍ର ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ମଧ୍ୟରୁ ସାଧାରଣ ଅନେକ ଲୋକଙ୍କ ପ୍ରତି ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ବ୍ୟବହାର ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ । ପାଉଲ ପ୍ରେରିତ ଫିଲିପୀ ମଣ୍ଡଳୀ ପ୍ରତି ଶିକ୍ଷା ଦେଲାବେଳେ ଯେପରି କହିଥିଲେ-“ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଯୀଶୁଙ୍କର ଯେ ପ୍ରକାର ସ୍ଵଭାବ ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କରହିଁ ସେହି ପ୍ରକାର ହେଉ ।” ମିଲର ସାହେବ ଆପଣା ଜୀବନରେ ସେପରି ସ୍ଵଭାବ ଓ ବ୍ୟବହାର ଦେଖାଇ ଯାଇଅଛନ୍ତି ।

“ଭାଇମାନଙ୍କ ମିଳନରେ ଏକତ୍ର ବାସ କରିବା ଯେ କେମନ୍ତ ସୁଖ ଓ ଆମୋଦକ” ମିଲର ସାହେବ ବେଶ୍ କରି ଏହା ଅନୁଭବ କରି ପାରିଥିଲେ । ଏହି କଟକରେ ବାର୍ଷିକ ସଭାମାନ ହେଉଥିବା

ସମୟରେ ସେ ବରଷକୁ ବରଷ ଆପଣା ହାତରେ ଡେ଼ସ୍ ପକାଇ ଉପଦେଶକ, ମିଶନେରି ଯାଜକ ଓ ସାଧାରଣ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅନେକଙ୍କୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରି ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ନାନାପ୍ରକାର ଆମୋଦ ପ୍ରମୋଦ କରୁଥିଲେ, ଓ ସେମାନଙ୍କୁ ଜଳଖିଆ ଆଦି ଯୋଗାଇ ସମସ୍ତଙ୍କର ପ୍ରୀତିଭାଜନ ହେଉଥିଲେ ।

ମିଲର ସାହେବ ଓଡ଼ିଶାରେ ଥିବାବେଳେ ପାଳକ କାର୍ଯ୍ୟଛଡ଼ା ଆହୁରି ଭିନ୍ନ ୨ କାର୍ଯ୍ୟର ଭାର ବହନ କରିଥିଲେ । ଡ଼ାକ୍ତର ବକ୍ଲି ସାହେବଙ୍କ ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ ପ୍ରାୟ ଦୁଇ ତିନି ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ କଲେଜ କାର୍ଯ୍ୟ ଚଳାଇ ଥିଲେ; ଏହାଛଡ଼ା ପୁସ୍ତକାଳୟର କାର୍ଯ୍ୟ ବୁଝୁଥିଲେ, ପୁଣି ବକ୍ଲି ସାହେବଙ୍କ ଅନ୍ତେ ସ୍ୱଦେଶକୁ ଫେରିଯିବା ଯାଏ ସେ ଧର୍ମପୁସ୍ତକର ତର୍ଜମା କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଯୁକ୍ତ ରହିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ରୂପ ସୁନ୍ଦର, ଗୁଣ ମନୋହର ପୁଣି ସ୍ୱର ଗମ୍ଭୀର । ମିଲର ସାହେବ ଜଣେ ଯୋଗ୍ୟ ପ୍ରଚାରକ; ମଣ୍ଡଳୀ ପାଇଁ ଯେମନ୍ତ ବାହାର ପାଇଁ ତେମନ୍ତ, ତାଙ୍କ ପ୍ରଚାର ଅତି ଚିତ୍ତାକର୍ଷକ । ଦେଶୀୟ ମଣ୍ଡଳୀ ମଧ୍ୟରେ ତାଙ୍କ ବର୍ତ୍ତମାନ ସମୟରେ ସେ ଓ ଡ଼ାକ୍ତର ବକ୍ଲି ସାହେବ ପାଳି ଅନୁସାରେ ପ୍ରତି ହପ୍ତା ଉପଦେଶ ଦେଲେ, ପୁଣି ଦେଶୀୟ ଭାଇମାନଙ୍କର ହେଉଥିବା ଉପଦେଶକୁ ପୁନଃ ୨ ସଂଶୋଧନ କରୁଥିଲେ । ମିଲର ସାହେବ କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଅବସର ଗ୍ରହଣ କରି ବିଶ୍ରାମାର୍ଥେ ସ୍ୱଦେଶକୁ ଫେରି ଗଲା ଉତ୍ତରେ ସୁଦ୍ଧା, ଓଡ଼ିଶାର ଭିନ୍ନ୨ ମଣ୍ଡଳୀରେ ଥିବା ଆପଣା ପଲର ମେଷମାନଙ୍କୁ ପାସୋରି ନ ଯାଇ ବରଂ ଥରକୁ ଥର ଭିନ୍ନ ୨ ପରିବାରକୁ ପତ୍ର ଲେଖୁଥିଲେ । ପ୍ରିୟ ମିଲର ସାହେବ ଓଡ଼ିଶାରୁ ପ୍ରସ୍ଥାନ କରି ପ୍ରାୟ ୧୯ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱଦେଶରେ ଜୀବିତ ରହିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ମରଣ ଖବର ପାଇଲା ଉତ୍ତରେ କଟକ,

ଛଗାଁ ଓ ମଣ୍ଡାଟଡ଼ା ଏ ତିନ ଜାଗାରେ ତାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ସ୍ମରଣାର୍ଥକ ତିନଗୋଟି ଉପଦେଶ ଦିଆଯାଇ ଥିଲା ।

ପ୍ରିୟ ମିଲର ସାହେବଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ଘଟଣା ସମ୍ବନ୍ଧେ ତାଙ୍କ ପ୍ରିୟତମା କନ୍ୟା ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ସୁପରିଚିତା ମିସେସ୍ ପାଇକ୍‌ଙ୍କଠାରୁ ଆମ୍ଭେମାନେ ଯେଉଁ ଖବର ପାଇଥିଲୁ ତତ୍‌ସମ୍ବନ୍ଧେ ନିମ୍ନରେ ଆମ୍ଭେମାନେ ଏତିକ ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ଆବଶ୍ୟକ ବୁଝୁଅଛୁ । ମିଲର ସାହେବ ଅତି ସୁଖ ଓ ଶାନ୍ତିରେ ପରଲୋକ ଗମନ କରିଅଛନ୍ତି । ଅକ୍ଟୋବର ମାସ ୧୪ ତାରିଖ ବୁଧବାର ଦିନ ସକାଳେ ତାଙ୍କ କନ୍ୟା (ମିସେସ ପାଇକ) ତାଙ୍କୁ କହିଥିଲେ, "ପାପା, ଯେଉଁ ପ୍ରଚାରକ ଭାଇମାନେ ତୁମ୍ଭକୁ ଅତି ସୁନ୍ଦର ଚିଠାଉ ଲେଖିଅଛନ୍ତି, ତହିଁଲାଗି ତୁମ୍ଭେ ସେମାନଙ୍କୁ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେବ ନାହିଁ କି ?" ସେ ଉତ୍ତର କରିଥିଲେ, ହାଁ । ଏଉତ୍ତାରେ ତାଙ୍କର କନ୍ୟା ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ପ୍ରାର୍ଥନା ତାଙ୍କ ପାଖରେ ଥରକୁଥର ଉଚ୍ଚାରଣ କରିଥିଲେ । ମିଲର ସାହେବ ମରଣର ଦୁଇ ଏକ ଦିନ ପୂର୍ବରୁ ବିଶେଷ କିଛି କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛୁକ ଦେଖାଯାଇ ନ ଥିଲେ । ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ କେହି ୨ ଇଂରାଜ ଭାଷାରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ, ମାତ୍ର ସେ ତହିଁର କୌଣସି ଉତ୍ତର ଦେଲେ ନାହିଁ; ଏଉତ୍ତାରେ ତାଙ୍କ ମେମସାହେବ ଓ ମିସ୍ ହେବଲେଟ୍ । (Jean)ଙ୍କ ଅନୁରୋଧରେ ତାଙ୍କର କନ୍ୟା ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ କଥା ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କ କନ୍ୟା ତାଙ୍କୁ ପଚାରିଲେ, "ପାପା ପ୍ରଭୁ କିଣ ତୁମ୍ଭସଙ୍ଗରେ ଅଛନ୍ତି ?" ସେ ଉତ୍ତର କରିଥିଲେ, "ଭରସା କର ।" ଏ ଉତ୍ତାରେ ପଚାରିଲେ, ତୁମ୍ଭେ କିଣ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଶାନ୍ତିରେ ଅଛ ? ସେ କହିଥିଲେ, ହାଁ । ପୁନର୍ବାର ପଚାରିଥିଲେ,

ତୁମ୍ଭେ କଣ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସୁଖୀ ଅଛ ? ସେ କହିଥିଲେ, ହଁ । ଗୁରୁବାର ଦିନ ପ୍ରାୟ ଏକ ଘଣ୍ଟା ସମୟରେ ମିସ୍ ହେବର୍ଲେଠ୍ ଆପଣା ଅଜା ପାଖକୁ ଯାଇ ତାଙ୍କୁ ଚୁମ୍ବନ କରିଥିଲେ ଓ ଚୁମ୍ବନ ପାଇଥିଲେ । ମିସେସ ପାଇକ୍, ମିସ୍ ହେବର୍ଲେଠ୍‌ଙ୍କୁ କହିଥିଲେ ‘ତୁମ୍ଭେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଚୁମ୍ବନ ତୁମ୍ଭ ଭୌଣି (Elsie, ସମ୍ବଲପୁରସ୍ଥ ଯୁବା ପାଇକ ସାହେବଙ୍କ ମେମ୍) ପାଇଁ ମାଗ’ ଆଉ ତାଙ୍କ କଥା ଅନୁସାରେ ମିସ ହେବର୍ଲେଠ୍ ତାହା ମାଗନ୍ତେ ସେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଚୁମ୍ବନ ଦେଇ, ତାଙ୍କ ଗଳାରେ ଆପଣାର ହାତ ପକାଇଲେ । ଏଉତ୍ତରେ ମିସେସ ପାଇକ ଆପଣା ପିତାଙ୍କ କଣ୍ଠରେ “ଯୀଶୁ ବିନା କେହି ନାହିଁ” ଏହି ଗୀତ ଉଚ୍ଚାରଣ କରନ୍ତେ, ସେ ଶେଷ କଥା ଏହା ଉଚ୍ଚାରଣ କରିଥିଲେ, “କେହି ନାହିଁ ।”ଓଡ଼ିଶା ଏହି ଶବ୍ଦଟି ବୋଧହୁଏ ତାଙ୍କ ଅନ୍ତଃକରଣରେ ଛପା ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଅତି ଦୀର୍ଘକାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ଓଡ଼ିଶାରୁ ପ୍ରସ୍ଥାନ କରି ସ୍ୱଦେଶରେ ରହିଥିଲେହେଁ, ଓଡ଼ିୟା ଭାଷାକୁ ଆଦର କରିଥିଲେ ଓ ଓଡ଼ିଶାବାସୀଙ୍କୁ ସର୍ବଦା ମନେ ରଖିଥିଲେ ।

ତାଙ୍କ ବିଷୟରେ ଟମ୍‌କିନ୍‌ସ ନାମକ ଜଣେ ବିଲାତି ଲୋକ ଥରକୁ ଥର ଏପରି କଥା କହିଥିଲେ, ଯଥା “ମିଲର ସାହେବ ଜଣେ ଉତ୍ତମ ସେନା, ଆଉ ନିଶ୍ଚୟ ସେ ଉତ୍ତମ ପେନ୍‌ସନ୍ ପାଇବେ ।

ଶୁଣାଯାଏ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ସହିତ ତାଙ୍କ ସମାଧି କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପନ୍ନ କରା ଯାଇଥିଲା । ସେ ୧୫ ତାରିଖ ଗୁରୁବାର ପରଲୋକ ଯାଇଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ୨୦ ତାରିଖ ମଙ୍ଗଳବାର ଦିନ କବର ପାଇଥିଲେ ।

ମିଲର ସାହେବ ଅତି ପ୍ରେମୀ, ଦୟାଳୁ, ପରୋପକାରୀ, ସହିଷ୍ଣୁ ଓ ସରଳ ପ୍ରକୃତିର ଲୋକ ଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଧନୀ,ନିର୍ଧନୀ ଉଚ୍ଚପଦସ୍ଥ ଅବା ସାଧାରଣ ଲୋକ ସମସ୍ତେ ସମାନ ଥିଲେ, ସେ ଧନୀମାନଙ୍କୁ ଆଦର କରି ନିର୍ଧନୀମାନଙ୍କୁ କେବେ ଅନାଦର କଲେ ନାହିଁ । ବରଂ ନିର୍ଧନୀ ଓ ଗରିବ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନମାନେ ତାଙ୍କର ବିଶେଷ ଆଦରର ପାତ୍ର ହେଉଥିଲେ ପୁଣି ସେମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ସେ ବିଶେଷ ମନୋଯୋଗୀ ଦେଖାଯାଉଥିଲେ । ପ୍ରାଚୀନ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନମାନଙ୍କ ବଂଶଧର ଓ ଆପଣାର ସମକାଳୀନ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସେ ଭ୍ରାତୃପରି ବ୍ୟବହାର କଲେ ଓ ସେମାନଙ୍କ ସନ୍ତାନସନ୍ତତି ପୁଣି ଅନାଥ ବାଳକମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ପିତୃବତ୍ ବ୍ୟବହାର କଲେ । ମିଲର ସାହେବ ଅତି ଆଳାପି ଲୋକଥିଲେ ।

ପରିଶେଷ ।

ଏହି କ୍ଷୁଦ୍ର ପୁସ୍ତିକା ଖଣ୍ଡି ରଚନା କରିବା ସମୟରେ ଲେଖକ ମନରେ ବିଶେଷ ଦୁଇଗୋଟି ବିଷୟ ଉତ୍ଥାପିତ ହୋଇଅଛି—

୧ମ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମ ପ୍ରକୃତରେ ସତ୍ୟ ଏବଂ ପବିତ୍ର ଧର୍ମ ଅଟେ । ଇତିହାସ ଆଲୋଚନା କଲେ ଦେଖାଯାଏ ଓଡ଼ିଶାର ଯେଉଁ ସାଧୁପୁରୁଷ ଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରଥମ କରି, ଦେବପୂଜାରୂପ ପାଶ ଛେଦନ କରି ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମରେ ଦୀକ୍ଷିତ ହୋଇଥିଲେ, ସେମାନେ ସତ୍ୟାଲୋକର ପ୍ରକୃତ ଅନୁସନ୍ଧାନୀ ଥିଲେ, ଆଉ ଯେ କୌଣସି ବିଷୟ ହେଉ ନା କାହିଁକି ସତ୍ୟର ଅନୁସନ୍ଧାନ, ସତ୍ୟର ଅନୁଧାବନ ମାନବ ପ୍ରକୃତିର ସ୍ୱଭାବସିଦ୍ଧ ଧର୍ମ ଅଟେ । ଅନେକ ସମୟରେ ମନୁଷ୍ୟ ଉଦାସୀନ ଓ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହେବା ହେତୁ ଯଦ୍ୟପି ଧର୍ମ ବିଷୟକ ପ୍ରସଙ୍ଗକୁ ବଞ୍ଚିତ

ରହେ, ତଥାପି ଯେଉଁମାନେ ସରଳ ଭାବରେ ସତ୍ୟତା ଅନୁସନ୍ଧାନ କରନ୍ତି, ପରମପୁରେ ନିଶ୍ଚୟ ସେମାନେ ତହିଁର ଫଳ ଭୋଗ କରନ୍ତି । ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ଏହି ପୁସ୍ତିକାରେ ପ୍ରକାଶିତ ଧର୍ମ-ବୀରମାନେ ଆତ୍ମା ଉଦ୍ଧାରର ପାଇଁ ଚିନ୍ତିତ ହୋଇ ଦେଶର ପ୍ରଚଳିତ ନାନା ଉପାୟ ଅନୁସନ୍ଧାନ ଓ ଅବଲମ୍ବନ କରିଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟରୂପ ମହାମୂଲ୍ୟ ମୁକ୍ତା ପାଇବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କାହିଁରେ ସନ୍ତୋଷ ହୋଇ ପାରି ନ ଥିଲେ । ସେମାନେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିବା ପୂର୍ବେ ନିଜ ୨ର ଧର୍ମ ନିୟମକୁ ଉପଯୁକ୍ତ ମତେ ପରୀକ୍ଷା କରିଥିଲେ । ପୁଣି ତୁଳନା କ୍ରମେ ନିଜ ଧର୍ମର ନିକୃଷ୍ଟତା ବୋଧ ପାଆନ୍ତେ, ଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କ ପ୍ରତି ଆକର୍ଷିତ ହୋଇଥିଲେ । ଅବଶ୍ୟ ଜାତି, କୁଟୁମ୍ବ, ସ୍ୱଗୃହ ଓ ସ୍ୱଜନମାନଙ୍କୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବା; ସେମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଘୋର ପରୀକ୍ଷା ଓ କଷ୍ଟର କାରଣ ଥିଲା, ତଥାପି ଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କୁ ଲାଭ କରିବାପାଇଁ ସେମାନେ ସବୁ ବିଷୟକୁ ହାନି ମଣିବାକୁ ସ୍ୱୀକୃତ ହୋଇଥିଲେ ।

୨ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମ ପ୍ରକୃତରେ ବୃଦ୍ଧିପ୍ରାପ୍ତ ଧର୍ମ ଅଟେ । ଧର୍ମପୁସ୍ତକର ଇତିହାସ, ମଣ୍ଡଳୀଗଣର ବିବରଣ, ପୁଣି ନାନା ଦେଶର ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନମାନଙ୍କ ଜୀବନୀ ଆଲୋଚନା କଲେ ଦେଖାଯାଏ ଯେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମ ଆରମ୍ଭରେ ଅତି ସାନ, ମାତ୍ର ତହିଁର ବୃଦ୍ଧି ଅତି ଚମତ୍କାର । ବେଥଲିହିମରେ ଜାତ କୁମାରୀ ମାରିୟାଙ୍କ ପୁତ୍ର ଯୀଶୁଙ୍କୁ ଦୃଷ୍ଟି କରନ୍ତୁ । ଗୁହାଳ ଘରଇ ତାଙ୍କର ବାସସ୍ଥାନ । କିନ୍ତୁ ମାନ-ମର୍ଯ୍ୟାଦାକୁ ଦୃଷ୍ଟି କରନ୍ତୁ, ପୂର୍ବଦେଶୀୟ ପଣ୍ଡିତମାନେ ସେହି ଗୁହାଳକୁ ବହୁମୂଲ୍ୟ ପଦାର୍ଥର ଭେଟିମାନ ଆଣିଛନ୍ତି । ଯେଉଁ ବେଥଲିହିମ ଯିହୁଦାର ସମଗ୍ର ରାଜଧାନୀଠାରୁ ସାନ, ସେହି ବେଥଲିହିମର ଶୋଭା ପୁଣି ତହିଁ ସଙ୍ଗେ ଜଗତର ଶୋଭାକୁ ଆଜି

ଦୃଷ୍ଟି କରନ୍ତୁ, ଆଶିୟା, ଇଉରୋପ ଓ ଆମେରିକା ଆଦିର କଥା ଦୂରରେ ଥାଉ, ଯେଉଁ ଭାରତରେ ସୂର୍ଯ୍ୟକଣିକାର ନ୍ୟାୟ ପ୍ରଥମେ ଗୋଟିଏ ସାମାନ୍ୟ କିରଣ ଦେଖାଯାଇଥିଲା; ସେହି କିରଣ ବର୍ତ୍ତମାନ କେତେ ଅନ୍ଧକାର ନାଶ କଲାଣି । ଭାଇ ! ଜାତିବନ୍ଧନ, କୁଳବନ୍ଧନ ଦେଶାଚାର ପୁଣି କୁଳାଚାର ସମସ୍ତଇ ଲୋପହେବ, ସତ୍ୟର ଜୟ ହେବ, ପୁଣି ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମର ସତ୍ୟକିରଣ ଜଗତଯାକ ବ୍ୟାପିଯିବ । ଆଜି ଭାରତର ସତୀଦାହ, ନରବଳୀ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅନ୍ୟାୟପୂର୍ଣ୍ଣ ଜଘନ୍ୟ କର୍ମଗୁଡ଼ିକ ନାହିଁ ? ଦେଶୀୟ ରାଜାମାନଙ୍କ ନାନା ନିଷ୍ଠୁର ଓ ବଳତ୍କାରରେ କୃତ ନାନା ଅଧର୍ମ କର୍ମଗୁଡ଼ିକ କାହିଁ ? କି ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମ ଏସବୁର ଧ୍ୱଂସ ସାଧନ କରିନାହିଁ ? ସଭ୍ୟତା, ଶିଷ୍ଟାଚାର, ଦେଶ ଓ ସମାଜର ଉନ୍ନତି, ଏ ସବୁର ମୂଳ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମ ଅଟେ । ଅତଏବ ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ଭ୍ରାତୃଗଣଙ୍କୁ ବିଶେଷଭାବେ ଅନୁରୋଧ, ଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କର ମହିମା ଓ ଗୌରବ ଭାରତରେ ଯେପରି ଅଧିକ ବୃଦ୍ଧି ପାଇବ, ଏଥିଲାଗି ଧର୍ମ ବାକ୍ୟ ପ୍ରଚାର କରିବା ଓ ସତ୍ୟଧର୍ମର ପ୍ରକୃତ ସାକ୍ଷୀରୂପ ହେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବା, ଆମ ପ୍ରତ୍ୟେକର ଅତୀବ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । କାରଣ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମର ବୃଦ୍ଧି, ଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କ ବାକ୍ୟ ପ୍ରଚାରର ପରିମାଣ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରିବାରୁ ବିଶ୍ୱସ୍ତ ଭାବରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କ ଆଜ୍ଞା ପ୍ରତିପାଳନ କରିବା ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ଏକାନ୍ତ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କର୍ମ ଅଟେ ।

ଧନ୍ୟ ଧନ୍ୟ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ, କେଡ଼େ ଭାଗ୍ୟବାନ ହେ । ଘୋଷା ।

ନାହିଁ ସିନା ତାର ରାଜ୍ୟ ସିଂହାସନ ଜଗତର ସୁଖ୍ୟାତି ସମ୍ଭ୍ରମ ଧନ
ତଥାପି ତାହାକୁ ସରି ହୋଇବାକୁ ଅଟଇ କେଉଁ ରାଜନ ହେ । ୧ ।

ଅଛି ତାର ଯେଉଁ ଉତ୍ତମାଧିକାର, ଜଗତ ଜାଣିବେ, କାହିଁ ମୂଲ୍ୟ ତାର
ତାଙ୍କ ଇଷ୍ଟ ସିନା ଅଷ୍ଟରତ୍ନ ସୁନା ଏତ ମୃଣ୍ମୟେ ଅତି ହୀନ ହେ । ୨ ।

ଦେଖ ଜଗତର ରାଜାଗଣ ପ୍ରଭୁ ଅଭାବ ନ ଥାଇ କେହ୍ନ କି ଅଛନ୍ତି
ମାତ୍ର ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ନୁହଇ ତେସନ ସର୍ବ ଅଟେ ତା ଅଧୀନ ହେ ।୩।

ଈଶ୍ୱର ତାହାର ପିତା ଓପାଳକ,ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଜ୍ୟେଷ୍ଠଭ୍ରାତା ଆଉ ତା ତାରକ
ସୁଖ ଶାନ୍ତିଦାତା ଅଟନ୍ତି ଧର୍ମାତ୍ମା ଆଉ ତାର କି ଭାବନ ହେ ।୪।

ଜଗତ ନୁହେଁ ତାର ନିତ୍ୟ ବସତି ଅଟେ ସେ ଅମର ସ୍ୱର୍ଗପୁର ଯାତ୍ରୀ
ଅଛି ତାର ତହିଁ ଯେସୁଖ ସମ୍ଭ୍ରମ ବୁଝିବେ କି ଜଗଜ୍ଜନ ହେ । ୫ ।

—ସମାପ୍ତ—

ମମତା ପ୍ରେସ, କଟକ—୭୫୩୦୦୧